

III

BERNDT HASSELROTS JURIDISKA SKRIFTER

(FORTS. AV "JURIDIK OCH POLITIK")

Detta band innehåller uppsatser om
borgen, köp och sysslomannaskap

Förut från trycket utgivet:

HANDELSBALKEN

jämte dithörande författningar med förklarande anmärkningar
och belysande prejudikat.

Elva delar, 2842 sidor. (Del. I—IV 2:dra uppl.)

JUSTITIEOMBUDSMANNENS ÄMBETS- BERÄTTELSE

1907—1913.

JURIDIK OCH POLITIK.

Första bandet (omfattande uppsatser ang. pant- och retentionsrätt,
sysslomannaskap, tjänstehjonslega och tjänstelega). Utsålt.

Andra bandet (omfattande uppsatser ang. vindikationsrätt, ocker, vite
och ränta, arbetsbeting, skuldebrev samt retentionsrätt). Utsålt.

Tredje bandet (omfattande politiska tal, riksdagsanföranden m. m.).

JURIDISKA SKRIFTER.

Första bandet 1921 (omfattande uppsatser ang. försträckning, köp,
gåva och handelsbolag). Utsålt.

Andra bandet 1922 (omfattande uppsatser ang. panträtt,
borgen och köp). Utsålt.

MINDRE, JURIDISKA UPPSATSER:

Äger, där ej annorlunda stadgats, lagbestämmelse angående tiden för fullföljd
av talan mot underrätts beslut tillämpning i avseende å beslut, som
meddelats, innan bestämmelsen trädde i kraft? — Några ord om vindika-
tionsrätt och betydelsen av god tro. Förefinnes i avseende å vindikations-
rätt skillnad mellan skuldebrev och lösören i egentlig mening?

Tillämpning av bestämmelserna om avdrag å straff för häktningstid. — Tillämp-
ningen av första stycket av 3 § 5 kap. strafflagen.

Ett par straffrättsliga spørsmål.

Ett par spørsmål i process- och konkursrätt.

Ett par juridiska frågor.

Ytterligare några juridiska spørsmål.

Juridikbok.se

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv>

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

- Kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format
- Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

- Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.
- Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.
- Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att göra något som licensen tillåter.

Se även information på

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>

*Alm. b. Juridisk
AS
Hag*

**ADVOKATTENMAN LAGERLÖF
BIBLIOTEKET**

BERNDT HASSELROTS JURIDISKA SKRIFTER

(FORTS. AV "JURIDIK OCH POLITIK")

Detta band innehåller uppsatser om
borgen, köp och sysslomannaskap

Ett och annat om borgen

Den, som ingått enkel borgen, skall jämlikt 10: 8 H. B. betala det gäldenären "själv ej gälda gitter". Det åligger borgenären, innan han kan göra borgensförbindelsen gällande, att vända sig mot gäldenären. Först i det fall, att denne vid anställd utmätning befinnes sakna tillgångar till gäldande av borgenärens fordran, inträder löftesmannens betalningsskyldighet.¹

*När inträder
löftesmannens
betalningsskyldighet?*

Huruvida ifrågavarande skyldighet sedermera kan (tillsvidare) upphöra på grund därav, att borgenären låter en längre tid från utmätningförrättningen förflyta, utan att han väcker krav mot löftesmannen, därom hava skiljaktiga meningar yppats.

Enligt en åsikt skall sålunda, därest — då krav omsider anställes mot löftesmannen — denne invänder, att gäldenärens ställning efter utmätningen förbättrats, en sådan invändning vara tillfyllest för att för närvarande (intill dess ny utmätning blivit anställd) förhindra bifall till borgenärens talan. Till stöd härför har åberopats det i paragrafen begagnade uttrycket "gälda gitter", varigenom ansetts uttalad den fordran, att gäldenären just då borgenären anhängiggör rättegång mot löftesmannen skulle sakna förmåga att infria sin skuld; och härpå kunde den omständigheten, att gäldenären för flera år sedan varit insolvent, omöjligt utgöra säkert bevis.

¹ Huvudförbindelsens förfallotid, vilken kan vara antingen bestämd eller obestämd (och i förra fallet antingen absolut bestämd eller sålunda bestämd, att betalningen skall erläggas viss tid efter uppsägning), gäller jämväl beträffande löftesmannen, dock med den begränsning, som är en följd därav, att den senare icke kan sökas, förrän det visat sig, att gäldenären ej gittat fullgöra huvudförbindelsen. Är förfallotiden bestämd efter uppsägning, erfordras sålunda ingen särskild uppsägning hos löftesmannen. Intet hindrar emellertid denne att göra särskilda förbehåll om förfallotiden, och han äger begränsa sitt ansvar intill viss tid, vilken dock, därest huvudförbindelsens förfallotid är absolut bestämd, naturligtvis måste infalla senare än denna.

Å andra sidan har emellertid anmärkts, att en persons ekonomiska ställning kan förändras mycket hastigt. Härtill erfordras icke årtal. Den, som ena dagen är alldeles utan tillgångar, kan dagen därpå vara i besittning av en förmögenhet. Vid sådant förhållande, och då utmätningen hos gäldenären ju under alla förhållanden måste föregå anhängiggörandet av rättegången mot löftesmannen, skulle ett intyg, att gäldenären vid utmätningen saknat medel att betala sin skuld, aldrig, när än utmätningen försiggått, vara ett säkert bevis på gäldenärens fortfarande oförmåga därutinnan. Bestämmandet av gränsen mellan de fall, då ett intyg av ifrågavarande beskaffenhet skulle tagas för gott och då avseende ej borde därå fästas, skulle följaktligen icke någonsin kunna ske annorledes än fullkomligt godtyckligt. Billigheten syntes för övrigt kräva, att, då borgenären företedde vederbörligt bevis, att gäldenären en gång varit ur stånd att gottgöra fordringen, löftesmannen åtminstone borde hava skyldighet styrka sitt påstående, att förhållandet sedermera ändrats. Borgenärens talan skulle därför *i allt fall* icke genast vid gjord invändning förklaras icke kunna (för närvarande) bifallas, utan borde sådant förklarande ske först, när bevisning av löftesmannen förebragts. — Vidare har anförts, att förfäktarne av den förstnämnda åsikten icke rätt uppfattat innebörden av ifrågavarande uttryck, att löftesmannen skall betala "det gäldenär själv ej gälda gitter". Uttrycket är tydligen — har man sagt — endast använt såsom motsats till den i fråga om proprieborgen uti 9 § förekommande satsen: "*Söka* då borgenären *vilkendera han hälst vill*". Lagstiftaren har med förstnämnda ordalag icke velat utsäga mera, än att borgenären skall i första hand med sitt krav vända sig mot gäldenären. Genom en hos gäldenären verkställd utmätning skall borgenären söka skaffa sig betalning för sin fordran, innan han får begagna sig av borgensförbindelsen. Att borgenären, därest han av en eller annan anledning inom den närmaste tiden efter ett hos gäldenären förgäves anställt utmätningförsök vore förhindrad att söka löftesmannen, skulle vara skyldig att ånyo begära utmätning hos gäldenären, innan borgensförbindelsen kunde göras gällande, är ingalunda uttalat. Om det verkligen varit meningen att endast lägga sär-

skild vikt på den omständigheten, huruvida gäldenären vore insolvent just vid tiden för anställandet av borgenärens rättegång mot löftesmannen, torde inte skäl finnas, varföre ej utmätning för annan borgenärs fordran (företagen strax före rättegången) skulle vara likställd med utmätning för den ifrågavarande borgenärens fordran (ävenledes anställd inom den närmaste tiden före rättegången). Har man icke i det senare fallet rätt att antaga, det gäldenärens ställning efter utmättningsförrättningen förbättrats, så bör man ej heller hava det i det förra. Är gäldenären medellös, kan detta vid utmätning konstateras, oavsett vem som påkallat utmätningen. Det lär i allmänhet icke kunna förnekas, att, om vid en på annan borgenärs begäran företagen utmätning gäldenären befunnits sakna tillgångar, gäldenärens oförmåga att *då* gottgöra den ifrågavarande borgenärens fordran därigenom blivit fullt lika tydligt ådagalagd, som om utmätningen skett för den sistnämndes räkning. För att en borgenär skulle kunna få bifall till sitt krav mot en löftesman, vore det följaktligen, då gäldenärens bristande betalningsförmåga kunde på annat sätt utrönas, icke nödvändigt, att gäldenären därförut blivit av denne borgenär sökt (d. v. s. att utmätning för dennes räkning därförut hos gäldenären verkstälts). Men att detta är oriktigt, framgår jämväl av senare punkten i förevarande paragraf, enligt vilken borgenären endast i två särskilt angivna fall äger omedelbart vända sig mot löftesmannen.

Det rätta synes vara, att betalningsskyldighet i *regel* bör åläggas en löftesman utan hänsyn till tiden, då den utmätning anställdes, varvid gäldenärens oförmåga att uppfylla sin förbindelse ådagalades. En borgenär, som förskaffat sig dom å gäldenären och därå sökt verkställighet, har nämligen uppfyllt det för rätt att vända sig mot löftesmannen uppställda villkoret; och borgenären har icke något vidare att iakttaga. Förbättras sedermera gäldenärens ställning, är ju detta en fördel för löftesmannen, men bör icke inverka på borgenärens rätt. Vill man icke medgiva, att borgenären gjort allt vad på honom berott, så snart han en gång fått gäldenärens insolvens på lagligt sätt utrönt, så torde — enär såsom förut yttrats en utmätning, huru kort tid före anhängiggörandet av kravet mot löftesmannen

den än företagits, icke någonsin kan utgöra ett fullkomligt säkert bevis på gäldenärens fortfarande oförmåga att betala — konsekvensen bjuda, att en utmätning aldrig får tilläggas sådan verkan, att motbevisning icke skulle vara tillåten. Löftesmannen borde, även om utmätningen anställts endast en dag före instämningen, äga rätt styrka sin invändning, att gäldenären sedermera kommit i bättre ekonomisk ställning. Men anledning förefinnes ej att bereda en tredskande löftesman tillfälle att på dylikt sätt uppehålla borgenären i hans rätt.¹

I avseende å sättet att genom utmätning ådagalägga, att gäldenären ej gitter infria sin förbindelse, må slutligen anmärkas, att, om i gäldenärens bo befintliga tillgångar äro tvistiga eller av annan anledning icke kunna strax till betalning i laga ordning användas, borgenären synes böra hava samma rätt att vända sig mot löftesmannen, som om gäldenären ostridigt varit utan tillgångar.

Har gäldenären avträtt sin egendom till konkurs, i vilket fall utmätning hos honom ju icke kan ifrågakomma, kan även detta bereda borgenären rätt att söka löftesmannen.

Dock är den omständigheten, att konkurs inträffat, icke i och för sig tillfyllest.² Stundom kunna nämligen konkursboets tillgångar förslå till förnöjande av samtliga borgenärerna; och i allt fall kan den ifrågavarande fordringen på grund av förmannsrätt gå fullt ut. Men även om det redan strax efter konkursen tydligen framgår, att borgenären ej kan få full betalning, har hans rätt att vända sig mot löftesmannen icke därför inträtt. Konkursen måste först vara utredd. Innan slutliga utdelningsresultatet är för handen, är det icke konstaterat, vilket belopp löftesmannen är skyldig att betala.

¹ Se *Ekström*; Om borgen sid. 70.

² Se *Agardh*; Om borgen 2:dra uppl. sid. 39, *Hultgren*; Förklaringar över de till civilrätten hörande delar av handelsbalken 2:dra uppl. sid 60 och *Ekström* sid. 70. Av annan mening *Olivecrona*: Föreläsningar i civilrätt III sid. 662.

Skulle, när konkursen avslutats, dom över tvistiga fordringsanspråk ännu icke hava fallit, har emellertid borgenären, ehuru utdelningsprocentens storlek är beroende av domen, ändock rätt att genast söka löftesmannen.

Enahanda är förhållandet, om vid konkursens avslutande rättegång, varigenom konkursboet kan förvärva ytterligare tillgångar, ännu pågår.

Stämmer borgenären löftesmannen, innan gäldenärens insolvens på lagligt sätt ådagalagts, så bör kravet naturligtvis förklaras icke kunna för närvarande d. v. s. på den ågångna stämningen bifallas.¹ Med lagens anda är icke överensstämmande att, om gäldenären och löftesmannen samtidigt instämts, ålägga dem båda betalningsskyldighet, den förre ovillkorligt och den senare under villkor, att det visar sig, att gäldenären icke kan fullgöra domen. Om en löftesman, som sökes i första hand, underlåter att framställa invändning om skyldighet för borgenären att först hålla sig till gäldenären, bör domstolen i allt fall förklara kravet för tidigt väckt.² Löftesmannen är naturligtvis befogad att avstå från rättigheten till nämnda invändning, men om han anser sig böra framhålla en annan grund för stämningens avvisande eller helt enkelt inskränker sig till bestridande av stämningen utan angivande av skäl, kan ett dylikt avstående icke anses hava ägt rum. Däremot bör den löftesman, som godvilligt betalar borgenären, ehuru gäldenären icke sökts, anses hava därigenom avstått från ifrågavarande rättighet. Den meningen, enligt vilken löftesmannen skulle vara berättigad att tills vidare återfå, vad han sålunda utbetalt, är alltså icke riktig.

Från den allmänna regeln, att löftesmannen har rättighet att fordra, det gäldenären först sökes, finnas i lagen två undantag

¹ Se Nytt jur. arkiv 1905 sid. 510. Om löftesmannen försatts i konkurs, äger emellertid borgenären rätt till bevakning utan avseende därå, att gäldenären ännu icke sökts.

² Såvida det icke på annan, av löftesmannen framhållen grund kan för alltid ogillas.

angivna, nämligen det ena, om gäldenären håller sig undan, när betalningstiden är inne, och det andra om han är utrikes faren; dock förutsättes i båda fallen, att veterliga tillgångar icke finnas. En mening förfäktar visserligen, att uttrycket "och finnes ej gods hans" sluter sig endast till det senare fallet, till stöd varför åberopats, att i ursprungliga texten något skiljetecken icke satts framför ordet "och". Men oriktigheten av denna mening framgår av omöjligheten att utfundera någon rimlig anledning, varför lagstiftaren skulle velat göra en dylik skillnad mellan de bägge fallen. Grunden till båda undantagen än en och densamma. När något av nämnda fall är för handen, ålägges sålunda löftesmannen betalningsskyldighet utan avseende därå, att gäldenärens oförmåga att göra rätt för sig icke utrönts på sätt här förut nämnts, d. v. s. genom utmätning eller konkurs. Klart är, att en allenast tillfällig utrikes resa, som gäldenären företagit, icke för borgenären grundlägger sådan rätt, varom nu är fråga. Löftesmannen kan naturligtvit sökas vid domstol eller överexekutor och icke endast hos "Konungens befallningshavande", såsom vissa äldre rättslärde, stödjande sig på stadgandets ordalag, hållit före.

Jfr Nytt jur. arkiv 1883 sid. 232 och 1893 sid. 507.¹

¹ Från lagkommitténs förslag till 7 kap. handelsbalken anföres följande:

"2 §. Har borgesman ej förbundit sig att svara för annans gäld som sin egen; då må borgenär ej kräva betalning av borgesmannen förr, än han hos gäldenär utsökt vad av dess tillgångar gäldas kan.

3 §. Är gäldenärs egendom till konkurs avträdd, eller haver han ej veterliga tillgångar, varmed gäldas kan, eller äro tillgångarna tvistiga, eller kunna de, för annan orsak, ej strax till betalning i laga ordning användas; vare borgenär ej hindrad, att sin rätt mot borgesmannen gällande göra.

4 §. Nu haver gäldenär ej veterligt hemvist, och vet man ej heller, att han uppehåller sig å viss ort inom riket, där han med lagsökning träffas kan; finnes ej, i ty fall, gods hans, vare ock lag som i 3 § sägs."

Dessa bestämmelser motiverades sålunda.

Ehuru en borgesman, som ej förbundit sig svara för annans gäld som för egen, är berättigad att njuta beneficium ordinis (rättighet att fordra, det gäldenären först sökes), bör likväl denna förmån ej sträckas så vitt, att borgenärens rätt skulle uppehållas i de fall, då gäldenärs egendom blivit till konkurs avträdd, eller eljest veterligt är, att han ej äger tillgångar varmed gäldas kan, då tillgångarna äro tvistiga eller, för annan orsak, ej kunna strax till betalning i laga ordning användas, eller då gäldenären varken har veterligt hemvist eller uppehåller sig å känd ort inom riket, där han med lagsökning kan träffas, och i detta sistnämnda fall ej eller finnes något honom tillhörigt gods, som mot gälden svarar.

Det för proprieborgen karaktäristiska är, att borgenären kan i första hand vända sig mot löftesmannen. Denne är sålunda skyldig att betala, utan att gäldenären förut eller samtidigt behöver lagsökas och utan att det behöver vara bevisat, att ingen eller otillräcklig tillgång hos gäldenären finnes.

Även om borgenärens fordran hos gäldenären icke skulle vara till beloppet bestämd, kan borgenären likväl i allmänhet

Kommittén har därför så mycket hellre trott sig böra föreslå, att borgenären vid sådana förhållanden ej skulle vara förhindrad att göra sin rätt emot borgesmannen gällande, som de omständigheter, att gäldenär håller sig undan, då tid till betalning är inne, eller är utrikes faren, och att några kända tillgångar, som honom tillhöra, ej finnas, efter nu gällande lag ansetts medföra rättighet för borgenären att hålla sig till borgesmannen.

Vid granskning av lagkommitténs förslag inom högsta domstolen yttrades beträffande 3 §:

Det föreslagna stadgandet, att då gäldenärs egendom är till konkurs avträdd, borgenär skulle äga att sin fordran av löftesmannen utsöka, ansåg högsta domstolen icke överensstämma med begreppet om sådan borgen, därigenom löftesmannen ej ikläder sig ansvar såsom för egen skuld, varför högsta domstolen tillstyrkte den förändring i förslaget, att stadgas måtte, det hans betalningsskyldighet i nämnda fall ej vidtog förr, än det visade sig, att full betalning icke vore vunnin genom den lagliga fördelningen av de avträdde tillgångar, som ostridiga varit och utan dröjsmål kunnat användas.

Lagberedningens förslag till 7 kap. handelsbalken innehöll uti ifrågavarande avseenden följande stadganden:

"2 §. Har borgesman ej förbundit sig att svara för annans gäld, som för egen; då må ej borgenär kräva betalning av borgesman förr, än han hos gäldenären utsökt vad av dennes tillgångar gäldas kan.

3 §. Är gäldenär lagsökt, och finnes han ej hava veterliga tillgångar, varmed gäldas kan, eller äro tillgångarna tvistiga, eller kunna de, för annan orsak, ej strax till betalning i laga ordning användas; äge borgenär att sin fordran hos borgesmannen utkräva.

4 §. Är gäldenärs egendom till konkurs avträdd; have ock då borgenären den rätt som i 3 § sagd är, där han sin fordran i konkursen bevakat: har han sådan bevakning uraktlåtit; vare borgesmannen från ansvarighet fri.

5 §. Nu har gäldenären ej veterligt hemvist, och vet man ej heller, att han uppehåller sig å viss ort inom riket: finnes ej, i ty fall, gods hans; vare lag, som i 3 § sägs."

Ur motiven:

Det äldre lagförslaget uppräknar i 3 och 4 §§ flera fall, då en borgesman ej får tillgodonjuta beneficium ordinis, utan tvärtom kan i första hand lagsökas, oaktat han icke gått i borgen såsom för egen skuld. Detta har beredningen ansett vara nog strängt och avvikande från de hos oss hittills rådande begrepp om verkan av en sådan borgen. En löftesman, den där icke borgat såsom för egen skuld, har blott iklätt sig en villkorlig förbindelse, eller lovat att betala, såvida gäldenären själv ej gör det. Han bör därför alltid, innan han kräves, hava rätt att fordra, att borgenären skall tydligt ådagalägga gäldenärens uraktlåtenhet; men denna bör, i beredningens tanke, icke anses fullt bevisad förr, än

omedelbart vända sig mot löftesmannen och i rättegång mot honom få fordringen prövad och till beloppet fastställd.¹

Beträffande betalningstiden förutsättes i 10: 9 H. B. såväl det fall, att proprielöftesmannen härutinnan förbundit sig lika med gäldenären, som ock, att han utfäst betalning å annan tid än gäldenären. I senare fallet är emellertid att ihågkomma, att den av löftesmannen bestämda förfallotiden icke kan infalla före den tid, gäldenärens betalningsskyldighet inträder.² I borgens natur ligger nämligen, att löftesmannens skyldighet endast går ut på att betala, om gäldenären icke i rätt tid gjort det.³ Först

gäldenären, såsom 3 § i nya förslaget fordrar, blivit lagsökt och därvid befunnits sakna genast användbara tillgångar. Och då förslaget till utsökningsbalk anvisar sättet, huru lagsökning även mot frånvarande person må anställas, har man ej funnit nödigt att här upptaga vad lagförslaget 4 § i sådant hänseende innehåller. Undantag från den allmänna regeln om föregående lagsökning har man trott böra äga rum endast i det fall, att gäldenärens egendom blivit till konkurs avträdd. I detta fall har man ansett fordringens bevakning i konkursen träda i lagsökningens ställe; och därför i 4 § föreslagit, att en sådan bevakning skall åligga borgenären, innan han får vända sig till löftesmannen med anspråk på betalning. Att den senare bör vara fri från all ansvarighet, om bevakningen försummas, följer därav, att gäldenärens egendom genom konkursen överlämnas till borgenären, som genom sin uraktlåtenhet att den emottaga icke får förnärma borgesmannens rätt.

¹ Detta kan dock icke ske vid borgen för husröta, som skall bestämmas genom syn. Synen måste nämligen hållas emellan borgenären och gäldenären, och först efter det sådan hållits och fordringsbeloppet därvid blivit utrönt, kan betalningsskyldighet åläggas löftesmannen. Enahanda är förhållandet, om tvist angående huvudförbindelsen (men icke i fråga om borgensförbindelsen) skall prövas av skiljemän. I samband härmed bör även framhållas, att om i huvudförbindelsen föreskrivits, att tvister, som i anledning därav kunna uppkomma, skola prövas av skiljemän, så äger denna föreskrift, om annat icke uttryckligen stadgats, tillämplighet jämväl å rättsförhållandet emellan borgenären och löftesmannen. Se Nytt jur. arkiv 1896 sid. 136.

² Om förfallotiden är bestämd efter uppsägning, äger den skillnad rum mellan enkel borgen och proprieborgen, att vid den förra behöves ingen särskild uppsägning hos löftesmannen, varemot vid proprieborgen löftesmannen enligt förordningen den 20 december 1851 är berättigad att åtnjuta samma uppsägningstid, som gäldenären betingat sig. Uppsägning, som sker hos gäldenären, är sålunda ej gällande mot proprielöftesmannen, liksom å andra sidan gäldenären icke är bunden av en hos löftesmannen gjord uppsägning. Uppsägning, gjord av endera, kan ej heller inverka på den andres betalningsskyldighet. Se "Handelsbalken" III 2:dra uppl. sid. 154.

Av stadgandet följer även, att uppsägning hos en av flera solidariska löftesmän icke äger verkan mot de övriga.

³ Undantag synes dock böra göras för de fall, då en enkel löftesman hade kunnat omedelbart sökas. Se *Ekström* sid. 73.

när gäldenären låtit dröjsmål komma sig till last, kan löftesmannen sökas.¹

I händelse gäldenären, sedan borgen ingåtts, åtager sig en större förpliktelse än huvudförbindelsen ursprungligen innehåller, ansvarar löftesmannen icke för denna tillökning, även om den står i sammanhang med den ursprungliga förpliktelsen. Om t. ex. gäldenären, som till en början icke utfäst någon ränta, sedermera förbinder sig betala sådan, eller om han förklarar sig vilja betala högre ränta än vad förut blivit bestämt, är löftesmannen därav fullkomligt oberoende.

*Förändring av
huvudförbindelsen.*

Å andra sidan är det lika klart, att, om gälden, efter det borgensavtalet slutits, på ett eller annat sätt förminskas, detta kommer löftesmannen till godo.

Undantagsfall finnes emellertid, då löftesmannen kan sökas, ehuru gäldenären delvis befriats från skuld. I konkurslagen stadgas nämligen, att borgenär, utan hinder därav att han godkänt ackordsförslag, äger mot gäldenärens löftesmän föra den talan, vartill han eljest varit lagligen berättigad. Jfr lagen om ackordsförhandling utan konkurs.

Om åter en gäldenär genom privat överenskommelse mellan honom och borgenärerna får en del av gälden efterskönt, måste löftesman, som icke deltagit i överenskommelsen, vara fri i samma mån som gäldenären. Å detta fall kan tydligen icke nyss berörda stadgande i konkurslagen analogiskt tillämpas.

Sedan vederbörande underrätt i tvist, där ifrågavarande spörsmål var före, yttrat: att emedan, såsom upplyst och ostridigt förekomme, ej mindre att Statlander iklätt sig borgen såsom för egen skuld för en av H. A. Axelsson den 1 juni 1879 till Ljungman eller order utfärdad skuldförbindelse å 3,333 kronor 33 öre, än även att genom utdelning i firman Hylin, Axelsson & Comp:s administration den 7 september 1883 å reversen guldits i kapital 1,033 kronor 33 öre jämte ränta; alltså och då Statlander icke mot Ljungmans bestridande och den omständigheten, att Ljungman visat sig fortfarande vara innehavare av ifrågakomna revers, ådagalagt att Ljungman genom mottagande av ovanberörda utdelning i Hylin, Axelsson & Comp:s administration medgivit sig hava därmed erhållit full likvid för sin fordran eller eljest avsat sig rätten att hos Axelsson och dennes löf-

¹ Se min uppsats "Proprielöftesman för ett efter uppsägning betalbart skuldebrev är icke betalningsskyldig, förrän fordringen efter behörig uppsägning förfallit ej mindre gentemot honom än även gentemot gäldenären".

tesman utbekomma reversens återstående belopp jämte ränta, bleve betalningsskyldighet Statlander ålagd; så meddelade hovrätten följande, av Kungl. Maj:t på nedre revisionens hemställan fastställda dom: Emedan enligt anteckning å ifrågavarande skuldebrev Ljungman erkänt sig hava av administrationen för firman Hylin, Axelsson & Comp. den 7 september 1883 mottagit 31 % utdelning, utgörande antaget ackord för fordringen hos nämnda firma, samt Ljungman därigenom måste anses hava av sagt sig all vidare fordringsrätt på grund av skuldebrevet hos Axelsson, vilken, enligt vad i saken blivit upplyst, vid berörda tid varit delägare i firman; alltså och då vid sådant förhållande Ljungman icke heller kunde på den av Statlander för skuldebrevet ingångna borgen grunda någon rätt, prövade hovrätten rättvist att, med ändring av underrättens beslut, ogilla Ljungmans talan. (Nytt jur. arkiv 1888 s. 424.)

Även följande rättsfall, ehuru delvis avseende annat förhållande än här ovan förutsatts, må i samband härmed anmärkas.

Sedan F. Jacobsson med sina borgenärer överenskommit om ackord, gingo två personer i förhållande till en bank i proprieborgen för viss del av ackordet. Banken instämde sedermera löftesmännen med yrkande om åläggande för dem att på grund av ifrågavarande borgen utgiva visst belopp i enlighet med ackordsuppgörelsen. Till utredning av sin fordran föredde banken, bland annat, tre å olika belopp lydande växlar, accepterade av G. Jacobsson och trasserade av F. Jacobsson. Löftesmännen genmålde: Enligt ett av banken den 10 augusti 1900 utfärdat kvitto hade banken mottagit 25 % ackord av G. Jacobsson för ifrågavarande växlar och därvid frikallat honom från vidare betalningsskyldighet. Vid sådant förhållande hade jämväl F. Jacobssons betalningsansvar upphört, i följd varav banken ej ägde någon rätt mot löftesmännen. — Banken åter anförde, att förutsättning för beviljandet av ackord åt såväl F. Jacobsson som G. Jacobsson hade varit, att, därest de båda häftade för samma gäld, banken skulle äga att hos en var av dem uppbära ackordssumman. — I denna tvist yttrade slutligen Kungl. Maj:t, vad ifrågavarande växlar angår, att när banken den 10 augusti 1900 frikallat acceptanten från vidare betalningsskyldighet för växlarna, samt banken vid sådant förhållande, och då F. Jacobsson icke, såvitt visat vore, till nämnda åtgärd samtyckt, ej ägde att av dennes löftesmän göra någon fordran på grund av samma växlar gällande, befriades löftesmännen från betalningsskyldighet i denna del av målet. (Nytt jur. arkiv 1905 sid. 6.) ¹

¹ Följande rättsfall, besvarande frågan, huruvida löftesman, vilken ingått borgen endast för den i en skuldsedel förskrivna räntan, är pliktig att utbetala räntan, även sedan skuldsedeln utgivare i sin konkurs erhållit och erlagt ackord, torde här lämpligen kunna anföras.

Sedan F. Rythén till L. Bergendahl eller order utfärdat en revers å 21,000 rdr rmt med sex procent ränta, och J. A. Walldén ingått borgen för räntan, för-

I detta sammanhang bör framhållas, att hinder naturligtvis icke förefinnes för löftesmannen att vid borgensingåendet begränsa sitt ansvar till en viss del av gälden; innehållet och omfånget av löftesmannens ansvar är alltid beroende av borgensförbindelsens innehåll. I händelse dylik begränsning är för handen, kommer minskning i huvudgälden löftesmannen till godo endast i den mån, huvudgälden därigenom nedsättes under det belopp, för vilket löftesmannen borgat.

Det har ansetts vara av vikt att vid frågan om löftesmans skyldighet att betala ränta å huvudgälden göra skillnad mellan de särskilda slagen av ränta, överenskommen ränta och uppskovsränta. *Löftesmans ansvarighet för uppskovsränta och lag-sökningskostnad.*

Beträffande löftesmans skyldighet att ansvara för överenskommen ränta förefinnes ingen meningsskiljaktighet. Har löftesmannen i borgensmeningen uttryckligen förklarat sin vilja vara

sattes Rythén i konkurs, vari ackord fastställdes å tolv procent. Innehavaren av reversen stämde sedermera Walldén med yrkande att av honom utfå ogulden ränta. Walldén invände, att en löftesman icke kunde vara skyldig att erlægga ränta på ett kapital, "som icke vidare vore gällande". — Underrätten yttrade, att emedan den omständigheten, att Bergendahl, vilken på grund av ifrågavarande revers i Rythéns konkurs bevakat då återstående 18,000 rdr jämte ogulden ränta, lika med övriga borgenärer antagit av Rythén erbjudet ackord av tolv procent utav bevakade fordringar, vilket ackord den 16 maj 1870 fastställdes, och till följd varav den 22 juni samma år det på Bergendahls fordran belöpande ackordet 2,160 rdr erlagts och å reversen avskrivits, icke, med avseende å innehållet av 110 § konkurslagen och enär vid ackordets antagande förbehåll ej blivit gjort därom, att Walldén skulle därigenom vara från sin borgensförbindelse befriad, kunde, såsom Walldén förmenat, till en sådan befrielse lagligen föranleda, samt ostridigt vore att, efter vad anteckningarna å reversen utvisade, ränta å däri förskrivna oguldna kapital ej blivit betald för längre tid än till den 3 juni 1870, förpliktades Walldén att erlægga ogulden och den 3 juni 1871 förfallen sex procent årlig ränta å 18,000 rdr från den 3 till den 22 juni 1870 och därifrån å det efter sistnämnda dag återstående kapitalet 15,848 rdr till den 3 juni 1871. Detta beslut gillades av såväl hovrätten som Kungl. Maj:t. (Naumanns tidskrift 1874, sid. 315.)

Två ledamöter i hovrätten befriade Walldén från betalningsskyldighet; och yttrade därvid den ene av dessa ledamöter: "Det åberopade lagrummet måste desto hellre anses icke vara i denna sak tillämpligt, som av ett motsatt antagande följer, att en löftesman, vilken såsom i förevarande fall är händelsen, borgat icke för betalningen av annan persons gäld, utan endast för ordentliga erläggandet av därå utfäst ränta, skulle, efter det fordringsägaren begagnat sig av erbjudet ackord i gäldenärens konkurs och genom ackordet möjligheten att få det ursprungliga kapitalbeloppet av gäldenären guld det blivit omintetgjord, det oak-

att ansvara för både kapital och ränta, så måste han naturligtvis finna sig i, att hans ansvarighet bedömes i överensstämmelse härmed. Kapitalet och räntan utgöra tillsammans huvudförbindelsen. Å andra sidan är det lika givet, att, om löftesmannen uttryckligen inskränkt sin ansvarighet, så att den endast avser kapitalet, borgenären icke har rätt att, i fråga om räntan, hålla sig till löftesmannen.

Stundom inträffar det emellertid, att löftesmannens vilja blivit i borgensmeningen så otydligt uttryckt, att det är förenat med svårighet att avgöra, huruvida han åsyftat att gå i borgen jämväl för ränta. I sådant fall gäller den regeln, att borgensförbindelsen ej må tolkas strängare, än vartill ordalagen giva full anledning.¹ Dock är det icke nödvändigt, att ordet ränta skall vara i borgensmeningen nämnt, för att löftesmannen skall komma att ansvara därför. Den, som t. ex. tecknar borgen "för ovanstående förbindelse", bör anses hava åtagit sig ansvar jämväl för ränta, under förutsättning naturligtvis, att huvudförbindelsen är räntebärande.

I fråga om löftesmannens skyldighet att betala uppskovsränta äro däremot meningarna delade.

Å ena sidan håller man sålunda före,² att löftesmannen för att vara fri från en sådan skyldighet måste uttryckligen hava

tat tvingas antingen att fullgöra en årlig räntebetalning av den beskaffenhet, att varken löftesmannen eller hans efterkommande någonsin skulle kunna densamma sig avskudda, eller ock att infria en kapitalskuld, för vilken han icke borgat, något som icke kan vara överensstämmande med lagens grund och mening."

Huruvida i fastställt ackord intaget villkor, enligt vilket konkursgäldenärens löftesmän befriats från ansvar för de skulder, för vilka de borgat, må anses bindande för borgenärer, som ej godkänt ackordet, se Naumanns tidskrift 1868, sid. 721 och 1871 sid. 608 samt Nytt jur. arkiv 1874 sid. 67.

¹ Lagkommittén och lagberedningen ansågo sig böra bryta med den uti ifrågavarande hänseende allmänt rådande uppfattningen. Lagkommittén upptog sålunda i sitt förslag till 7 kap. handelsbalken följande stadgande: "1 §. Går någon i borgen för annans gäld; den borgen gälle så för ränta som huvudstol, där ej borgesmannen uttryckligen förbehållit sig att ifrån ränta fri vara." Och lagberedningen stadgade i sitt motsvarande lagrum: "Går någon i borgen för annans gäld; den borgen gälle, ändå att den ej å mer än huvudstolen lyder, jämväl för ränta, som därå löper, — — — där ej borgesmannen uttryckligen förbehållit sig att vara från ränta — — fri."

² Se *Nehrman*; Inledning till den svenska jurisprudentiam civilem sid. 351, och *Agardh*; Om borgen, 2:dra uppl., sid. 49.

förbehållit sig det. Till detta resultat har man letts genom följande resonnemang. Genom att gå i borgen åtager sig löftesmannen att svara för en bestämd gäldenärs skuld, sådan som denna till följd av sitt förknippande med denna bestämda person gestaltar sig. Han måste därför även ansvara för *den* gestaltning av huvudförbindelsen, som har sin grund i gäldenärens dröjsmål med fullgörandet av sin betalningsskyldighet, samt för därav uppkommande verkningar. Och som den närmaste verkan av gäldenärens dröjsmål är, att han måste betala uppskovsränta, bör jämväl löftesmannen vara skyldig härtill.

Å andra sidan har det bestritts,¹ att skyldigheten att gälda uppskovsränta skulle tyst ligga i själva borgensåtagandet; och denna mening torde vara den riktiga. Skäl synes icke förefinnas, varföre uti förevarande avseende andra regler skulle gälla om uppskovsränta än om överenskommen ränta. Ingås borgen uttryckligen för återbetalning av det i huvudförbindelsen förskrivna *kapitalet*, så torde löftesmannen därmed tillräckligt tydligt hava tillgännagivit sin avsikt att fransäga sig allt ansvar för ränta, den må vara av ena eller andra slaget. Det måste anses, att löftesmannen velat göra sig oberoende av den omständigheten, att huvudgälden genom gäldenärens dröjsmål kan komma att utvidgas över sitt ursprungliga innehåll.² Det vore för övrigt oskäligt hårt, om den, som ingått enkel borgen, vore pliktig att, därest gäldenären ej å förfallodagen infriade sin skuld, därefter betala ränta, ehuru han icke därtill utfäst sig. En dylik löftesmans betalningsskyldighet inträder ju icke förr, än borgenären lagligen visat, att gäldenären själv ej gitter betala. Det kan alltså icke läggas löftesmannen till last, att

¹ Se *Ekström*, sid. 60.

² Anhängare av förstnämnda åsikt hava medgivit, att, om i huvudförbindelsen överenskommits om storleken av uppskovsräntan, så kan den, som uttryckligen ingår borgen för återbetalning av *kapitalet*, icke göras ansvarig för den sålunda överenskomna uppskovsräntan. Den omständigheten, att storleken av uppskovsräntan blivit i huvudförbindelsen bestämd, torde dock icke kunna förändra denna räntas karaktär. Överenskommen uppskovsränta och i lagen bestämd uppskovsränta måste lyda under samma regler. Om det av löftesmannen ändock kända förhållande, att gäldenären i händelse av dröjsmål har skyldighet att betala uppskovsränta, i huvudförbindelsen påpekas eller ej, kan icke vara av betydelse.

han väntar med betalningen, tills gäldenärens oförmåga konstaterats. Löftesmannen skulle under förutsättning av förstnämnda åsikts riktighet icke kunna undgå att i händelse av dröjsmål å gäldenärens sida betala uppskovsränta, därest han icke med avstående från omförmälda, honom i lag medgivna förmån betalade borgenären utan att avvakta, det denne först fullgjorde sin skyldighet.

Har löftesmannen å sin sida låtit dröjsmål komma sig till last, och borgenären på grund därav nödgats stämma eller lagsöka honom, så måste han däremot naturligtvis erlægga uppskovsränta. Enkel löftesman har att betala fem procent från den dag, han av lagsökningen eller stämningen undfått del.

I fråga om proprielöftesman gälla följande regler. Var viss betalningstid bestämd i huvudförbindelsen, och hade löftesmannen förbundit sig lika med gäldenären, skall räntan utgå med sex procent från förfallodagen. Hade löftesmannen utfäst sig att betala å annan dag än gäldenären, skall löftesmannen erlægga sex procent ränta från den av honom sålunda bestämda förfallodagen.¹ Om åter betalningstiden var obestämd, är löftesmannen icke skyldig betala mer än fem procent ränta, från det han undfår del av stämning eller lagsökning.²

Ej heller i fråga om skyldighet för löftesman att gottgöra borgenären kostnaden för hans lagsökning av gäldenären råder enighet. Man har sålunda — under framhållande, hurusom det ligger i enkel borgens väsen, att gäldenären först lagsökes — anført,³ att då löftesman skall betala det, gäldenär ej gälda gitter, och säkert är, att gäldenären, om hans tillgångar det medgivit, själv fått betala lagsökningskostnaden, samt härtill kommer, att löftesmannen har kännedom om denna procedur, han bör vara pliktig ansvara även för den kostnad, lagsök-

¹ Allt detta dock under förutsättning, att enligt huvudförbindelsen ränta icke skall utgå efter lägre räntefot än sex procent. Jfr "Juridik och politik" II sid. 109 och "Juridiska skrifter" 1922 sid. 184 noten.

² Att i ett fall som det sistnämnda, varest borgenären först vänt sig mot gäldenären, ålägga löftesmannen att gälda ränta från den dag, gäldenären söktes, skulle vara desto mera obilligt, som det ju stått borgenären öppet att genast vända sig mot löftesmannen.

³ Se *Agardh*; Om borgen, 2:dra uppl., sid. 50, jfr däremot *Ekström*, sid. 60.

ningen av gäldenären förorsakat borgenären. Att detta resonemang icke kan hålla stånd inför kritik, torde vara klart. Löftesmannen är visserligen pliktig betala, vad gäldenären "ej gälda gitter". Men med detta uttryck menas naturligtvis endast, att, om gäldenären icke kan uppfylla *det, varför borgen ingåtts*, löftesmannen har att i hans ställe göra det. Att huvudförbindelsen i följd av gäldenärens särskilda förvållande utvidgas utöver sitt ursprungliga innehåll, vidkommer icke löftesmannen, om han icke åtagit sig att ansvara för en dylik utvidgning. Och att ett tyst åtagande härutinnan ligger i borgensförbindelsen, kan ej antagas. Det förefaller osannolikt, att den, som ingått enkel borgen och sålunda betingat sig rättighet att fordra, det gäldenären sökes i första hand, velat ikläda sig ansvaret för kostnader, varav han alltid skulle riskera att drabbas, därest han icke avstode från just den rättighet, han genom att ingå endast enkel borgen velat tillförsäkra sig.

Följande rättsfall bestyrker riktigheten av vad nu anförts.

Sedan C. J. Danielsson ingått enkel borgen för fullgörande av ett kontrakt, varigenom J. O. Olsson förbundit sig att erlægga viss hyra för en av Stockholms stads drätselnämnd till honom förhyrd lägenhet, blev Olsson av drätselnämnden lagsökt för hyran; och förpliktades i anledning därav Olsson att till drätselnämnden utgiva visst belopp jämte 20 kr. i ersättning för lagsökningskostnaden. Olsson befanns vid utmättningsförsök sakna tillgångar. Drätselnämnden instämde därefter Danielsson med yrkande om åläggande för honom att på grund av hans borgen utgiva ej mindre ifrågavarande oguldna hyresbelopp än även berörda lagsökningskostnadsersättning. — Underrätten förpliktade Danielsson att utgiva visst hyresbelopp jämte 20 kr. i ersättning för lagsökningskostnaden. — Hovrätten nedsatte det belopp, Danielsson skulle i hyra utgiva, samt lämnade utan avseende drätselnämndens yrkande om åläggande för Danielsson att gälda det belopp, Olsson förpliktats att utgiva i lagsökningskostnad. — Nedre revisionen hemställde om fastställelse av hovrättens dom. Kungl. Maj:t prövade i fråga om hyresbeloppet på anförda skäl rättvist att, med upphävande av hovrättens dom, fastställa underrättens beslut, men drätselnämndens påstående om Danielssons förpliktande att utbetala den Olsson till utgivande ålagda ersättning för lagsökningen mot honom fann Kungl. Maj:t, såsom hovrätten förklarat, icke förtjäna avseende. (Nytt jur. arkiv 1883 sid. 190.)¹

¹ Lagkommittén uppställde om lagsökningskostnaden samma föreskrifter som angående räntan. Likaså gjorde lagberedningen, som emellertid tillade: "Vare dock borgenär, då han lagsöker gäldenären, skyldig att därom utan dröjs-

Att proprielöftesmannen skulle hava skyldighet att ersätta borgenären kostnader, som åsamkats honom genom gäldenärens sökande, torde aldrig hava ifrågasatts.

Verkan gentemot löftesman av dom i rättegång mellan borgenären och gäldenären.

Det har påståtts, att i allmänhet en löftesman icke är bunden av vad som blivit utrett i rättegång mellan borgenären och gäldenären. Meningarna härom hava emellertid, enligt vad jag förspört, åtminstone bland praktiska jurister varit mycket delade. Till stöd för nämnda påståendes riktighet har anförts. Genom att ingå borgen åtager löftesmannen sig intet annat eller intet mera än att ansvara för gäldenärens *verkliga* skuld. Och den omständigheten, att gäldenären på grund av den förbindelse, varför borgen ingåtts, blir dömd att till borgenären betala ett visst belopp, utgör icke i och för sig något tillfyllestgörande bevis för att gäldenären verkligen är skyldig detta belopp. Medgiver gäldenären riktigheten av borgenärens fordringsanspråk, har domstolen ingen anledning att ingå i prövning av anspråkets befogenhet utan stöder sitt domslut uteslutande på medgivandet. Vore löftesmannen bunden av en dom mot gäldenären, skulle det följaktligen stå i den sistnämndes skön att utvidga omfånget för löftesmannens ansvar. Och ett sådant utvidgande skulle allt emellanåt kunna förekomma. En ruinerad gäldenär har föga intresse av att försvara sig mot ett oberättigat krav. Om han blir dömd att betala en skuld, som av en eller annan anledning redan upphört, om ett skadestånd, vartill han gjort sig förfallen, uppskattas till högre eller lägre belopp, om ett kontrakt tolkas på ett för honom strängt eller milt sätt, allt är honom tämligen likgiltigt. Hans bemötande av borgenärens utredning, därest sådant ens ifrågakommer, blir därför

mål underrätta borgesmannen, och njute ej, om han det uraktlåter, ersättning för mer, än vad han å lagsökningen kostat, där den först anhängiggjordes." Detta stadgande motiverades sålunda: "Då borgesmannen sålunda enligt regeln förklarats skyldig att gälda lagsökningskostnaden, oaktat borgensförbindelsen blott lyder å kapitalet, har beredningen ansett det böra tilläggas, att han likväl skall underrättas om lagsökningen, såvida han skall vara förbunden att ersätta mer än den första lagsökningskostnaden; ty det vore orättvist, om han skulle betyngas med särskilda kostnader, dem han genom borgenärens förnöjande hellre kan vilja förekomma, allenast denne underrättas honom om förhållandet, innan lagsökningen i en ny instans fullföljes."

alltid svagt. Och det kan även inträffa, att gäldenären i hemligt samförstånd med borgenären inför domstolen svikligen vidgår en skuld, som redan blivit betald, eller eljest falskeligen gör medgivande till löftesmannens skada. Att löftesmannen, ehuru han icke varit inkallad att höras i rättegången mot gäldenären, ändock skulle vara bunden av vad i denna rättegång utretts, vore slutligen stridande mot den allmänna principen, att ingen må dömas ohörd.

Enligt en annan mening bör skillnad uti ifrågavarande avseende göras mellan särskilda fall.

Påstår t. ex. löftesmannen, att huvudförbindelsen blivit av gäldenären (helt eller delvis) infriad, innan gäldenären söktes, bör löftesmannen äga rätt att styrka sitt påstående utan avseende å den omständigheten, att betalningsskyldighet ålagts gäldenären. Däremot skulle löftesmannen vara bunden av den tolkning, som i rättegången mot gäldenären givits åt huvudförbindelsen, liksom, då fråga är om skadestånd, det mot gäldenären härutinnan bestämda belopp skulle vinna ovillkorlig tillämpning jämväl beträffande löftesmannen.

Till stöd härför har yttrats, att avgörandet av frågan, huru en förbindelse skall tolkas, ävensom bestämmandet av ett skadestånd ofta äro beroende av rent subjektiva faktorer och att i följd därav, om löftesmannen icke vore bunden av domen mot gäldenären, fara skulle vara för handen, att även om ny utredning icke förebragtes i rättegången mot löftesmannen, denne ändock allt som oftast skulle bliva bedömd helt annorlunda än gäldenären, vilket naturligtvis vore stötande för rättsmedvetandet. Någon sådan fara skulle däremot icke förefinnas, då löftesmannen invände, att huvudförbindelsen blivit av gäldenären infriad. Kunde ny utredning här icke åstadkommas, bleve nog domslutet enahanda.

Tydligt synes emellertid vara, att detta icke är riktigt. Anser man, då fråga är om borgen för försträckning, löftesmannen icke hava åtagit sig att betala mer än det belopp, vari gäldenären verkligen häftar i skuld, så kan väl ej heller exempelvis den, som ingått borgen för fullgörande av en leverans, anses hava förbundit sig att ansvara för mer än den verkliga skada, som för borge-

nären kan uppstå genom gäldenärens kontraktsbrott. Man har desto mindre skäl att antaga något annat, som ansvaret för en löftesman i senare fallet eljest skulle kunna över hövan utsträckas, under det däremot i förra fallet löftesmannen ju i ingen händelse skulle riskera att nödgas betala mer än vad huvudförbindelsen ursprungligen omfattade. Och är borgensåtagandet i båda fallen av en och samma innebörd, kan ej heller ansvaret bliva av olika omfattning.

En tredje åsikt förfäktar, att löftesmannen väl är bunden av allt vad mot gäldenärens bestridande blivit utrett, men att, om domen mot gäldenären grundat sig därpå, att han underlåtit bestrida borgenärens påstående eller rent av medgivit detta, en sådan dom alls icke inverkar på löftesmannens rätt.

Emot denna åsikt kan emellertid med fog invändas, att den i tillämpningen skulle leda till stora oegentligheter.

Borgenären kan t. ex., då rättegången mot gäldenären pågår, hava full bevisning tillgänglig, vilken han dock genom gäldenärens underlåtenhet att bestrida har desto mindre anledning att förebringa — därest sådant för övrigt skulle honom av domstolen tillåtas —, som han själv finge bära kostnaderna därför. När löftesmannen sedermera sökes, och bevisning på grund av dennes invändningar blir erforderlig, finnes den ej längre att tillgå. Borgenären förlorar nu sin talan, och detta ytterst av den anledning, att gäldenären, som insett befogenheten av borgenärens krav, icke velat mot bättre vetande bestrida det samma. Å andra sidan kan det inträffa, att gäldenären, som vet, att han redan gottgjort borgenären, bestrider kravet, men att bevisning härom för tillfället saknas. Gäldenären blir därför oaktat bestridandet dömd. Då borgenären därefter riktar sitt krav mot löftesmannen, har denne kommit i besittning av full bevisning därom, att gäldenären verkligen betalt gäldenären. Men han får icke begagna sig av bevisningen, därför att gäldenären i överensstämmelse med verkliga förhållandet bestritt kravet. Huru skulle för övrigt förfaras, om t. ex. gäldenären, som väl bestritt kravet, vidgått en del bindande omständigheter och på grund därav blivit fälld? Eller om gäldenären till en början bestritt kravet, men, sedan bevisning

av borgenären förebragts, erkänt detsamma? Denna bevisning har måhända varit i och för sig tillfyllest, men domslutet är emellertid grundat ej mindre på bevisningen än på gäldenärens erkännande. Såsom en ostridig sats torde väl i allt fall gälla, att den rättsliga verkan, som är förbunden med en laga kraftvunnen dom, icke i någon mån är beroende av domskälen.

En fjärde åsikt tager också steget fullt ut samt vill under alla förhållanden göra löftesmannen beroende av en mot gäldenären meddelad dom.

Detta följer, säger man, av själva borgensbegreppet. Liksom en löftesförbindelse endast är ett bihang till gäldenärens förbindelse, så är löftesmannen underordnad gäldenären. Då löftesmannen sålunda icke intager en fristående ställning i förhållande till gäldenären, låter det sig icke göra att uti ifrågasvarande avseende åberopa den gamla satsen, att ingen må dömas ohörd. Den, som ingår enkel borgen,¹ förbinder sig att betala vad som kan brista hos gäldenären vid verkställighet av *den dom*, varigenom denne ålägges betalningsskyldighet. Löftesmannen bör sålunda redan vid borgensavtalets ingående hava klart för sig, att han är bunden av den dom, som på grund av huvudförbindelsen kan komma att meddelas mot gäldenären. Och det kan vid sådant förhållande ej sägas vara hårt, att han saknar rätt att visa oriktigheten av vad i domen uttalats. Det låter sig visserligen icke förneka, att löftesmannen stundom kan bliva lidande därav, att gäldenären i rättegången mot borgenären icke med tillräcklig omsorg tillvaratager löftesmannens intressen. Men denne har då sig själv att skylla, då han ingått borgen för en person, som icke motsvarat hans förtroende. Stundom kan det väl inträffa, att gäldenären, ehuru han gjort allt vad på honom berott för att visa grundlösheten av borgenärens påstående, icke kunnat för tillfället förebringa full bevisning därom, och att löftesmannen sedermera kommer i besittning av sådan bevisning. Men i så fall står det ju löftesmannen till buds att överlämna bevisningen till gäldenären, som då

¹ Det är naturligen särskilt i fråga om dylik borgen spörsmålet är av praktisk betydelse.

icke lär försumma att föranstalta om resning. Sökes löftesmannen av borgenären, ehuru denne redan uppburit betalning av gäldenären, så har löftesmannen för övrigt alltid det korrektivet att i brottmålsväg ådagalägga detta och dymedelst undgå betalningsskyldighet. Om löftesmannen icke vore bunden av domen mot gäldenären, skulle detta ofta — säger man vidare — försätta borgenären i en vansklig ställning. Oavsett den omständigheten, att bevisning, som varit tillgänglig i rättegången mot gäldenären men som borgenären då icke behövt förebringa, möjligen ej längre vore att tillgå, då löftesmannen söktes, samt att det i allt fall kunde vara förenat med svårighet att ånyo anskaffa förut använd bevisning, skulle borgenären, särskilt då fråga vore om skadestånd eller tolkning av huvudförbindelsen, aldrig kunna med full säkerhet inrätta sig i överensstämmelse med den mot gäldenären erhållna domen. Och oegentligheter skulle allt som oftast uppstå. Antaget, att en gäldenär dömts att utgiva 1,000 kronor i skadestånd, men att hans skadeståndsskyldighet i rättegången mellan borgenären och löftesmannen bestämts till allenast 500 kronor. Gäldenären skulle naturligtvis här vara pliktig att gent emot borgenären ansvara för 1,000 kronor, ehuru enligt en efterföljande dom detta belopp vore oskäligt högt. Och en gäldenär, som i borgenärens rättegång mot löftesmannen befunnits icke häfta i någon som helst skuld till borgenären, skulle ändock vara pliktig att fullgöra en föregående dom, enligt vilken betalningsskyldighet ålagts honom. Om man vid besvarande av ifrågavarande spörsmål äger rätt att fästa sig vid billighets- och lämplighetshänsyn, bör det sålunda, säger man slutligen, vara klart, att dessa bliva mest tillgodosedda genom antagandet av sistnämnda åsikt.

Klart är emellertid, att det här icke är av avgörande betydelse, huruvida det kan sägas vara för löftesmannen hårt eller ej, om han skulle vara bunden av en mot gäldenären meddelad dom. Kan man anse, att i borgensförbindelsen ligger åtagande av löftesmannen att låta sig nöja med den utredning av gäldenärens skuld, som åstadkommits i rättegång mot den senare, så bör naturligtvis löftesmannen finna sig i att bliva bedömd i överensstämmelse härmed. Härtill inskränker sig alltså saken.

Lika klart synes ock vara, att man nekande måste besvara frågan, om man i en borgensförbindelse kan inlägga denna betydelse. Lagens uttryck, att den, som för annans skuld går i enkel borgen, skall betala vad gäldenären ej gälda gitter, kan icke så förstås, som att löftesmannen skulle hava ovillkorlig skyldighet att betala vad hos gäldenären kan brista vid verkställighet av den dom, varigenom gäldenären ålagts betalningsskyldighet. Gillandet av en sådan utöver ordalagen gående tolkning skulle kullkasta borgensinstitutets grundvalar. I en borgens väsen ligger, att löftesförbindelsen icke kan existera annorledes än i sammanhang med huvudförbindelsen. Om gäldenären genom att betala sin skuld tillintetgör huvudförbindelsen, så upphör i och med detsamma borgen att vara till. Väl måste gäldenären, om han utan avseende å det faktum, att huvudförbindelsen ej längre existerar, förklarar sig villig inlösa den, härtill dömas. Men då en gäldenär, som infriat sin förbindelse, i allmänhet icke kan ånyo utlämna den med förpliktelse för löftesmannen att fortfarande ansvara för borgensförbindelsen,¹ kan den omständigheten, att gäldenären efter att hava inlöst huvudförbindelsen förklarat sig villig att, ehuru nytt utlämnande icke skett, bliva så ansedd, som om detta varit fallet (eller som om huvudförbindelsen aldrig infriats), naturligtvis ännu mindre hava den verkan, att ansvar för löftesmannen ånyo uppkommer. Det är ostridigt, att gäldenärens förklarande, att han är villig betala, icke är av betydelse för löftesmannen, om gäldenären därvid sanningsenligt uppgiver, huru saken förhåller sig. Vid sådant förhållande vore det absurt att antaga, att ett förklarande i sammanhang med en bevisligen osannfärdig uppgift skulle vara av betydelse. Och kan ett av gäldenären i sagda avseende avgivet förklarande icke i och för sig väcka den en gång tillintetgjorda borgen till liv, bör ej heller en på ett dylikt förklarande grundad dom kunna göra det. Löftesmannens i själva borgensbegreppet liggande rätt att vara oberoende av sin borgen efter huvudförbindelsens tillintetgörande skulle eljest vara fullkomligt illusorisk. Någon skillnad mellan det fall, att domen grundar sig på

¹ Jfr "Juridiska skrifter" 1922 sid. 130.

gäldenärens erkännande — varmed hans underlåtenhet att bestrida är likställd —, och det fall, att gäldenären mot sitt bestridande dömes, kan, såsom redan anmärkts, icke göras. För löftesmannen är det likgiltigt, om gäldenären vidgår en redan betald skuld eller om han väl bestrider kravet men underlåter att förete de bevis, varmed han kan freda sig. — Den utredning, som vunnits i rättegången mot gäldenären, är dock ingalunda utan betydelse för löftesmannen. Det bästa beviset, borgenären i rättegång mot löftesmannen kan förete därom, att borgenären fortfarande har fordran av gäldenären, är dennes erkännande härav. Grundar sig domen mot gäldenären på ett sådant erkännande, kan löftesmannen fria sig endast, om han förmår styrka, att det i domen uttalade faktum, att gäldenären häftar i skuld till borgenären, är stridande mot verkliga förhållandet. Och liksom en dom, grundad på gäldenärens erkännande, sålunda är av betydelse, bör hänsyn jämväl tagas till en dom, vari gäldenären mot sitt bestridande förklarats stå i skuldförhållande till borgenären. En gäldenär, vilken erkänt sin skuld, bör vara likställd med den gäldenär, som mot sitt bestridande blivit övertygad om skuldens befintlighet.¹

Följande rättsfall äro i förevarande avseende av intresse.

Anders Jonsson utgav en förbindelse av innehåll, att i händelse Erik Andersson av Per Alfred Andersson köpte 1867 års gröda vid Skarsvad, så ginge Jonsson i full borgen för såväl grödan som arrendesumman för nämnda år. Sedan Per Alfred Andersson, efter att hava ingått omförmälda avtal med Erik Andersson, genom laga kraftvunnen dom i anledning av anmärkningar mot bevakningar i Erik Anderssons konkurs fått dennes skuldförhållande utrönt och sig tillerkänt visst belopp, vilket emel-

¹ Se *Ekström*, sid. 66 och min uppsats "Ytterligare anmärkningar till lagen om handelsbolag" i "juridiska skrifter" 1921 sid. 269. Oriktigheten av påståendet, att i allmänhet en löftesman är ovillkorligen bunden av det, som blivit utrett i rättegång mellan borgenären och gäldenären, träder ännu bjärtare i dagen, då löftesmannen iklätt sig omedelbar ansvarighet, än då han ingått endast enkel borgen. Om borgenären t. ex. samtidigt sökt både gäldenären och löftesmannen, skulle, därest gäldenären medgäve men löftesmannen bestrede någon på målet inverkan omständighet, löftesmannen ju vara berättigad att oavsett gäldenärens medgivande söka styrka sina uppgifter. Men denna löftesmannens rätt skulle, om nämnda påstående vore befogat, i verkligheten icke vara av någon som helst betydelse. Borgenären behövde endast för tillfället avstå från sin talan mot löftesmannen för att, sedan gäldenären på grund av sitt medgivande blivit dömd, ånyo upptaga den; och då vore rätten att förelägga bevisning betagen löftesmannen.

Alms & jur.
Hasselrot, Berndt
Juristiska skrifter
Halmö 1923
320s
hyllan ovanför

att ur konkursboet utbekommas, instämde Per med yrkande att av denne på grund av hans isten. — Underrätten ålade av anförda skäl et. — Hovrätten utlät sig däremot i dom, att gheten av Per Alfred Anderssons i denna sak k, samt vad i avseende därå i Erik Anderssons såvitt visat blivit, kunde mot Jonsson tilläggas i Per Alfred Andersson icke ens gittat förete ned Jonssons ifrågavarande borgen avsåges, för d Andersson förda talan icke kunna bifallas. — emellertid, att enär den av Per Alfred Anders-

Erik Anderssons konkurs varit grundad å vad unda häradsrätts laga kraftägande beslut blivit de beloppet av Per Alfred Anderssons fordrings- och för köpet av grödan och arrendet av egenh på grund av borgensförbindelsens lydelse, den se förutsatte annan utredning av skuldbeloppet, Anderssons sida bleve emot Erik Andersson lag- ändring av hovrättens dom, häradsrättens beslut v 1875, sid. 40.)

en hade avgivit följande i fråga om motiveringen ir Per Alfred Andersson icke genom företeende i Erik Andersson angående egendomen Skarsvad ktet eller annorledes styrkt, huru stor arrende- och icke heller utrett, huruledes den "rest å köpe- gröda, 213 rdr 55 öre, skulle uppkommit, varför onkurs åtnjutit utdelning, vid vilket förhållande va förekommit i berörda konkurs icke, emot Jons- ar full bevisning om vad Per Alfred Andersson l av ovannämnda borgen hava att fordra av Jons- slut, vartill pluraliteten kommit."

luralitet varit av den meningen, att en oberoende av en mot gäldenären med- a tydligt nog. Huruvida högsta domstolen satta principen eller att en dom mot gäl- en bindande för löftesmannen, kan visser- Ordalagen synas angiva detta. Men det ers Jonsson icke på något som helst sätt styrka oriktigheten av den mot Erik An- dersson åstadkomna utredningen. I nästföljande rättsfall hava för övrigt tre av de justitieråd, som deltagit i avgörandet av nu

Datum

Lämnadare

ifrågavarande mål, otvetydigt uttalat den åsikten, att en löftesman icke är ovillkorligen bunden av en mot gäldenären meddelad dom; och man lär näppeligen vara berättigad antaga, att de vid olika tillfällen omfattat motsatta meningar.

Enligt kontrakt den 13 maj 1882 åtog sig A. Johansson att till S. Nilsson inom utsatt tid leverera 100,000 st. tegel; och för fullgörande av denna leverans ingingo F. W. Forsberg jämte två andra enkel borgen. Sedan Johansson brustit i uppfyllande av sitt åtagande och genom laga kraftvunnen dom fått sig ålagt att i skadestånd härför utgiva 3,574 kr. 40 öre jämte ränta, vilket skadestånd han vid anställt utmättningsförsök icke kunnat till någon del gälda, instämde Nilsson Forsberg med yrkande att av denne utfå den på honom belöpande andelen av det Johansson till betalning ådömda skadeståndet. Nilsson uppskattade emellertid sedermera skadan till allenast 3,572 kr. 40 öre och yrkade alltså att av Forsberg utfå 1,190 kr. 79 öre jämte ränta. Forsberg anmärkte, att Nilsson i rättegången mot Johansson icke i någon mån styrkt den uppgivna skadan, utan att domen mot Johansson grundats endast på godtyckliga överenskommelser mellan Nilsson och Johansson. Å ömse sidor förebragtes härefter bevisning. — Underrätten och hovrätten ogillade Nilssons talan av skäl, som för besvarande av förevarande spörsmål äro utan betydelse. — Nedre revisionen yttrade emellertid: Emedan i saken är upplyst, att berörda leverans, som enligt kontraktet bort sålunda verkställas, att i juni 1882 lämnats 25,000 tegel och under påföljande juli 75,000 st., allt fritt å banvagn vid järnvägsstation i Stockholm, icke blivit i vidsträcktare mån fullgjord, än att i sistnämnda månad till Nilsson lämnats 10,400 tegel, för vilka Nilsson dock måst erlägga frakt med 94 kr. 40 öre; ty och som det på grund av vad vittnen berättat och i övrigt i saken förekommit torde kunna antagas såsom utrett, att Nilssons förlust till följd därav, att leveransen icke fullgjorts, utgjort *dels* ett belopp av 2,959 kr. 20 öre, motsvarande den andel av det utav Nilsson enligt kontraktets föreskrift lämnade förskott 3,500 kr., som ej kunnat betäckas av den i kontraktet bestämda köpeskillingen för de av Johansson levererade 10,400 tegel, 540 kr. 80 öre; *dels* vad Nilsson i anledning av inträffad prisstegring nödgats att vid inköp från annat håll av tegel i stället för den ej levererade myckenheten, utöver det i kontraktet bestämda pris, betala, utgörande för de 25,000 tegel, som skolas levereras i juni, efter 13 kr. för tusendet, 325 kr. och för de 64,600 tegel, som Johansson underlätit att leverera i juli, efter 3 kr. för tusendet, 193 kr. 80 öre; *dels ock* det belopp 94 kr. 40 öre, Nilsson, såsom förut är nämnt, nödgats erlägga i frakt för de 10,400 tegel han bekommit; vadan sålunda Nilssons förlust i sin helhet uppgått till 3,572 kr. 40 öre; alltså och då Nilsson styrkt, att Johansson, som i särskild rättegång genom laga kraftvunnet utslag ålagts gottgöra Nilssons förlust uti ifrågavarande avseende med

belopp, överstigande det nyssnämnda, vid försök till utmätning befunnits sakna tillgångar till gäldande av berörda skuld, hemställer nedre revisionen, att Kungl. Maj:t måtte pröva rättvist att, med ändring av domstolarnas beslut, förplikta Forsberg att emot betalningsbevis till Nilsson utgiva en tredjedel av förenämnda belopp, 3,572 kr. 40 öre, med fordrade 1,190 kr. 79 öre jämte ränta. — Högsta domstolen biföll enhälligt nedre revisionens hemställan. (Nytt jur. arkiv 1885, sid. 323.)

Då högsta domstolen sålunda ingick i prövning av skadans storlek, följer därav, att högsta domstolen icke ansett Forsberg hava varit ovillkorligen bunden av den mot Johansson meddelade, laga kraftvunna domen. Att det i förevarande fall var fråga om en gäldenärs skuld på grund av underlåtenhet att fullgöra ett kontrakt och i det föregående om skuld på grund av själva kontraktet, kan icke hava varit av betydelse. Kan man icke i ett fall i en borgensförbindelse inlägga tyst åtagande av löftesmannen att ovillkorligen låta sig nöja med den utredning, som åstadkommes i rättegång mot gäldenären, så kan man, såsom förut anmärkts, ej heller göra det i något fall. Likaledes torde det få anses såsom visst, att det för högsta domstolen icke varit av avgörande betydelse, att domen mot Johansson (måhända) grundats på vad denne medgivit, i vilket avseende hänvisas till vad förut yttrats.

Enligt förbindelse den 11 mars 1882 gingo P. Jansson och P. Jakobs-son i borgen för de förpliktelser, änkan A. Persdotter åtagit sig såsom åbo å det Uppsala akademi tillhöriga hemmanet Köhlinge. Vid en den 19 maj 1884 å hemmanet förrättad syn, vilken Persdotter godkänt, förklarades hon skyldig avhjälpa vissa bristfälligheter före hennes avträdande av hemmanet den 14 mars 1885 vid äventyr att eljest till en blivande arrendator utgiva den för bristfälligheternas avhjälpande beräknade kostnaden 1,367 kr. Sedan ny arrendator E. O. Jansson antagits, instämde han löftesmännen med yrkande att av dem utfå 1,097 kr., utgörande berörda husrötebrist efter visst avdrag. Löftesmännen invände bland annat: Vid synen hade kostnaden för bristernas avhjälpande blivit orimligt högt beräknad, vilket framginge även därav, att vid en av samme syneförrättare år 1883 verkställd ekonomisk besiktning hemmanet ansetts befinna sig i hjälpligt skick. Löftesmännen, vilka icke kallats till åberopade syneförrättningen, hade icke fått del av instrumentet över densamma och således ej kunnat överklaga synen. — Underrätten yttrade, att emedan i saken

företedda handlingar utvisade, att vid en med anledning av Persdotters avträde från nyttjanderätten till hemmanet d. 19 maj 1884 förrättad laga av- och tillträdessyn, vilken syn, såsom av både avträdaren Persdotter och tillträdaren E. O. Jansson godkänd, enligt vad en å syneinstrument befintlig anteckning den 15 sept. 1884 utvisade, tagit åt sig laga kraft, Persdotter blivit ådömt att antingen före den 14 mars 1885 hava avhjälpt de i syneinstrumentet omförmälda brister eller ock sistberörda dag till en blivande arrendator kontant erlägga det belopp, vartill botandet av den vid nämnda syn befintliga husröta uppskattats, eller 1,367 kr.; ty och som ett emellan Uppsala akademi å ena samt E. O. Jansson å andra sidan den 14 okt. 1884 upprättat arrendekontrakt utmärkte, att E. O. Jansson ägde att av Persdotter uppbära omförmälda husröta 1,367 kr., ifall de vid synen den 19 maj 1884 ådömda reparationer ej vid E. O. Janssons tillträde voro verkställda; alltså och då P. Jansson och Jakobsson ej ens påstått, än mindre visat, att de sålunda föreskrivna reparationer vid E. O. Janssons tillträde av hemmanet varit utförda, bleve utan avseende å invändningen, att löftesmännen icke blivit kallade till berörda laga syn den 19 maj 1884, P. Jansson och Jakobsson förpliktade att genast emot kvitto till E. O. Jansson utgiva omstämda beloppet 1,097 kr. jämte ränta. — Hovrätten fann i dom skäl icke hava förekommit ledande till ändring i underrättens beslut. Och högsta domstolen fastställde på nedre revisionens hemställan hovrättens dom. (Nytt jur. arkiv 1887 sid. 426.)

Tre justitieråd voro skiljaktiga och yttrade, att emedan P. Jansson och Jakobsson, vilka genom den åberopade handlingen den 11 mars 1882 endast iklätt sig borgen för alla de förpliktelser, Persdotter i egenskap av åbo å ifrågavarande hemman sig åtagit, emot kravet invänt bland annat, att syn icke hållits vid Persdotters tillträde av hemmanet; ty och som upplysning saknades i vad skick hemmanet till åbyggnader och hävd vid sistnämnda tid sig befunnit, samt E. O. Jansson icke visat, att Persdotter ändock varit pliktig att vid sitt avträde lämna hemmanet i fullgott skick; alltså och då vad instrumentet över den av akademifogden och två nämndmän den 19 maj 1884 hållna syn innehölle i fråga om Persdotters skyldighet att i visst fall betala värdet av då anmärkt husrötebrist icke enligt justitierådens åsikt vore för P. Jansson och Jakobsson bindande, prövade justitieråden rättvist, med upphävande av domstolarnes beslut, ogilla E. O. Janssons i saken förda talan.

Liksom vid det i avseende å förevarande fråga först omnämnda rättsfallet må jämväl här erinras, att löftesmännen icke förebragt någon motbevisning. Det lär för övrigt i regel vara svårt för att icke säga omöjligt för löftesmännen att anskaffa sådan bevisning, att den kan tillerkännas vitsord gent emot

vad vid en mellan gäldenären och borgenären i behörig ordning hållen syn utrönts.¹

Den omständigheten, att löftesman ansetts icke äga rätt att överklaga, vad vid syn emellan borgenären och gäldenären blivit bestämt, har åberopats såsom stöd för den meningen, att en i rättegång mot gäldenären meddelad dom ovillkorligen skulle vara för löftesmannen bindande. Detta utgör emellertid snarare ett bevis för riktigheten av den motsatta uppfattningen.² Vore en mot gäldenären meddelad dom bindande för löftesmannen, borde väl denne, då ensamt gäldenärens vidgående av fordringsanspråket ju icke binder honom, vara berättigad att förekomma, det domen vinner laga kraft.³

Att löftesman ansetts oberättigad att klandra mellan borgenär och gäldenär hållen syn, visas av Nytt jur. arkiv 1891 sid. 547.⁴ Se ock 1889 not A n:r 334.

En dom, som befriar gäldenären från betalningsskyldighet, kan åberopas av löftesmannen.⁵

Tydligen kan en dom i rättegång mot löftesmannen icke åberopas för eller emot gäldenären.⁶ Och dom, varigenom löftesman ålagts betalningsskyldighet, är icke i och för sig bindande för medlöftesman.

Har borgenären fått sitt krav mot en löftesman ogillat (t. ex. på den grund att han förnekat sin namnteckning), så kan medlöftesman, som betalar borgenären, icke för sin del anställa talan mot den förre "löftesmannen". Den betalande löftes-

¹ Se jämväl Nytt jur. arkiv 1875 sid. 252.

² Naturligtvis kan man dock förklara saken så, att det ansetts ligga uti ifrågavarande borgens natur, att löftesman utan rätt till invändning skall betala det belopp, vartill husrötan uppskattas.

³ Se *Ekström* sid. 67.

⁴ Med avseende å frågan, huruvida löftesman är bunden av vad, som blivit utrett i rättegång emellan borgenären och gäldenären, torde Nytt jur. arkiv 1899 sid. 46 jämväl vara av intresse.

⁵ Huruvida den, som ingått borgen, ändå i visst fall kan åläggas betalningsskyldighet, se min uppsats "Ytterligare anmärkningar till lagen om handelsbolag" i "Juridiska skrifter" 1921 sid. 266 ävensom min uppsats "Omständigheter, som verka eller ansetts verka borgensförbindelses upphörande" sid. 7.

⁶ Se *Ekström*, sid. 67 och *Wrede*; Finlands gällande civilprocessrätt, 2:dra uppl., II, sid. 250.

mannen härleder sin rätt uteslutande från borgenären. Alltså föreligger *res judicata*.¹

*Löftesman
äger åberopa
invändningar,
som stå gäl-
denären till
buds.*

Upphör huvudförbindelsen, så kan ej heller borgensförbindelsen göras gällande.² Borgensförbindelsens syfte är nämligen att säkerställa huvudförbindelsen. Härav följer även att, där en omständighet eljest inträffar, som förorsakar, att borgenärens fordran mot gäldenären icke kan för tillfället utsökas, detta på samma sätt inverkar på borgenärens rätt gent emot löftesmannen. Denne äger i sin egenskap av löftesman rätt till gäldenärens invändningar.

Har någon av annan fått flera lån och förbundit sig att för det ena giva större ränta än för det andra, så är borgenären pliktig att, då avbetalning sker, avräkna betalningen å det lån, gäldenären helst vill, under förutsättning dock att förfallotiden är inne och att all förfallen ränta guldits. Om gäldenären vid verkställandet av avbetalningen icke särskilt tillkännagivit, vilketdera lånet han avsett, är borgenären ändock skyldig att avräkna betalningen å det lån, som är för gäldenären mest betungande och från vilket han sålunda kan antagas hava velat helst befria sig. I överensstämmelse härmed, och då såsom nyss framhållits, en löftesman är berättigad till samma invändningar, som stå gäldenären till buds, bör, om t. ex. gäldenären haft två lån vartdera å 1,000 kronor, det ena, varför borgen lämnats, löpande med sex och det andra med fem procent ränta, men sedermera utan att tillkännagiva, vilketdera lånet han avsett, inbetalt 1,000 kronor, löftesmannen kunna till sin befrielse åberopa den gjorda inbetalningen. Huruvida en enbar uppgift av gäldenären, efter det löftesmannen instämts, att inbetalningen avsett femprocentslånet, bör vara tillfyllest, då fråga är löftesmannens rätt, är måhända tvivelaktigt. Att borgenären åtminstone icke kan behöva förebringa mer än ett ringa mått av bevisning till stöd för uppgiftens riktighet, torde ligga i sakens natur. — Om

¹ Se Nytt jur. arkiv 1914, sid. 412.

² Se min uppsats "Omständigheter, som verka eller ansetts verka borgensförbindelsens upphörande.

åter samma ränta utfästs för båda lånen, hade borgenären varit berättigad att använda inbetalningen till gottgörande av sin fordran för det lån, varför borgen icke lämnats. Och detta även i det fall, att det andra lånet tidigare förfallit till betalning. För gäldenären får det, då han icke vid betalningen lämnat särskild föreskrift, anses likgiltigt, vilketdera lånet infriades. Och löftesmannen kan härutinnan icke hava bättre rätt än gäldenären. Jämför Nytt jur. arkiv 1882 sid. 6 och 1895 sid. 177.

Underlåter gäldenär, som hos borgenären äger kvittningsskillingenfordran, att vid borgenärens krav framställa yrkande om kvittning, så utgör denna omständighet icke hinder för löftesmannen, när han sökes, att till sin befrielse åberopa genfordringen.¹

Det är ej heller en löftesman förmenat att styrka en genfordran, som gäldenären uppgives äga hos borgenären men vilken i rättegången mellan de båda sistnämnda förklarats icke finnas till.²

I sammanhang härmed torde böra nämnas, att, om gäldenären underlåtit att i rättegången åberopa genfordringen, löftesmannen har rätt att även *mot gäldenärens vilja* begagna sig av den. Gäldenären äger sålunda icke, då löftesmannen sökes, till förfång för denne efterskänka genfordringen.

Huruvida löftesmannen under något förhållande kan vara beroende av gäldenärens efterskänkande av en kvittningsskillingenfordran, är omtvistat.

Såsom skäl för att detta icke skulle vara fallet, har anförts, att kvittning sker ipso jure³, så snart förutsättningarna därför äro för handen. I och med detsamma rätten till kvittning inträder, betalar gäldenären genom genfordringen — naturligtvis dock endast så långt den räcker — sin skuld, vilken därefter icke längre existerar. Efterskänker gäldenären sin genfordran,

¹ Se min uppsats "Ytterligare anmärkningar till lagen om handelsbolag", i "Juridiska skrifter" 1921 sid. 285.

² Se "Handelsbalken" III 2:dra uppl., sid. 89 och 62.

³ Detta antages av *Afzelius*; Om cession av fordringar sid. 62, *Schrewelius*; Lärobok i Sveriges allmänna nu gällande civilrätt II sid. 461, och *Agardh*; Om borgen 2:dra uppl. sid. 64.

så är detta detsamma, som om en gäldenär, vilken en gång betalat sin skuld, med borgenären träffar den överenskommelsen, att skulden det oaktat skall kvarstå. Och att en sådan överenskommelse icke är bindande för löftesmannen, är ju ostridigt. Löftesmannens ansvar kan icke på dylikt sätt genom huvudkontrahenternas ensidiga åtgöranden väckas åter till liv, sedan det en gång med huvudförbindelsens omintetgörande upphört.

Denna uppfattning om verkställandet av kvittning är emellertid icke riktig. Gäldenärens skuld upphör ingalunda i och med detsamma, han kommer i besittning av en kvittningsgill genfordran. Fordringarna existera å ömse sidor, tills de formligen upphävas.

Med antagandet härav faller emellertid icke under alla förhållanden den åsikten, att löftesmannen är oberoende av gäldenärens efterskänkande av en genfordran.

Den, som ingått enkel borgen, är icke pliktig betala annat än, vad gäldenären ej gittat gälda. Har gäldenären, *när han söktes*, innehaft en kvittningsgill genfordran, så kan borgenären naturligtvis icke med fog påstå, att gäldenären då saknat förmåga att betala sin skuld. Och löftesmannen kan vid sådant förhållande icke åläggas betalningsskyldighet.

I övrigt kan löftesman icke åberopa sig på gäldenärs genfordran, därest ej denna ännu finnes i behåll hos gäldenären, då det för löftesmannen kommer i fråga att begagna sig av den.¹ Liksom gäldenären härafter ej äger efterskänka genfordringen, bör han ej heller hava rätt att överlåta den till tredje man. Utan avseende därå, att sådan överlåtelse sker, bör kvittningsrätt tillkomma löftesmannen, för så vitt icke genfordringen grundas på ett av borgenären utgivet löpande skuldebrev, i vilket fall, om löftesmannen finge begagna sig av genfordringen, förlust skulle kunna tillskyndas borgenären. Om gäldenären, då

¹ Om sålunda borgenären betalat sin skuld till gäldenären och sedermera ej kan av honom utfå sin fordran, lär borgenären, även om förutsättningarna för kvittning voro för handen, då han betalade gäldenären, i allmänhet vara berättigad att hålla sig till löftesmannen. Undantag synes dock böra göras för det fall, att han erlagt betalning till gäldenären, först efter det han hos denne redan sökt utmätning för sin egen fordran.

borgenären söker löftesmannen, i strid med dennes påstående uppgiver, att någon genfordran aldrig existerat eller att den redan överlåtits till tredje man o. s. v., bör denna uppgift tagas för god, för så vitt löftesmannen ej lyckas vederlägga den.

Proprielöftesman, som efter början av gäldenärens konkurs inlöser förbindelsen, har rätt att kvitta sin sålunda uppkomna fordran mot skuld till konkursboet. Se Nytt jur. arkiv 1915 sid. 86. Jfr 1914 sid. 569. Annan utgång i 1908 sid. 446. Se numera 121 § nya konkurslagen samt motiven sid. 362.

Löftesman, som betalar borgenären, är berättigad att av honom utfå gäldenärens förbindelse. Utan denna förbindelse kan nämligen löftesmannen icke göra bruk av sin regressrätt mot gäldenären, vilken under regelmässiga förhållanden icke är pliktig att betala sin skuld annorledes än mot förbindelsens återfående.

Löftesman, som betalar borgenären, äger utbekomma huvudförbindelsen.

Mottager borgenären betalning av löftesmannen utan att därvid till honom överlämna förbindelsen, så kan denne sedermera göra sitt ifrågavarande anspråk gällande, ändå att särskilt förbehåll i dylik riktning icke gjorts vid betalningen. Om emellertid betalningen erlagts utan förbehåll, och det sedermera visar sig, att förbindelsen förkommit för borgenären, i följd varav det för honom är omöjligt att överlämna densamma till löftesmannen, berättigar denna omständighet icke i och för sig löftesmannen att fordra, det betalningen skall gå åter. Utan tvivel äger man dock understundom, särskilt då fråga är om löpande förbindelser och löftesmannen medelst posten eller eljest tillsänt borgenären betalningen, att presumera, det betalningen erlagts mot villkor om förbindelsens utbekommande.

Följande rättsfall må i samband härmed anmärkas.

C. F. Berglund utfärdade en handling av innehåll, att han av A. Gillberg mottagit en inteckning, vilken han angiven dag skulle återlämna vid äventyr av skyldighet för honom att eljest betala Gillberg 200 kr. Å handlingen tecknade J. Olsson borgen för fullgörande av ifrågavarande förbindelse. Sedan Gillberg överlätit handlingen å K. Njurling, hade på käromål av denne Stockholms rådstuvurätt genom laga kraftvunnen dom förplik-

tat Berglund att mot kvitto och återbekommande av handlingen till Njurling utgiva 200 kr. med ränta. Härefter hade Berglund försatts i konkurs, som avslutats utan att lämna någon utdelning till fordringsägarna. Rättegång, som Njurling därpå anställt mot Olsson angående hans förpliktande att utgiva vad Berglund ålagts att betala, hade avslutats genom förlikning så, att Olsson till Njurling i kapital och ränta erlagt 228 kr. 75 öre. — Olsson instämde Njurling samt anförde: Njurling hade utfärdat fullmakt för Olsson att i rådstuvurätten uttaga och kvittera ifrågavarande handling, som dit skulle ingivits i rättegången mellan Njurling och Berglund. Emellertid hade det visat sig, att handlingen ej funnes eller åtminstone ej kunde av Olsson utfås vare sig hos rådstuvurätten eller hos Njurling. Olsson, vilken ämnade av Berglund utkräva det belopp, Olsson såsom löftesman nödgats erlagga, kunde icke av Berglund utfå några penningar, med mindre handlingen till Berglund återställdes. Enligt rådstuvurättens ovanberörda dom vore nämligen Berglund icke betalningsskyldig annorledes än mot handlingens återbekommande. Det vore alltså tydligt, att, då Olsson till Njurling erlagt beloppet, icke något särskilt villkor behövt av Olsson föreskrivas om skyldighet för Njurling att utlämna handlingen. Emellertid hade verkligen ett sådant villkor stadgats, vilket framginge av det förhållande, att Njurling utfärdat omförmälda fullmakt. På grund av det anförda yrkade Olsson, som slutligen förmenade, att Njurling själv uttagit handlingen från rådstuvurätten, åläggande för Njurling att till Olsson genast överlämna handlingen eller återställa av denne guldna 228 kr. 75 öre. — Njurling genmälde: Handlingen i fråga, som funnes anmärkt uti rådstuvurättens protokoll i målet emellan Njurling och Berglund — vilka protokoll liksom domen med därå tecknat kvitto överlämnats till Olsson — innehades icke av Njurling. Handlingen vore emellertid i själva verket ett mottagningsbevis; och vare sig Olsson innehade detsamma eller icke, kunde han medelst företeende av Njurlings kvitto visa sig äga fordran hos Berglund. Anledningen därtill, att Olsson ej kunnat hos rådstuvurätten erhålla handlingen, var enligt uppgift, lämnad i samma rätt, att handlingen där förkommit. I allt fall hade Olsson godvilligt inbetalt det belopp, varom i saken varit fråga, utan att därför påyrka att av Njurling utbekomma den av Berglund utfärdade handlingen. Först efter det Olsson erlagt likviden, hade Njurling av egen drift uppmanat Olsson att i rådstuvurätten, där Njurling trott att handlingen funnits, uttaga densamma; och hade Njurling för detta ändamål utfärdat fullmakten. — Underrätten yttrade, att som i saken icke visats, att Olsson i följd av Berglunds oförmåga att fullgöra sin ifrågavarande förbindelse varit lagligen pliktig att sin berörda borgen infria, eller att detta skett allenast under villkor, att handlingen till Olsson utlämnades, kunde Olssons i saken förda talan ej på ågångna stämningen bifallas. — Hovrätten gillade underrättens domslut, enär Olsson icke emot Njurlings bestridande visat, att han allenast under villkor att utbekomma ovanberörda, av Berglund utfärdade handling till Njurling

guldit ifrågakomna belopp. — Nedre revisionen hemställde om fastställelse av hovrättens dom. En ledamot yttrade emellertid: "Enär Olsson varken emot Njurlings bestridande styrkt, att Njurling innehar omstämda handlingen, eller åstadkommit utredning, huruvida eller i vad mån Olsson i följd därav, att han varit i saknad av handlingen, tillskyndats skada, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte pröva rättvist fastställa det slut, till vilket domstolarna i saken kommit." — Enär Olsson icke visat, att Njurling innehade omstämda handlingen, eller att, när Olsson till Njurling erlade omstämda beloppet och mottog dennes fullmakt att hos rådstuvurätten uttaga handlingen, sådant skett under förbehåll, att, i händelse Olsson icke utbe- komme handlingen, likviden skulle gå åter, prövade Kungl. Maj:t rättvist fastställa det slut, vari domstolarna stannat. Två justitieråd biföllo nedre revisionens hemställan och två justitieråd gillade den i nedre revisionen uttalade särskilda meningen. (Nytt jur. arkiv 1891 sid. 590.)

Har löftesmannen allenast delvis betalt huvudförbindelsen, så måste han naturligen åtnöjas med kvitto.

I avseende å solidarisk borgen¹ gäller den regeln, att en av gäldenären gjord avbetalning till borgenären, omedelbart kommer samtliga löftesmän till godo.²

*Flera löftes-
män.*

Vid borgen pro determinata parte stå löftesmännen icke i något som helst beroende av varandra. Befinnes en löftesman vara insolvent eller har han fått sin del efterskänkt, så inverkar detta icke i någon mån på den andres betalningsskyldighet.

Likaledes bör det antagas, att, om gäldenären betalat en del av skulden, löftesmannans ansvarigheten icke proportionsvis minskas. Det står i borgenärens eget skön att bestämma, i vilken mån den ene eller andre av löftesmännen skall njuta fördel av den gjorda betalningen.

Om t. ex. med avseende å en skuld å 4,000 kr. tre löftesmän var för sig borgat för 1,000 kr., och gäldenären godvilligt eller vid utsökning betalar 1,000 kr., äro samtliga löftesmän icke desto mindre skyldiga att inbetala en var hela det belopp, för vilket han borgat.

Det har blivit bestritt, att den här uttalade uppfattningen är riktig, till stöd varför åberopats följande rättsfall.

Såsom syssloman i A. Westblads konkurs instämde P. O. Flodin bisko-

¹ Se min uppsats "Om borgen. Avtalets begrepp och ingående m. m." i "Juridiska skrifter" 1922 sid. 140.

² Jfr vidare härom sid. 75.

pen Nibelius med påstående, att som han å en av P. G. Borelius den 8 november 1839 till Westblads konkursbo utgiven skuldsedel å 6,000 rdr banko tecknat borgen för en fjärdedel av förskrivna beloppet, Nibelius måtte förpliktas infria sin borgen, efter avdrag av redan erlagda 250 rdr med 1,250 rdr bko. Kämnersrätten yttrade, att ehuru Borelius å ifrågakomna förskrivna belopp betalt 3,000 rdr, och änkan Forslind, vilken även ingått borgen såsom för egen skuld för 1,500 rdr, därå guldit 125 rdr., kunde dock dessa avbetalningar så mycket mindre inverka på Nibelius' betalningsskyldighet, som å skuldebrevet funnes ännu oguldet högre belopp än det, för vilket Nibelius ingått borgen, i följd varav Nibelius ålades betalningsskyldighet. Rådstuvurätten fastställde kämnersrättens beslut. Men hovrätten yttrade i dom, att emedan Nibelius genom ifrågakomna borgen åtagit sig lika betalningsskyldighet med gäldenären för en fjärdedel av den i skuldsedeln förskrivna summan 6,000 rdr bko, och Nibelius vid sådant förhållande icke ålegat att annorledes än å de i skuldsedeln bestämda betalningstider gälda en fjärdedel av de då förfallna belopp, men Borelius själv betalt den till den 8 november 1842 av skuldsumman förfallna hälft 3,000 rdr. bko och således därigenom erlagt jämväl hälften av det belopp, för vilket Nibelius iklätt sig borgen; ty och då Nibelius å varje av de sedermera före den 30 januari 1844, då saken hos kämnersrätten anhängiggjordes, inträffade betalningstider, utgivit en fjärdedel av vad utav skuldsumman vid samma tider varit till likvid förfallet, och Westblads konkursbo följaktligen vid sakens anhängiggörande icke hos Nibelius på grund av nämnda borgen ägt någon förfallen fordran, prövade hovrätten rättvist, med upphävande av rådstuvurättens beslut, ogilla den mot Nibelius förda talan. På nedre revisionens hemställan fastställde Kungl. Maj:t hovrättens dom. (*Schmidt*; Jur. arkiv XIX sid. 525.)

Mot den utgång, detta rättsfall fick, kan anmärkning icke framställas. Borelius hade förbundit sig att å bestämda tider betala vissa belopp. Och Nibelius' borgen avsåg skyldighet för honom att ansvara därför, att en fjärdedel av de å nämnda tider förfallna belopp då erlades. Så snart Borelius fullgjort en inbetalning, upphörde därför också en del av borgensförbindelsen att finnas till.

I händelse fyra personer för en skuld å 4,000 kronor gått i borgen var för sig för 1,000 kronor, eller och uttryckligen för en fjärdedel av skulden; och gäldenären betalar 3,000 kronor, så har i enlighet med vad förut yttrats borgenären likaledes befogenhet att av vilkendera utav löftesmännen han finner för gott utsöka de återstående 1,000 kronorna.

Denna fråga är dock mera omtvistad.

Under förutsättning att "huvudgälden i för densammas säker-

ställande genom borgen sönderstyckats i ett antal delar tillsammans motsvarande dess hela belopp", skall nämligen enligt en åsikt, om ock ansvarighetsbeloppen icke äro lika stora, en av gäldenären gjord avbetalning i lika mån räknas samtliga löftesmännen till godo.¹

Denna åsikt kan dock icke vara riktig.² Något tillfredsställande skäl, varföre icke den som ingått borgen för ett visst bestämt belopp, skall, även om nämnda förutsättning är för handen, ansvara för hela sin förbindelse, så länge motsvarande belopp av huvudgälden kvarstår oguldet, kan nämligen ej anföras. Och enahanda är förhållandet, om någon förbundit sig att ansvara för en viss bestämd bråkdel av gälden.

Därest allenast en löftesman för hälften av gälden finnes, kan av gäldenären gjord avbetalning å halva gälden ej inverka på hans betalningsskyldighet. Går ytterligare en person på liknande sätt i borgen, kan detta icke skäligen anses beröra den andre löftesmannens rätt. Liksom borgenären måste äga att befria den ene löftesmannen, utan att den andres ansvarighet därigenom förändras, måste han nämligen ock, om gäldenären gör avbetalning, hava rättighet att bestämma, i vilken mån den ene eller andre av löftesmännen skall av densamma njuta fördel.³

Med det nu sagda har naturligtvis icke avsetts att bestrida möjligheten därav, att de föreliggande omständigheterna i det konkreta fallet kunna påkalla en annan tolkning av innebörden utav löftesmäns ansvarighet vid borgen pro determinata parte än som ovan gjorts gällande.⁴

¹ Se *Ekström* sid. 75.

² Jfr *Nordisk Retsencyklopedi* II 2 sid. 375.

³ I dansk rätt synes man göra skillnad mellan det fall, då ansvarighetsbeloppen uttryckts i kvotdelar av gälden, och det fall, då ansvarigheten angivits i vissa summor. I det förra men icke i det senare fallet anses en av gäldenären gjord avbetalning minska de särskilda ansvarighetsbeloppen. Se *Lassen*; *Haandbog i Obligationsretten* II § 121. Jfr emellertid *Ørsted*; *Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed* VI sid. 420 och *Gram*; *Den danske Formueret* II 2 sid. 772.

⁴ Om någon till säkerhet för ett lån pantsätter särskilda, av honom utgivna skuldebrev, vartdera försett med borgen av en person, så är detta icke att anse annorlunda än som hade de särskilda löftesmännen gått i borgen för lånet

Beträffande härefter borgen pro rata parte (vilken alltid måste presumeras vara för handen, så snart icke annat uttryckligen angivits) har påståtts, att löftesmännen stå i en subsidiärt solidarisk ansvarsskyldighet till borgenären. Löftesmännen äro i första hand icke skyldiga att betala mer än var sin andel. Men om någon av dem är insolvent, så bör det, som hos honom brister, lika fördelas på de övriga. Denna åsikt står emellertid i uppenbar strid med de ordalag, vari stadgandet i 10: 11 H. B. är avfattat, och torde numera icke i praxis hava några anhängare. Ingendera av löftesmännen kan förpliktas utgiva mer än sin andel efter huvudtalet.

Borgen pro rate parte är sålunda huvudsakligen likställd med borgen pro determinata parte.

Olikhet förefinnes emellertid i fråga om det fall, att gäldenären å sin skuld gör avbetalning. I motsats till vad förhållandet regelmässigt är vid borgen pro determinata parte, skall nämligen vid borgen pro rate parte sådan avbetalning räknas samtliga löftesmännen till godo. En var av dem måste nämligen anses hava förbundit sig att (efter huvudtalet) ansvara för gälden, sådan den i varje ögonblick ter sig.

Rédan i detta sammanhang bör omtalas, hurusom den åsikten blivit uttalad, att vid borgen av ifrågavarande slag löftesman, ändå han icke betalat mera än sin andel i gälden, skulle kunna äga regressrätt mot medlöftesman. Om t. ex. två personer iklätt sig borgen för en skuld å 2,000 kr., och gäldenären, sedan den ene löftesmannen betalat 1,000 kr., själv erlägger den återstående hälften, skulle den löftesman, som sålunda betalat, vara berättigad att av medlöftesmannen fordra 500 kr.

Denna åsikt kan dock näppeligen erkännas vara riktig. Vid bedömandet av löftesmannens ansvarighet skall visserligen såsom nyss nämnts hänsyn tagas till gälden sådan den i varje ögonblick gestaltar sig (och alltså icke uteslutande till gäldens ursprungliga belopp).¹

till vissa belopp enligt de å de pantsatta skuldebrevens tecknade borgensförbindelserna. Jfr Nytt jur. arkiv 1884 sid. 200.

¹ Befriar borgenären den ene löftesmannen från hans borgen, så är naturligtvis den andres ansvarighet fortfarande begränsad till halva gälden.

Men i och med detsamma en löftesman betalat sin andel, har hans ansvarighet upphört samt hans regressfordran mot gäldenären fastslagits. Och det är honom följaktligen ovidkommande, hurudant skuldförhållandet sedermera blir.¹

Om flera personer *oberoende* av varandra ingå borgen för samma förbindelse, så svarar varje löftesman för hela gäldbeloppet.²

Med avseende å det i praktiken ofta förekommande fall, att någon såsom pant för erhållen försträckning lämnar ett för honom utfärdat livförsäkringsbrev jämte borgen för premiernas behöriga inbetalning, bör ihågkommas, att livförsäkringsbolaget icke har befogenhet att tvinga försäkringstagaren att fullgöra premieinbetalningarna. Då löftesmannen har kännedom härom, måste man uppenbarligen för att få en förnuftig mening i borgensförbindelsen utgå från att han åtagit sig ansvaret för inbetalningarna gentemot försträckningsgivaren, till vilken försäkringstagaren genom pantavtalet måste anses hava förbundit sig till dylikt ansvar.³ Premiebelopp, som försträckningsgivaren betalar, kan han alltså utsöka hos löftesmannen.

*Borgen för
livförsäkringspremier.*

Mera tvivelaktig blir frågan om löftesmannens ansvarighet, i händelse försträckningsgivaren på grund av utebliven återbetalning av försträckningen realiserar panten, och livförsäkringsbrevet tillika med borgensförbindelsen alltså kommer i tredje mans hand.

¹ Finnas för en skuld å 2,000 kr. två löftesmän, är det ostridigt att, om borgenären hos den ene uttager 1,000 kr., under det den andre befrias från sin borgen, den löftesman, som betalat, icke under något förhållande kan vända sig mot den befriade.

Se min uppsats "Några spörsmål angående borgen för förbindelse, som avser annat än betalningsskyldighet" i "Juridiska skrifter" 1922 sid. 182 noten II.

² Se Svenska juridiska föreningens tidskrift XIX sid. 155, *Naumanns* tidskrift 1875 sid. 75, *Ekström* sid. 77 och *Agardh*; Om borgen 2:dra uppl. sid. 69. Jfr Lagkommitténs och lagberedningens förslag 7: 9 H. B. *Olivercrona* (Föreläsningar i civilrätt III sid. 674), anser däremot, att löftesmännen svara pro rata parte. Till stöd härför har åberopats stadgandet i 10:11 H. B., jämfört med 4:12 U. B. Här avses emellertid uppenbarligen icke det fall, varom nu är fråga, eller att löftesmännen oberoende av varandra ingått sin borgen.

³ Jfr. *Ekström* sid. 87.

Då försäkringstagaren icke i förhållande till tredje man står i ansvar för inbetalningen av premierna, synes emellertid denne ej heller äga att hålla sig till löftesmannen, såframt nämligen av borgensförbindelsens lydelse eller eljest av de föreliggande omständigheterna framgår, att löftesmannen avsett att anknyta sin förbindelse uteslutande till försäkringstagarens skyldighet gentemot försträckningsgivaren.

Om åter borgensförbindelsen icke är sålunda begränsad utan måste anses åsyfta säkerhet för en var behörig innehavare av försäkringsbrevet, torde svaret på frågan böra bli motsatt. Såsom i annat sammanhang anmärkts, är nämligen en borgensförbindelse ingalunda alltid ogiltig endast av det skälet, att huvudförbindelsen icke kan göras lagligen gällande.¹

Följande rättsfall äro här att anmärka.

J. F. Hagström instämde F. Fougberg samt anförde: M. Eriksson hade till Hagström utfärdat ett skuldebrev samt därvid till säkerhet för det i skuldebrevet förskrivna beloppet pantsatt fem till Eriksson utgivna livförsäkringsbrev. Tillika hade Hagström av Eriksson fått mottaga en särskild handling, varigenom Fougberg och en annan person ingått solidarisk proprieborgen "för behöriga inbetalningen av premierna" å ifrågavarande livförsäkringsbrev. Då Hagström emellertid sedermera nödgats betala premier med angivet belopp, yrkades åläggande för Fougberg att utgiva, vad Hagström sålunda betalt. — Sedan underrätten av anförda orsaker ogillat käromålet, utlät sig däremot hovrätten i dom, att emedan Fougberg uti den i saken omförmälda handling jämte annan person ingått borgen, en för båda och båda för en, för behöriga inbetalningen av premierna å ifrågakomna fem livförsäkringsbrev, samt Fougberg icke bestritt, att Hagström till bolaget inbetalt premier med angivet belopp; ty och som vad Fougberg invänt därom, att, då Fougberg icke genom åberopade borgensförbindelsen gjort någon utfästelse till Hagström, eller någon, av vilkens rätt Hagström kunde vara innehavare, Hagström icke kunde på samma förbindelse grunda fordringsanspråk mot Fougberg, icke vid det förhållande, att Eriksson måste anses hava i sitt till Hagström utfärdade skuldebrev förbundit sig att behörigen fullgöra ifrågavarande premieinbetalningar, och att borgensförbindelsen blivit jämte livförsäkringsbreven av Eriksson överlämnade till Hagström, förtjänade avseende; alltså och på i övrigt anförda skäl ålade hovrätten Fougberg betalningsskyldighet. — Kungl. Maj:t fastställde, på hemställan av nedre revisionen, hovrättens dom. (Nytt jur. arkiv 1896 not A. n:r 249.)

¹ Se min uppsats "Om borgen. Avtalets begrepp och ingående m. m." i "Juridiska skrifter" 1922 sid. 118.

E. Th. Klemming tog den 1 maj 1883 hos försäkringsaktiebolaget Nordstjärnan å sitt liv två försäkringar, vardera å 10,000 kronor, varpå Emmy Klemming utfärdade en förbindelse, så lydande: "För de premier, som E. Th. Klemming skall till försäkringsaktiebolaget Nordstjärnan för sina däri tagna livassuranser — — å 10,000 kronor vardera betala med 156 kronor 20 öre i kvartalet, går undertecknad till innehavaren av nämnda livassuranser i full och laga borgen som för egen skuld." C. W. Rydström, vilken fått livförsäkringsbrevet å sig överlåtna såsom säkerhet för lån, instämde Emmy Klemming med yrkande att av henne utfå 285 kronor 6 öre, utgörande av Rydström inbetalda premier för tiden från och med den 1 februari till den 1 augusti 1886. Under rättegången upplystes, att E. Th. Klemming försatts i konkurs, samt att sysslomännen på auktion i april 1886 försålt livförsäkringsbrevet till Rydström. — Underrätten yttrade, att emedan Emmy Klemming medgivit riktigheten av förberörda av Rydström i saken åberopade förbindelse, samt denna förbindelse ej kunde annorlunda tolkas, än att Emmy Klemming därigenom åtagit sig ansvara för de premier, vilka för åtnjutande av de i försäkringsbrevet E. Th. Klemming tillförsäkrade förmåner skulle till bolaget inbetalas; ty och som tillika vore upplyst, att, sedan E. Th. Klemming, enligt därom till bolaget den 22 juni 1885 skriftligen gjord anmälan, å Rydström överlätit livförsäkringsbrevet såsom hypotek för lån, Rydström den 28 februari och i maj 1886 till bolaget inbetalt de för tiden från den 1 februari 1886 till den 1 påföljande augusti belöpande premier med ett efter avdrag av försäkringstagarens andel i bolagets vinst återstående belopp av 285 kronor 6 öre, ålades Emmy Klemming att till Rydström utgiva detta belopp. — Hovrätten utlät sig i dom, att som Emmy Klemming bestritt, att E. Th. Klemming, sedan hans konkursbo å auktion i april 1886 försålt försäkringsbrevet till Rydström, hade vidare skyldighet att å samma försäkringsbrev inbetala premier, och Rydström icke ådagalagt något förhållande, på grund varav sådan skyldighet skulle fortfarande åligga E. Th. Klemming, samt Emmy Klemming, vilken i ovan omförmälda förbindelse ingått borgen allenast för de premier, som det ålegat E. Th. Klemming att för ifrågavarande livförsäkringsbrev utgiva, följaktligen ej vore pliktig att svara för premier för tiden efter april till den 1 augusti 1886, bleve underrättens beslut i så måtto ändrat, att Rydströms talan i fråga om åläggande för Emmy Klemming att utgiva den del utav omstämda beloppet, som utgjorde premier för tiden från den 1 maj till den 1 augusti 1886 eller 140 kronor 58 öre, ogillades. — På nedre revisionens hemställan blev hovrättens dom av Kungl. Maj:t fastställd. (Nytt jur. arkiv 1889 sid. 376.)

Tre justitieråd prövade rättvist att, med ändring av hovrättens dom, fastställa underrättens beslut. Till denna mening ansluter jag mig.

Härmed bör följande rättsfall jämföras.

L. Lagrelus erhöll den 1 januari 1880 hos försäkringsaktiebolaget

Thule en livförsäkring å 5,000 kronor. Såsom pant för fordran erhöll P. A. Sandeborg livförsäkringsbrevet, varjämte till honom överlämnades en av A. W. Forsbäck och annan person utgiven förbindelse av följande lydelse: "För inbetalning av kvartalspremien 57 kronor årligen eller för helår 228 kronor å den livförsäkring å 5,000 kronor, L. Lagrelius den 1 januari 1880 erhållit i försäkringsaktiebolaget Thule, ansvara och borga undertecknade såsom för egen skuld." — Sandeborg instämde sedermera Forsbäck med yrkande att av honom utfå 57 kronor, utgörande på honom belöpande andel av de utav Sandeborg inbetalade premier för tiden från den 1 juli 1887 till den 1 januari 1888. Försäkringsbrevet var, då det vid underrätten uppteddes, försett med en den 7 juli 1885 av Lagrelius tecknad transport, varigenom detsamma med full äganderätt överlätits på Sandeborg. Emellertid uppvisades protokoll vid auktion den 22 maj 1888, utvisande att försäkringsbrevet jämte borgensförbindelsen utbjudits till försäljning av Lagrelius' konkursmassa och därvid inropats av Sandeborg. Denne anmärkte, att Forsbäcks borgen blivit ingången först, efter det försäkringsbrevet år 1885 transporterats på Sandeborg. Att försäkringsbrevet utbjudits på auktionen, hade varit beroende därpå, att vid transporten något fullt bestämt pris ej avtalats. — Underrätten meddelade följande, av hovrätten, nedre revisionen och Kungl. Maj:t gillade utslag: Emedan Forsbäck skriftligen förbundit sig utan alla villkor och inskränkningar att såsom för egen skuld ansvara för inbetalning årligen av kvartalspremien 57 kronor å ifrågavarande, Sandeborg såsom säkerhet för hans fordran hos Lagrelius tillställda livförsäkringsbrev, samt Forsbäck icke bestritt, att Sandeborg nödgats att själv verkställa premieinbetalningarna för tiden från den 1 juli 1887 till den 1 januari 1888 med 114 kronor; ty och som icke visats någon omständighet, på grund varav Forsbäck lagligen skulle kunna undgå att uti nu förevarande fall uppfylla sin berörda borgensförbindelse, bleve Forsbäck ålagt att till Sandeborg återgälda den hälft av sistnämnda belopp, som på Forsbäck belöpte, med 57 kronor. (Nytt jur. arkiv 1891 sid. 43.) ¹

¹ Följande i högsta domstolen uttalade skiljaktiga meningar torde förtjäna anmärkas. Ett justitieråd yttrade: "Enär åberopade förbindelsen icke innefattar skyldighet för Forsbäck att betala premierna för den av Lagrelius erhållna livförsäkring i annan egenskap än som löftesman, samt vid sådant förhållande, och då det icke blivit ådagalagt, att Lagrelius eller någon annan varit pliktig att såsom huvudgäldenär erlägga omstämda premier, icke heller borgensförbindelsen medför skyldighet för Forsbäck att desamma gottgöra, ogillas den mot Forsbäck förda talan." En annan ledamot utlät sig: "Emedan, enligt vad Sandeborg själv uppgivit, Sandeborg, vilken till en början innehaft ifrågavarande försäkringsbrev såsom pant för fordran hos Lagrelius, under år 1885 fått försäkringsbrevet med äganderätt å sig överlätet; ty och som Sandeborg icke emot Forsbäcks bestående visat, att Lagrelius efter överlåtelsen varit i förhållande till Sandeborg skyldig att erlägga premierna för försäkringen; alltså och då Forsbäck icke på

Nedannämnda rättsfall visar, att, sedan en person ingått borgen för behöriga inbetalningen av livförsäkringspremier, men försäkringen på grund av underlåten premieinbetalning förfallit, löftesmannen på yrkande av bank, som till säkerhet för lämnad försträckning erhållit försäkringsbrevet tillika med borgensförbindelsen, förpliktats utgiva ersättning för den genom försäkringens upphörande åstadkomna förlust.

C. Edström jämte en annan person utfärdade en handling, däri de åtog sig att ansvara, en för bägge och bägge för en, såsom för egen skuld för ordentliga inbetalningen till bolaget Svea av premierna å två av bolaget å H. Larssons liv meddelade försäkringar å tillhoppa 5,000 kr. Till säkerhet för lån hos Hudiksvalls folkbank pantsatte Larsson livförsäkringsbrevet jämte den av Edström utfärdade förbindelsen. Banken instämde sedermera Edström med yrkande, att som livförsäkringarna förfallit till följd därav, att premierna icke blivit inbetalda i rätt tid, Edström måtte förpliktas att ersätta banken dess härigenom tillskyndade förlust med angivet belopp. Edström genmälde: Genom sin borgen hade han ej iklätt sig annan skyldighet än att ansvara för premiernas inbetalning på anfordran. Banken kunde således hava hos Edström utsökt premiebeloppen, men saknade rätt att utfå gottgörelse av honom för det försäkringarna förfallit. — Underrätten yttrade, att enär den av banken i saken åberopade borgensförbindelse, genom vilken Edström jämte annan utfäst sig att, en för båda och båda för en, såsom för egen skuld ansvara för ordentliga inbetalningen till bolaget Svea av de premier, som årligen skulle erläggas för av bolaget jämlikt ifrågavarande försäkringsbrev meddelade försäkringar för tillhoppa 5,000 kr. å Larssons liv, icke kunde medföra förpliktelse för Edström att ersätta den förlust, som på grund av försummelse att behörigen inbetala berörda försäkringspremier kunde hava tillskyndats banken såsom långivare mot säkerhet av omförmälda försäkringsbrev, bleve bankens talan ogillad. — Hovrätten utlät sig däremot i dom, att enär Edström jämte annan person genom den i saken åberopade handling, som banken såsom hypotek för Larsson beviljat lån innehade, utfäst sig att, en för båda och båda för en, såsom för egen skuld ansvara för ordentliga inbetalningar till omförmälda bolag av de premier, som årligen skulle erläggas å ifrågakomna livförsäkringar; men ostridigt vore, att försäkringarna i följd av underlåtenhet att inbetala premierna förfallit, och Edström vid sådant förhållande måste anses pliktig hålla banken skadeslös för den förlust, som härigenom för banken uppkommit; alltså och på i övrigt anført skäl förpliktade hovrätten, med ändring av underrättens beslut, Edström att till banken mot kvitto utgiva fordrade beloppet. — Nedre revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte, med upphävande av hovrättens dom,

grund av sin omförmälda borgen äger annan skyldighet i nämnda hänseende än Lagrelius, ogillas stämningsspåståendet."

fastställa underrättens beslut. — Kungl. Maj:t gjorde emellertid i hovrättens dom ej annan ändring än i fråga om skadeståndets belopp. (Nytt jur. arkiv 1907 sid. 14.)

*Borgen för
arrendekon-
trakt.*

Beträffande borgen för arrendekontrakt är det särskilt två spörsmål, som tilldragit sig uppmärksamhet och varit föremål för större meningsskiljaktighet.

Borgen ingås ju ofta på viss tid, kortare än den avtalade arrendetiden. En rätt vanlig bestämmelse i arrendekontrakt är, att arrendatorn, därest han för underlåtenhet att fullgöra kontraktet blir skild från arrendet, skall för den återstående arrendetiden ersätta jordägaren den arrendeskillnad, som till dennes förlust kan uppstå vid fastighetens utarrenderande till annan person under de år, som ännu återstå enligt det tidigare kontraktet. Är den, som å ett dylikt kontrakt, avsett att gälla exempelvis tjugo år, tecknat borgen för dess fullgörande under de fem första åren, pliktig att ersätta jordägaren ifrågavarande skillnad jämväl för tiden efter utgången av de fem år, till vilken tid han begränsat sitt ansvar?

Till stöd för ett nekande svar har anförts:¹ "Ehuru en borgen av sådant slag som borgen för arrendekontrakt visserligen måste anses omfatta de förbindelser, som kunna uppkomma inom utgången av den tid, till vilken borgen begränsats, berättigar detta oss icke att anse borgen omfatta en arrendators skyldighet, som, om ock densamma uppkommit under den tid, till vilken borgen begränsats, likväl hänför sig till de efterföljande arrendeåren. Löftesmannen svarar för de förpliktelser, vilka inom den utsatta tiden uppkomma för gäldenären, endast såvitt dessa förpliktelser hänföra sig till antydda år. I annat fall bleve löftesmannens begränsning av sitt ansvar till en viss tid alldeles betydelöslös."

Emot detta resonemang torde dock med fog kunna anföras: Löftesmannen är skyldig att svara för kontraktsbrott, vartill arrendatorn gör sig skyldig under de fem första arrendeåren. Att verkningarna av kontraktsbrottet visa sig först därefter, kan enligt allmänna regler icke vara av beskaffenhet att befria

¹ Se *Ekström* sid. 64.

löftesmannen. Påståendet, att den av löftesmannen gjorda begränsningen av ansvaret i motsatt fall skulle sakna betydelse, håller i varje fall icke streck. Begränsningen medför, att löftesmannen icke ansvarar för sådant kontraktsbrott, som timar efter utgången av den bestämda ansvarstiden.

Ett militieboställe blev genom vederbörande boställsdirektions försorg enligt kontrakt för indelningshavarens räkning utarrenderat på 20 år mot viss årlig arrendeavgift och med villkor, att arrendatorn, därest han för underlåtenhet att fullgöra kontraktet bleve från arrendet skild, skulle för den återstående arrendetiden ersätta den arrendeskillnad, som vid boställets förnyade utarrenderande kunde till förlust för indelningshavaren uppstå. Arrendatorn avlämnade en av två personer undertecknad löftesskrift, däri de förbundit sig att, en för bägge och bägge för en, under fem år från arrendatorns tillträde av bostället såsom för egen skuld ansvara ej mindre för riktiga erläggandet av den bestämda arrendeavgiften än även för uppfyllandet av alla övriga genom kontraktet arrendatorn ålagda skyldigheter, vilken förbindelse skulle bliva gällande, även om arrendatorn under berörda fem arrendeår bleve från arrendet skild eller avträdde sin egendom till borgenärer. Sedan arrendatorn inom de fem första arrendeårens utgång blivit för underlåtenhet att fullgöra kontraktet skild från arrendet, och vid boställets förnyade utarrenderande för återstoden av den 20-åriga arrendetiden endast en lägre årlig arrendeavgift kunnat erhållas, framställde boställsdirektionen i ene löftesmannens konkurs anspråk på ersättning för arrendeskillnaden för tiden efter de fem första arrendeårens utgång intill arrendetidens slut. Anspråket bifölls, (med 8 röster mot 8 i högsta domstolen), enär löftesförbindelsen för löftesmännen ansågs medföra ansvarighet för arrendeskillnaden för denna tid. (Nytt jur. arkiv 1876 sid. 444.)¹

¹ Sedan vederbörande underrätt i tvist, där fråga varit om en borgensförbindelses rätta innebörd, yttrat: "Ehuru Eriksdotter och P. G. Andersson, enligt löftesskrift den 20 aug. 1875 åtagit sig att, i händelse A. E. Andersson vid den auktion, som den 24 augusti samma år komme att hållas inför 1:sta livgrenadjärregementets boställsdirektion, stannade för högsta anbudet i avseende å arrendet av indragna fanjunkarebostället Unnerstad, såsom för egen skuld ansvara så väl för riktiga erläggandet under de fem första arrendeåren av det bestämda penninge- och naturaarrendet som även för alla övriga genom kontraktet arrendatorn ålagda skyldigheter och förbindelser, vilket åtagande skulle gälla, även om arrendatorn under dessa fem år antingen skulle med döden avgå, från arrendet bliva skild eller sin egendom till borgenärer avträda; samt uti det kontrakt, som med anledning av A. E. Anderssons anbud sedermera den 24 aug. 1875 av boställsdirektionen med honom avslutats rörande arrende av bostället från midfastan 1876 till den 14 mars 1896, bland de arrendatorn åliggande skyldigheter upptagits i 12 §, att, i den händelse arrendatorn skulle till följd av

Det andra här ovan antydda spörsmålet berör frågan om skyldighet för löftesman, som begränsat sitt ansvar till viss del av arrendetiden, att svara också för efterföljande årens arrendeavgifter, för den händelse arrendatorn blir skild från arrendet på grund av uraktlåtenhet att jämlikt bestämmelse i arrendekontraktet ställa ny borgen.

Löftesmannen kan icke utan uttrycklig bestämmelse i sådan riktning anses hava åtagit sig att ansvara för arrendatorns förpliktelse att ställa ny borgen. Det vore — har med rätta

någon dess uraktlåtenhet bliva från arrendet skild, han icke desto mindre komme att för återstående arrendetiden ersätta den skillnad mellan bestämda arrendesumman och högsta antagna anbudet vid blivande ny arrendeauktion, som till förlust för boställsdirektionen kunde uppstå; ävensom upplysning vunnits därom, att, efter det A. E. Andersson, i följd därav att han nödgats avträda sin egendom till konkurs, blivit 1877 skild från arrendet, bostället å ny auktion på 15 år utbudits till arrende, därvid boställsdirektionen ej kunnat erhålla högre bud för arrenderätten, än att emellan detsamma och den arrendesumma, A. E. Andersson förbundit sig att erlagga, uppstode en skillnad, som för arrendetiden från midfastan 1881 till samma tid 1882 utgjorde 890 kr. 75 öre; likväl och emedan, även om A. E. Anderssons löftesmän ej kunde anses vara befriade från den i berörda § i kontraktet avsedda skillnad i arrendet beträffande tiden efter de första fem arrendeåren i följd av lydelsen av 13 § i det med A. E. Andersson avslutade arrendekontrakt, uti vilken § bestämdes, att arrendatorn, som vid auktionen ställt godkänd borgen för alla i kontraktet föreskrivna skyldigheters fullgörande under de fem första arrendeåren, skulle $1\frac{1}{2}$ år före berörda tids utgång en dylik borgen anskaffa och avlämna för därpå följande fem år, löftesmannens ansvarighet för den förlust, som genom A. E. Anderssons skiljande från arrendet för kronan ostridigt uppkommit, i allt fall ej borde utsträckas utöver den tid, för vilken de i borgen gått, då det ålegat vederbörande myndighet att jämlikt kungl. brevet angående lydelsen av löftesskrifter för kronoarrenden i löftesskriften intaga föreskriven bestämmelse i sådant hänseende, ogillades stämningsspåståendet"; men hovrätten i dom sig utlätit, att alldenstund A. E. Andersson, vilken på 20 år från midfastan 1876 arrenderat ifrågavarande boställe men redan 1877 till följd av iråkat obestånd måste avträda arrendet, uti återopade arrendekontrakt förbundit sig, att, därest han skildes från arrendet, för den återstående arrendetiden ersätta den skillnad emellan bestämda arrendesumman och högsta antagliga anbudet vid blivande ny arrendeauktion, som till förlust för boställsdirektionen kunde uppkomma; samt Eriksdotter och P. G. Andersson, en för bägge och bägge för en såsom för egen skuld, iklätt sig ansvar så väl för riktiga erläggandet för de fem första arrendeåren av det bestämda penninge- och naturaarrendet som för alla övriga genom kontraktet A. E. Andersson åliggande skyldigheter och förbindelser; fördenskull och emedan Eriksdotter och P. G. Andersson icke förbehållit sig att deras ansvarighet för den förlust, som för boställsdirektionen eller dess rättsinnehavare kunde uppkomma därigenom, att A. E. Andersson skildes från arrendet, skulle inskränkas till ovannämnda fem år, samt de således jämväl måste anses hålla i ansvar för omstämda beloppet, vilket ostridigt utgjorde skillnaden emellan det arrendebelopp, A. E. Andersson haft

anmärkts¹ — alldeles orimligt att antaga, att löftesmannen, när han ingått borgen för kontraktets fullgörande under viss tid, därigenom skulle hava åtagit sig ansvar för arrendatorns skyldighet att inom samma tids utgång ställa ny borgen för de följande åren.²

Ett till prästänkesäte upplåtet stomhemman blev enligt kontrakt för indelningshavarens räkning utarrenderat på 20 år från den 1 maj 1875 mot viss årlig arrendeavgift och under villkor i övrigt, bland andra, att arrendatorn, vilken avlämnat en av två personer utfärdad löftesförbindelse, däri de iklätt sig borgen såsom för egen skuld för arrendevillkorens fullgörande under de fem första arrendeåren, skulle ett år före femte arrendeårets utgång för därpå följande fem år anskaffa ny borgen. Sedan de fem första arrendeåren gått till ända, utan att arrendatorn, vilken under tiden gjort konkurs, avlämnat ny borgen, yrkade indelningshavaren efter stämning, att, enär vid sådant förhållande löftesmännen vore på grund av sin löftesförbindelse skyldiga att fortfarande ansvara för fullgörande av de i kontraktet stadgade villkor, löftesmännen måtte förpliktas att till indelningshavaren utgiva, vad av sju årets arrendavgäld vore till betalning förfallet. — Underrätten yttrade: att som löftesmännen, vilka redan i jan. mån. 1880 blivit bevisligen underrättade, att arrendatorns konkursbo efter vunnen upplysning, det ny borgen för nästföljande fem åren icke blivit av arrendatorn ställd, beslutat att icke begagna sig av

skyldighet erlagga för bostället från midfastan 1881 till samma dag 1882, och vad kronan för samma tid ägt rätt att av A. E. Anderssons efterträdare i arrendet uppbära, prövade hovrätten lagligt, med upphävande av motvädjade utslaget, förplikta Eriksdotter och P. G. Andersson, en för bägge och bägge för en, att till kronan mot kvitto genast betala 890 kr. 75 öre; så, efter det nedre revisionen hemställt, att enär den ansvarighet, vartill Eriksdotter och P. G. Andersson genom ifrågavarande löftesskrift sig förbundit, varit inskränkt till viss tid, som tilländagått den 14 mars 1881, och kravet avsåge arrende efter denna tid, Kungl. Maj:t måtte pröva rättvist att, med ändring av hovrättens dom, fastställa underrättens beslut, yttrade Kungl. Maj:t, att som, med avseende å den i K. Br. den 12 juni 1873 angående löftesskrifter för kronoarrenden givna föreskrift, ifrågavarande den 20 aug. 1875 utfärdade borgensförbindelse ej finge till innehåll och mening annorlunda tolkas, än att löftesmännen endast för en tid av fem år från midfastan 1876 iklätt sig ansvarighet för den förlust, som genom arrendatorns skiljande från arrendet kunde för kronan uppkomma, prövade Kungl. Maj:t rättvist att, med ändring av hovrättens dom, fastställa det slut, vari underrätten stannat. (Nytt jur. arkiv 1884 sid. 387.)

Tre justitieråd biföllo nedre revisionens hemställan.

Se ock Nytt jur. arkiv 1874 sid. 99 och *Naumanns* tidskrift 1871 sid. 392.

¹ Se *Ekström* sid. 65.

² De här berörda spörsmålen kunna naturligen uppkomma även i avseende å andra rättsförhållanden än sådana, som grundas på borgen för arrendekontrakt.

arrenderätten längre än till det då löpande arrendeårets utgång, genom sin uraktlåtenhet att, på sätt de sig åtagit, tillse det ny borgen blivit inom bestämd tid ställd eller sådan själva ställa, brustit i fullgörande av kontraktet i denna del, vilket det ålegat dem att omanta uppfylla, och dymedelst ådragit sig skyldighet att lika med arrendatorn gällda arrendeavgiften, helst de enligt lag varit berättigade att framför andra hemmanet på återstående arrendetiden tillträda med enahanda villkor, varunder arrendatorn detsamma innehaft; alltså och emedan ostridigt vore, att indelningshavaren icke bekommit något av dessa avgifter för halvåret från och med den 1 maj till den 1 nov. 1880, ålades löftesmännen betalningsskyldighet. — Hovrätten utlät sig däremot i dom, att, enär den ansvarighet vartill löftesmännen genom ifrågakomna löftesskrift sig förbundit, varit inskränkt till viss tid, som tilländagått den 30 april 1880, och nu omstämda krav avsåge arrendeavgälden för därpå följande halvår, ogillades stämningsspåståendet. — Nedre revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte pröva rättvist att, med ändring av hovrättens dom, fastställa underrettens beslut. Hovrättens dom blev emellertid av Kungl. Maj:t gillad. (Nytt jur. arkiv 1883 sid. 23.)¹

C. M. P. Scheffer, fideikommissarie till egendomen Nya Åsled, upplät enligt kontrakt till P. J. Svensson denna egendom på arrende under 20 år från den 14 mars 1871 mot viss årlig avgift och villkor i övrigt, bland annat, dels att för arrendevillkorens fullgörande de fem första åren skulle avlämnas godkänd borgensförbindelse, vilken sedermera skulle förnyas vart femte år, och dels att, i händelse arrendatorn komme att brista i fullgörandet av nämnda skyldigheter, arrendatorn om ägaren så fordrade vore pliktig att ej allenast avträda arrendet vid nästa fardag utan även ersätta ägaren alla de förluster honom genom arrendets upphörande möjligen

¹ Sex justitieråd förenade sig om följande beträffande motiveringen skiljaktiga mening: "Enär löftesmännen genom sin ifrågavarande borgen iklätt sig i avseende å de av arrendatorn utfästade arrendebelopp betalningsskyldighet allenast under de fem första arrendeåren eller till den 1 maj 1880, samt av löftesmannens åtagande i borgensförbindelsen att under sagda tid även ansvara för noggranna uppfyllandet av alla övriga för arrendet bestämda villkor, jämfört med stadgandet i arrendekontraktet, att, om arrendatorn bruste i fullgörande av arrendevillkoren i ett eller annat hänseende, han hade förverkat kontraktet och gjort sig arrendet förlustig samt pliktig att icke allenast vid nästa flyttningstid där- efter hemmanet avträda utan ock ersätta den därigenom för indelningshavaren uppkommande skada, desto mindre kunde för löftesmännen i anledning därav, att arrendatorn, vilken det enligt arrendekontraktet ålegat att ett år före det femte arrendeårets utgång ställa borgen för därpå följande fem år, sådant underlåtit, härledas skyldighet att gällda arrendebeloppen för halvåret efter den 1 maj 1880, som, så vitt handlingarna i saken utmärkte, icke ens någon åtgärd vidtagits för hemmanets utarrenderande till annan under berörda halvår, utan hemmanet, efter vad upplyst vore, blivit först den 8 juni 1880 å auktion utbjudet till nytt arrende; prövade justitieråden rättvist att hovrättens domslut gilla."

kunde drabba. "För riktiga fullgörandet under tiden från den 14 mars 1876 till den 14 mars 1881 av ifrågavarande arrendekontrakt" ingingo tre personer borgen såsom för egen skuld. Sedan Svensson den 12 april 1880 tillkännagivit, att han icke kunde anskaffa ny borgen och i anledning därav skilts från arrendet, lät Scheffer å offentlig auktion utbjuda arrenderätten till egendomen. Det högsta härvid gjorda anbudet, vilket av Scheffer antogs, understeg den arrendeavgift, Svensson skolat erlägga. Scheffer instämde i anledning härav löftesmännen med yrkande att av dem utfå skillnaden. — Underrätten biföll stämmingsyrkandet. Men hovrätten utlät sig i dom, att emedan den ansvarighet, löftesmännen genom åberopade löftesförbindelsen sig iklätt, varit inskränkt till viss tid, som tilländagått den 13 mars 1881, samt vid sådant förhållande den omständighet, att Svensson försummat den honom jämlikt arrendekontraktet åliggande skyldighet att för de efter sagda dag nästföljande fem åren anskaffa ny borgen, desto mindre finge för löftesmännen medföra den förpliktelse, vilken Scheffer påyrkat, som av stadgandet i kontraktet, att borgen borde vart femte år förnyas, lagligen icke följt förbindelse för Svensson att i avseende å berörda fem år före den 14 mars 1881 ställa dylik borgen, ogillades Scheffers talan. Och emedan den ansvarighet, vilken löftesmännen genom åberopade löftesförbindelsen sig iklätt, varit inskränkt till viss tid, som utgått den 13 mars 1881; ty och då den omständighet, att enligt bestämmelse i arrendekontraktet borgen skulle vart femte år förnyas, lagligen icke föranledde därtill, att Svensson varit skyldig att före den 14 mars 1881 ställa ny borgen, prövade Kungl. Maj:t rättvist gilla det slut, vartill hovrätten i saken kommit. (Nytt jur. arkiv 1883 sid. 271.)¹

¹ Drätselkammaren i Simrishamn utarrenderade på femton år från den 14 mars 1876 åtskilliga staden tillhöriga donationsjordar till A. Nilsson mot viss årlig arrendeavgift och villkor i övrigt, bland andra, att arrendatorn skulle avlämna vederhäftig borgen för arrendevillkorens uppfyllande under de fem första arrendeåren; varjämte honom åläge att före utgången av juni månad 1880 och 1885 avlämna ny, till vederhäftighet styrkt borgen för ytterligare fem års arrendevillkor, vid påföljd av arrenderättens förlust och att jordarne komme att på arrendatorns kostnad och risk på auktion utarrenderas för återstående arrendetiden. Arrendet överläts sedermera å M. Persson, varefter M. Mårtensson jämte två andra personer å kontraktet tecknade borgen, "för den arrendesumma, som M. Persson skall årligen erlägga och för fullgörandet av de förbindelser, honom i övrigt enligt denna handling åligger under de fem första arrendeåren". Då Persson underlät att före utgången av juni 1880 ställa ny borgen för de nästföljande fem åren, hölls auktion för jordarnes utarrenderande för återstående arrendeåren. Det härvid antagna anbud understeg den arrendeavgift, Persson skolat erlägga; och instämde i anledning härav drätselkammaren Mårtensson med yrkande att av honom utfå skillnaden. — Underrätten yttrade, att enär, enligt vad i saken förekommit, Persson, som från Nilsson övertagit ifrågavarande arrende för en årlig arrendeavgift av 1,722 kr. samt jämväl i övrigt med samma rättigheter och skyldigheter, som tillkommit Nilsson, genom underlåtenhet att fullgöra honom åliggande skyldighet att före juni månads utgång 1880 avlämna

I detta sammanhang må framhållas, att, där arrenderätten överlåtes till ny arrendator, denne icke utan vidare äger vända sig mot den förre arrendatorns löftesmän för utfående av den husröta, som konstaterats vid syn mellan den avträdande och den tillträdande arrendatorn.

Sedan J. Thorsling fått å sig överlåten arrenderätten till ett indraget militieboställe, ingingo L. Nilsson och C. E. Larsson borgen såsom för egen skuld därför, att icke allenast årliga arrendeavgiften bleve behörigen erlagd utan ock alla övriga i arrendekontraktet stadgade villkor fullgjordes under de fem första åren av arrendetiden. Thorsling överlät sedermera arrenderätten till A. Bergström, och blev denna överlåtelse av domänstyrelsen godkänd. Vid en härefter hållen av- och tillträdessyn uppskattades bristerna till 2,038 kr. 50 öre, som Thorsling ålades att till Bergström såsom tillträdare gälda. Bergström instämde Nilsson och Larsson med yrkande att av dem utfå nämnda belopp med angivet avdrag. Löftesmännen bestredo kravet av skäl, bland andra, att de ingått borgen för att hålla kronan men ingalunda Bergström skadeslös. — Underrätten yttrade, att enär Nilsson och Larsson på grund av ifrågakomna borgensförbindelsen måste anses lika pliktige som Thorsling att gälda jämväl den husröteersättning, som vid Thorslings frånträde av arrendet den 14 mars 1883 i laga ordning kunde varda Thorsling ålagt att till efterträdaren i arrendet utgiva; ty och som berörda ersättning jämlikt det vid av- och tillträdessynen mellan Thorsling och Bergström den 26 juli 1883 av-sagda och, enligt vad ostridigt vore, laga kraftägande beslutet blivit bestämd att utgå med 2,038 kr. 50 öre, men Bergström i en mellan honom och Thorsling träffad, den 15 sept. 1882 dagtecknad överenskommelse förbundit sig att själv ansvara för den husrötebrist, som i syneinstrumentet av den 1 sept. 1880 funnes upptagen, eller till ett belopp av 1,258 kr. 59 öre; alltså förpliktades Nilsson och Larsson att, vilkendera bäst gälda

ny borgen för ytterligare fem års arrendevillkor vid äventyr att jordarne eljest komme att på arrendatorns risk för återstående arrendetiden på auktion utarrenderas, förverkat arrenderätten till jorden, vilken därefter blivit genom behörigen kungjord auktion för övriga arrendetiden bortarrenderad för ett belopp av 1,100 kr. årligen; ty och som den av Mårtensson för Persson ingångna borgen, vilken blivit av Mårtensson till riktigheten erkänd, innehölle förbindelse att under fem år från den 14 mars 1876 såsom för eget åtagande ansvara icke blott för erläggande av den årliga arrendeavgiften utan ock för fullgörandet av de arrendatorn enligt kontraktet i övrigt åliggande förbindelser, till vilka jämväl hört att inom sistberörda fem års utgång ställa ny borgen eller vidkännas den risk, som vid ny auktion kunde uppkomma; alltså ålades Mårtensson betalningsskyldighet. Hovrätten fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens beslut; och högsta domstolen fastställde på nedre revisionens hemställan hovrättens dom. (Nytt jur. arkiv 1882 sid. 284.)

förmådde, till Bergström mot vederbörligt betalningsbevis genast utgiva skillnaden emellan omförmålda beloppen eller omstämda 779 kr. 91 öre jämte ränta. — Hovrätten utlät sig däremot i dom, att som genom ifrågasvarande borgensförbindelse Nilsson och Larsson icke gent emot Bergström till någon betalningsskyldighet sig förbundit, samt Bergström icke heller visat sig på annan grund berättigad att omstämda beloppet av Nilsson och Larsson utbekomma; alltså prövade hovrätten rättvist, med ändring av underrättens utslag, den av Bergström förda talan att ogilla. Och hovrättens dom blev på nedre revisionens hemställan fastställd av Kungl. Maj:t. (Nytt jur. arkiv 1886 sid. 433.)

Sedan i en annan liknande tvist underrätten ålagt föregående arrendatorns löftesmän att till efterföljande arrendatorn utgiva det belopp, vartill bristerna å bostället vid av- och tillträdessyn uppskattats, så yttrade hovrätten i dom, att enär annat förhållande icke blivit visat, än det löftesmännen uppgivit, eller att deras borgensförbindelse endast avsåge föregående arrendatorns förpliktelser till kronan, vars rätt i detta hänseende efterföljande arrendatorn icke, så vitt visat vore, fått på sig överlåten, prövade hovrätten rättvist att, med upphävande av underrättens beslut, ogilla stämningsspåståendet; varefter Kungl. Maj:t fann ej skäl att i hovrättens dom göra ändring. (Nytt jur. arkiv 1886 sid. 435.)¹

¹ Se ock Svensk Juristtidning 1922 sid. 44.

Angående innebörden av löftesmannansvaret är följande rättsfall av intresse. Det bör bemärkas, att löftesmännen där åtagit sig ansvarighet gent emot ny arrendator.

Arrenderätten till prästänkesätet Vrångstad överläts av vederbörande till M. Andersson. För Anderssons "förbindelses riktiga fullgörande" ingingo två personer borgen såsom för egen skuld. Efter det hemmanet sedermera blivit på arrende upplåtet till P. Ekelund, förrättades av- och tillträdessyn mellan Andersson och Ekelund. Bristerna uppskattades till visst belopp; varjämte stadgades, att, om Andersson icke verkställde föreskriven nybyggnad, Ekelund skulle äga att själv gå i författning därom och därefter hos Andersson utsöka den ersättning, som härför vid synen beräknats. Ekelund instämde löftesmännen med yrkande att av dem utfå nämnda ersättning. Löftesmännen invände, att det ålåg Ekelund att själv verkställa den av synerätten beslutade nybyggnaden, innan han kunde av löftesmännen utkräva ersättning för kostnaden. Ännu hade likväl Ekelund icke vidtagit minsta åtgärd med byggnadsarbetet. — Underrätten yttrade, att löftesmännen på grund av sin å Anderssons arrendekontrakt tecknade borgensförbindelse väl vore pliktige att ansvara för Anderssons fullgörande av arrendevillkoren, vartill hörde enligt tredje punkten av kontraktet att vid arrendetidens slut avlämna samtliga åbyggnader å änkesätet till en blivande efterträdare, eller Ekelund, i gott skick i överensstämmelse med lag och husesynsordningen; men som vid den mellan Ekelund och Andersson förrättade av- och tillträdessyn, vilken tagit åt sig laga kraft, stadgades att, om Andersson icke verkställde de nybyggnader, som vid synen beslutades, inom föreskriven, numera förfluten tid, Ekelund ägde, sedan han själv gått i författning om byggnadernas uppförande, därefter hos Andersson utsöka kostnaden med det belopp, vartill den vid synen beräknats; alltså och då Ekelund icke styrkt, att han i Anderssons

Spörsmål an-
gående till-
lämpning i
fråga om löf-
tesmän av
stadgandet i
116 § gamla
konkurslagen.
Jfr 134 § nya
konkursla-
gen.

Uti andra stycket av ifrågavarande lagrum stadgas, att när en fordran blivit av medgäldenärer eller löftesmän infriad hos fordringsägaren efter konkursens början, de äro berättigade till utdelning efter samma belopp, som fordringsägaren, därest han ej fått betalning, ägt i konkursen bevaka, dock att de ej må uppbära mera, än som svarar mot deras fordringar.

Löftesman, som före konkursens början förnöjt borgenären, är icke berättigad till utdelning i förenämnda omfång. Detta är ock utsagt i följande rättsfall.

E. Sjöberg, vilken jämte E. Beckius iklätt sig solidarisk proprieborgen, infriade hos borgenären huvudförbindelsen, varefter Beckius försattes i konkurs. I denna bevakade Sjöberg hela infriade beloppet. Sedan tvist uppstått, förklarade underrätten, som ansåg ifrågavarande lagrum icke avse löftesmäns inbördes förhållande i fråga om betalningsskyldighet,¹ Sjöberg icke vara berättigad till utdelning för mera än hans andel i gälden. Hovrätten fann i dom, vari Kungl. Maj:t ej gjorde ändring, Sjöberg, vilken medgivit, att han före början av Beckius konkurs infriat huvudförbindelsen, icke enligt lag äga att i konkursen bekomma utdelning å mera av vad han bevakat än hälften, som utgjorde Beckius' andel i skulden. (*Naumanns tidskrift* 1871 sid. 485.) Ett justitieråd yttrade emellertid, att emedan den omständigheten, att Sjöberg tidigare, än Beckius' konkurs

ställe fullgjort de av honom eftersatta nybyggnader, kunde motparterna emot deras bestridande för närvarande icke förbindas att på grund av borgensförbindelsen utbetala byggnadskostnaden, vadan Ekelunds talan såsom för tidigt väckt ogillades. — Hovrätten fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens beslut, och nedre revisionen hemställde om fastställelse av hovrättens dom. Kungl. Maj:t fann lika med domstolarna löftesmännen på grund av åberopade borgensförbindelse vara ansvariga för vad vid av- och tillträdessynen blivit Andersson ålagt, samt prövade förty, och då vad löftesmännen invänt icke förtjänade avseende, rättvist att, med ändring av domstolarnas beslut, förplikta löftesmännen att genast till Ekelund utgiva det belopp, vartill den Andersson åliggande nybyggnadsskyldighet blivit uppskattad. (Nytt jur. arkiv 1886 sid. 62.)

¹ I 134 § nya konkurslagen är stadgat: "Har i fall, då någon av flere för betalningen av en fordran en för alla och alla för en ansvariga gäldenärer eller löftesmän kommit i konkurs, annan av dem efter det beslutet om egendomsavtråde meddelades infriat fordringen hos borgenären, vare den, som infriat fordringen, berättigad till utdelning å samma belopp som borgenären, därest denne ej fått betalning, ägt i konkursen bevaka, dock må han ej uppbära mera än mot hans fordran svarar." I motiven anföres, att omformuleringen gör "fullt tydligt, att stadgandet gäller även det fall, att löftesman i medlöftesmans konkurs bevakar fordran på grund av borgen, som löftesmannen efter konkursutbrottet inlöst; formuleringen av 116 § andra stycket kan giva anledning till någon tvekan i detta avseende."

inträffat, hos fordringsägaren infriat den proprieborgen, vilken han och Beckius, en för bägge och bägge för en, tecknat på ifrågavarande skuldebrev, icke kunde i förevarande fall, där borgenären saknat all anledning att anställa bevakning, leda till minskning av den rätt, som Sjöberg jämlikt 116 § 2 mom. konkurslagen, i händelse han först efter konkursens början sin borgen inlöst, ostridigt ägt till utdelning i konkursen efter samma belopp, som fordringsägaren själv, därest han ej betalning fått, lagligen kunnat i konkursen bevaka; alltså prövade justitierådet, med ändring av domstolarnas beslut, rättvist förklara Sjöberg berättigad att på grund av den utav honom gjorda bevakning åtnjuta utdelning i förhållande till hela det av honom inbetalade beloppet, dock så att Sjöberg i anledning av samma bevakning icke finge uppbära mera, än som svarade mot hans fordran hos Beckius för hälften därav.

Spörsmålet, huruvida stadgandet i förevarande lagrum angående löftesmans rätt till utdelning är tillämpligt å fall, då ackord mellankommit, bör besvaras jakande.

Sedan H. Schmidt försatts i konkurs, som avslutats genom ett 25 procents ackord, instämde J. Nilsson Schmidt samt anförde: Nilsson hade jämte Schmidt och en tredje person tecknat solidarisk proprieborgen å en av G. Myrin utfärdad förbindelse att till Sveriges riksbank eller order betala lånfångna 6,000 kr. på det sätt, att 1,200 kr. skulle var sjätte månad erläggas, intill dess hela lånebeloppet blivit till fullo guld. Nilsson hade, efter det Myrin kommit i konkurs, måst fullgöra de tre sista avbetalningarna å ifrågavarande förbindelse, och då avbetalningarna verkställts efter början av Schmidts konkurs, hade Nilsson enligt 116 § konkurslagen varit berättigad att för hela det av honom å förbindelsen avbetalda belopp 3,600 kr. efter avdrag för 97 kr. 2 öre, som Nilsson bekommit såsom utdelning i Myrins konkurs, eller 3,502 kr. 98 öre, i Schmidts konkurs njuta samma rätt till utdelning som riksbanken, dock ej till högre belopp än som motsvarade Nilssons fordran. (Denna fordran uppginge vid det förhållande, att Nilsson överkorsat tredje löftesmannens namn, till en tredjedel av 3,502 kr. 98 öre eller 1,667 kr. 66 öre.) På grund av det anförda yrkades åläggande för Schmidt att till Nilsson utgiva 25 % av 3,502 kr. 98 öre. — Schmidt genmälde, bland annat, att 116 § konkurslagen icke vore tillämplig i förevarande fall. — Underrätten fann, att Nilsson gjort en av ifrågavarande avbetalningar före början av Schmidts konkurs, i följd varav, och då 116 § konkurslagen icke vore tillämplig i fråga om denna avbetalning, men Schmidts invändning i övrigt icke förtjänade avseende, Schmidt förpliktades att till Nilsson mot återbekommande av förbindelsen betala dels 25 % av 400 kr. dels 25 % av 2,302 kr. 98 öre med tillhopa 675 kr. 75 öre. — Hovrätten utlät sig däremot i dom, att enär stadgandena i 116 §

konkurslagen angående löftesmans rätt till utdelning i konkurs icke vore tillämpliga å nu ifrågavarande fall, då ackord mellankommit, samt vid sådant förhållande Nilsson icke vore berättigad att av Schmidt erhålla mera än det i ackord bestämda beloppet av 25 proc. av sin fordran hos Schmidt på grund av berörda inbetalningar; ty och som Nilsson medgivit, att han i Myrins konkurs å sin fordran uppburit i utdelning 97 kr. 2 öre, prövade hovrätten rättvist på det sätt ändra underrättens beslut, att det belopp, som Schmidt hade att, mot återbekommande av ifrågavarande förbindelse, till Nilsson utgiva, bestämdes till 25 % av 1,167 kr. 66 öre, utgörande 291 kr. 91 öre. — Kungl. Maj:t yttrade emellertid, att enär Nilsson efter början av Schmidts konkurs inbetalt tillhopa 3,600 kr. av det på grund av Myrins skuldebrev i riksbanken upptagna lån å 6,000 kr. och härav såsom utdelning i Myrins konkurs uppburit 97 kr. 2 öre, samt Nilsson, vilken således enligt 116 § konkurslagen ägt åtnjuta utdelning i Schmidts konkurs för 3,502 kr. 98 öre, dock ej till högre belopp, än som motsvarade hans fordran, beräknad vid det förhållande, att Nilsson överkorsat den tredje löftesmannens namn, till en tredjedel av nyssnämnda belopp eller 1,167 kr. 66 öre, vore berättigad att uppbära betalning enligt ackordet efter samma grund, som skolat tillämpas, om ackord ej mellankommit, Schmidt förpliktades att mot erhållande av nu ifrågavarande skuldebrev till Nilsson utgiva 25 % av 3,502 kr. 98 öre eller 875 kr. 74 öre. (Nytt jur. arkiv 1900 sid. 437.)

*Innebörden
av stadgan-
det i 10: 7 R.
B. med avse-
ende å det
fall, att bor-
genären sam-
tidigt vid sär-
skilda dom-
stolar anhän-
giggjort talan
mot gäldenä-
ren och pro-
prielöftes-
man.*

Följande rättsfall är uti ifrågavarande avseende belysande.

Firman Curry & C:o instämde till Stockholms rådstuvurätt G. S. Arfwidson med yrkande att, på grund av hans såsom för egen skuld ingångna borgen för fullgörande av ett emellan firman och A. J. Eriksson upprättat kontrakt, utfå visst belopp. Under rättegången upplystes, att firman till Lösings, Bråbo och Memmings häradsrätt instämt Eriksson med påstående om åläggande för honom att på grund av kontraktsbrott betala samma belopp. På grund härav invände Arfwidson, under åberopande av 10 kap. 7 § R. B., att då den mot honom anhängiggjorda tvisten ej kunde utredas annorledes än i sammanhang med rättegången mot Eriksson, samt denna hörde under nämnda häradsrätts domvärjo, rådstuvurätten icke vore rätt domstol i den dit instämnda saken. — Rådstuvurätten gillade invändningen. — Hovrätten fann ej skäl göra ändring i rådstuvurättens beslut. Firman fullföljde sitt ändringssökande och styrkte, att häradsrätten numera ålagt Eriksson betalningsskyldighet. — Nedre revisionen yttrade, att som upplyst vore att den av firman mot Eriksson anhängiggjorda sak blivit av häradsrätten avgjord, samt vid sådant förhållande anledning till ifrågavarande, av firman mot Arfwidson anhängiggjorda saks förvisande från Stockholms rådstuvurätt, under vilken domstol Arfwidson lydde i mål, som anginge hans person, till nämnda häradsrätt icke vidare före-

funnes, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte, med undanröjande av domstolarnas beslut, visa saken åter till rådstuvurätten. — Kungl. Maj:t utlät sig emellertid, att som den uti ifrågavarande sak förda talan icke med den av firman mot Eriksson anhängiggjorda sak ägde sådant sammanhang, som i 10 kap. 7 § R. B. förutsattes, samt vid sådant förhållande Stockholms rådstuvurätt, såsom den domstol under vilken Arfwidson lydde i mål, som anginge dess person, vore behörig domstol för prövning av förevarande tvist, prövade Kungl. Maj:t rättvist att, med undanröjande av domstolarnas beslut, visa saken åter till rådstuvurätten. (Nytt jur. arkiv 1899 sid. 11.)¹

Till stöd för den utgång ifrågavarande tvist erhöll har anförts: Vid tolkning av innebörden utav 7 § måste hänsyn tagas jämväl till 6 §. Här talades icke om någon *skyldighet* för käranden att instämma alla svarandena till enderas forum; käranden hade allenast fått rättighet ("makt") härutinnan sig tillerkänd. Ehuru stadgandet i 7 § blivit något svävande avfattat, saknades anledning antaga, att lagstiftaren här menat något annat, än vad i nästföregående § tydligen utsagts. Något förbud för käranden att söka svarandena särskilt vid varderas forum hade icke ansetts nödigt, enär det vore en förmån för käranden att kunna begagna ett för svarandena gemensamt forum, och det sällan torde vara att befara, att käranden skulle avstå från denna förmån genom att söka sin rätt vid olika domstolar och särskilt mot var och en av svarandena. — Slutligen har åberopats lagkommitténs och lagberedningens förslag till rättegångsbalk, vari det heter: "Vill man kära till flera, som i en sak delaktige äro, då *må* man söka dem alla vid den rätt, varunder endera lyder."

Att Kungl. Maj:t i omförmälda dom gillat nämnda uppfattning, framgår emellertid icke av dess motivering.

Ifrågavarande båda rättegångar stodo i närmaste samband med varandra. Riktigheten härav synes framgå därav, att om häradsrätten i rättegången mot Eriksson förklarat, att han icke gjort sig skyldig till kontraktsbrott, så hade rådstuvurätten icke lagligen kunnat ålägga Arfwidson betalningsskyldighet. Och om rättegångarna samtidigt avgjorts på det sätt, att häradsrätten

¹ Jfr 1910 sid. 631. Se *Kallenberg*; Svensk civilprocessrätt sid. 430 not 41.

ansett kontraktsbrott icke vara för handen, men rådstuvurätten uttalat motsatt åsikt, skulle följaktligen, om firman icke fullföljt talan mot häradsrättens beslut, vederbörande hovrätt på fullföljd talan av Arfwidsson hava varit nödgad att på grund allenast av häradsrättens laga kraftvunna beslut upphäva rådstuvurättens beslut. Åtminstone från praktisk synpunkt synes därför rådstuvurättens, av hovrätten delade uppfattning vara att föredraga; och den avfattning, stadgandet i 10 kap. 7 § R. B. erhållit, lär icke tala mot godkännande av dylik uppfattning.

*Inverkar hyresgästs eller arrendators död på löftesmannens rättsställning?*¹

Förordningen den 20 juli 1855, varigenom löftesman för gäld tillerkännes samma rätt till uppsägning, som tillkommer gäldenären, äger utan tvivel tillämpning även i förhållanden, som icke avse gäld i egentlig mening. Man bör emellertid akta sig för att av denna omständighet draga alltför vittgående konsekvenser.

I fråga om hyresavtal i stad stadgas i 16 kap. 11 § J. B. rätt för hyresgäst att i händelse av förfall uppsäga avtalet; och jämlikt grunderna för detta stadgande bör, om hyresgästen avlider, uppsägningsrätt tillkomma hans stärbhusdelägarer. Se t. ex. Nytt jur. arkiv 1895 sid. 104. Begagna de sig härav, och deras förbindelse på grund av avtalet alltså upphör att vara till, kan hyresvärden enligt de regler, som följa av själva borgensbegreppet, ej heller sedermera påfordra avtalets bestånd gent emot den, som gått i borgen för fullgörande av hyresgästens förbindelse.² Om åter stärbhusdelägarne önska fortsätta avtalet, kan löftesmannen icke genom att, under åberopande av omförmälda förordning, för sin del uppsäga detsamma göra slut på hyresförhållandet. Genom stadgandet i 16: 11 J. B. har lagstiftaren velat bereda en alldeles särskild förmån för stärbhusdelägarne. Om rätten i fråga uti det konkreta fallet utgör en förmån eller icke, tillkommer det uppenbarligen stärbhusdelägarne själva att avgöra. Den omständigheten, att löftesman finnes, kan omöjligen betaga dem deras valfrihet eller eljest försämra deras ställning. Och låta de avtalet bestå, måste även borgensförbindelsen kunna göras gällande. Något annat kan desto mindre ifrågasättas, som hyresvärden, vilken ju icke på grund av hyresgästens död äger häva avtalet, eljest skulle tillfoga rättsförlust.

Omförmälda stadgande i 16 kap. 11 § J. B. avser endast stads-

¹ Det här behandlade spörsmålet har ju på grund av förändrad lagstiftning numera förlorat sitt väsentliga intresse.

² Avträda stärbhusdelägarne hyresgästens kvarlåtenskap till konkurs, och uppsäger konkursboet avtalet, kan likaledes löftesmannen förhindra, att detsamma göres mot honom gällande. Se t. ex. Nytt jur. arkiv 1894 sid. 113.

fastighet och kan ej analogiskt tillämpas å upplåtelse av nyttjanderätt till annan fastighet.

Beträffande nyttjanderätt till fast egendom å landet är i 16 kap. 3 § J. B. stadgat, att ingen äger att, så länge giftostämman varar, avsäga landbos änka och barn, utan att giftostämman står för dessa, till dess den är ute. Den vanliga tolkningen av detta stadgande torde vara, att detsamma endast så till vida innebär en förmån för arrendators änka och barn (bröstarvingar)¹, att dessa icke kunna av jordägaren skiljas från arrendet före den avtalade tidens utgång, varemot han ej är skyldig att tåla arrendets övertagande av andra arrendatorns stärbhusdelägare. Önskar emellertid jordägaren, att avtalet, trots arrendatorns dödsfall, skall fortsättas, tillkommer uppsägningsrätt icke någon av stärbhusdelägarne, utan äro de alla förbundna att fullgöra den dödes åtaganden i den mån ej uti dessa ingå rent personliga förpliktelser. Och då stärbhusdelägarne ej mot jordägarens vilja kunna frigöra sig från avtalet, måste förhållandet vara enahanda i fråga om den, som gått i borgen för fullgörande av den avlidne arrendatorns förbindelse.² Löftesmannen blir fri allenast, så vitt huvudförbindelsen upphör att vara gällande.

Angående tolkningen av 16: 3 J. B. råder emellertid, såsom antytts, ingalunda enstämmighet. Enligt en mening skall sålunda stadgandet i fråga innebära en dubbel förmån för arrendators änka och bröstarvingar. De skulle nämligen, i olikhet mot andra stärbhusdelägare, jämväl äga befogenhet att mot jordägarens vilja uppsäga avtalet. (Se Nytt jur. arkiv 1905 sid. 215—219.) Om så verkligen är förhållandet, bör beträffande jordägarens rätt att hålla sig till löftesman gälla alldeles detsamma, som ovan sagts i fråga om rättsförhållandet mellan hyresvärd och den, som står i löftesmannans ansvar för avliden hyresgästs förbindelse. Avträdes av stärbhusdelägare, som nyss nämnts, arrendators kvarlåtenskap till urarvskonkurs, så kan konkursboet uppsäga avtalet med verkan, att jordägaren, liksom följaktligen även löftesmannen, ej äger av boets tillgångar bekomma utdelning för arrendet i vad det avser tiden efter den dag, till vilken behörig uppsägning skett. Löftesmannen måste alltså, om sådan uppsägning äger rum, vara löst från sin ansvarighet för samma arrende. I händelse konkursboet icke uppsäger avtalet, saknar löftesmannen befogenhet att för sin del frigöra sig från sin förbindelse. För vad han nödgas betala, åtnjuter han regress genom bevakning i konkursen.

Följande rättsfall må i samband härmed anmärkas.

Sedan Kärne mejeriaktiebolag år 1897 till B. H. von Hofsten på fem

¹ Se Nytt jur. arkiv 1891 sid. 385.

² Avträda stärbhusdelägarne arrendatorns kvarlåtenskap till konkurs, så är denna omständighet tydligen utan betydelse för löftesmannens ansvarighet. Genom konkursen upphör väl stärbhusdelägarnes personliga ansvarighet, men icke själva huvudförbindelsen.

års tid arrenderat en från hemmanet Östra Kärne avsöndrad lägenhet med därå uppförda mejeri och andra åbyggnader samt tillhörande inventarier mot viss årlig arrendesumma och villkor i övrigt, samt G. E. Örn och annan person för fullgörande av von Hofstens sålunda ingångna förbindelser iklätt sig solidarisk proprietärborgen, avled von Hofsten år 1898, varefter hans änka och barn avträdde hans bo till urarvskonkurs. Bolaget instämde därefter Örn med yrkande om förpliktande för honom att på grund av hans omförmälda borgen utgiva oguldet arrende för tiden intill 1899 års slut med visst angivet avdrag. Örn svarade: På grund av von Hofstens död hade Örn, jämlikt grunderna för 16 kap. 11 § J. B. och K. F. den 20 juli 1855, varit berättigad att uppsäga avtalet. Av denna rättighet hade Örn begagnat sig. Han hade nämligen uppsagt arrendet till den 31 mars 1899. Följaktligen bestredes betalningsskyldighet för tiden efter sistnämnda dag. — Bolaget genmälde: Ifrågavarande arrendeavtal finge ej bedömas efter samma regler som lega av gård eller hus i stad. Uppsägningsrätt kunde desto mindre tillkomma Örn, som sådan rätt icke stått von Hofstens stärbhusdelägare eller konkursboet till buds. Omförmälda förordning måste för övrigt tolkas restriktivt, och konkursboet eller stärbhusdelägarne hade icke uppsagt avtalet. — Underrätten fann vad Örn mot kravet invänt ej förtjäna avseende och ålade honom förty betalningsskyldighet. — Hovrätten fann i dom ej skäl att göra ändring i underrättens beslut. — Nedre revisionen hemställde om fastställelse av hovrättens dom, och Kungl. Maj:t utlät sig, att enär ifrågavarande arrendekontrakt, utan avseende därå, att von Hofsten avlidit och hans kvarlåtenskap blivit till konkurs atvrädd, vore, då sådant av jordäganden påyrkades, för Örn såsom löftesman bindande, fastställdes det slut, vartill domstolarna kommit. (Nytt jur. arkiv 1905 sid. 211.)

*Löftesmans
regressrätt
mot gäldenären.*

Den rätt gent emot gäldenären, som löftesmannen i och genom infriandet av borgensförbindelsen förvärvar, kan icke vara vare sig bättre eller sämre än den rätt, som borgenären förut innehaft, utan måste i allo sammanfalla med denna. Grunden till regressen är nämligen att söka allenast i en överflyttning till löftesmannen av borgenärens rätt.¹

Löftesmannen bör, när han betalat borgenären, därom genast underrätta gäldenären. Löftesmannen förlorar nämligen sin

¹ Se mina uppsatser "Omfattningen av löftesmans regressrätt" samt "Några spörsmål angående borgen för förbindelse, som avser annat än betalningsskyldighet" i "Juridiska skrifter" 1922 sid. 201 och 184 noten III.

regressrätt, därest han underlåter att om betalningen underrätta gäldenären, och denne i följd därav jämväl erlägger betalning till borgenären.¹

Det har av en författare framhållits, att, i händelse fordringen grundar sig på löpande förskrivning, löftesmannen (trots underrättelse till gäldenären om betalningen) går miste om sin regressrätt, därest han underlåtit att taga förskrivningen till sig och gäldenären i följd därav nödgats erlägga betalning till annan, som i god tro åtkommit förskrivningen.

Detta uttalande, som naturligtvis i och för sig är riktigt,² kan emellertid giva anledning till missuppfattning. Gäldenären är nämligen regelmässigt icke pliktig att infria sin skuld, med mindre han återfår den förbindelse, han härå kan hava utfärdat. Utan denna förbindelse kan löftesmannen sålunda icke göra bruk av sin regressrätt.³

Löftesmannens regressrätt är beroende därav, att gäldenären, då löftesmannen infriar hans förbindelse, fortfarande står i ansvar för dess uppfyllande. Har t. ex. gäldenären redan betalat borgenären, eller har denne på grund av preskription eller preklusion förlorat talan mot gäldenären, så förvärvar löftesmannen, om han det oaktat inlöser förbindelsen, ingen rätt mot gäldenären. Löftesmannen bör därför alltid, innan han betalar borgenären, göra sig hos gäldenären underrättad, huruvida denne fortfarande häftar i skuld för sin förbindelse eller huruvida omständigheter eljest förekomma, som kunna verka till löftesmannens befrielse.⁴ Underlåter han detta och utan vidare betalar borgenären, har han sig själv att skylla, om förlust tilläventyrs uppstår.

¹ Med det sagda har naturligtvis icke avsetts att påstå, det löftesmannen på grund av försummad underrättelse skulle vara förlustig sin regressrätt, i händelse gäldenären, då han å sin sida erlade betalning, vetat eller bort veta, att skulden redan infriats av löftesmannen.

² Jfr *Ekström* sid. 162.

³ Har löftesman, som betalat borgenären, underlåtit att därom förskaffa sig bevis, och föranleder denna omständighet till att även gäldenären nödgas betala borgenären, så är löftesmannen tydligen berövad sin regressrätt.

⁴ Se *Schrewelius*; *Lärobok i Sveriges nu gällande allmänna civilrätt* II sid. 671, och *Agardh*; *Om borgen* 2:dra uppl. sid. 83. Jfr däremot *Ekström* sid. 161.

Riktigheten härav har blivit förnekad. Det har sålunda anförts, att gäldenären bör, om han förnöjer borgenären, bringa detta till löftesmannens kännedom vid äventyr att, i händelse löftesmannen i sin tur betalar, utsättas för dennes regresskrav.

Till stöd härför har yttrats. Några skäl, varför gäldenären i motsats till löftesmannen icke skulle anses göra sig skyldig till försummelse genom uraktlåtenhet att underrätta syntes ej kunna presteras. Att ålägga löftesmannen större skyldigheter än gäldenären vore så mycket mera oberättigat, som i de allra flesta fall borgen inginges i avsikt att göra gäldenären en tjänst. Det minsta man under sådana förhållanden kunde fordra av gäldenären vore väl, att, om han själv betalade skulden, han därom underrättade löftesmannen och läte denne veta, att hans ansvarighet upphört. Det förefölle dessutom ur rent praktisk synpunkt avgjort redigare och naturligare, att den, som genom betalning eller annorledes åstadkomme ett upphörande av en fordran, för vilken jämte honom ännu en annan person ansvarade, skulle härom giva denne senare meddelande, än att sistnämnda person skulle, då han krävdes, göra sig underrättad om, huruvida icke till äventyrs berörda fordran blivit genom betalning från medgäldenärens sida allaredan upphävd. Särskilt i ögonen fallande vore detta vid proprieborgen, där, såsom erfarenheten gäve vid handen, borgenären i regeln, då betalning å förfalldagen utebleve, vände sig omedelbart mot löftesmannen.

Dessa skäl kunna dock icke anses tillfredsställande.

I händelse av skriftlig borgensförbindelse är det väl vanligt, liksom ock tillbörligt, att gäldenären, då han till fullo betalat sin skuld, till löftesmannen återställer dennes namn.

Emellertid kunna för detta fall icke skäligen andra regler gälla än för det fall, då borgenären allenast erhållit avbetalning eller räntelikvid eller då ett faktum inträtt (t. ex. uppkomsten av ett kvittningsanspråk), som förhindrar borgenären att göra sin fordran gällande. Och att i dessa fall ålägga gäldenären underrättelseplikt är icke möjligt, enär det skulle uppenbarligen strida mot den allmänna uppfattningen i det praktiska livet. Löftesmannen har sålunda, även om han kan utgå från att skulden icke till fullo infriats, regelmässigt ändå anledning att höra sig

för hos gäldenären, innan likvid lämnas. Vid sådant förhållande kan det ej anses obilligt att såsom en *allmän* regel fastslå löftesmannens förpliktelse att hos gäldenären göra sig underlättad, huruvida någon omständighet är för handen, som kan helt eller delvis verka till befrielse från borgenärens krav.

Kan löftesmannen icke anträffa gäldenären, bör givetvis detta förhållande icke utgöra hinder för utövning av regressrätten.

Man har sagt att, om löftesmannen, utan att inhämta upplysning från gäldenären, frivilligt betalar borgenären, löftesmannen, oavsett att gäldenären redan erlagt likvid, har sin regressrätt öppen, i händelse han på grund av någon gäldenärens vårdslöshet eller försummelse (såsom att denne, då fordringen grundar sig på ett löpande skuldebrev, låtit detta utan anteckning om betalningen kvarbliva hos borgenären) har någon särskild, berättigad anledning till antagande, att skulden icke infriats. Tillfyllestgörande skäl för denna avvikelse från regeln lära emellertid näppeligen förefinnas.

I detta sammanhang bör uppmärksamheten fästas å det fall, att ett löpande skuldebrev, som gäldenären betalat men icke återtagit, av borgenären överlåtes till annan person, vilken sedermera av löftesmannen erhållit frivillig betalning.

Var senare innehavaren i god tro, i vilket fall invändningar, som grundas på gäldenärens förhållande till förste innehavaren, äro utan betydelse, så har givetvis löftesmannen rätt till regress mot gäldenären utan hänsyn därtill, att löftesmannen underlåtit att hos gäldenären söka förskaffa sig några upplysningar. För-siktigheten bör likväl bjuda löftesmannen att ej underlåta detta. Innehar nämligen gäldenären bevis därom, att senare innehavaren icke var i god tro, så är löftesman, som utan invändning infriat skuldebrevet, berövad sin regressrätt. Att löftesmannen själv var i god tro gagnar honom icke.¹

¹ Den ofta försporda meningen, att en löftesman, som infriat och förty kommit i besittning av ett löpande skuldebrev, skulle såsom innehavare i god tro av samma skuldebrev kunna i något fall äga bättre rätt än borgenären är alltså oriktig. Även här äger gäldenären att emot löftesmannen göra gällande alla de invändningar, vartill han emot borgenären varit berättigad.

I händelse gäldenären, ehuru tillspord, uraktlåter att lämna nödiga upplysningar, så bör han, om löftesmannen i okunnighet om att huvudförbindelsen saknar rättskraft eller ej längre finnes till, infriar densamma, icke undgå att hålla löftesmannen skadeslös.

Likaledes antages i allmänhet, att, om gäldenären väl till löftesmannen uppgiver, att betalningsskyldighet icke längre förefinnes, men för tillfället icke *kan* förete tillfyllestgörande bevis härom, gäldenären måste, om löftesmannen sålunda i saknad av bevis ser sig nödsakad att¹ infria skulden, gottgöra honom utan avseende därå, att gäldenären sedermera kan hava anskaffat det felande bevismåttet.

Betalar gäldenären borgenären, tillkommer det honom — säger man — icke allenast till sin egen säkerhet utan jämväl av skyldig omtanke för dens bästa, som iklätt sig ansvar för hans skuld, att om betalningen taga och sedermera förvara sådana bevis, att förbindelsen icke kan ånyo göras gällande. Innehar gäldenären dessa bevis men vägrar att utlämna dem till löftesmannen, så ligger det i sakens natur, att gäldenären måste gottgöra den förlust, som genom hans mot löftesmannen sålunda begångna rättskränkning tillfogas denne. Har gäldenären underlåtit att vid betalningen taga tillfyllestgörande bevis eller har han väl anskaffat sådana bevis men sedermera låtit dem förkomma, och det i följd därav icke är honom möjligt att tillhandahålla löftesmannen desamma, så följer jämväl av allmänna rättsprinciper, att gäldenären framför löftesmannen bör stå den härav uppkommande skadan.² Grunden till löftesmannens berättigande att i dessa fall av gäldenären utfå gottgörelse för sitt utlägg är sålunda icke att härleda ur någon genom själva borgensåtagandet förvärvat rätt.

Det har blivit påstått, att en nödvändig förutsättning för löftesmannens regressrätt mot gäldenären skulle vara, att löftesmannen verkligen förnöjt borgenären på ett sätt, som för löftesmannen själv medfört en i penningar uppskattbar förlust.

¹ Jfr "Jurdiska skrifter" 1921 sid. 54.

² Undantag från denna regel synes dock böra göras för det fall, att borgensåtagandet ägt rum utan någon gäldenärens medverkan och att denne därom saknat kännedom.

Följaktligen skulle, om borgenären efterskänkt gäldenärens skuld i avsikt att därigenom göra löftesmannen en gåva, denne icke äga att av gäldenären utfå beloppet.

Till stöd för riktigheten av denna mening, vilken i allmänhet ogillas i utländsk doktrin, har emellertid icke anförts något tillfredsställande skäl.

Saken är av ringa praktisk betydelse. Det kan nämligen icke finnas något hinder mot att borgenären å löftesmannen formligen överlåter sin fordran. Den omständigheten, att borgenären till löftesmannens förmån efterskänker sin fordran, lär för övrigt näppeligen kunna uppfattas annorledes än såsom en överlåtelse av fordringen å löftesmannen.

I händelse borgenären såsom definitiv betalning för sin fordran hos gäldenären mottager ett skuldebrev av löftesmannen, och gäldenären sålunda befrias från sin skuld till borgenären, har utan tvivel löftesmannen regressrätt mot gäldenären, utan hänsyn därtill att löftesmannen ännu icke nödgats göra något utlägg på grund av sin borgen.

I annat sammanhang¹ har framhållits, att löftesman har rätt till pant, som borgenären till säkerhet för sin fordran mottagit, så framt panten var för löftesmannen känd, när borgensåtagandet gjordes, eller den senare blivit honom betingad.²

Även om borgenären under andra förhållanden än här förutsatts mottagit pant, äger löftesmannen anspråk på densamma, så vitt den ännu finnes kvar, när borgensförbindelsen infrias.

Liksom löftesmannen, efter det han betalat borgenären, innehar dennes fordringsrätt, är han nämligen då jämväl i besittning av de accessoriska rättigheter, som i borgenärens hand voro förenade med fordringsrätten.

Konsekvensen lär kräva, att ifrågavarande grundsats tillämpas jämväl i det fall, då panten icke lämnats uteslutande för den

¹ Se min uppsats "Omständigheter, som verka eller ansetts verka borgensförbindelses upphörande".

² Med avseende å det fall, att pant efter borgensförbindelsens ingående ställts av tredje man, se sid. 83 not 1 här nedan.

fordran, varför löftesmannen iklätt sig borgen, utan därjämte även för andra borgenärens fordringar hos gäldenären.

I följande rättsfall, där panten ställts icke särskilt för den av löftesmannen infriade fordringen utan för alla de förbindelser, gäldenären "nu hade eller framdeles finge" till borgenären, har emellertid löftesmannen förklarats icke äga tillgodonjuta panten.¹

Firman Fr. I. Bergman utfärdade i november 1892 till Skånes enskilda bank en förbindelse av följande innehåll: Samtliga de inteckningar och aktier med tillhörande kuponger, vilka firman redan hypotiserat eller framdeles komme att hypotisera i bankens kontor i Ystad att utgöra säkerhet för firmans förbindelser till banken, komme att utgöra generellt hypotek för alla de förbindelser, firman nu hade eller framdeles finge till banken, oavsett om bankens fordran uppkommit, då firman själv vore låntagare eller då firman blott på ett eller annat sätt kautionerade för skulden. Efter det firman år 1896 försatts i konkurs, bevakade P. B. Borgström fordringar däri å ungefär 20,000 kr., vilket belopp han på grund av växlar och borgen nödgats efter konkursens början inbetala till Skånes enskilda bank, med yrkande att tillerkännas förmånsrätt i de inteckningar till belopp av 224,900 kr. och aktier till värde av 166,925 kr., som banken på grund av ovannämnda förbindelse erhållit i pant för ifrågasvarande jämte andra fordringar hos firman. Sysslomännen jämte andra bestredo förmånsrätten, enär pant särskilt för de lån, varå Borgströms bevakning grundade sig, icke ställts, och den omständigheten, att firman ställt "generalhypotek" för alla dess förbindelser till banken, icke kunde grundlägga förmånsrätt för Borgström. — Underrätten yttrade, att enär Borgström icke visat fog för sitt yrkande om förmånsrätt, bleve samma yrkande ogillat. — Hovrätten fann i dom ej skäl att göra ändring i underrättens beslut. Kungl. Maj:t fastställde, på nedre revisionens hemställan, hovrättens dom. — Ett justitieråd yttrade emellertid: "Enär Skånes enskilda bank, vilken vid konkursens början varit innehavare av ifrågasvarande växlar och det skuldebrev, varå Borgström tecknat borgen, såsom pant för sina samtliga fordringar hos firman innehaft åtskilliga firman tillhöriga inteckningar och aktier; alltså och då Borgström, sedan han på grund av den ansvarighet, vari han häftat för växlarna och skuldebrevet, infriat desamma hos banken, inträtt i bankens rätt gent emot övriga borgenärer att för växlarna och skuldebrevet njuta betalning ur panten, prövar jag rättvist förklara Borgström berättigad att för sina fordringar njuta betalning ur nämnda inteckningar och aktier, med förmånsrätt enligt 17

¹ Att en pantförskrivning, avseende säkerhet för en borgenärs alla nuvarande och framtida fordringar, tillerkänts laga verkan; se Nytt jur. arkiv 1882 sid. 355 och 1903 sid. 193.

kap. 3 § handelsbalken, dock så att bankens rätt att för sina fordringar njuta betalning ur samma värdehandlingar icke härigenom förminsas." (Nytt jur. arkiv 1899 sid. 53.)

Härmed må följande rättsfall jämföras.

I Tannefors kvarnaktiebolags konkurs bevakade Östergötlands enskilda bank fordran på grund av ett utav bolaget till banken utgivet skuldebrev å 20,000 kronor, försett med borgen av G. Zander, under yrkande om förmånsrätt i därför lämnad pant, bestående av inteckningar å tillhopa 105,000 kronor. Denna bevakning lämnades utan anmärkning. I konkursen bevakades därjämte av G. Zanders konkursbo fordran å 20,000 kronor på grund av hans berörda borgen, varjämte yrkades förmånsrätt uti omförmälda inteckningar. Mot detta förmånsrättsyrkande gjordes det jäv, att enligt ordalydelsen i bankens ifrågavarande lånereversal den verkställda pantsättningen gällde till förmån endast för banken själv. I lånereversalet, varigenom inteckningarna pantsatts, hette det beträffande låntagarens förpliktelser: "I övrigt underkastar jag mig de å denna handling här efteråt angivna lånevillkor, vilka varda härmed godkända och skola äga samma verkan som vore de här intagna." Bland de å reversalet tryckta allmänna lånevillkoren förekom följande bestämmelse: "Den för denna förbindelse lämnade pant, så länge den av banken innehaves, skall gälla såsom säkerhet jämväl för allt, vartill gäldenären i övrigt iklätt sig eller kommer att ikläda sig ansvarighet till banken vare sig på grund av reverser, växlar eller andra förbindelser." — Underrätten ogillade förmånsrättsyrkandet, enär Zanders konkursmassa icke emot gjort bestridande styrkt sin rätt att för ifrågavarande fordran åtnjuta förmånsrätt i de uppgivna inteckningarna. — Hovrätten fann i dom ej skäl att göra ändring i underrättens beslut. — Nedre revisionen yttrade, att enär i saken blivit upplyst, att bolaget såsom säkerhet för omförmälda lån hos Östergötlands enskilda bank enligt utfästelse i lånereversen till banken överlämnat ifrågavarande inteckningar, samt lånereversen icke, såsom syssломännen förmenat, innehölle någon bestämmelse av beskaffenhet att betaga löftesmannen den honom tillkommande rätt att, för vad han på grund av sin borgen för lånet kunde komma att gälda, åtnjuta förmånsrätt i panten, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte, med ändring av domstolarnas beslut, ogilla det mot bevakningen framställda jäv. — Kungl. Maj:t utlät sig, att enär ifrågavarande inteckningar av Östergötlands enskilda bank innehades såsom säkerhet såväl för lånet å 20,000 kronor som för bankens övriga fordringar hos bolaget; samt pantförskrivningens affattning icke, såsom syssломännen förmenat, föranledde någon inskränkning i den Zander eljest tillkommande rätt att njuta förmånsrätt i panten för vad Zander komme att på grund av sin borgensförbindelse erlagga, prövade Kungl. Maj:t rättvist att, med ändring av hovrättens dom, ogilla det mot yrkandet om förmånsrätt i omförmälda inteckningar framställda jäv, dock med förklarande, att

den Zanders konkursbo sålunda tillerkända förmånsrätt icke föranledde minskning i den rätt, som kunde tillkomma banken att för andra sina fordringar framför Zanders konkursbo njuta betalning ur panten. (Nytt jur. arkiv 1908 sid. 150.)

Det bör observeras, att de förefintliga faktiska olikheterna uti de båda nyss refererade rättsfallen ingalunda motiverat olika domslut.

Även följande rättsfall bör i detta sammanhang anmärkas.

Hos en bank erhöll ett bolag i försträckning 5,000 kr. mot skuldebrev å detta belopp med ränta. Å skuldebrevet var antecknat, att bolaget till säkerhet för kapital och ränta såsom pant lämnat banken två inteckningar å tillhopa 5,000 kr. med ränta. Därjämte var å skuldebrevet, efter pantförskrivningen, solidarisk proprieborgen tecknad av tre personer för den av bolaget ingångna förbindelsen. I skuldebrevet stadgades, bland annat, att banken i händelse av bristande betalning ägde låta å offentlig auktion realisera hypoteket, samt att detsamma jämväl finge utgöra säkerhet för alla de övriga förbindelser till banken, varför bolaget vid tiden för skuldebrevets utfärdande häftade eller framdeles före skuldebrevets infriande kunde komma att häfta till banken. — Sedan löftesmännen efter lagsökning nödgats infria lånet med ränta, tillhopa 5,385 kr. 98 öre, instämde de banken med yrkande att, som banken vid utebliven betalning bort i första hand realisera de pantsatta inteckningarna, banken måtte åläggas att antingen utlämna dem eller ock utgiva det belopp, som genom realiserande av panten erhöles, dock ej mer än 5,386 kr. 98 öre. — Underrätten yttrade, att då löftesmännen behörigen fullgjort sin betalningsskyldighet utan att därvid återfå inteckningarna, samt banken, fastän i skuldebrevet medgivits, att panten finge utgöra säkerhet även för bolagets övriga förbindelser till banken, icke kunde anses äga rätt att förfoga över större del av panten än som överstege, vad därav erfordrats för gäldande av bolagets, av löftesmännen inlösta skuld, ålades banken att låta å offentlig auktion realisera inteckningarna och i den mån inflytande köpeskillingen därtill försloge gottgöra löftesmännen, vad de på grund av deras borgen till banken guldit med ränta. — Hovrätten fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — Kungl. Maj:t utlät sig emellertid, att som bolaget enligt innehållet i skuldebrevet pantsatt inteckningar till säkerhet för alla de förbindelser, för vilka bolaget då häftade eller framdeles komme att häfta till banken; alltså och då banken styrkt, att vid den tid, då löftesmännen infriat sin borgen, banken ägt andra fordringar hos bolaget, för vilka banken icke visats sedermera hava erhållit full likvid, samt banken, *intill dess så skett*, icke vore pliktig utlämna inteckningarna eller utgiva något av deras värde, förklarade Kungl. Maj:t, med ändring av hovrättens dom, den emot banken förda talan icke kunna för närvarande bifallas. (Nytt jur. arkiv 1909 sid. 602.) ¹

¹ Tre justitieråd förenade sig emellertid om det yttrande, att enär ifråga-

I händelse borgenären utan gäldenärens begivande avhänt sig av denne lämnad pant och således icke kan tillhandahålla den åt löftesmannen, bör denne icke erlagga betalning. Gör han detta, så äger han icke hålla sig till gäldenären, enär denne icke är skyldig att infria sin förbindelse annorledes än mot återfående av panten eller redovisning därför. Om löftesman, som före betalningen tillfrågat gäldenären om förefintliga invändningar, icke erhållit kännedom därom, att pant är lämnad, har dock löftesmannen i överensstämmelse med vad förut yttrats sin regressrätt öppen.

Har någon såsom säkerhet för en av honom utgiven förbindelse avlämnat, jämte annan pant t. ex. en inteckning, ett med borgen försett skuldebrev, och nödgas den, som sålunda ingått borgen, infria gälden, så äger han icke påfordra inteckningens utbekommande. Han är nämligen icke löftesman för pantsättarens förbindelse. Se Nytt jur. arkiv 1907 sid. 521.

Med avseende å spörsmålet, huruvida löftesman, som betalat borgenären, är berättigad till förmånsrätt, som tillkommit denne, har man ansett, att skillnad bör göras emellan det fall, då förmånsrätten har sin grund i själva fordringens beskaffenhet, och det fall, då förmånsrätten är grundad på borgenärens personliga förhållande. I det förra fallet skulle spörsmålet besvaras jakande; i det senare däremot nekande.

Beträffande kommerserådets Suells klagan däröver, att hovrätten lika med rådstuvurätten avslagit hans yrkande att, i anledning av den borgen, han såsom för egen skuld tecknat å två av Munter till N. Brandt för försåld fastighet utgivna förskrivningar på tillsammans 4,000 rdr bko, med förmånsrätt såsom för innestående köpeskillning utbekomma nämnda summa jämte ränta därå, sedan Suell måst infria sin berörda borgen; så allden-

varande skuldebrev, som jämte en uttrycklig förklaring, att såsom säkerhet för lånet lämnades i saken omförmälda två inteckningar, tillika innehölle utfästelse av gäldenären, att berörda hypotek jämväl finge utgöra säkerhet för andra gäldenärens förbindelser till banken, borde så tolkas, att hypoteket avsetts skola i första hand användas för gäldande av först omförmälda skuld; alltså och då vid sådant förhållande löftesmännen måste anses hava ägt rätt att vid betalningen av skulden antingen bekomma hypoteket eller erhålla avdrag för dess vid försäljningen betingade värde, i den mån detta för ändamålet behöft tagas i anspråk, fastställdes det slut, vartill domstolarna i saken kommit.

Se ock Svensk juristtidning 1922 sid. 45.

stund den säkerhet för återstående obetald köpeskillning, som lagen i 11 kap. 2 § jordbalken tillägger en säljare av fastighet uti vad sålt är, intill dess laga stånd åkommer, icke kan försvinna därigenom, att köparen, innan laga ståndstiden tilländalupit, ingivit ansökning om egendomens överlåtande till sina borgenärer, oaktat säljaren före en sådan cessionsansökning icke låtit sin fordran i den försålda fastigheten inteckna; och infriandet av en borgen medförer för löftesmannen samma rättighet emot låntagaren, som långivaren förut ägde, varav följer, att om löftesmannen för en skuldesedel å återstående köpeskillning nödgas antingen före eller efter cessionsansökningen infria sin borgen, han även så väl som den, vilken genom transport av ett sådant skuldebrev blivit innehavare, äger att tillgodonjuta samma rätt som förste innehavaren av skuldsedeln, enär fordringsanspråket i laga ordning blivit bevakat; fördenskull och som gäldenärens övriga borgenärers rätt härutinnan icke förnärmas, enär en försåld men icke till fullo betald fastighet, varå laga stånd ej kommit, icke tillhör borgenärerna vidare än vad samma egendom kan i värde överstiga den obetalda köpeskillningen; alltså och då Suell visat sig hava under konkursens lopp varit föranlåten att fullgöra den honom i egenskap av löftesman åliggande skyldighet att berörda köpeskillningsreverser infria, prövar Kungl. Maj:t rättvist att, med ändring av underdomstolarnas beslut, förklara Suell berättigad att åtnjuta enahanda rätt till betalning utur den försålda fastigheten, som säljaren hade, när köpet avslutades; dock att, därest full tillgång i fastigheten skulle saknas till gäldande av ifrågavarande belopp med ränta, Suell för bristen ej erhåller bättre rätt än andre oprioriterade borgenärer. (Kungl. Maj:ts dom den 18 januari 1816; Backmans lagsamling I sid. 640.)

Handelsbolaget Sylvan et Qvibelius hade jämte tre andra ingått solidarisk proprieborgen för den uppbörd, som A. Vestman i egenskap av kamrerare i drätselkammaren i Hälsingborg omhänderhade till ett belopp av 10,000 kr. Sedan Vestman råkat i konkurs, bevakade drätselkammaren 65,390 kr. 25 öre förskingrade uppbördsmedel, samt bolaget jämte dess medlöftesman 10,000 kr., i vardera fallet under yrkande om förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § handelsbalken. Underrätten, som tillerkände drätselkammaren förmånsrätt och berättigade bolaget och medlöftesmannen att i den mån de till drätselkammaren gjorde avbetalningar njuta utdelning ur konkursmassan, ogillade bolagets och medparterers förmånsrättsyrkande. Hovrätten fann emellertid i dom, som på nedre revisionens hemställan fastställdes av Kungl. Maj:t, att bolaget och medparter för det belopp, som de på grund av sin ifrågavarande borgen kunde komma att till drätselkammaren utgiva, måste anses berättigade till gottgörelse ur konkursboet med det företräde, som enligt 17 kap. 11 § handelsbalken tillkommit drätselkammaren, därest sagda belopp i följd av drätselkammarens bevakning skolat ur konkursboet gäldas, dock först sedan drätselkammaren fått åt-

njuta sin förmånsrätt i avseende å återstoden av vad densamma tillkomme. (Nytt jur. arkiv 1876 sid. 182.)

Uti häradshövdingen Löwenhielms urarvakonkurs bevakade E. G. Lindström och G. A. Berger, vilka såsom löftesmän för redovisning av det stämpelpapper, Löwenhielm av Värmlands läns ränteri för försäljning bekommit, nödgats utgiva 9,890 kr. 79 öre, under yrkande om förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § handelsbalken ej mindre nämnda belopp än även vad de på grund av sin ifrågakomna borgen kunde kännas skyldiga ytterligare utgiva. Sedan tvist härom uppstått, yttrade underrätten, att enär Lindström och Berger för det belopp, som de på grund av sin borgen betalt eller kunde komma att till kronan utgiva, måste anses berättigade till gottgörelse ur konkursboet med det företräde, som enligt 17 kap. 11 § handelsbalken tillkommit kronan, därest kronan skolat i konkursen bevaka sin fordran hos Löwenhielm, bleve, med ogillande av gjord anmärkning, föreskrivet, att Lindströms och Bergers på omförmälda borgen grundade fordran av Löwenhielm skulle ur konkursboet utgå i den ordning, berörda lagrum stadgade. Hovrätten utlät sig däremot i dom, att enär Lindström och Berger, för vad de på grund av sin ifrågakomna borgen till kronan redan inbetalt eller framdeles kunde komma att gälda, icke vore lagligen berättigade att i konkursen njuta betalning med den förmånsrätt, som tilläventyrs tillkommit kronan, därest kronan i konkursen bevakat sin fordran, funne hovrätten skäligt att, med ändring av underrättens beslut, ogilla förmånsrättsyrkandet. Nedre revisionen hemställde om fastställelse av hovrättens dom; och denna hemställan bifölls av högsta domstolens pluralitet. (Nytt jur. arkiv 1888 sid. 267.)

P. Månsson hade av statsverket arrenderat militieboställena Väsby och Rågåkra. Sedan Månsson försatts i konkurs, bevakades häri av P. Jönsson, vilken såsom löftesman nödgats inbetala oguldna arrendemedel med 3,178 kr. 68 öre, detta belopp under yrkande av förmånsrätt. Jönsson åberopade ett av kronofogden i orten utfärdat kvitto, så lydande: "Förestående arrendemedel 3,178 kr. 68 öre äro betalda av P. Jönsson. — — Medlen kvitteras alltså, och varder kronans förmånsrätt på Jönsson överlåten." Förmånsrättsyrkandet blev emellertid, enär det "saknade stöd av lag", i alla instanser utan meningsskiljaktighet ogillat. (Nytt jur. arkiv 1888 sid. 283.)

I. Laksén och G. Jönsson, vilka ingått solidarisk proprieborgen för fullgörande av ett arrendekontrakt å arrendatorns sida, bevakade i dennes konkurs under yrkande om förmånsrätt 1,100 kr., som de nödgats till jordägaren utgiva i avbetalning å sista årets arrende. I härom uppkommen tvist ogillade underrätten förmånsrättsyrkandet, enär löftesmännen för densamma icke visat fog. Hovrätten yttrade i dom, som, på nedre revisionens hemställan, fastställdes av Kungl. Maj:t, att enär löftesmännen icke voro lagligen berättigade att för vad de på grund av sin borgen för arrendatorn

utbetalt i arrendeavgift för den av denne arrenderade fastigheten tillgodonjuta den förmånsrätt, som tilläventyrs tillkommit jordägaren, därest han i konkursen bevakat samma avgift, gillades underrättens beslut. (Nytt jur. arkiv 1907 sid. 1.)

Det lär emellertid icke kunna bestridas, att den ovan gjorda åtskillnaden, med hänsyn till svårigheten att uppdraga en bestämd gräns, är skäligen godtycklig.

På senare tid har också praxis förnekat befogenhet av att i förevarande avseende skilja mellan olika förmånsrätter.¹ Löftesman, som betalar borgenären,² anses under varje förhållande äga att tillgodonjuta den förmånsrätt, som tillkommit borgenären.³

Om löftesmannen endast delvis betalat gälden, får den på honom övergångna rätten ej göras gällande till förfång för borgenärens anspråk att utbekomma återstoden av fordringen. Räcka ej tillgångarna till båda, måste löftesmannen vika för borgenären.

Har gäldenären lämnat pant, äger alltså löftesmannen ej heller av densamma utfå så stor del, som motsvarar det av honom betalade beloppet.

Lika litet äger han, om gälden var intecknad, rätt att av köpeskillingen för den intecknade fastigheten bekomma utdelning, förrän borgenären blivit till fullo förnöjd.⁴

Det har sagts, att förhållandet skulle gestalta sig annorlunda, om löftesmannens borgen icke avsåge större del av fordringen än den, som han betalat. Löftesmannen har här — säger man — i förhållande till borgenären uppfyllt sin förbindelse till alla delar. Och i avseende å det belopp, varmed borgenärens fordran hos gäldenären överstege det belopp, för vilket löftesmannen åtagit sig ansvar, kunde borgenären icke ställa några som helst anspråk på löftesmannen. Denne skulle följaktligen

¹ Se Nytt jur. arkiv 1915 sid. 426.

² Om betalningen skett före eller efter gäldenärens konkurs, är likgiltigt.

³ Se *Almén* i Svensk juristtidning 1916 sid. 23.

⁴ Jfr Kungl. Maj:ts dom den 24 maj 1855; Backmans lagsamling I sid. 640 samt Nytt jur. arkiv 1876 sid. 182, 1899 sid. 53 (skiljaktigheten i högsta domstolen) och 1908 sid. 150.

vara berättigad att söka ersättning jämsides med borgenären, även om detta minskade borgenärens utsikter att erhålla full betalning för sin återstående fordran.

Denna mening bör dock icke tagas för god. Löftesmannen, som icke har annan rätt än den, som å honom övergått från borgenären, bör icke få begagna denna sin rätt till borgenärens skada.

I motsats till, vad förhållandet är i vissa utländska lagstiftningar, äger löftesmannen icke före betalningen mot gäldenären vidtaga några åtgärder till regressrättens betryggande. Lagkommittén föreslog emellertid härutinnan ändring. Uti dess förslag till 7 kap. 13 § handelsbalken stadgades nämligen, att löftesman skulle, innan han själv betalat, få söka säkerhet av gäldenären, då utsatt förfallotid inträtt, då löftesmannen blivit för gälden lagsökt, då gäldenärens villkor blivit märkligen försämrade, eller då gäldenären i strid mot gjort åtagande underlåtit att inom viss tid skaffa löftesmannen befrielse från hans borgen. Och lagberedningen föreslog, att löftesmannen alltid skulle ha rätt att få inteckning i gäldenärens fasta egendom, vilket motiverades sålunda: "Lagförslagets 13 § medger en borgesman endast i vissa fall att, innan han själv betalat, hava lika rätt som borgenären att söka säkerhet i gäldenärens egendom. Enär det i allmänhet kan förutsättas vara möjligt att gäldenären icke fullgör sin betalningsskyldighet och löftesmannen således bör vara beredd att betala i hans ställe, har man ansett denna föreskrift rättvis och billig, helst gäldenärens egendom därigenom icke kan belastas med större inteckning, än som emot skulden svarar; ty om också både borgenären och löftesmannen var för sig söka inteckning i gäldenärens egendom, skall denna likväl häfta endast för en och samma skuld, till bägges gemensamma säkerhet, och ingalunda till säkerhet för två skulder av lika belopp, till säkerhet särskilt för löftesmannen och särskilt för borgenären." Lagberedningens förslag synes mig icke vara förtjänt av beaktande.

Beträffande löftesmans regressrätt mot gäldenären, torde till sist förtjäna anmärkas, att en löftesman icke äger att av gälde-

nären undfå gottgörelse för de kostnader, som åsamkats honom i rättegång med borgenären. Genom att godvilligt betala hade löftesmannen kunnat undvika kostnaderna. Från denna regel bör dock undantag göras för det fall, att löftesmannens underlåtenhet att godvilligt betala haft sin grund i uppgift från gäldenären, att kravet icke vore befogat. Vad nu nämnts om rättegångskostnad, gäller även uppskovsränta, som löftesmannen uteslutande på grund av sin försummelse nödgas betala.

*Regressrätt
vid över- och
underborgen.*

Den, som infriat en av honom ingången överborgen, erhåller därigenom borgenärens rätt.

För att denna regressrätt skall kunna göras gällande erfordras ingalunda, såsom någon gång blivit påstått, att borgenären på överlöftesmannen formligen överlåter sina anspråk. Överlöftesmannen, som icke är skyldig att till borgenären erlägga sin betalning annorledes än mot utfående av gäldenärens förbindelse, är med denna (jämte överborgensförbindelsen) i sin hand uti precis samma ställning som borgenären varit.

Motsvarande är förhållandet, i händelse en underlöftesman inlöser sin borgen. Genom själva betalningen förvärvar han den regressrätt, som tillkommit den löftesman, till vilkens säkerhet underborgen ställts.

*Löftesmans
regressrätt
mot solidari-
ska medlöf-
tesmän.*

Beträffande löftesmans regressrätt mot solidariska medlöftesmän gäller den regel, att den, som betalat mer än sin andel i gälden, är berättigad att söka, vilken han vill av sina medlöftesmän, för vad som återstår efter avdrag av hans egen andel. Om t. ex. löftesmännen äro fyra, kan den, som infriat hela gälden, sålunda av vilken som helst bland de övriga utsöka $\frac{3}{4}$ -delar därav (dock naturligtvis med rätt för honom att i stället uttaga $\frac{1}{4}$ -del av varje löftesman). Finnes ej tillgång hos den sökte, kan han efter behag vända sig mot någon av de övriga, till dess han blir fullt förnöjd. Kan den sökte betala sina $\frac{3}{4}$ -delar av gälden, har han i sin ordning rätt att, av vilkendera utav de återstående båda löftesmännen han finner för gott, uttaga halva gälden. Och den, som sålunda nödgats betala hälften av gälden, äger å sin sida utsöka $\frac{1}{4}$ -del av den fjärde löftesmannen.

Kan denne (eller någon av de övriga) ej betala, vad på honom belöper, bör den sålunda uppkommande bristen delas lika mellan de övriga efter huvudtalet, med rätt för löftesmännen att utsöka bristen på sätt nu nämnts.

Om alltså, för att fortfarande använda nämnda exempel, den fjärde löftesmannen ej skulle kunna gälda sin fjärdedel, äger den, som förgäves sökt honom, rätt att av vilken som helst av de två andra löftesmännen utkräva $\frac{2}{3}$ av bristen (den oguldna fjärdedelen), eller, om han så hellre vill, att söka en var av dem för $\frac{1}{3}$ av samma brist.¹

Ovan har förutsatts, att skulden blivit i sin helhet betalad av en löftesman.

Har borgenären allenast delvis erhållit betalning, och denna avbetalning guldits av en löftesman, så kan denne söka medlöftesman för vad som återstår efter avdrag av hans egen anpart i den guldna delen av skulden. Om t. ex. två personer gått i borgen för en förbindelse å 2,000 kr., och den ene löftesmannen betalar borgenären 1,000 kr., kan han alltså söka medlöftesmannen för 500 kr. Detta naturligtvis dock under förutsättning, att borgenären icke samtidigt söker medlöftesmannen för återstoden av skulden.

Om borgenären, sedan den ene löftesmannen gjort avbetalningen å 1,000 kr., befriar medlöftesmannen från hans borgen, inverkar detta tydligen icke på den regressrätt, som löftesmannen genom avbetalningen redan förvärvat. För återstående skulden svarar denne allenast med hälften.

Gör gäldenären avbetalning till borgenären, kommer, såsom redan i annat sammanhang anmärkts, denna samtliga löftesmän till godo. Om sålunda i nyssnämnda exempel gäldenären betalar 1,000 kr., och den ene löftesmannen sedermera erlägger återstående 1,000 kr., kan denne söka sin med löftesman för 500 kr.

I avseende å löftesmännens inbördes ansvarighet måste nämligen hänsyn tagas till gälden sådan den i varje ögonblick ter

¹ Se Nytt jur. arkiv 1886 sid. 252.

sig och alltså icke, när förändring timat, till den ursprungliga gälden.

Det bör vidare framhållas, att, om borgenären befriar den ene löftesmannen från hans borgen och därefter av gäldenären mottager avbetalning med halva skulden, den andre löftesmannens ansvarighet är begränsad till en fjärdedel av den ursprungliga gälden.

Enahanda blir förhållandet, om borgenären, sedan gäldenären betalat halva skulden, befriar den ene löftesmannen från hans borgen. Borgenären kan här söka den andre löftesmannen endast för en fjärdedel av den ursprungliga gälden.

I händelse en av fyra löftesmän för en skuld å 4,000 kronor av gäldenären till säkerhet för sin borgen erhåller pant, äger han, om han sedermera betalar borgenären, av medlöftesmännen utkräva 3,000 kronor, utan hinder därav att han genom pantens realisation tilläventyrs för egen del undgår all förlust.

Lämnar åter gäldenären löftesmannen säkerhet först, efter det denne förnöjt borgenären, så måste säkerheten komma samtliga löftesmännen till godo.

I annat sammanhang har inskräpts,¹ att, om borgenären på grund av preskription eller preklusion förlorat sin talan mot gäldenären, han ej heller kan vända sig mot den, som för gäldenären ingått borgen.

I överensstämmelse härmed måste löftesman, som, efter det han betalat borgenären, låter fordringen mot gäldenären preskriberas eller prekluderas, anses hava förlorat sin regressrätt mot medlöftesman.²

Att löftesman, som betalat borgenären, genom preskription eller av annan orsak varit fri från sin borgen, berövar honom icke regressrätt mot medlöftesman.³

¹ Se min uppsats "Omständigheter, som verka eller ansetts verka borgensförbindelses upphörande".

² Enahanda är naturligen förhållandet, om löftesman betalar borgenären, ehuru preskription åkommit gäldenärens förbindelse. Om löftesmannen ej haft anledning antaga, att preskription förelegat, har han ansetts berättigad att återbekomma, vad han betalat. Se Nytt jur. arkiv 1913 sid. 355.

³ Se *Ekström* sid. 171.

Låter löftesman, som till borgenären erlagt betalning, preskription åkomma sin regressfordran mot annan löftesman, så har återstående löftesmans ansvarighet begränsats i enlighet med reglerna i 5 och 18 §§ av 1862 års förordning om preskription.

Den omständigheten åter, att löftesman, som betalat borgenären, underlåtit att efter ågången årsstämmning anmäla sin regressfordran hos en medlöftesman, inverkar icke på återstående löftesmans rätt.

Liksom, enligt vad förut framhållits, löftesman, som betalat skulden, har att därom underrätta gäldenären, bör han om betalningen lämna även solidarisk medlöftesman underrättelse. Försummar han detta med påföljd, att jämväl medlöftesmannen betalar borgenären, så har han ingen regressrätt mot medlöftesmannen, varemot denne å sin sida har rätt till regress mot honom. Förhållandet blir emellertid motsatt, därest medlöftesmannen vid betalningen haft eller bort hava kännedom om den förut erlagda likviden.

Trots underrättelse till medlöftesmannen om betalningen kan löftesmannen gå miste om sin regressrätt. Detta är sålunda fallet, om han underlåter att förskaffa sig bevis om betalningen, och denna omständighet föranleder till att även medlöftesmannen nödgas betala.

I händelse borgenärens fordran grundar sig på ett löpande skuldebrev är det av särskild vikt, att löftesmannen vid betalningen utbekommer skuldebrevet. Åtkommer annan person i god tro detsamma, kan han nämligen, om ock löftesmannens betalning till förre innehavaren är ostridig, av medlöftesmannen uttaga det förskrivna beloppet.

Fastän förbindelse, gäldenären utfärdad, icke är av löpande beskaffenhet, bör emellertid löftesmannen, då han betalar borgenären, taga förbindelsen till sig. Medlöftesmannen är nämligen regelmässigt icke pliktig att gälda honom sin andel, med mindre anteckning därom göres å förbindelsen.

Den löftesman, som hos borgenären infriat gäldenärens förbindelse, är icke skyldig att, när han av medlöftesman undfår

gottgörelse, för vad han utöver sin andel betalat, utlämna förbindelsen till medlöftesmannen. Denne måste åtnöjas med kvitto och anteckning om betalningen å förbindelsen i huvudskrift ävensom avskrift av förbindelsen. Han är, för så vitt anteckning om likvid gjorts å förbindelsen, icke i behov av densamma i huvudskrift för att av tredje löftesmannen utfå, vad han erlagt utöver sin andel. (Jfr Nytt jur. arkiv 1894 sid. 374).

I avseende å omfånget för löftesmans regressrätt mot solidarisk medlöftesman gälla i tillämpliga delar samma regler som i fråga om löftesmans regressrätt mot gäldenären.

Löftesman äger sålunda icke mot medlöftesmannen annan eller bättre rätt än den borgenären haft.

Följaktligen bör det t. ex. ej medgivas löftesman att gent emot medlöftesmannen tillgodonjuta ränta från betalningsdagen å utbetald ränta.

Yrkande i sådan riktning har ock av högsta domstolen utan meningsskiljaktighet ogillats. (Nytt jur. arkiv 1899 not A n:r 283). Däremot tillerkändes löftesmannen å den utbetalade räntan fem procent ränta från stämningsdagen. Nedre revisionen hade, fullt konsekvent, i sitt betänkande hemställt, att ifrågavarande räntanspråk måtte i allo ogillas.

I följande rättsfall har jämväl riktigheten av den ovan utvecklade meningen blivit principiellt erkänd.

Lovisa Möller, vilken tillika med O. Möller samt K. Zimmerman och dennes hustru Maria Zimmerman tecknat solidarisk proprieborgen å ett mellan en handelsfirma och en bank upprättat kassakreditivkontrakt, instämde K. Zimmerman och anförde: Lovisa Möller hade på grund av sin ifrågavarande borgen nödgats till banken utbetala visst belopp. Därav belöpte på Lovisa Möller endast $\frac{1}{4}$. Hon yrkade därför att av K. Zimmerman utbekomma, vad hon utöver sin andel betalt, efter vissa avdrag. Tillika fordrade hon att erhålla ränta enligt kontraktets bestämmelser efter $5\frac{1}{2}$ %. — Sedan K. Zimmerman framställt åtskilliga invändningar, yttrade underrätten, att när Lovisa Möller icke ens påstått, att sådan åtgärd, som i förordningen den 4 mars 1862 föreskreves, inom den i samma förordning stadgade tid blivit till fordringsrättens bevarande gentemot O. Möller vidtagen, samt vid sådant förhållande K. Zimmerman blivit fritagen från att av kreditivtagarens skuld på grund av kontraktet gälda mer än den på honom i förhållande till borgesmännens antal belöpande andel eller en

fjärdedel; ty och som Lovisa Möller icke lagligen ägde att av K. Zimmerman utbekomma ränta i vidare mån än efter 5 % från stämningdagen; alltså och på i övrigt anförda skäl förpliktades K. Zimmerman att till Lovisa Möller mot kvitto och avskrivning å kontraktet utgiva visst belopp jämte 5 % årlig ränta därå från stämningdagen, tills betalning följde. — Hovrätten, där ändring å ömse sidor söktes, utlät sig däremot i dom, som, på hemställan av nedre revisionen, fastställdes av Kungl. Maj:t, att enär Lovisa Möller, som på grund av sin å kreditivkontraktet tecknade borgen utbetalt kreditivets hela kapitalbelopp jämte 5½ % ränta därå, *härigenom erhållit rätt att av firman såsom huvudgäldenär återfå vad Lovisa Möller sålunda erlagt jämte ränta å kapitalbeloppet, efter den i kontraktet stadgade grund efter 5½ %*; ty och som, på sätt underrätten funnit, K. Zimmerman icke kunde anses lagligen skyldig att på grund av sin för ifrågavarande kreditiv ingångna borgen gälda mera än sin del efter huvudtalet; men vid det förhållande, att, såvitt borgenshandlingen utmärkte, hustru Zimmerman, vilken vid tiden för borgensförbindelsens utfärdande icke haft boskillnad från sin man, icke med dennes tillstånd iklätt sig självständigt borgensansvar, antagas måste, att den av makarna Zimmerman ingångna borgen gent emot medlöftesmännen innebure, att makarne iklätt sig gemensam borgensansvarighet, och K. Zimmerman sålunda svarade för en tredjedel av firmans förbindelse; alltså och på i övrigt anförda skäl prövade hovrätten rättvist på det sätt ändra underrättens beslut, att det belopp K. Zimmerman hade att till Lovisa Möller utgiva bestämdes till ett visst högre belopp jämte 5½ % årlig ränta från angiven dag, tills betalning skedde.¹ (Nytt jur. arkiv 1906 sid. 564.)²

¹ Jfr Nytt jur. arkiv 1911 sid. 603.

² Att meningarna angående ifrågavarande spörsmål emellertid äro särdeles skiftande framgår av exempelvis följande rättsfall.

Fritz Ekströms änka Cecilia Ekström instämde Joh. Lindh med yrkande om åläggande för honom att på grund av borgensförbindelse, som han jämte Fritz Ekström, A. B. Roos, B. S. von Otter och Johan Sjöholm, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld tecknat å ett av Leopold Andersson den 4 mars 1889 till sparbanken i Kristianstad eller order utfärdat skuldebrev å 5,000 kr. med 5½ % ränta, till Cecilia Ekström, såsom innehavare av skuldebrevet, utgiva femtedelen av det belopp, som Roos för skuldebrevets infriande guldit, eller 730 kr. 5 öre, dock efter avdrag av redan betalade 63 kr. 38 öre, varjämte ränta fordrades. Underrätten yttrade: att enär Lindh medgivit, att han tecknat borgen å ifrågavarande skuldebrev, därå den 9 november 1891, då detsamma av Roos infriats, återstått oguldne 3,500 kr. jämte ränta 150 kr. 21 öre; ty och som vid det förhållande, att skuldebrevet vore av löpande egenskap, Cecilia Ekström, vilken innehade skuldebrevet, vore lagligen berättigad att av Lindh njuta betalning för en femtedel av berörda 3,650 kr. 21 öre; alltså och då Lindh av nämnda femtedel, vilken rätteligen utgjorde 730 kr. 4 öre, redan guldit 63 kr. 38 öre, ålades Lindh att mot kvitto och avskrivning å skuldebrevet i huvudskrift till Cecilia Ekström utgiva återstående 666 kr. 66 öre jämte 5½ % ränta därå (d. v. s. å

För rättegångs- eller lagsökningskostnad, som löftesman ådömts, äger han icke undfå ersättning av medlöftesman, med mindre han på grund av gäldenärens förhållande kan anses hava haft fog för sin underlåtenhet att godvilligt betala.¹

Den omständigheten, att löftesman, som betalat borgenären, fått fordringen formligen å sig överlåten, kan naturligen icke försämra medlöftesmans ställning.²

¹ Se *Ekström* sid. 176.

² Se *Nytt jur. arkiv* 1884 sid. 200.

sammanlagda beloppet av kapital och ränta) från den 9 november 1891, till dess betalning skedde. — Hovrätten utlät sig i dom, att enär det genom vad i saken förekommit måste anses vara utrett, att den av Roos verkställda inbetalningen skett för löftesmannens gemensamma räkning, samt vid sådant förhållande Cecilia Ekström icke på grund av samma skuldebrev ägde fordringsrätt hos Lindh, bleve, med upphävande av underrättens beslut, Cecilia Ekströms talan ogillad. — Högsta domstolen yttrade, att enär Lindh medgivit, att han jämte Fritz Ekström, Roos, von Otter och numera avlidne Sjöholm, en för alla och alla för en, tecknat borgen såsom för egen skuld å ifrågavarande skuldebrev å 5,000 kr. med ränta, samt ostridigt vore, att skuldebrevet blivit den 9 november 1891 genom Roos inlöst i sparbanken med vad samma dag å det i skuldebrevet förskrivna kapital jämte ränta återstått oguldet, tillhopa 3,650 kr. 21 öre; ty och som genom vad i saken förekommit finge anses utrett, att Roos vid skuldebrevets infriande såsom betalning överlämnat dels ett kontant belopp å 1,650 kr. 21 öre, vartill von Otter och stärbhuset efter Sjöholm bidragit vardera med en femtedel av berörda 3,650 kr. 21 öre, dels ock ett av makarne Ekström till sparbanken utgivet skuldebrev å 2,000 kr. med ränta, ävensom att Lindh till infriande av skuldebrevet å 5,000 kr. med ränta icke bidragit i vidare mån än att han sedermera efter stämning till Roos erlagt 63 kr. 38 öre; alltså och då makarna Ekström, vilka sålunda av omförmälda 3,650 kr. 21 öre erlagt mera än två femtedelar, följaktligen varit berättigade att av Lindh utbekomma omstämda, å honom belöpande en femtedel av samma belopp, såvitt den icke blivit av Lindh gulden, prövade Kungl. Maj:t rättvist, med ändring av hovrättens dom, fastställa det slut, vartill underrätten kommit. (*Nytt jur. arkiv* 1894 not A. n:r 385.)

I tvist, däri en löftesman sökt att av sina medlöftesmän utfå vad han utöver sin andel betalat jämte ränta, har Kungl. Maj:t i dom den 14 april 1896 lika med underrätten förklarat medlöftesmännen skyldiga att å det belopp (häri ingick jämväl till borgenären erlagd ränta), de hade att utgiva till vederparten, gälda ränta efter 6 % (huvudförbindelsen löpte med 6 % ränta) från den dag, denne gottgjort borgenären. Nedre revisionen hade hemställt, att endast 5 % ränta från dagen för Kungl. Maj:ts dom måtte utdömas. (*Nytt jur. arkiv* 1896 not A n:r 131.)

C. J. Berggren, vilken jämte O. J. Nordström tecknat solidarisk borgen å ett skuldebrev å 4,000 kronor med sex procent ränta, nödgades infria skuldebrevets hela kapitalbelopp med sex procent ränta från den 2 april 1867, utgörande tillhopa 4,484 rdr 66 öre rmt. Berggren instämde därefter Nordström med yrkande att av honom utfå 2,000 kr. jämte sex procent ränta därå från sagda

I det föregående har utgått från den förutsättningen, att flera löftesmän undertecknat en och samma förbindelse.

Hava löftesmän var för sig, oberoende av varandra, tecknat särskilda förbindelser för hela gälden, torde skillnad böra göras emellan det fall, att borgensförbindelserna tecknats vid ett och samma tillfälle, och det fall, då detta ej varit händelsen.

I förra fallet uppkommer ej något som helst rättsförhållande dem emellan.¹ En var är skyldig ansvara för hela gälden utan rätt till regress mot de övriga.

I det senare fallet saknar en föregående löftesman likaledes regressrätt mot en efterföljande.²

Borås enskilda bank beviljade J. Andersson kassakreditiv mot borgen såsom för egen skuld av S. J. Johansson och A. P. Skoglund, en för bägge och bägge för en. Sedermera ingick enligt särskild handling jämväl O. Söderström borgen såsom för egen skuld för kreditivkontraktets uppfyllande å kreditivtagarens sida. Johansson, som på grund av sin borgen nödgats utbetala visst belopp, instämde Söderström med yrkande att av denne utfå vad Johansson utöver sin andel utgivit. — Underrätten yttrade, att enär den borgen, Söderström ingått till bankens säkerhet, icke innefattade någon förbindelse för Söderström att hålla Anderssons övriga löftesmän skadeslösa för vad de till följd av sin förut avgivna borgen fått

dag. Sedan underrätten ogillat stämningsspåståendet, prövade hovrätten av anförda skäl rättvist att, med upphävande av underrättens beslut, förplikta Nordström att till Berggren utgiva 2,000 kr. jämte sex procent ränta därå från den 2 april 1867, tills betalning komme att ske. Nedre revisionen hemställde om fastställelse av hovrättens domslut. Högsta domstolen utlät sig, att emedan Nordström gemensamt med Berggren, en för bägge och bägge för en, tecknat borgen såsom för egen skuld å ifrågavarande skuldebrev, samt Berggren infriat skuldebrevet till kapital och därå upplupen ränta med 4,484 rdr 66 öre rmt; alltså och på i övrigt anförda grunder fann högsta domstolen ej skäl att i hovrättens dom göra annan ändring än att, enär Nordström i förhållande till medlöftesmannen Berggren icke vore förbunden till vidare betalningsskyldighet än att återgälda hälften av vad Berggren måst på grund av deras gemensamma borgen erlægga jämte fem procent årlig ränta därå från stämningdagen i förevarande sak, Nordström åläge att till Berggren emot kvitto å skuldebrevet betala 2,242 rdr 33 öre rmt jämte ränta därå efter fem för hundra om året från den 19 juni 1871, då stämningen delgivits Nordström, till dess likvid skedde. (Nytt jur. arkiv 1874 sid. 206.)

Se jämväl Nytt jur. arkiv 1888 sid. 446, ävensom 1893 sid. 567, vari Kungl. Maj:t emellertid ej hade tillfälle att yttra sig om räntefrågan.

¹ Tydligen kan dock en förnuftig tolkning av borgensförbindelserna understundom leda därtill, att solidarisk ansvarighet avsetts.

² Se emellertid *Ekström* sid. 169.

utbetala för Anderssons kreditivskuld till banken, kunde stämningen icke bifallas. — Hovrätten utlät sig i dom, att enär parterna, vilka varit lika förbundna att ansvara för Anderssons skuld till Borås enskilda bank, genom utslag den 16 jan. 1871 på talan av banken förpliktats till lika betalningsskyldighet för nämnda skuld, samt härav följde, att parterna borde till hälften var deltaga i gäldandet av skulden; alltså och då ostridigt vore, att Johansson den 11 febr. 1871 till banken förskjutit jämväl Söderströms andel i skulden, som då utgjort 1,080 rdr 3 öre, utan att Johansson därav återfått mer än det belopp 283 rdr 23 $\frac{1}{2}$ öre, som han ur Anderssons konkursbo bekommit den 3 april 1872, bleve, med upphävande av motvädjade utslaget, Söderström ålagt att emot kvitto genast till Johansson utgiva vad denne sålunda för Söderström förskjutit med 398 rdr 40 öre jämte ränta. — På nedre revisionens hemställan yttrade emellertid Kungl. Maj:t, att enär Söderström, vilken efter det Johansson jämte Skoglund tecknat borgen å ovan omförmälda kreditivkontrakt, uti särskild handling ingått borgen för samma kontrakts uppfyllande å kreditivtagarens sida, därigenom icke kunde anses hava i förhållande till Johansson iklätt sig någon förbindelse att med denne deltaga i det betalningsansvar, som Johansson genom sin förut ingångna borgen sig åtagit; samt vid sådant förhållande utslaget den 16 jan. 1871, varigenom uppå talan av enskilda banken så väl Söderström som Johansson ålagts att, vem av dem bäst gälda gitte, till banken inbetala hela Anderssons kreditivskuld jämte ränta därå ävensom att tillika med Skoglund, gemensamt eller vilkendera gälda gitte, gottgöra bankens rättegångskostnad, icke grundlagt någon skyldighet för Söderström att till Johansson gälda vad denne på grund av samma beslut nödgats till banken utgiva utöver den på Söderström belöpande en tredjedel av nyssnämnda kostnadsersättning, eller 4 rdr 75 öre; prövade Kungl. Maj:t rättvist, med ändring av hovrättens dom, förklara Johanssons i saken instämnda talan icke kunna i vidsträcktare mån bifallas, än att Söderström ålades till Johansson utgiva omförmälda 4 rdr 75 öre jämte 5 % ränta därå från stämningdagen, tills betalning skedde. (Nytt jur. arkiv 1874 sid. 8.)

Emedan den av Mattsson & Braune under den 21 sept. 1874 å Montgomerys ifrågavarande skuldebrev tecknade borgen icke innefattade någon bestämmelse därom, att firman iklätt sig gemensam ansvarighet med Sundström och Pay Nielsen & comp., vilka förut, nämligen den 17 och 19 i samma månad, under skuldebrevet tecknat sin borgensförbindelse; vid vilket förhållande och då firmans efteråt meddelade borgenspåskrift enligt dess lydelse endast avsett att lämna innehavaren av skuldebrevet ytterligare säkerhet, men ej innefattat någon förbindelse till dem, som underskrivit den förut tecknade borgensförbindelsen, firman måste anses hava varit berättigad att, sedan firman infriat sin förbindelse, annullera densamma; ty och som Sundström emot firmans bestridande ej ådagalagt att

firman eljest iklätt sig någon skyldighet att deltaga i den förlust, som kunde drabba Sundström på grund av hans borgen, ogillades Sundströms talan. (Nytt jur. arkiv 1881 sid. 465.)

Som den av Hultstein och Johannesson för G. Strandbergs ifrågavarande förbindelse tecknade borgen, vilken ostridigt ingåtts först efter det förbindelsen blivit försedd med borgen av Pettersson och S. Strandberg, icke mot Hultsteins och Johannessons bestridande kunde tydas på det sätt, att å densamma finge grundas skyldighet för dem att, sedan Pettersson på grund av sin borgen måst av G. Strandbergs skuld gälda nu omstämda beloppen, till Pettersson återgälda något av vad han sålunda utgivit, ogillades Petterssons i saken förda talan. (Nytt jur. arkiv 1892 sid. 540.)

Emedan Appeltoft medgivit, att han jämte handlanden J. F. Erlich undertecknat den å omstämda skuldsedeln skrivna borgensförbindelsen, varigenom de, en för bägge och bägge för en, iklätt sig borgen såsom för egen skuld för skuldsedeln infriande; ty och som Appeltoffts betalningsskyldighet desto mindre finge anses förringad därav, att, sedan handlanden Sandel å skuldsedeln tecknat, att han iklädde sig enahanda borgen som Appeltoft och Erlich, denna förbindelse blivit överkorsad, som Appeltoft icke ens föreburit, att han, när han sin borgensförbindelse underskrev, förutsatt flere medlöftesmän än Erlich; alltså förpliktades Appeltoft att, mot kvitto och avskrivning å skuldsedeln, till Bergqvist genast utgiva 3,000 kr. med ränta. (Nytt jur. arkiv 1877 sid. 36.)

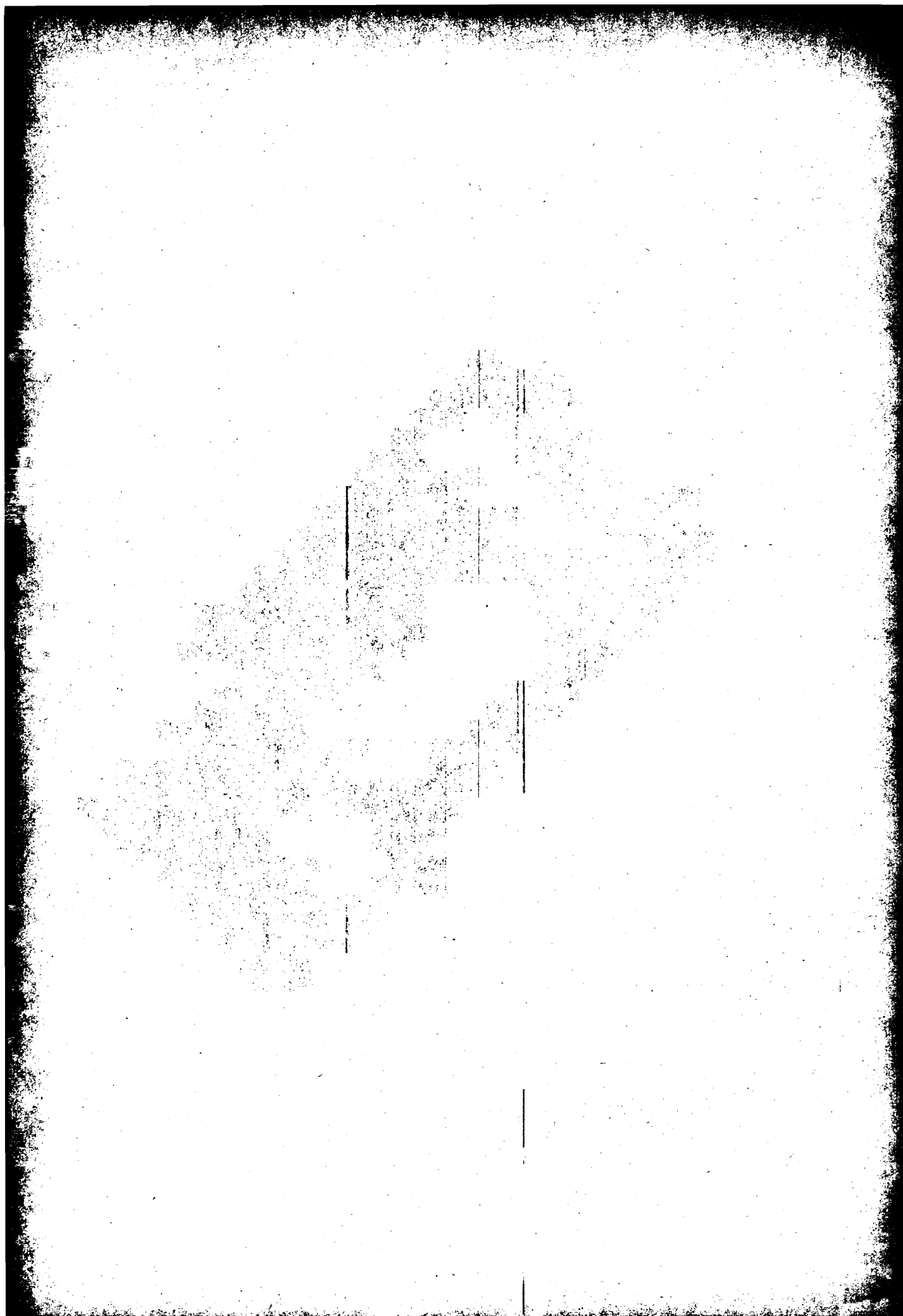
Efterföljande löftesman torde däremot hava rätt att för allt, vad han nödgats betala, hålla sig till den, som före honom tecknat borgen. Han måste nämligen anses hava iklätt sig borgensförbindelsen under förbehåll därom, att han skall äga rätt att, för vad han kan komma att utgiva, hålla sig till den tidigare löftesmannen. Och något giltigt skäl, varföre icke ett dylikt förbehåll, varigenom den tidigare löftesmannens rätt ju i ingen mån förnärmas, skulle tillerkännas giltighet, lär icke kunna framdragas.¹

¹ Se min uppsats "Några spörsmål angående borgen för förbindelse, som avser annat än betalningsskyldighet" i "Juridiska skrifter" 1922 sid. 181 not 2.

Jfr Nytt jur. arkiv 1898 sid. 503.

Om tredje man till säkerhet för huvudförbindelsen med därå tecknad borgen ställt pant, så torde han, i den mån panten använts till borgenärens förnöjande, äga regressrätt mot löftesmännen. Jfr emellertid *Ekström* sid. 72.

Några anmärkningar till §§ 42—58 köplagen

Om fel eller brist i godset.

Vid bedömande av frågan, huruvida fel i en såld sak föreligger eller icke, har man naturligen att taga hänsyn till det konkreta avtalets ordalydelse och syfte.

Såsom regel lär emellertid kunna uppställas, att fel är för handen, då saken icke äger särskilt (uttryckligt eller tyst) tillförsäkrade (garanterade) egenskaper eller då den har egenskaper, vilkas frånvaro garanterats, eller då den saknar eller besitter egenskaper, som gör den oanvändbar eller värdelös eller minskar dess användbarhet eller värde i fråga om det sedvanliga eller med avtalet särskilt åsyftade nyttjandet.

Angående fråga, om såld vara varit leveransgill eller icke, se exempelvis Kungl. Maj:ts domar den 12 februari 1919; H. 1919 sid. 50,¹ den 9 januari 1907; H. 1907 sid. 16, den 31 december 1907; H. 1907 sid. 559, den 31 december 1907; H. 1907 sid. 575, den 20 oktober 1899; H. 1899 sid. 395, den 15 maj 1895; H. 1895 sid. 215, och den 11 september 1894; H. 1894 sid. 454 (grobarhetsprocent hos frö), den 24 mars 1899; H. 1899 sid. 139 (färgbehandling av kaffe), den 28 februari 1877; H. 1877 sid. 75, och den 4 oktober 1893; H. 1893 sid. 380 (virke), den 28 december 1900; H. 1900 sid. 532 (props), och den 9 oktober 1903; H. 1903 sid. 372 (plantor), den 21 juni 1880; H. 1880 sid. 223 (arsenikhalt hos mattor), den 11 oktober 1888; H. 1888 not A. n:r 231 (glas), den 29 mars 1901; H. 1901 sid. 155 (tändstickor), den 13 april 1905; H. 1905 sid. 182 (granfrö), den 13 mars 1902; H. 1902 sid. 36 (malkorn), den 18 juli 1911; H. 1911 sid. 299 (potatis), den 2 juli 1897; H. 1897 sid. 355 (fetthalt hos mjölk), den 24 mars 1903; H. 1903 not A. n:r 188 (kvävehalt hos guano), den 7 april 1917; H. 1917 sid. 224 (ekfanér, som skulle levereras

¹ Köpare av timotejfrö av sådan grobarhet, att det skulle kunna av honom säljas såsom fullgott utsädesfrö, ansågs icke behöva åtnöjas med vara, innehållande mindre % rent, grott frö än timotejfrö måste innehålla för att jämlikt en av lantbruksstyrelsen utfärdad instruktion kunna av frökontrollanstalt plomberas.

i 2 block, levererat i 3 block), den 11 juni 1909; H. 1909 not A. n:r 301 (handelsbruk inom pappersindustrin), den 23 december 1913; H. 1913 not A. n:r 602 (stybbhalt hos kol) samt den 21 mars 1894; H. 1894 sid. 199, den 17 november 1899; H. 1899 sid. 470, den 2 juni 1909; H. 1909 not A. n:r 266, den 6 december 1909; H. 1909 not A. n:r 608, den 21 september 1910; H. 1910 not A. n:r 410, den 26 september 1910; H. 1910 not A. n:r 415, den 23 maj 1911; H. 1911 not A. n:r 214, den 10 oktober 1911; H. 1911 not A. n:r 387, och den 24 september 1913; H. 1913 not A. n:r 395 (tillförsäkrade egenskaper hos maskiner och andra fabrikat).

Fråga om rätt för säljare, som mottagit beställning å viss vara (råhudskugghjul) utan bestämmelse angående varans beskaffenhet och pris, att leverera sådan vara av bästa och dyraste kvalitet (mässingsbeslagna dylika hjul), nekande besvarad i Kungl. Maj:ts dom den 3 november 1915; H. 1915 sid. 547.

Beträffande fel hos hästar se rättsfall under 42 §.

I avseende å tillförsäkrade egenskaper lär man, särskilt beträffande leveransavtal och sådan beställning, som enligt 2 § är att hänföra till köp, i allmänhet böra uppfatta en bestämd uppgift av säljaren om godsets beskaffenhet såsom en garanti.¹

Jfr Kungl. Maj:ts domar den 29 augusti 1906; H. 1906 not A. n:r 358, den 4 maj 1905; H. 1905 not A. n:r 171, den 24 oktober 1894; H. 1894 not A. n:r 282, och den 28 augusti 1883; H. 1883 not A. n:r 264.

I enlighet med vad nu sagts bör givetvis en av säljaren lämnad uppgift angående godsets myckenhet i allmänhet vara för honom bindande.

Förhållandet måste dock alltid bliva ett annat, därest köparen bort förstå, att säljaren endast avsett att giva uttryck åt sin personliga förmodan. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 13 februari 1903; H. 1903 not A. n:r 30 (myckenheten av den virkesmassa, som ur en skog kunde erhållas).

I avseende å tillförsäkrade egenskaper² är för övrigt att märka, hurusom tydligen icke ett i svävande ordalag gjort lov-

¹ Jfr sid. 103 här nedan.

² Ang. det fall att köpet skett efter prov, se under 47 §.

prisande av saken, lika litet som ett för var sakkunnig uppenbart överdrivande av dess förtjänster, för säljaren kan grundlägga någon ansvarighet.

Angående frågan, huruvida garanti kan anses föreligga eller icke, se även Kungl. Maj:ts domar den 30 oktober 1905; H. 1905 not A. n:r 347, den 23 mars 1904; H. 1904 not A. n:r 63, och den 11 november 1875; H. 1875 not A. n:r 368.¹

Med sedvanligt nyttjande förstås naturligtvis det bruk, som under normala förhållanden, d. v. s. utan hänsyn till köparens särskilda förhållanden, vanligen göres av en sak utav den art som den ifrågavarande.

Likaledes är klart, att köparen i avseende å en sak, var emot ingen anmärkning kan framställas från synpunkten av det sedvanliga nyttjandet, icke äger göra säljarens ansvarighet gällande av det skäl, att saken ej lämpar sig till det särskilda nyttjande, som köparen åsyftat, med mindre avtalet kan anses hava avsett just ett sådant nyttjande. Att köparen för egen del ansett tydligt, att saken skulle användas i ett särskilt syfte, och därför icke i avtalet låtit inrymma bestämmelse därom, kan sålunda icke i och för sig vara av betydelse.²

Är avlämnad vara av helt annat slag än som avtalats, så äro reglerna om fel ändå tillämpliga, där säljaren måste anses hava haft för avsikt att med den avlämnade varan fullgöra sin skyldighet enligt avtalet.³

Den, som överlåter en fordran, måste anses hava iklätt sig ansvarighet för fordringens verklighet men icke för dess god-

¹ Att ett tillkännagivande i säljarens priskurant, att han kunde leverera blomsterlökar till samma pris som vid inköp direkt från Holland, uppfattats såsom garantiutfästelse, jfr Ugeskrift for Retsvæsen 1916 sid. 835. Se *Almén* i Tidskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 280. (Skandinavisk rättspraxis på köplagens område).

I ett norskt rättsfall har köparen av en såsom "antik" betecknad soffa berättigats att häva köpet, då det befanns, att soffan icke var äldre än från 1860-talet. (Norsk Retstidende 1912 sid. 92.) Se *Almén* i Tidskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 280.

² Att varans förpackning icke överensstämmer med avtalet, kan naturligen betraktas såsom fel. Se Kungl. Maj:ts dom den 7 april 1917; H. 1917 sid. 224.

³ Se *Almén* i Tidskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 281.

het. För gäldenärens vederhäftighet ansvarar sålunda icke överlåtaren, med mindre han förfarit bedrägligt eller särskilt åtagit sig ett dylikt ansvar.

Motsvarande regel gäller i avseende på överlåtelse av andra rättigheter.¹ Den t. ex., som försäljer ett patent, är alltså icke utan vidare ansvarig för annat än att patentet verkligen beviljats och icke upphäfts eller förfallit samt att det tillhör säljaren.

Enligt 50 § skall kvantitetsbrist (då godset ej uppgår till full myckenhet) i visst fall hava samma rättsföljder som fel i godset.

Att reglerna om dröjsmål å säljarens sida understundom äro tillämpliga å det fall, att leverans blivit endast delvis fullgjord å den tid avtalet innebär, har i annat sammanhang anmärkts.²

Twistas mellan kontrahenterna, huru godset enligt avtalet bort vara beskaffat, åligger bevisskyldigheten den, som i målet intager ställningen av kärande (jfr Kungl. Maj:ts domar den 23 maj 1916; H. 1916 not A. n:r 312, och den 5 februari 1917; H. 1917 not A. n:r 41), dock att, där avtalet fått skriftlig form, påstående av part — han må vara kärande eller svarande — att viss bestämmelse, som icke inryckts i det skriftliga avtalet, blivit vid köpet träffad, måste av honom styrkas. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 29 mars 1901; H. 1901 sid. 155, den 13 februari 1908; H. 1908 not A. n:r 29, och den 5 oktober 1916; H. 1916 sid. 505.

I händelse det är ostridigt eller eljest fastslaget, hurudant godset enligt avtalet bort vara, men parterna tvista om, huru-

¹ Jfr Kungl. Maj:ts dom den 18 december 1903; H. 1903 not A n:r 468 (förlagsrätt).

² Se "Juridiska skrifter" 1921 sid. 84.

vida godset är av avtalad beskaffenhet eller icke,¹ vilar i regel bevisbördan å den part, som innehar godset. (Se Kungl. Maj:ts domar den 21 mars 1894; H. 1894 sid. 199, den 28 september 1898; H. 1898 sid. 344, den 3 februari 1916; H. 1916 sid. 26, och den 7 april 1916; H. 1916 sid. 178). I analogi härmed åligger t. ex. bevisskyldigheten säljaren, därest han, efter det köparen strax vägrat mottaga godset, som alltså förblivit i säljarens besittning, försäljer det för dennes räkning och sedermera utsöker skillnaden mellan försäljningssummorna. (Jfr Kungl. Maj:ts dom den 17 september 1889; H. 1889 not A n:r 247.)

I avseende å distansköp innehåller 56 § bestämmelser om skyldighet för köparen att, där han vill avvisa godset, ändå under vissa förutsättningar taga det i besittning för säljarens räkning. Även om köparen, med eftersättande av honom härutinnan åliggande plikt, vägrar taga befattning med godset, har han bevis-skyldighet beträffande påstående om fel däri, och förhållandet lär icke undergå någon jämkning på den grund, att köparen omedelbart framställer anmärkning mot godsets beskaffenhet. Ej heller omflyttas bevis-skyldigheten till förmån för köparen därigenom, att han utan säljarens (uttryckliga eller tysta) med-givande² återsänder godset.³

I fråga om bevis-skyldigheten anföres här följande rättsfall.

A. Alander i Skövde köpte av handelsbolaget under firma Nettraby läderfabrik Pettersson & Palén ett parti läder. Sedan Alander mottagit partiet, skrev han till bolaget, att lädret var av dålig beskaffenhet i jämförelse med det han förut fått från bolaget och av ojämnare vikt samt därför icke kunde god-kännas utan låge för bolagets räkning. Bolaget stämde där-uppå Alander med yrkande att utfå betalning för lädret. Un-

¹ Angående bevis-skyldigheten i fråga om fabrikationsfel (i en motor) i det fall, att fabrikanten utan undersökning eller förbehåll om ersättning avhjälp-t skada, om vars orsak upplysning ej vunnits, se Kungl. Maj:ts dom den 27 okto-ber 1917; H. 1917 sid. 479.

² Beträffande bevis-skyldigheten i det fall, att säljaren på grund av köpa-rens anmärkning mot godset godvilligt återtagit det, se Kungl. Maj:ts domar den 7 oktober 1908; H. 1908 mot A n:r 346, den 24 oktober 1906; H. 1906 not A n:r 423, och den 11 september 1894; H. 1894 sid. 454.

³ Jfr Kungl. Maj:ts domar den 4 november 1904; H. 1904 sid. 386, den 25 september 1916; H. 1916 sid. 423, och den 23 augusti 1916; H. 1916 not A n:r 447.

derrätten, där parterna å ömse sidor förebragte bevisning angående lädrets beskaffenhet, utlät sig, att av de av bolaget åberopade vittnena C. Svanberg och G. Nilsson bland annat intygat, att, ifrågavarande, av bolaget levererade läder varit prima ceara sulläder av god beskaffenhet, ekbarkat av gammaldags beredning och att det vid avsändandet från fabriken icke varit fuktigt, samt E. F. Liljander, att det levererade partiet, som av vittnet besiktigats, varit av prima ceara sulläder, ekbarkat och av gammaldags beredning, sådant som det bästa, som tillverkades å bolagets fabrik, varemot Alanders vittnen efter verkställd besiktning av lädret intygat: C. E. Schönberg och F. Karlsson, att lädret varit av lös och porös beskaffenhet, samt J. A. Sjöström och J. F. Moberg, att åtskilliga av de levererade läderhalvorna varit användbara endast till s. k. kappläder och tunnare sulor, att en del av lädret varit av mjuk beskaffenhet och icke nog fast för att kunna användas till sulläder, att lädret i allmänhet förefallit alltför löst och därför ovanligt fort toge åt sig väta, samt att lädret ingalunda kunde sägas vara av prima beskaffenhet; att genom av vittnena Sjöström och Moberg jämte en tredje person verkställd vägning det ådagalagts, att lädret undergått en väsentlig lättnad i vikt; samt att enligt vittnet A. G. Lindros' berättelse lädret vid sådant förhållande icke kunde anses hava varit fullt torrt och ordentligt berett, då leveransen ägde rum; och emedan genom den bevisning, Alander sålunda förebragt, måste anses styrkt, att det av bolaget till honom levererade lädret varit av underhållig beskaffenhet, samt med avseende å vad i övrigt därom förekommit nämnda bevisning icke kunde anses vara vederlagd genom vad bolaget däremot åberopat, ogillades bolagets talan. — Hovrätten fann ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — Nedre revisionen hemställde, att, enär det icke kunde anses styrkt, att lädret icke varit av leveransgill beskaffenhet, Kungl. Maj:t måtte pröva rättvist att, med upphävande av domstolarnas beslut, ålägga Alander betalningsskyldighet. Kungl. Maj:t yttrade, att enär det icke, emot vad bolaget utrett och visat samt vidare i saken förekommit rörande beskaffenheten av ifrågavarande läder, blivit av Alander styrkt, att varan icke

varit av leveransgill beskaffenhet; alltså ålades Alander betalningsskyldighet. (Kungl. Maj:ts dom den 5 april 1909; H. 1909 sid. 186).

Se ock Kungl. Maj:ts domar den 9 januari 1907; H. 1907 sid. 16, den 3 februari 1916; H. 1916 sid. 26, och den 7 april 1916; H. 1916 sid. 178. (Jfr Kungl. Maj:ts dom den 10 oktober 1906; H. 1906 sid. 415.)

Se för övrigt Kungl. Maj:ts domar den 20 februari 1917; H. 1917 not A. n:r 77, den 6 april 1916; H. 1916 not A. n:r 194, den 23 mars 1916; H. 1916 not A. n:r 146, den 8 november 1913; H. 1913 not A. n:r 510, den 23 februari 1912; H. 1912 sid. 57, den 6 september 1911; H. 1911 not A. n:r 328, och den 5 juni 1913; H. 1913 sid. 280.

Avser köpet bestämt gods, som köparen har skyldighet att avhämta, och eftersätter han denna skyldighet, så åligger det honom att styrka påstående om fel i godset.¹ (Jfr Almén; Om köp och byte av lös egendom, II 2:dra uppl. sid. 153.)

Angående bevisskyldigheten vid köp, som skett efter prov, se under 47 §.

Vad beträffar bevisbördan i fråga om brist i godset, se under 50 §.

I fråga om den tidpunkt, som i allmänhet är avgörande för bedömande av frågan, huruvida fel eller brist vidlåder godset, se 44 §.²

¹ Beträffande leveransavtal är det ju i allmänhet icke möjligt för köpare, som försummat sin avhämtningsplikt, att visa, med vilket gods säljaren ämnat fullgöra avtalet, och sålunda ej heller, att godset varit kontraktsstridigt. Regeln gäller emellertid jämväl här. Se Kungl. Maj:ts domar den 2 mars 1906; H. 1906 sid. 113, och den 10 maj 1880; H. 1880 sid. 146.

² Den beviskyldige parten måste visa, att godset var behäftat med fel just vid ifrågavarande tidpunkt. (Se Almén, sid. 155.)

42 §. Är bestämt gods sålt och finnes däri fel, äge köparen häva köpet eller fordra sådant avdrag å köpeskillingen, som mot felet svarar. Är felet att anse såsom ringa, må ej köpet hävas, utan så är att säljaren svikligen förfarit.

Saknade godset vid köpet egenskap, som kan anses tillförsäkrad, eller har felet efter köpet uppkommit i följd av säljarens vanvård eller försummelse, eller ligger svikligt förfarande säljaren till last, vare han pliktig att ersätta köparen dennes skada.

Förevarande paragraf handlar om de befogenheter, som tillkomma köparen i händelse vid köp av bestämt gods detta är behäftat med fel.

Den väsentligaste av dessa befogenheter består i rätten att häva köpet d. v. s. avvisa godset samt vägra att betala köpeskillingen eller, om säljaren redan bekommit köpeskillingen, återkräva den.

Frågavarande befogenhet står i likhet med vad förhållandet var i förut gällande rätt köparen till buds även i sådana fall, där säljaren saknat all kännedom om felets tillvaro. Det har — anmärkte kommittén — ansetts obilligt, att säljarens okunghet om beskaffenheten av det gods, han försäljer, skall lända honom till båtad, så att han får behålla den köpeskillning, som köparen under antagande av godsets normala beskaffenhet utfäst.

Har emellertid köparen innan köpet slöts undersökt godset, utan giltig anledning undandragit sig att på anmaning verkställa sådan undersökning eller satts i tillfälle att undersöka prov å godset, kan jämlikt 47 § köparen komma att gå miste om rätten att åberopa ett för säljaren okänt fel.

Detsamma gäller tydligen, vilket ock i motiven framhålles, på grund av 1 § i de fall, där godset kan anses sålt med det förbehåll, att köparen skall nöjas därmed evad det är bättre eller sämre ("i befintligt skick"), något som enligt 48 § i allmänhet skall anses vara fallet, då godset är sålt å auktion.

Naturligtvis förefinnes ej heller hävningsrätt för köparen, när utan säljarens skuld felet i godset uppkommit, efter det faran för godset övergått¹ å köparen (jfr 44 §).

¹ Se anmärkningar under 17 §.

Av 46 § framgår, att om i fall, då godset skall avlämnas efter hand i särskilda poster, någon av dem finnes behäftad med fel, köparen i allmänhet ej på grund av vad i nu ifrågasvarande paragraf stadgats är berättigad att häva köpet i dess helhet.

I 49 § har säljaren under vissa förutsättningar tillerkänts rätt att själv avhjälpa felet i godset, i vilket fall köparen tydligen icke äger hävningsrätt.

Slutligen kan köparen gå miste om denna rätt genom underlåtenhet att iakttaga de i 52 och 54 §§ givna bestämmelser. (Jfr även 51 och 53 §§.)

Frånsett nu nämnda jämkningar av huvudregeln uti ifrågasvarande paragraf om köparens hävningsrätt stadgar paragrafen själv det undantag, att köpet ej må hävas, där felet är att anse såsom ringa,¹ utan så är, att säljaren svikligen förfarit.

I nya lagberedningens förslag hade uti ifrågasvarande avseende upptagits följande stadgande (40 §): "Är felet ringa och kan det ej antagas för köparen medföra särskild olägenhet, må köpet ej, mot säljarens bestridande, hävas, utan så är att fall är för handen, varom i 39 § första stycket förmäles (d. v. s. att tillförsäkrad egenskap hos godset saknas eller att säljaren uppsåtligen dolt fel, som eljest däri finnes).

Detta stadgande, mot vilket högsta domstolen icke framställde anmärkning, var sålunda motiverat: "Av hänsyn till säljaren har beredningen i ett fall föreslagit inskränkning i köparens rätt i följd av fel i godset därhän, att han ej mot säljarens bestridande må häva köpet, nämligen om felet är ringa och det ej kan antagas medföra särskild olägenhet för köparen. Denne har då ej något verkligt fog för vidtagande av en sådan åtgärd, som däremot lätt skulle kunna missbrukas till förfång för säljaren. Dock bör köparen, oaktat felets obetydlighet, äga häva köpet, om felet består däri, att godset

¹ Vid handelsköp torde mera sällan kunna göras gällande, att ett fel allenast är att anse såsom ringa. Se *Almén* i Tidskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 281. Jfr sid. 97 här nedan.

saknar en särskilt tillförsäkrad egenskap, så ock om säljaren uppsåtligen dolt felet. I förra fallet måste säljarens ansvarighet naturligtvis vara större än vanligt; i det senare, då säljaren handlat mot bättre vetande, bör han ej därav kunna draga någon fördel."

Ehuru lagen, i olikhet med nya lagberedningens förslag icke utsäger, att köparen på grund av ringa fel hos godset har hävningsrätt, då felet består däri, att tillförsäkrad egenskap hos godset saknas, torde dock lagen i allmänhet leda till samma resultat. Vanligen lär man nämligen kunna antaga, att köparen lagt särskild vikt vid förhandenvaron av tillförsäkrad egenskap, och när så är förhållandet,¹ kan frånvaron av sådan egenskap icke betraktas såsom ett ringa fel.²

Detta framgår av stadgandets motivering, som även i övrigt är belysande i fråga om innebörden av uttrycket "ringa fel". I motiven yttras: "Rätten att *häva* köpet skulle, om den gjordes ovillkorlig, kunna till förfång för säljaren missbrukas, och kommittén har alltså i överensstämmelse med de föreslagna bestämmelserna om hävningsrätt vid dröjsmål å säljarens sida funnit rätten att på grund av fel häva köpet vara utesluten, där felet är att anse såsom ringa, dock att, jämväl i sådant fall, hävningsrätt naturligtvis bör äga rum, om säljaren förfarit svikligt. Vid prövning av frågan om felets betydenhet kan man uppenbarligen ej utgå från allenast objektiva synpunkter utan måste liksom i fråga om betydenheten av dröjsmål med godsets avlämnande taga hänsyn till köparens ställning och vad säljaren hade anledning att därom antaga, ävensom till vad köparen må hava vid avtalet betingat sig rörande godsets beskaffenhet. Att i lagen upptaga en uttrycklig erinran härom har ansetts

¹ Köpare av gläubersalt har ansetts icke äga rätt att på grund av frånvaron av vissa i köpavtalet bestämda egenskaper hos varan (färg och storlek å kristallerna) häva köpet, då nämnda avvikelser från avtalet icke inverkat på varans användande för vanligt ändamål, samt köparen icke vid köpet uttryckligt påfordrat nämnda egenskaper såsom betingade av varans ändamål (ersättningsmedel för soda under kristiden). Kungl. Maj:ts dom den 10 maj 1921; H. 1921 sid. 260.

² Se Kungl. Maj:ts dom den 23 mars 1916; H. 1916 sid. 172. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 16 februari 1897; H. 1897 n:r 38.

överflödigt, då av redaktionen framgår att det ej uteslutande kommer an på felets betydelse efter allmän måttstock."¹

De strängare grundsatser, som i allmänhet böra uppställas i fråga om handelsköp, måste naturligen göra sig gällande även, då fråga är att bedöma betydelsen av ett fel. Att, i enlighet med vad i 21 § stadgats, uppställa den regel, att i handelsförhållanden varje om än så obetydligt fel kunde föranleda köpets hävande, skulle emellertid — såsom kommittén anförde — alltför lätt kunna leda till chikaner och rättsliga förvecklingar; och ville kommittén särskilt erinra, "att, medan vid ett obetydligt dröjsmål med godsets avlämnande det mera sällan kan bli föremål för olika bedömande, huruvida leveranstiden överskridits, gränsen mellan felaktigt och felfritt gods ofta nog är synnerligen svår att uppdraga. Att en regel om ovillkorlig hävningsrätt i handelsförhållanden härvidlag skulle, särskilt så vitt rör distansköp, vara alltför sträng, anser kommittén även antydas därav, att i världshandeln föreligga handelsbruk, som för vissa branscher högeligen inskränka hävningsrätten. Någon framställning om en mot slutbestämmelsen i 21 § svarande regel angående hävningsrätt i följd av fel har ej heller förports från de handelskorporationer, som här i landet yttrat sig angående kommitténs preliminära utkast."

I nya lagberedningens förslag hade, såsom förut framhållits, köparen, trots att felet var ringa, tillagts befogenhet att häva köpet, då säljaren "uppsåtigen dolt" felet. Inom högsta domstolen framställdes emellertid mot detta uttryck den anmärkningen, att det syntes vara alltför obestämt. Då lagen på grund härav i stället begagnat sig av uttrycket "svikligen förfarit", synes detta icke kunna annorledes förstås, än att säljaren skall hava gjort sig skyldig till ett förfarande, som faller under bestämmelserna i 22 kap. strafflagen.²

¹ Jfr Kungl. Maj:ts domar den 4 mars 1912; H. 1912 not A. n:r 75, den 11 november 1913; H. 1913 not A. n:r 513, den 5 oktober 1916; H. 1916 not A. n:r 501, och den 31 januari 1917; H. 1917 not A. n:r 23.

² Svikligt förfarande å säljarens sida kan föranleda hävningsrätt för köparen, även om det inträffat efter köpslutet. Jfr *Almén*; sid. 29 not 93.

Att straffet tilläventyrs genom preskription förfallit, är naturligtvis härutinnan icke i och för sig av betydelse.

Då köparen begagnar sig av den honom enligt förevarande paragraf tillkommande hävningsrätt, äro stadgandena i 55—58 §§ att beakta.

I stället för avtalets hävande på grund av fel i godset tillerkänner förevarande paragraf köparen alternativt rätt att fordra sådant avdrag å köpeskillingen, som mot felet svarar.¹

Härom yttras i motiven:

”Uppenbart är, att i sådana fall, där köparen ej i anledning av godsets felaktiga beskaffenhet är berättigad till skadestånd, hans rätt att göra felet gällande skulle kunna bli tämligen värdelös, om den enda utväg, som i sådant avseende stode honom öppen, vore att häva köpet. Det låter nämligen lätt tänka sig att köparen befinner sig i den ställning, att han trots felet är nödsakad att för undvikande av förlust genast taga det felaktiga godset i bruk på ett sätt, som utesluter möjligheten av köpets hävande, och det kan ej anses billigt, att en dylik tillfällighet skall bereda säljaren en fördel på köparens bekostnad.

Befogenheten att fordra avdrag å köpeskillingen är, så vitt kommittén har sig bekant, utanför de skandinaviska länderna allestädes erkänd och stod jämväl enligt nya lagberedningens förslag köparen öppen. Vid förslagets behandling i högsta domstolen blev emellertid bestämmelsen härom, utom för vissa undantagsfall, avstyrkt av domstolens flesta ledamöter, huvudsakligen på den grund, att den ansågs innebära något för rättsuppfattningen här i landet främmande och stundom kunna på

¹ Köpare, som på grund av fel i varan stämt om återgång av köpet och skadestånd, anses oförhindrad att under rättegången ändra denna talan till yrkande att med varans behållande njuta avdrag å köpeskillingen. Se sid. 125 här nedan.

ett kännbart sätt förnärliga säljarens befogade anspråk att själv få bestämma priset på sin vara.

Kommittén har emellertid ej ansett sig kunna tillmäta dessa erinringar avgörande betydelse. Väl lär köparen enligt nu gällande lag och rättstillämpning ej äga den befogenhet, varom nu är fråga; men att den skulle stå i strid med någon utvecklad rättsuppfattning anser sig kommittén äga anledning att betvivla, då det av kommittén utsända preliminära utkastet icke i förvarande hänseende föranlett någon som helst erinran.

Ej heller kan kommittén för sin del erkänna, att en säljare som, låt vara i god tro, sålt en felaktig vara skulle äga något berättigat anspråk att motsätta sig kravet på prisminskning. En nedsättning av priset lär endast högst undantagsvis kunna för säljaren medföra annan ekonomisk olägenhet, än den som ligger däri att godset befinnes äga mindre värde än säljaren på grund av sin obekantskap med felet föreställt sig; och om i ett och annat fall större förlust skulle kunna tillskyndas säljaren därigenom att han tvingas att finna sig i prisnedsättning, lär det ligga närmare till hands att låta honom bära denna förlust än att tvinga köparen att vidkännas den kostnad och skada, som kan uppstå genom köpets återgång eller därigenom att köparen nödgas behålla och till fullo betala det felaktiga godset.

Kommittén har ej heller förbisett, att sedan köparen tagit godset i bruk, det ofta nog blir omöjligt för säljaren att föranstalta besiktning å godset. Oaktat det i sådant fall åligger köparen att styrka, att det fel, varå han gör anmärkning, förelegat vid godsets avlämnande, innebär det dock en våda för säljaren, att motbevisningen sålunda försvåras eller kanske till och med omöjliggöres. Då det emellertid enligt 52 § i förslaget åligger köparen att, vid äventyr av talans förlust, underätta säljaren om fel, som han blivit varse, torde säljaren i regeln komma i tillfälle att, om han så önskar, låta besiktiga godset, innan det av köparen användes. Det ligger för övrigt i sakens natur, att domstolarna vid prövning av bevisningen om godsets beskaffenhet skola anse en omständighet mot köparen föreligga, om han under dylika förhållanden med onödig brådska gör bruk av godset, ävensom att till motvägande av sagda omstän-

dighet en mer än vanligt stark bevisning om godsets felaktiga beskaffenhet kommer att fordras. Det är förty att vänta, att köparen mången gång av omtanke för sin egen trygghet låter å godset taga besiktning av sakkunnige och opartiske män och om möjligt i god tid förut därom underrättar säljaren eller ombud för honom."

Uttrycket, att köparen är berättigad till så stort avdrag, som mot felet svarar, kan möjligen i följd av sin obestämdhet vålla missuppfattning. Mot nya lagberedningens förslag, som härutinnan var lika formulerat, anmärktes ock inom högsta domstolen, att, därest stadgandet i sak skulle bibehållas, "synes det böra förtydligas, att, såsom avsett är, det avdrag, vartill felet föranleder, skall vara proportionerligt emot den betingade köpesumman".

Utan tvivel är meningen den nyss angivna, d. v. s. köparen är berättigad att å den avtalade köpeskillingen avräkna en efter förhållandet mellan godsets värde i felfritt och i felaktigt skick proportionellt avpassad andel. Betecknas den avtalade köpeskillingen med K , godsets värde i felfritt skick med V och godsets värde i felaktigt skick med v , finner man alltså den reducerade köpeskillingen, som köparen har att erlägga, k , genom formeln:

$$K:k = V:v \text{ eller } k = \frac{K \cdot v}{V}.^1$$

Till ytterligare förtydligande anföras några exempel.

1. Den avtalade köpeskillingen är 1,000 kr., godsets värde i felfritt skick 1,000 kr. och godsets värde i felaktigt skick 900 kr. $1,000:k = 1,000:900$; $k = 900$, och avdraget således 100 kr. I det fall, då avtalade köpeskillingen är lika med godsets värde i felfritt skick, erhåller köparen följaktligen genom avdraget precis ersättning för felet.

2. Den avtalade köpeskillingen är 1,000 kr., godsets värde i felfritt skick 900 kr. och godsets värde i felaktigt skick 800 kr. $1,000:k = 900:800$; $k = 888,89$, och avdraget alltså 111 kr.

¹ Se *Lassen*; *Kjöp og Salg*, tredje uppl. sid. 47.

11 öre. I det fall, då avtalade köpeskillingen är större än godsets värde i felfritt skick, erhåller köparen följaktligen genom avdraget ett högre belopp än vartill felet är uppskattat.

3. Den avtalade köpeskillingen är 900 kr., godsets värde i felfritt skick 1,000 kr. och godsets värde i felaktigt skick 900 kr. $900:k=1,000:900;k=810$, och avdraget alltså 90 kr. I det fall, då avtalade köpeskillingen är mindre än godsets värde i felfritt skick, erhåller köparen följaktligen genom avdraget ett lägre belopp än vartill felet uppskattats.

Vid bestämmandet av den rätt till minskning i avtalade köpeskillingen, som enligt vad nu sagts i följd av fel i godset tillkommer köparen, skall hänsyn tydligen tagas till det värde godset, i händelse det varit felfritt, skulle ägt vid tiden för det avtalsenliga avlämnandet¹ (och sålunda icke till värdet vid avtalets ingående).

Köparens rätt till avdrag förefinnes, även om felet i godset är att anse såsom ringa. Om säljaren avvetat felet eller icke, är utan betydelse.

Däremot kan, i överensstämmelse med vad förut sagts om köparens rätt till avtalets hävande, hans rätt till avdrag i vissa fall varda inskränkt genom bestämmelserna i 1, 17, 47, 48, 49, 52 och 54 §§.²

Slutligen tillägger ifrågavarande paragrafs andra stycke köparen befogenhet att under vissa förutsättningar av säljaren kräva ersättning för skada, som tillskyndats honom i följd av fel i godset.

¹ Mot *Winroth* sid. 245, men i överensstämmelse med *Almén* sid. 17.

² Om köpare, som på grund av fel vägrar mottaga godset, framställer obehörigt anspråk på avdrag, har han gjort sig skyldig till dröjsmål med verkan, att säljaren äger häva avtalet (och fordra skadestånd) eller med avtalets vidhållande sälja godset på offentlig auktion och göra köparen ansvarig för skillnaden mellan auktionssumman samt den avtalade köpeskillingen (och uppkomna kostnader). Köparen har emellertid icke genom sitt obehöriga anspråk gått förlustig det avdrag, vartill felet verkligen berättigat honom.

Om köparen efter att hava mottagit godset framställer obehörigt anspråk på avdrag, har han likaledes gjort sig skyldig till dröjsmål, vilket dock i allmänhet icke för honom medför annan förpliktelse än att å den obehörigen innehållna köpeskillingen erlägga ränta. Se *Almén* sid. 21 och *Winroth* sid. 246.

I motsats till förut gällande rätt uppställer lagen icke såsom villkor för köparens rätt till skadestånd, att köpet varder av honom hävt. Säljaren kan vara skyldig att utgiva skadestånd, änskönt hävningsrätt för köparen är utesluten på den grund, att felet är att anse såsom ringa.

Kommittén yttrade: "Att köparen, även då han för egen räkning behåller godset, kan fordra skadestånd, överensstämmer icke med hittills rådande praxis i vårt land, och de erinringar, som vid högsta domstolens granskning av nya lagberedningens förslag framställdes i fråga om den föreslagna rätten till prisminskning, avsågo tvivelsutan även rätten att utan avvisande av godset kräva skadestånd. Ställer lagen köparen i valet mellan att helt och hållet avstå från skadestånd och att avvisa godset, drives han naturligen att anlita den senare utvägen i många fall, där han har verkligt behov av godset även i dess felaktiga skick. Mången gång ligger även i säljarens välförstådda intresse, om lagen tillåter köparen att utan underhandling med säljaren tillägna sig godset med bibehållande av sina skadeståndsanspråk."

Skadeståndsskyldighet åligger säljaren i tre fall. Det första av lagen omnämnda är, att godset *vid köpet* saknade egenskap, som kan anses tillförsäkrad.¹

I kommitténs förslag funnos ej orden "vid köpet", vilka för vinnande av erforderlig tydlighet tillsattes på grund av anmärkning inom högsta domstolen, som ansåg ett dylikt tillägg vara desto mera erforderligt som ifrågavarande bestämmelse på visst sätt innefattar en avvikelse från den i 44 § uttalade allmänna regeln.

I motiven anförde kommittén, hurusom den omständigheten, att vid köp av bestämt gods köparen, på sätt förut nämnts, i flertalet fall kunde åberopa även ett för säljaren okänt fel, ingalunda med nödvändighet innebure, att köparen ägde fordra ersättning för den skada han lidit i följd av, att godset saknat egenskaper, som köparen ägt förutsätta hos detsamma. Om emellertid säljaren under förhandlingarna om köpet uttryckligen

¹ Se vidare under 44 §.

garanterat tillvaron av en viss egenskap eller eljest förhållit sig så, att köparen haft giltig anledning att anse en dylik garanti från hans sida föreligga — något som oftast torde vara fallet vid yrkesmässig försäljning av handels- eller fabriksvaror — syntes det naturligt att låta ett dylikt uppträdande från säljarens sida medföra skadeståndsplikt oberoende därav, huruvida säljaren ägt vetskap om felet eller icke.

Såsom här särskilt framhållits, och för övrigt redan påpekats, förutsätter säljarens skadeståndsskyldighet icke någon uttrycklig garanti å hans sida, vilket ock lagtexten utmärkt genom uttrycket "*kan anses*" tillförsäkrad.¹ I enlighet härmed lär köparen, då godset köpts efter prov, i allmänhet utan vidare anses berättigad till skadestånd, där godset visar sig vara sämre än provet.

Ifrågavarande bestämmelse förutsätter icke för sin tillämpning, att säljaren vetat eller bort veta, att den tillförsäkrade egenskapen saknats.²

Skadeståndsskyldighet för säljaren föreligger vidare i det fall, att felet efter köpet uppkommit i följd av hans vanvård eller försummelse. Angående denna bestämmelse, som av kommittén ansågs uppenbart nödvändig och vilken ju överensstämmer med allmänna rättsprinciper, har man tydligen att taga hänsyn jämväl till stadgandet i 33 §. (Jfr Kungl. Maj:ts dom den 30 september 1913; H. 1913 not A. n:r 404.)

Det tredje och sista fallet, då köparen i följd av fel i godset har rätt till skadestånd, är att svikligt förfarande ligger honom till last, d. v. s. att säljaren gjort sig skyldig till ett förfarande, som faller under bestämmelserna i 22 kap. strafflagen.³

¹ Jfr Kungl. Maj:ts domar den 18 september 1912; H. 1912 not A. n:r 413 och den 26 september 1910; H. 1910 not A. n:r 415.

² Så ock Winroth sid. 253 och Almén sid. 26.

³ Skadeståndsskyldighet kan förefinnas, även om det svikliga förfarandet inträffat efter köpslutet. Se Winroth sid. 254 och Almén sid. 29 not 95.

Liksom köpare, som kräver skadestånd på grund därav att godset saknar egenskap, vilken han påstår vara tillförsäkrad, har bevisskyldigheten för detta sitt påstående, vilar uppenbarligen bevisbördan å honom jämväl i det fall, att han grundar sitt skadeståndsanspråk därpå, att säljaren skulle låtit svikligt förfarande komma sig till last.

Om däremot godset skadats, under det säljaren haft skyldighet att vårda detsamma, lär i överensstämmelse med den regel, som gäller i fråga om deposition¹, det åligga säljaren att styrka, det skadan timat av våda, d. v. s. genom en olyckshändelse, som han icke skäligen bort förutse eller förebygga.

Se vidare under 44 §.

Där något av nu nämnda tre fall icke är för handen, synes — yttrade kommittén — giltig anledning ej stå att finna för säljarens förpliktande att i anledning av honom obekanta fel gälda skadestånd. Att, såsom nya lagberedningens förslag innebar, här tillägga köparen ersättning för "kostnader" torde från principiell ståndpunkt vara mindre berättigat och därjämte ägnat att i tillämpningen medföra svårighet, då någon gräns mellan dylik ersättning och skadestånd i vidsträckt mening ej synes kunna uppdragas.

I den mån skadeståndsskyldighet för säljaren icke förefinnes, har han alltså ej heller förpliktelse att till köparen utgiva ersättning för dennes kostnader och utgifter. (Jfr emellertid 55 och 56 §§.)²

Om åter säljaren har skadeståndsplikt, måste han ock på grund av ifrågavarande lagrum ersätta köparens kostnader och utgifter.

Såsom i viss mån belysande anföres i detta sammanhang följande rättsfall.

Sedan N. P. Andersson den 6 mars 1906 till B. Johansson sålt en häst, vilken, omedelbart mottagen av Johansson, emellertid den 17 april samma år dött, yrkade Johansson efter

¹ Se "Handelsbalken" IV 2:dra uppl. sid. 92.

² Se Kungl. Maj:ts dom den 19 november 1901; H. 1901 sid. 477.

stämning, att enär hästen redan vid köpet lidit av den sjukdom, som sedermera orsakat döden, samt köpet skett under försäkran från Anderssons sida att hästen vore frisk och felfri, Andersson måtte förpliktas återbära köpeskillingen, 550 kr., och utgiva ersättning för hästens vård och skötsel från den 6 mars till den 17 april med 150 kr. — Andersson medgav, att han garanterat att hästen vore frisk och felfri, men bestred käromålet på den grund, att hästen vid tiden för köpet verkligen varit frisk och ej saknat de egenskaper, den påståtts äga. — Underrätten ogillade Johanssons talan, enär det icke kunde anses styrkt, att hästen, då köpet skedde, lidit av ifrågavarande sjukdom. — Hovrätten utlät sig däremot i dom: Hovrätten funne det genom den bevisning och utredning, Johansson i saken åberopat, vara ådagalagt, att ifrågavarande häst redan vid tiden för köpet varit behäftad med den sjukdom, varav döden sedermera följt. På grund härav och då, enligt vad i saken blivit utrett, Johansson utan oskäligt uppehåll låtit underrätta Andersson om sitt anspråk på köpets återgång, ägde Johansson jämlikt 42 och 55 §§ i lagen om köp och byte av lös egendom att av Andersson återbekomma den erlagda köpeskillingen för hästen, 550 kr., dock efter avdrag för värdet av hästens hud, 15 kr. För vård av hästen under tiden från den 6 mars till den 17 april 1906 vore Johansson, jämlikt 55 § i nämnda lag, berättigad till ersättning; och hade det därför fordrade beloppet 150 kr. icke visats vara oskäligt. Med upphävande av underrättens beslut förpliktade alltså hovrätten Andersson att till Johansson utgiva 685 kr. — Nedre revisionen hemställde, att hovrättens dom måtte fastställas. Kungl. Maj:t yttrade, att enär, på sätt hovrätten yttrat, Johansson vore berättigad häva ifrågavarande köp; ty och som Andersson tillförsäkrat Johansson, att hästen vid köpet varit frisk och felfri, och Andersson förty, jämlikt 42 § 2 stycket i ovannämnda lag, vore pliktig att till Johansson utgiva ersättning för hästens vård och skötsel, samt det av Johansson härutinnan fordrade belopp, 150 kr., måste anses skäligt, fastställdes hovrättens domslut. — Ett justitieråd fann ej skäl att i hovrättens dom

¹ Se anmärkningar under 55 § här nedan.

göra annan ändring, än att, då Johansson, jämlikt 55 § i omförmälda lag, icke vore berättigad till ersättning för vård av hästen för längre tid än från den dag, då han hos Andersson påyrkade köpets hävande, vilket finge anses hava skett den 21 mars 1906, ersättningen för samma vård bestämdes till allenast 100 kr. i följd varav det belopp Andersson hade att i saken utgiva utgjorde 635 kr. (Kungl. Maj:ts dom den 13 september 1910; H. 1910 sid. 446.) Jfr Kungl. Maj:ts domar den 29 januari 1915; H. 1915 not A. n:r 15, den 7 juni 1915; H. 1915 not A. n:r 272, och den 25 oktober 1915; H. 1915 sid. 495.

Angående skadeståndsskyldighetens omfattning hänvisas till anmärkningarna under 25 §. Se ock 43 och 45 §§.

Här må dock särskilt framhållas, att, såsom ock inom högsta domstolen erinrades, skadeståndet ej under alla förhållanden sammanfaller med avdrag å köpeskillingen, där sådant kräves. I det fall, att köparen trots prisnedsättningen gör förlust därigenom, att han icke bekommit godset i felfritt skick, är han även berättigad att få denna skada ersatt. (Jfr exempel 3. å sid. 101.)¹

I motiven framhålles, att förslaget ej åsyftade någon lösning av frågan om säljarens ansvarighet för skadebringande egenskaper hos godset, som köparen eller annan tagit i besittning, ett spørgsmål som uppenbarligen ej står i särskilt sammanhang med reglerna om köp utan är av vida allmänna innebörd.

I danska motiven yttras härom: "Det följer av formuleringen, att 42 § andra stycket endast handlar om säljarens plikt att ersätta köparen förlusten därav, att godset har mindre värde än som förutsatts, och sålunda icke tillika den förlust, som köparen kan lida därigenom, att godset på grund av sin beskaffenhet åstadkommer skada på andra saker. Allmänna regler leda emellertid till, att säljaren kan bli ersättningspliktig även

¹ Har köparen genom felet lidit särskild skada, bör han jämväl kunna fordra ersättning härför vid sidan av avdrag. Jfr *Almén* sid. 33.

i andra fall än de av paragrafen avsedda, särskilt alltid när det kan tillräknas honom såsom en oaktsamhet, att han icke skaffat sig kännedom om godsets beskaffenhet."¹

Se Kungl. Maj:ts domar den 19 mars 1894; H. 1894 not A. n:r 82 (skada, orsakad av födoämnen),² den 11 oktober 1907; H. 1907 sid. 378 (skada, orsakad av giftigt färgämne), och den 31 december 1907; H. 1907 sid. 559 (skada, orsakad därav, att utsädesspannmål varit bemängd med ogräsfrö).

Se ock finska juridiska föreningens tidskrift 1901 bil. sid. 26 b. n:r 23 (en person, som låtit hos annan förmala säd, dömdes gälda ersättning för skada å kvarnstenarna, orsakad därav, att bland säden funnits ett metallstycke.)

I avseende å kreatursköp innehålla vissa främmande lagstiftningar särskilda bestämmelser om fel i det sålda. Vad som i synnerhet utmärker dessa vanligen mycket detaljerade bestämmelser är, — säges i motiven — att för varje slag av kreatur uppställts regler om de fel, som kunna av köparen åberopas, samt om den tid, inom vilken sådant måste ske, därvid tillika stadgats, att fel, som före sagda tids utgång göres gällande, presumeras vara uppkommet så tidigt, att det bör drabba säljaren. Då det emellertid under de tre kommittéernas samfällda överläggningar ansetts olämpligt att för närvarande göra ämnet till föremål för gemensam skandinavisk lagstiftning, har den svenska kommittén icke ansett sig äga anledning att upptaga ämnet till vidare behandling; och vill kommittén framhålla, att, om en speciallagstiftning på förevarande område skulle anses önskvärd, frågan därom ingalunda undanskjutes genom antagande av kommitténs förslag.³

¹ Jfr *Almén* sid. 77 och *Winroth* sid. 257. Skadeståndsskyldighet kan sålunda föreligga, ehuru förutsättningarna för sådan skyldighet enligt 42 och 43 §§ icke äro för handen.

² Jfr Kungl. Maj:ts dom den 2 april 1918; H. 1918 sid. 156. Se ock sid. 134 not 1.

³ Beträffande fel hos hästar se exempelvis Kungl. Maj:ts domar den 4 november 1904; H. 1904 sid. 386, den 20 maj 1904; H. 1904 not A. n:r 125, den 27

Med avseende å det fall, att sålt gods är *delvis* behäftat med fel, se under 43 §.

Stadgandet i föreyarande paragrafs andra stycke är modifierat genom andra bestämmelser i lagen. Se härom särskilt 47 samt 52 och 54 §§.

43 §. Finnes fel i gods, som till fullgörande av leveransavtal avlämnats, äge köparen häva köpet eller kräva gillt gods: vare ock, där han ej vill sålunda avvisa godset, berättigad att fordra det avdrag å köpeskillingen, som mot felet svarar. Är felet att anse såsom ringa, må ej godset avvisas, med mindre säljaren svikligen förfarit eller ock avvetat felet å sådan tid, att han utan oskäligen kostnad eller svårighet kunnat till köpets fullgörande anskaffa felfritt gods.

Säljaren vare, ändå att felet ej kan anses bero av försummelse från hans sida, pliktig att ersätta köparen dennes skada; dock skall vad i 24 § är för där avsett fall stadgat angående befrielse från ersättningsskyldighet äga motsvarande tillämpning.

I denna paragraf meddelas bestämmelser angående de befogenheter, som vid leveransavtal tillkomma köparen, där gods, som till fullgörande av avtalet avlämnats, är behäftat med fel.

I likhet med vad förhållandet är i avseende å köp av bestämt gods förutsättes i regel ej heller här, att säljaren haft kännedom om felet.

Huruvida godset är behäftat med fel, beror naturligtvis på, vilka egenskaper det enligt avtalet skulle besitta, i vilket avseende hänvisas till anmärkningarna under rubriken till denna avdelning. Lagen lämnar ingen ledning vid bedömande av frågan, vilka fordringar köparen äger ställa på godsets beskaffenhet.

Nya lagberedningen intog härutinnan i någon mån en annan ståndpunkt, i det i 28 § av dess förslag stadgades: "Finnes

juli 1905; H. 1905 not A. n:r 271, den 31 augusti 1905; H. 1905 not A. n:r 289, den 26 oktober 1906; H. 1906 not A. n:r 428, den 5 augusti 1907; H. 1907 not A. n:r 243, den 18 mars 1908; H. 1908 not A. n:r 92, den 5 oktober 1916; H. 1916 not A. n:r 501, och den 31 januari 1917; H. 1917 not A. n:r 23.

vid leveransköp inom den bestämda arten gods av olika slag, äge säljaren lämna gods av det slag han vill."

I motiven till detta stadgande yttrades: "Utan tvivel kan det inträffa och torde även ej sällan förekomma, att vid leveransköp den angivna arten ej är närmare bestämd, än att därinom finnes gods av olika slag. För sådant fall gäller enligt åtskilliga främmande lagar och lagförslag, att säljaren skall lämna medelgod vara. Då, enligt vad beredningen har goda skäl att antaga, en sådan föreskrift ej skulle stämma överens med den inom vår affärsvärld rådande uppfattningen, har i stället uti förslaget upptagits en bestämmelse, enligt vilken säljaren äger lämna gods av det slag han vill. Den eftergift åt säljaren, detta stadgande kan synas innebära, torde ej vara av någon större betydelse, då uppenbart är, att godset i allt fall måste vara sådant, att det inom den bestämda arten kan betraktas såsom felfritt."

Mot detta stadgande anmärktes emellertid inom högsta domstolen: "Då för det fall, som i förevarande paragraf avses, åtskilliga främmande lagar och lagförslag ålägga säljaren att lämna medelgod vara, synes det desto olämpligare att i vår lag införa ett däremot stridande stadgande, som sådant lätt kan vid den s. k. stora handeln mellan svenska och utländska köpmän förorsaka osäkerhet och giva anledning till tvister, huruvida ett avtalat köp blivit rätteligen fullgjort eller icke. På grund härav och då, såsom även i motiven framhållits, stadgandet icke är av någon större betydelse, enär uppenbart är, att godset i varje fall måste vara sådant, att det inom den bestämda arten kan betraktas såsom felfritt, hemställes, att ifrågavarande paragraf måtte ur förslaget uteslutas."

Kommittén synes hava anslutit sig till högsta domstolens mening. Säljaren torde sålunda få anses hava skyldighet att lämna gods av medelgod beskaffenhet, liksom å andra sidan hans skyldighet är härtill begränsad, naturligtvis dock under förutsättning, att icke genom i avtalet använd beteckning utmärkts, att godset skulle vara av bättre eller sämre kvalitet än medelgod.

För övrigt lär man, då fråga är om handelsköp eller av-

talet eljest avser sådant gods, varmed säljaren driver handel, vara berättigad uppställa den fordran, att han levererar god och säljbar handelsvara.¹

Se Kungl. Maj:ts domar den 12 februari 1919; H. 1919 sid. 50 (frö), den 10 oktober 1906; H. 1906 sid. 415 (mjöl), den 11 december 1900; H. 1900 sid. 488 (talg), den 14 april 1897; H. 1897 sid. 208 (bomolja), den 12 december 1895; H. 1895 not A. n:r 348 (salt), den 26 april 1892; H. 1892 not A. n:r 216 (ärter), den 21 december 1885; H. 1885 sid. 615 (sill), och den 26 september 1877; H. 1877 sid. 431 (mjöl).

De befogenheter, som första stycket av ifrågavarande paragraf tillerkänner köparen i följd av fel i godset, äro 1) hävningsrätt eller 2) rätt att kräva giltt gods eller 3) rätt till avdrag å köpeskillingen.

Härom yttrar kommittén:

"Den valrätt mellan köpets hävande och prisets nedsättande, som vid köp av bestämt gods tillkommer köparen då godset befinnes felaktigt, lär även böra erkännas för det fall, att fel yppas i gods, som avlämnas till fullgörande av leveransavtal. De skäl, som vid nästföregående paragraf anförts till stöd för rätten till prisminskning, äga även i detta fall giltighet, och frågan synes här vara av än större praktisk betydelse, i det fel vida oftare göras gällande vid leveransavtal än vid köp av bestämt gods, där köparen esomoftast har tillfälle att före köpet undersöka godset. Utom nu nämnda befogenheter bör vid leveransavtal köparen uppenbarligen, likasom han vid godsets utblivande äger påkalla den avtalade prestationens framtvingande, äga rätt att i stället för det felaktiga godset kräva felfritt gods."

Angående hävningsrätten och rätten till avdrag å köpeskillingen hänvisas till vad under 42 § härom yttrats.

Rätten att kräva giltt gods utgör en nyhet. Den lär emellertid icke vara av avsevärd praktisk betydelse. I händelse

¹ Se Kungl. Maj:ts dom den 18 maj 1898; H. 1898 not A n:r 156. Jfr *Almén* sid. 37.

köparen vill begagna sig av sistnämnda befogenhet, har man att beakta bestämmelserna i 38 § utsökningslagen angående verkställighet av dom, varigenom säljare förpliktats fullgöra leveransavtal.¹

För övrigt är att observera, hurusom köpare, som gjort bruk av rätten att kräva gillt gods, icke sedermera äger att, med ändring av sitt en gång sålunda gjorda val, avvisa sådant gods, där det utan dröjsmål varder avlämnat.

Hävningsrätten liksom rätten att kräva gillt gods är underkastad viss inskränkning.

Rätten att avvisa godset — säges i motiven — "synes även här böra bortfalla, så framt felet är att anse såsom ringa."² Kommittén har ej funnit någon grundad anledning att i detta avseende skilja mellan leveransavtal och köp av bestämt gods. Med erinran, att de flesta distansköp äro att hänföra till leveransavtal, vill kommittén fastmera framhålla, att det enligt dess uppfattning skulle leda till en oskälig hårdhet mot säljaren, om man tilläte köparen att på grund av ett än så obetydligt fel avvisa godset, sedan det efter en tilläventyrs lång och dyrbar transport framkommit till bestämmelseorten och där kanske dragit en hög tull."

I fråga härom är att särskilt observera, hurusom bestämmelsen i 21 §, enligt vilken vid handelsköp varje dröjsmål, således även ett ringa sådant, i regel medför rätt till avtalets hävande, saknar motsvarighet i förevarande paragraf. Denna paragraf, liksom 42 §, utgår från, att köparen jämväl vid handelsköp saknar befogenhet att avvisa godset, då däri befintligt fel är att anse såsom ringa,³ och följaktligen måste åtnöjas med att behålla godset mot nedsatt pris.

Utan avseende därå, att fel i godset är att anse såsom ringa, äger emellertid köparen enligt ifrågavarande paragraf

¹ Se "Juridiska skrifter" 1921 sid. 91.

² Jfr Kungl. Maj:ts dom den 15 maj 1920; H. 1920 sid. 224.

³ I förhållandets natur ligger dock, att det vid handelsköp mera sällan förekommer, att felet i varan är att anse allenast såsom ringa.

avvisa godset, därest säljaren förfarit svikligen d. v. s. gjort sig skyldig till ett förfarande, som är underkastat straff enligt bestämmelserna i 22 kap. strafflagen, eller därest han eljest avvetat felet å sådan tid, att han utan oskäligen kostnad eller svårighet kunnat till köpets fullgörande anskaffa felfritt gods.

I motiven yttras härom allenast, att kommittén till förebyggande av det missbruk, att säljaren avsiktligt avlämnade en vara av något sämre beskaffenhet än med avtalet åsyftats, ansett nödigt att föreslå, det säljaren, så framt han i tid avvetat felet, skall, oberoende av dess betydelse, vara underkastad påföljden av köpets hävande.

Bevisskyldigheten åligger köparen vid tvist därom, huruvida säljaren haft sådan kännedom om felet, som med förevarande stadgande avses.¹

Stadgandet gäller icke det fall, att säljaren saknat vetskap om felet men, om han använt nödig aktsamhet, bort känna det.

I motsats till vad förhållandet är i avseende å speciesköp har vid leveransavtal säljaren enligt förevarande paragrafs andra stycke skyldighet att ersätta köparen dennes skada på grund av fel i godset, ändå att felet ej kan anses bero av försummelse från säljarens sida.

Av de i 24 § antagna grundsatser om skyldighet för säljare av generiskt bestämt gods att i allmänhet ersätta skada, som uppkommer genom dröjsmål med godsets avlämnande, lär — säges i motiven — följä, att en sådan säljare i regel ock är pliktig att ersätta skada, som köparen lider därigenom att godset ej är av utlovad beskaffenhet.² Det skulle uppenbarligen vara föga rimligt, om säljaren genom att avlämna en i sista stund anskaffad, avgjort underhållig vara kunde befria sig från de påföljder, som jämlikt 24 § borde inträda."

¹ Se *Almén* sid. 44 och *Winroth* sid. 248.

² I målet vore väl styrkt, att ifrågavarande, försälda jordnötskakor innehållit ett giftigt ämne, ricinusskal, som förorsakat, att köparens kor, vilka utfodrats med jordnötskakorna, angripits av sjukdom, till följd varav kornas mjölkavkastning minskats samt två av korna måst säljas och nedslaktas, men enär den förlust, som

Säljarens skadeståndsskyldighet förutsätter icke, att avtalet varder av köparen hävt.¹

Såsom under 42 § anmärkts sammanfaller icke under alla förhållanden skadestånd med avdrag å köpeskillingen, där sådant kräves. I händelse köparen, ändå att han fått prisnedsättning, gör förlust därigenom, att han icke bekommit godset i felfritt skick, är han berättigad att få även denna skada ersatt.

Tydligen är säljare skyldig att till köpare, som jämlikt ifråga-varande paragraf krävt gillt gods, utgiva ersättning för den skada, han lidit i följd därav, att han icke å avtalad tid kommit i besittning av dylikt gods.

I fråga om skadeståndsskyldighetens omfattning hänvisas till anmärkningarna under 25 §. Se ock 42 och 45 §§.

I detta sammanhang lämnas emellertid redogörelse för följande rättsfall.

Sedan köpare av ett parti järnmalm vägrat mottaga det levererade partiet såsom varande av underhållig beskaffenhet, samt säljaren med anledning härav utbjudit partiet å auktion, därvid det av köparen inropats för lägre pris än det vid köpslutet betingade, yrkade köparen efter stämning åläggande för säljaren att ersätta den förlust, köparen lidit i följd därav att säljaren icke behörigen fullgjort avtalet. I avseende å skadeståndet anförde köparen, att han i sin ordning hade sålt malm-partiet till H. Borner & C:o L:d i London men att han i följd av säljarens underlåtenhet att leverera malm av god beskaffenhet ej kunnat fullgöra det med nämnda firma träffade avtalet, och

härigenom tillskyndats köparen, icke vore att hänföra till sådan skada, som avsåges i 2 st. av 43 § i lagen om köp och byte av lösegendom; alltså och då icke några omständigheter förelegat, på grund av vilka säljaren kunde anses vållande till den förlust, som i berörda hänseende drabbat köparen, samt säljaren, såvitt visats, icke heller på annan grund vore ansvarig för förlusten, ogillades köparens yrkande om skadestånd. (Kungl. Maj:ts dom den 2 april 1918; H. 1918 sid. 156.) Jfr sid. 106 och 134 not 1 när nedan.

¹ Även enligt förut gällande rätt har köpare, utan att avtalet hävts, tillerkänts skadestånd. Se t. ex. Kungl. Maj:ts domar den 11 oktober 1888; H. 1888 sid. 383, och den 20 april 1894; H. 1894 not A. n:r 124. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 19 mars 1894; H. 1894 sid. 192

härigenom hade köparen gått miste om en handelsvinst, uppgående enligt angiven beräkning till 1,107 kronor. — Säljaren bestred, att köparen gjort någon förlust genom säljarens kontraktsbrott, och åberopade till stöd härför, att köparen inropat malmpartiet till underpris och därför gjort större vinst än köparen beräknat. — Häremot genmälde köparen: Han hade förebragt utredning om det pris, vartill han till den engelska firman sålt malmpartiet, och den vinst han därigenom skulle haft. Mot denna utredning hade säljaren endast anmärkt, att köparen å auktionen inköpt malmpartiet till så billigt pris, att köparen därigenom skyddat sig mot förlust å affären. Om köparen lyckats sälja det å auktionen inköpta partiet med förtjänst, motsvarande den vinst, köparen skulle hava gjort på avtalet med den engelska firman, invercade detta ej på förevarande sak. — Underrätten yttrade, att enär köparen icke emot säljarens bestridande kunde anses hava lagligen styrkt, att köparen genom säljarens uraktlåtenhet att fullgöra leveransavtalet tillskyndats förlust, kunde köparens talan icke bifallas. — Hovrätten fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — Nedre revisionen hemställde om fastställelse av hovrättens dom, men Kungl. Maj:t utlät sig, att enär i saken vore upplyst, att köparen sålt det från säljaren inköpta parti järnmalm till H. Borner & C:o L:d i London mot högre köpeskillning än den till säljaren utfästa men mot i övrigt enahanda villkor som angående säljarens leverans varit avtalade, samt att köparen till följd av säljarens underlåtenhet att lämna malm av leveransgill beskaffenhet ej kunnat fullgöra det med nämnda firma träffade avtal; ty och som säljaren vore pliktig ersätta firman den förlust, som därigenom uppstått för köparen, samt denna förlust med hänsyn till den i saken förebrakta utredningen måste antagas hava uppgått åtminstone till vad köparen i sådant hänseende fordrat, eller 1,107 kronor, förpliktade Kungl. Maj:t, med ändring av hovrättens dom, säljaren att till köparen utgiva detta belopp. (Kungl. Maj:ts dom den 5 november 1907; H. 1907 sid. 445.)

Jfr Kungl. Maj:ts domar den 15 maj 1895; H. 1895 sid. 215, den 24 mars 1903; H. 1903 not A. n:r 88, den 6 december 1904; H. 1904 not A. n:r 313, och den 7 april 1916; H. 1916 sid. 178.

Se för övrigt Kungl. Maj:ts domar den 31 december 1907; H. 1907 sid. 575 (ersättning för godsets i följd av felet minskade värde), den 5 november 1907; H. 1907 sid. 445, den 4 februari 1879; H. 1879 not A. n:r 48, och den 4 februari 1879; H. 1879 not A. n:r 47 (ersättning för mistad handelsvinst), den 19 juli 1901; H. 1901 not A. n:r 285, och den 4 december 1903; H. 1903 not A. n:r 446 (ersättning för hinder i näring), samt den 24 oktober 1894; H. 1894 not A. n:r 282, den 14 april 1897; H. 1897 sid. 208, och den 9 oktober 1903; H. 1903 sid. 385 (täckningsköp).

De hänsyn, som föranlett, att från regeln om säljarens skadeståndsskyldighet vid *dröjsmål* med fullgörande av leveransavtal gjorts undantag för det fall, att i följd av förhållanden, som ej bort av säljaren beräknas, möjligheten att avlämna sådant gods, som köpet avser, är utesluten, hava naturligen betingat motsvarande undantag från regeln om säljarens skadeståndsplikt i följd av *felaktig* leverans.

En hänvisning till de i 24 § upptagna bestämmelser angående omöjlighet att fullgöra avtalet har ock intagits i andra stycket av ifrågavarande paragraf.

Säljaren är alltså skadeståndsskyldig, utan så är att han på grund av förbehåll vid köpet är från ersättningsskyldighet befriad, eller ock möjligheten att till köpets fullgörande anskaffa felfritt gods må anses utesluten i följd av omständighet, som ej bort av säljaren vid köpets avslutande tagas i beräkning, såsom förstörelse av det slag eller parti, köpet avser, eller krig, införsel förbud, eller därmed jämförlig händelse. Se i fråga här om anmärkningarna under 24 §.

Beträffande det så kallade halvgeneriska köpet må emellertid här (jfr motiven) särskilt erinras om det ingalunda oviktiga fall, att hela det parti, varur godset skolat tagas, befinnes behäftat med ett fel, som säljaren ej avvetat. I dylikt fall blir enligt ifrågavarande lagrum säljaren i regel skadeståndsfri,¹ något som uppen-

¹ Se ock sid. 134 not 1 här nedan.

² Att skadeståndsskyldighet understundom kan drabba säljaren framgår av bestämmelserna i 42 §.

barligen kräves därav, att han, om försäljningen omfattat hela partiet, undsluppit skadeståndets gäldande.

Observeras bör dock, att säljarens befrielse från skadeståndsplikt förutsätter, att omöjligheten icke av honom bort tagas i beräkning.

De befogenheter, som ifrågavarande paragraf tillägger köpare, äro, i enlighet med vad rörande specieköp under 42 § framhållits, i viss mån modifierade genom andra bestämmelser i lagen. Se härom exempelvis 47 samt 52 och 54 §§.

Angående den tidpunkt, som är avgörande för bedömande av frågan, huruvida fel vidlåder såld vara, se 44 §.

Spörsmålet, huruvida köparen, där en del av godset är behäftad med fel, är berättigad att häva köpet i dess helhet (eller endast i avseende å den del, som är felaktig), löstes i nya lagberedningens förslag (43 §) på följande sätt: "Är allenast en ringa del av godset behäftad med fel, och kan det ej antagas för köparen medföra särskild olägenhet att behålla det övriga, må köpet ej, mot säljarens bestridande, hävas vidare än i avseende å den del, som felaktig är".

I motiven yttrades härom: "Köparens rätt att häva köpet har ansetts böra i någon mån inskränkas; och kan beredningen såsom stöd härför åberopa vår domstolspraxis. Vid leveranser, särskilt större sådana, inträffar lätt, att någon del därav är behäftad med fel. Sådant kan på grund av godsets beskaffenhet eller andra tillfälliga omständigheter understundom knappast undvikas, även om säljaren vid leveransens fullgörande använder all möjlig omsorg. Att vid sådant förhållande, även om felet förekommer allenast hos en ringa del av godset, låta köparen ovillkorligen häva köpet i dess helhet, synes alltför strängt".

Mot den av nya lagberedningen sålunda uttalade principen framställdes icke någon anmärkning inom högsta domstolen.

Den nya lagstiftningen innehåller ej något uttryckligt stad-

gande i ämnet. Av bestämmelserna i 42 och 43 §§, jämförda med 50 §, lär emellertid följa, att frågan måste bedömas med hänsyn därtill, om det i en del av godset befintliga felet är att anse såsom väsentligt i förhållande till värdet av hela godset.¹

Att hittills rådande praxis förvägrat köparen rätt att häva avtalet i dess helhet, då blott en ringa del av godset är behäftad med fel, framgår exempelvis av följande av Kungl. Maj:t den 30 november 1880 (H. 1880 sid. 408) meddelade dom: Genom de å köparens sida företedda betyg av vederbörande kontrollanter vore styrkt, att av ifrågakomna 308 fat tre innehållit annan vara än köparen genom åberopade avtalet under benämning av prima författningsenlig fotogen sig tillhandlat, men enär detta förhållande icke inverkade på köparens betalningsskyldighet för övriga 305 fat, samt icke visat vore, huruvida innehållet jämväl i någon del av sistnämnda fat varit av beskaffenhet, att det samma icke enligt omförmälda köpeavtal finge anses leveransgillt, förpliktades köparen att för nyssnämnda 305 fat till säljaren erlägga betalning i enlighet med de vid köpeavtalet överenskomna villkor.²

Ehuru köparen, såsom ovan anförts, enligt den nya lagstiftningen, när allenast en ringa del av godset är behäftad med fel, icke har befogenhet att mot säljarens bestridande häva köpet vidare än i avseende å den del, som är felaktig, lär dock i ungefärlig överensstämmelse med nya lagberedningens förslag denna regel vara underkastad inskränkning för det undantagsfall, att köparen förmår styrka, att det för honom skulle medföra någon särskild, avsevärd olägenhet att behålla den felfria delen.

Den i viss mån redan berörda frågan, huruvida köparen, där en del av godset är behäftad med fel, äger befogenhet att mot säljarens bestridande behålla vad som är felfritt, samt avvisa återstoden, är alls icke besvarad i den nya lagstiftningen.

¹ Se *Almén* sid. 51 och *Winroth* sid. 250.

² Se emellertid Kungl. Maj:ts dom den 17 oktober 1884; H. 1884 not A. n:r 296. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 28 september 1898; H. 1898 sid. 344.

I det preliminära utkastet till ifrågavarande lag förekom härom följande stadgande: "Är en del av godset behäftad med fel, stånde köparen öppet att behålla allenast vad felfritt är, dock ej där sådant skulle lända säljaren till oskäligen skada."

Stadgandet ströks emellertid sedermera på grund av anmärkningar från de norska kommittéernas sida.

I detta sammanhang anføres ur de norska motiven följande: När blott en del av det levererade är felaktigt, uppstår spørgsmålet, huruvida köparen kan avvisa det felaktiga och behålla återstoden. Att han har sådan rätt, antages av *Aubert*. Denna regel måste emellertid i varje fall underkastas den begränsning, att köparen icke har rätt att på det sätt manipulera med varan, att han själv sammansätter ett nytt kontraktsevenligt föremål (skumma varan). Den, som köpt en del tunnor sill och finner, att det finnes en del oanvändbara sillar i varje tunna, kan således tydligen icke hava rätt att ompacka varan och avvisa, vad han kasserar. Även om regeln erhöles denna begränsning, skulle den emellertid gå längre, än handelsuppfattningen hos oss nu tillåter. Genom den undersökning, kommittén anställt, har det visat sig, att man är föga hågad att överhuvud medgiva köparen rätt att dela, och rättsuppfattningen synes mer och mer gå i den riktningen, att köparen, om felet är väsentligt i förhållande till hela kontraktsföremålet, kan välja mellan att häva hela avtalet och att låta avtalet bestå i dess helhet (med avdrag å köpeskillingen eller skadestånd), och att han i motsatt fall blott har den senare befogenheten. Under dessa omständigheter har kommittén icke ansett sig böra giva någon regel i avseende å spørgsmålet.

I danska motiven yttras däremot angående förevarande spørgsmål följande: Förslaget giver icke någon särskild regel om köparens rätt att häva köpet i det fall, att allenast en del av det levererade är behäftad med fel. Enligt de i vår rättspraxis följda grundsatser lærer emellertid köparen, under förutsättning att felet har mer än oväsentlig betydelse för hans intresse i hela leveransen, anses berättigad att, i stället för att häva köpet i dess helhet, behålla den felfria delen och avvisa återstoden, med mindre det i det föreliggande fallet, t. ex. på grund

av varans beskaffenhet, skulle leda till oskäligen skada för säljaren. Men liksom denna befogenhet i varje fall icke får av köparen begagnas till att på egen hand åt sig avskilja en felfri del av leveransen (skumma varan), kunna å andra sidan näppeligen härom uppställas regler med tillräcklig bestämdhet.

Svensk praxis giver köparen uti ifrågavarande avseende åtminstone en lika gynnsam ställning, som enligt vad nyss anförts synes tillkomma honom i dansk rätt.

Under förutsättning att det fel, varom fråga är, har den betydelse, att köparen ägt häva avtalet, om det endast avsett den del, som är felaktig, kan sålunda såsom regel uppställas, att befogenhet tillkommer köparen att avvisa den felaktiga delen men behålla återstoden.¹

Följande rättsfall äro härutinnan belysande:

E. Lange instämde J. Schuback med yrkande att utfå ett visst belopp för ett parti sill, som Lange till Schuback levererat men vilket denne, ehuru han förfogat över en del därav, vägrat att tillfullo betala. Underrätten yttrade, att enär av de i fartyget *Annona* vid dess ankomst till Marstrand befintliga tunnor sill Schubacks vid utlossningen närvarande ombud godkänt och mottagit endast 3,131 stycken, medan ombudet däremot, på sätt vittnen intygat, bestämt vägrat att mottaga återstoden, utgörande enligt Schubacks ej vederlagda uppgift 1,338 stycken, vilka avskilts och av fartygets manskap särskilt för sig upplagts, samt vid jämförelse av den å ömse sidor i målet förebragta bevisning måste anses ådagalagt, att sistberörda avskilda tunnor icke varit av leveransgill beskaffenhet, vadan Schuback ej haft skyldighet att desamma emottaga; fördenskull och emedan vid sådant förhållande den omständigheten, att Schuback förfogat över en del av tunnorna, icke kunde för honom medföra förpliktelse att erlægga betalning för flera än han tagit emot, kunde käromålet icke i vidare mån bifallas, än att Schuback förpliktades att betala 3,131 tunnor. — Hovrätten utlät sig däremot

¹ Mot *Winroth* sid. 249, men i överensstämmelse med *Almén* sid. 56—57.

Köparen har ifrågavarande befogenhet, även om på grund av felets betydelse det stått honom öppet att häva avtalet i dess helhet. Se *Almén* i *Tidskrift for Retsvidenskab* 1919 sid. 282.

i dom, att, ehuru i målet blivit ådagalagt, att en del av ifrågasvarande tunnor varit av dålig beskaffenhet och icke i sitt vid leveransen befintliga skick användbara till det därmed avsedda ändamålet; likväl och som Schuback icke, efter det han vid tunnornas framkomst till Marstrand om desammas beskaffenhet erhållit kännedom, påyrkat återgång av köpet i dess helhet utan fast hellre själv förfogat över större delen av dem, funne hovrätten Schuback icke kunna undgå att betala hela det levererade partiet. — Nedre revisionen hemställde, att Kungl. Maj:ts måtte, med ändring av hovrättens dom, fastställa underrettens beslut. Och enär, mot vad av Schuback blivit beträffande de 1,338 tunnor, denne vägrat mottaga, anmärkt och utrett, Lange icke gittat visa, att samma tunnor eller viss del därav varit av beskaffenhet att kunna godkännas, samt den omständigheten, att Schuback mottagit en del av de försända tunnorna och däröver förfogat, icke lagligen föranledde därtill, att Schuback skulle vara pliktig betala jämväl de tunnor, vilka, såsom icke leveransgilla, han vägrat mottaga, prövade Kungl. Maj:ts rättvist att, med ändring av hovrättens dom, fastställa det slut, vartill underrätten kommit. (Kungl. Maj:ts dom den 14 november 1894; H. 1894 sid. 549.)

Det vore i målet utrett, att en mindre del av det levererade sillpartiet varit behäftad med fel; och enär köparen, ehuru han icke på grund av nämnda fel varit berättigad att avvisa partiet i dess helhet, med hänsyn till felets beskaffenhet ägt rätt att avvisa den del, i vilken fel förefunnits, och förfoga över återstoden; ty och som säljaren genom sin åtgärd att fordra partiets godkännande och, då sådant uteblivit, låta försända det till annan ort betagit köparen nämnda rätt och därigenom brutit avtalet, ogillades säljarens yrkande om betalning, och förpliktades säljaren att gottgöra köparens kostnader för sillpartiets mottagning och besiktning. (Kungl. Maj:ts dom den 24 mars 1916; H. 1916 sid. 111.)

Se ock Kungl. Maj:ts domar den 15 maj 1920; H. 1920 sid. 224, den 13 mars 1899; H. 1899 not A. n:r 98, och den 26 februari 1901; H. 1901 not A. n:r 52.

Köparens rätt att, där godset delvis är felaktigt, behålla

allenast den felfria delen, torde böra bortfalla för det undantagsfall, att utövandets av sådan rätt skulle med avseende å godsets beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter visa sig avsevärt skada säljarens befogade intressen. Exempelvis lär icke den, som köpt ett par rasduvor, äga att, om den ena är behäftad med fel, avvisa denna men behålla den andra mot erläggande av hälften av avtalade köpeskillingen.¹

I överensstämmelse med vad i norska och danska motiven särskilt framhållits kan befogenhet ej heller tillkomma köparen att "skumma varan" d. v. s. att genom några särskilda manipulationer med densamma kombinera någon felfri² del.³

I avseende härå bör emellertid följande rättsfall uppmärksammas.

Sedan köpare av visst antal lådor fläsk gjort anmärkning om fel i varan, hade med säljarens begivande en del av lådorna återsänts till säljaren, som därefter tillställt köparen andra lådor i stället för vad som återsänts. Säljaren yrkade sedermera efter stämning, att, enär köparen skulle före återsändandet obehörigen sorterat fläsket, han måtte förpliktas ersätta säljarens kostnader i anledning av den nya leveransen ävensom dömas till ansvar för svikligt förfarande. — Underrätten yttrade: I anledning av parterna emellan träffat avtal hade säljaren i slutet av juni 1907 till Vinslöfs järnvägsstation för köparens mottagande sänt tio lådor amerikanskt fläsk. Av dessa lådor hade köparen den 25 nämnda månad låtit till sig hemforsla fem lådor. Efter att hava meddelat säljaren, att det bekomna fläsket vore härsket, hade köparen till säljaren återsänt sju lådor fläsk. I stället

¹ Man torde kunna säga, att köparen icke har ifrågavarande rätt, när värdet av godset i dess helhet överstiger värdet av de särskilda delarna. Jfr *Almén*, sid. 53.

² Detta naturligen under förutsättning, att ej handelsbruk eller avtal till annat föranleder. Se Kungl. Maj:ts domar den 11 december 1900; H. 1900 sid. 488 och den 25 november 1914; H. 1914 not A. n:r 523.

³ *Almén* i Tidskrift för Retsvidenskab 1919 sid. 282—283 yttrar, att om till fullgörande av ett köpeavtal avlämnats bättre och sämre varor i sådan blandning, att partiet i dess helhet är att anse såsom leveransgillt, äger köparen icke gallra eller plocka ut den bättre delen och avvisa återstoden. "Det var just fall av detta slag, som åsyftades, då i den nyssnämnda bestämmelsen i det preliminära utkastet om rätt för köparen till partiellt hävande gjordes undantag för den händelse sådant skulle lända säljaren till oskäligen skada."

för dessa hade säljaren sedermera tillsänt köparen sju lådor annat fläsk, varefter köparen till säljaren erlagt överenskommen betalning för allt det bekomna fläsket. Säljaren hade icke förmått styrka, att de lådor, han återbekommit från köparen, innehållit annat fläsk, än det säljaren tillsänt köparen, och än mindre att köparen, såsom säljaren påstått, svikligt utbytt en del av det honom tillsända fläsket mot annat sämre fläsk. Genom sin åtgärd att efter sortering av fläsket i de fem lådor, köparen forslat till sitt hemvist, återsända två lådor fläsk och behålla det övriga kunde köparen desto mindre hava ådragit sig någon ersättningsskyldighet mot säljaren, som allt fläsket enligt köpeavtalet skulle vara "prima" d. v. s. av bästa beskaffenhet, samt köparen styrkt, att åtminstone en del av fläsket i nämnda fem lådor varit härsket och av dålig beskaffenhet. På grund härav prövade underrätten rättvist att ogilla säljarens i målet förda talan. — Hovrätten fann enligt utslag skäl icke hava förekommit, ledande till ändring i underrättens beslut; och Kungl. Maj:t fann ej skäl göra ändring i hovrättens utslag. Ett justitieråd yttrade emellertid: "Jag prövar rättvist fastställa hovrättens utslag, såvitt säljarens talan grundats därå, att köparen gjort sig skyldig till brottsligt förfarande; men emedan, vad angår målet i övrigt, köparen från de fem lådor, som han låtit hemforsla av den första leveransen, frånskilt de bästa fläskstyckena och därefter i två lådor sänt tillbaka återstoden jämte ej undersökta fem lådor, samt köparen icke varit berättigad härtill, sedan han vidtagit berörda sortering; ty och som säljaren, vilken, innan han erhållit kännedom om sorteringen, sänt annan vara i utbyte mot den återställda, följaktligen bör erhålla ersättning för kostnaderna, ostridigt uppgående till 57 kronor, med anledning av varuutbytet, prövar jag rättvist på det sätt ändra hovrättens dom, att köparen förpliktas till säljaren utgiva nämnda belopp." (Kungl. Maj:ts utslag den 13 maj 1909; H. 1909 sid. 270.)

Härmed må följande rättsfall jämföras.

Enär hela det till köparen levererade kolpartiet utgjorts av kol utav det kontraherade märket, samt köparen, vilken såsom skäl för sin vägran att godkänna viss av honom avskild del av partiet åberopat, att denna del haft för stor stybbhalt, icke ådaga-

lagt, att kolpartiet såsom helhet betraktat innehållit stybb till så stor myckenhet, att detsamma icke varit såsom kol av ifrågavarande märke leveransgillt, ålades köparen betalningsskyldighet. (Kungl. Maj:ts dom den 3 februari 1916; H. 1916 sid. 26.)

Om, såsom ovan förutsatts, där en del av godset är felaktigt, köparen äger avvisa denna del samt behålla återstoden, bör konsekvensen härav vara, att han, om allt godset är felaktigt, är berättigad att mottaga en del därav såsom felfri och avvisa det övriga.¹

Denna mening har ock godkänts i praxis.

Enär det vore lagligen utrett, att det parti av 1,000 kg. farinasocker, som säljaren i slutet av augusti månad 1896 levererat till köparen, varit av synnerligen dålig samt åberopat prov betydligt underlägsen beskaffenhet, samt köparen omedelbart efter sockrets mottagande vederbörligen framställt anmärkning mot leveransen; ty och som vid sådant förhållande köparen icke varit skyldig att mottaga det levererade sockret eller därför erlægga likvid, samt ostridigt vore, att av det ifrågavarande partiet 300 kg. till säljarens disposition kvarläge i köparens magasin, i följd varav köparen icke kunde lagligen åläggas att för nämnda del av det ifrågavarande sockerpartiet utgiva betalning, men köparen till en annan person avyttrat övriga 700 kg. socker och genom att sålunda förfoga däröver fransagt sig rätten att njuta befrielse från skyldighet att för detsamma erlægga betalning, alltså förpliktades köparen att till säljaren utgiva likvid för 700 kg. efter avtalat pris. (Kungl. Maj:ts dom den 25 augusti 1899; H. 1899 sid. 356.)

Se ock Kungl. Maj:ts domar den 15 februari 1893; H. 1893 sid. 61, den 15 maj 1895; H. 1895 sid. 215, den 1 april 1896; H. 1896 not A n:r 122, den 24 mars 1899; H. 1899 sid. 139,

¹ Av annan mening *Almén* sid. 59 och *Winroth* sid. 250. *Lassen* (Haandbog i Obligationsretten Spec. Del. sid. 77) yttrar däremot: "For saavidt man tillægger kjøberen den omtalte Beføjelse — att delvis häva köpet på grund av fel i en del av godset — maa man naturligen ogsaa tillægge ham Beføjelse til, naar hele Varen er ukontraktsmæssig, at tage en Del af den som kontraktsmæssig mod fuld betaling for denne Del."

den 3 december 1902; H. 1902 sid. 427, och den 31 maj 1905; H. 1905 sid. 288.

Härmed må jämföras följande rättsfall.

Enär, även om i saken kunde anses ådagalagt, att ifrågasvarande 150 balar torvströ, vilka köparen medgivit sig hava efter rekvisition¹ bekommit från säljaren, varit av sämre beskaffenhet än köparen i avtalet betingat sig, varom ock köparen inom vederbörlig tid till säljaren framställt anmärkning jämte det köparen upplagt partiet till säljarens disposition, köparen dock medgivit, att han sedermera använt tio balar för egen räkning,² kunde köparen icke lagligen undgå att erlagga betalning för partiet i dess helhet. (Kungl. Maj:ts dom den 6 november 1908; H. 1908 sid. 493.)

I enlighet med den utgång, sistberörda rättsfall erhöll, lär köparens ifrågasvarande befogenhet genom den nya lagstiftningen vara begränsad. Av 57 § första stycket, jämförd med senare delen av 58 §, torde nämligen framgå, att, där köparen en gång avvisat godset i dess helhet, han sedermera ock måste betala hela köpeskillingen, så framt han ej återställer godset väsentligen oförminskat.

Däremot synes den åsikten icke vara riktig, enligt vilken omförmälda lagrum skulle lägga hinder i vägen för köparen att, ehuru allt godset är felaktigt, förklara sig vilja godkänna en del därav såsom felfri samt i överensstämmelse härmed behålla denna del men avvisa återstoden. Det är köparens ensak, om han vill godtaga med fel behäftat gods, och man kan ej heller rimligen antaga, att den säljare, som i allo avlämnat underhaltigt gods, skulle uti ifrågasvarande avseende vara av lagen försatt i förmånligare ställning än den, som till en del fullgjort sin skyldighet i avseende å godsets beskaffenhet. Stadgandet i 57 § att, då köp varder hävt, säljaren ej är pliktig att återbära vad han å köpeskillingen uppburit, med mindre han återbekommer godset väsentligen oförminskat, kan vad nu förevarande fall angår icke hava annan innebörd, än att säljaren *i den mån* av-

¹ Köpet var avslutat före den nya lagens tillkomst.

² Köparen hade förfogat över denna del i avkvittning å kostnader, som han haft för varans forslande och uppläggande för säljarens räkning.

talet blivit hävt äger anspråk på att den del av godset, som sålunda avvisats, väsentligen oförminskad varder till honom återställd.

I den nu gjorda framställningen har förutsatts, att fråga är om gods av samma slag (som sålts efter antal, mått, mål eller vikt.)

Om åter gods av olika slag, vilka icke till varandra stå i förhållande av huvud- och bisaker, utgöra föremål för samma avtal (speciesköp eller leveransavtal), så kan, därest de särskilda slagen icke heller kunna betraktas såsom en enhet, utan sammanförandet av dem i ett avtal måste anses bero på en tillfällighet, den omständigheten att ett eller flera slag äro behäftade med fel aldrig berättiga köparen att häva avtalet jämväl vad angår de slag, som äro felfria. Detta gäller även för det fall, att gemensamt pris åsatts allt det sålda.

Därest kontrahenterna utgått därifrån, att allt godset, ehuru av olika slag, skulle vara att anse såsom en enhet, äger emellertid en var av dem fordra, att hävandet skall omfatta allt godset, så framt särskiljandet av det med fel behäftade skulle lända honom till avsevärt förfång.

Jfr Kungl. Maj:ts domar den 20 februari 1915; H. 1915 not A. n:r 74, den 23 april 1895; H. 1895 not A. n:r 163, den 11 oktober 1900; H. 1900 not A. n:r 394, den 9 oktober 1903; H. 1903 not A. n:r 347, och den 31 december 1907; H. 1907 not A. n:r 503. Se ock Kungl. Maj:ts domar den 22 augusti 1900; H. 1900 not A. n:r 336, och den 8 april 1902; H. 1902 not A. n:r 111.

Är en huvudsak felaktig, omfattar hävningsrätten jämväl den felfria bisaken. Om det åter är bisaken, som har fel, kan detta icke grundlägga rätt till hävande i avseende å huvudsaken. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 30 november 1900; H. 1900 not A. n:r 497.

Köpare, som på grund av fel i varan stämt om återgång och skadestånd, äger under rättegången ändra denna talan till yrkande om avdrag å köpeskillingen. Se Kungl. Maj:ts dom den 13 mars 1920; H. 1920 sid. 92.

44 §. Fråga, huruvida fel vidlåder godset, skall, så framt ej felet uppkommit genom säljarens vållande, bedömas med hänsyn till godsets beskaffenhet vid den tid, då faran för dess förstörelse övergick på köparen.

I farans övergång på köparen ligger, att denne är pliktig att betala köpeskillingen, även om godset därefter genom olyckshändelse förstöres eller försämras (jfr 17 §.)¹ Fel, som uppstår genom sådan händelse, kan alltså icke av köparen göras gällande mot säljaren.

Det förekommer emellertid i avseende å åtskilliga varor, att de på grund av sin egen beskaffenhet eller den behandling, som särskilt under transporten åt dem måste ägnas, äro underkastade förändring eller försämring. Vidkommande dessa fall erfordras — anmärkes i motiven — föreskrift om den tid, till vilken man bör hänföra sig vid bedömande av godsets kontraktsenlighet; och uppenbart är, att då avvikande avtal ej träffats — något som vid distansköp tämligen ofta förekommer — tidpunkten för farans övergång bör vara avgörande även för denna fråga.

I överensstämmelse härmed stadgar ock förevarande paragraf, att avgörandet, huruvida fel i godset skall drabba säljaren eller köparen, beror på, om det förefunnits vid den tidpunkt då faran övergick på köparen, eller om det uppkommit först senare. Hänsyn skall alltså i regel tagas till tiden för det faktiska avlämnandet. Sker avlämnandet genast, är godsets beskaffenhet vid köpslutet avgörande; vid distansköp ankommer det på godsets beskaffenhet vid dess avsändande och icke vid dess framkomst. (Jfr emellertid 65 §.)

Den sålunda uppställda regeln medför dock icke, såsom i danska motiven särskilt framhålles, att ett fel, som yppar sig först efter avlämnandet men förefunnits redan vid avlämnandet, icke kan göras gällande mot säljaren. Detta framgår även vid en jämförelse mellan uttrycken i förevarande paragraf ("fråga, huruvida fel *vidlåder* godset") samt 52 § ("yppas fel"). Om t. ex. hos en såld häst först efter avlämnandet yppas sjukdom,

¹ Jfr 37, 60 och 62 §§.

äger köparen ändå häva avtalet under förutsättning, att hästen redan därförut angripits av sjukdomen. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 12 januari 1886; H. 1886 sid. 11, den 24 juli 1902; H. 1902 sid. 239, den 22 maj 1903; H. 1903 sid. 234, och den 2 maj 1917; H. 1917 not A. n:r 227.

I händelse vid speciesköp säljaren garanterat viss egenskap hos godset, men denna egenskap sedermera befinnes icke vara för handen, är, såsom under 42 § anmärkts, säljarens skadeståndsskyldighet beroende därpå, om egenskapen saknades i det ögonblick, avtalet slöts. Var så icke fallet, utan har "felet" först sedermera uppkommit, kan köparen endast fordra avtalets hävande eller avdrag å köpeskillingen.

Befinnes det åter, att egenskapen ifråga vid godsets avlämnande är för handen, men att den saknats i det ögonblick, avtalet slöts, lär köparen jämlikt förevarande paragraf icke kunna göra något anspråk gällande mot säljaren.

Har säljaren garanterat en saks hållbarhet, och saken sedermera omedelbart efter avlämnandet gått sönder under dess användning till avsett ändamål, så kan säljaren tydligen icke freda sig från skadeståndsskyldighet allenast under åberopande av det faktum, att saken var hel vid avtalets slutande. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 1 september 1899; H. 1899 sid. 362, och den 7 oktober 1908; H. 1908 not A. n:r 346.

Avser garanti viss tid, bör detta vanligen betraktas såsom ett medgivande av säljaren att ett under garantitiden yppat fel må presumeras hava förefunnits vid den uti ifrågavarande paragraf avsedda tidpunkt. Dock måste förutsättas, att felet har sin grund i godsets egen beskaffenhet och sålunda icke efter nämnda tidpunkt uppkommit av ren olyckshändelse. Dylikt fel kan garantin i vanliga fall icke anses omfatta.¹

Såsom ovan nämnts avser förevarande paragraf särskilt sådana fall, då godset utan yttre händelse på grund av sin egen

¹ Se *Almén* sid. 64 not 7 A. och *Winroth* sid. 265. Jfr *Almén* i *Tidskrift for Retsvidenskab* 1919 sid. 284 ävensom *Ugeskrift for Retsvæsen* 1918 sid. 368.

beskaffenhet varder försämrat. Härvid är emellertid att märka, att, där vid speciesköp avlämnandet skall ske först långt efter köpslutet, säljaren, ändå han står risken, icke kan göras ansvarig för den normala försämring, som godset på grund av tidens inverkan före avlämnandet undergår.¹

Ehuru, vid distansköp frågan, huruvida fel vidlåder godset, i regel² skall bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet vid avsändandet, har köparen naturligtvis och såsom 51 § jämväl föreskriver icke skyldighet att då undersöka godset för att, om fel därvid konstaterats, framställa anmärkning. Först när godset kommit köparen till handa, åligger honom dylik skyldighet.

Det är emellertid ingalunda tillfyllest, att köparen, sedan han mottagit godset, styrker, att det vid framkomsten varit behäftat men fel.³ Han måste därjämte visa, att felet fanns redan vid avsändandet.⁴

Se Kungl. Maj:ts domar den 7 april 1917; H. 1917 sid. 252, den 25 september 1916; H. 1916 sid. 423, den 3 maj 1916; H. 1916 sid. 262, den 16 mars 1915; H. 1915 not A. n:r 126, den 6 augusti 1914; H. 1914 not A. n:r 332, den 27 februari 1884; H. 1884 sid. 63, den 10 december 1886; H. 1886 not A. n:r 357, den 10 november 1893; H. 1893 not A. n:r 318, den 1 september 1899; H. 1899 sid. 362, den 24 mars 1903; H. 1903 not A. n:r 92, och den 12 mars 1906; H. 1906 not A. n:r 95.

Jfr Kungl. Maj:ts domar den 19 augusti 1895; H. 1895 sid. 315, och den 2 augusti 1901; H. 1901 sid. 351.

¹ Se *Almén* sid. 67 och *Winroth* sid. 240.

² Jfr 10 §. Annorlunda enligt 65 §. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 24 november 1893; H. 1893 not A. n:r 346, och den 5 juni 1913; H. 1913 sid. 280.

³ Då köparen har godset i besittning, är det ju han, som har bevisbördan i fråga om dess beskaffenhet. Jfr sid. 91.

⁴ Särdeles ofta lär man emellertid av den omständigheten, att godset vid framkomsten är behäftat med fel, kunna sluta till, att felaktighet förefunnits redan vid avsändandet. Jfr sid. 126.

När köparen står transportrisken, svarar naturligtvis icke säljaren för fel, som uppkommit under transporten.

Regeln i förevarande paragraf gäller naturligen icke, då felet uppkommit genom säljarens vållande.

I nya lagberedningens förslag (26 §) var intaget följande stadgande: "Säljaren vare, ändå att faran ej ligger å honom, ansvarig för skada, som, innan godset avlämnas, genom hans vanvård eller vållande uppkommer. — Har i fall, varom i 20 §¹ stadgas, säljaren vid godsets försändande utan giltigt skäl avvikit från given föreskrift eller eljest oriktigt förfarit, svare han för därigenom uppkommen skada."

I motiven till stadgandet yttrades: "Att säljaren bör vara skyldig att vårda det gods han sålt, till dess det avlämnas till köparen, är, såsom lagkommittén yttrat i sina motiv till 1 kap. handelsbalken, så ostridigt, att något bevis därför ej lärer vara av nöden; och lagkommittén bestämmer även denna vårdplikt sålunda, att säljaren bör iakttaga den försiktighet och uppmärksamhet, som han och andra vanligen använda i vårdandet av egendom, som tillhör dem själva. Med anslutning till lagkommitténs åsikt, som även i andra länder gjort sig gällande, har beredningen i 26 § föreslagit, att säljaren, ändå att faran ej ligger å honom, skall vara ansvarig för skada, som, innan godset avlämnas, genom hans vanvård eller vållande uppkommer. Med säljarens underlåtenhet att taga vård om sålt gods likställes det fall, att han avviker från någon av köparen given föreskrift, eller ock så att han vid val av transportmedel eller eljest försummar att iakttaga nödig försiktighet och omtanke. I sådant fall blir säljaren ansvarig även för skada, som under transporten träffar godset, dock endast om skadan förorsakas av hans oriktiga förfarande."

Det i förevarande paragraf använda uttrycket, att "felet uppkommit genom säljarens vållande,"² avser tydligen särskilt,

¹ 20 § avsåg distansköp.

² Jfr Kungl. Maj:ts dom den 23 februari 1912; H. 1912 sid. 57. Köparen berättigades till avdrag å köpeskillingen, enär i målet vore styrkt, att i 15 vagnslaster av ifrågavarande parti kol vid framkomsten till Vasselhyttans järnvägsstation funnits en avsevärd myckenhet snö och stybb, att snön inkommit bland kolen under den av säljaren verkställda inlastningen i järnvägsvagnar och således innan kolen omhändertagits av järnvägens personal samt att på grund av den sålunda i lasterna uppkomna fuktighet en del av kolen under transporten övergått till stybb. (Leveransen skulle ske "fritt banvagn".)

i nära anslutning till nya lagberedningens förslag, ej mindre det fall, då felet har sin grund däri, att säljaren åsidosatt honom åliggande vårdnadsplikt,¹ än även det fall då felet orsakats därav, att säljaren brustit i nödig aktsamhet vid godsets försändande (exempelvis bristfälligt emballage.)²

Tydligen kan icke ett av säljarens "vållande" förorsakat fel berättiga köparen till avtalets hävande eller att kräva avdrag å köpeskillingen utan hänsyn till den tidpunkt, när felet åstadkoms.

Härutinnan är följande yttrande i danska motiven belysande: Med avseende å det i paragrafen uppställda förbehåll för det fall, att felet uppkommit genom säljarens försummelse, ligger i sakens natur, att det icke avser ett försumligt förhållande å säljarens sida, sedan godset utgivits till köparen. Gör säljaren sig skyldig till försummelse genom företagandet av någon anstalt med hänsyn till godset vid denna tidpunkt, är det utan betydelse i fråga om köparens plikt att betala köpeskillingen och medför allenast skadeståndsskyldighet för säljaren liksom för en var tredje man.

Om samma sak yttras i norska motiven: Om säljaren genom någon sin försummelse åstadkommer skada å godset, sedan avtalet slutits men innan avlämnandet ägt rum, är det överflödigt att nämna, det skadan går ut över honom. Har felet uppkommit under tiden mellan avlämnandet och besittningstagandet, och beror det på någon försummelse från säljarens sida, skulle huvudregeln i förevarande paragraf leda till, att köparen icke kunde häva avtalet utan endast fordra skadestånd. En dylik lösning har emellertid kommittén funnit betänkligt att lagfästa och därför överlåtitt åt domstolarna att avgöra, om köparen också i detta fall kan häva köpet.

I svenska motiven uttalas en något avvikande mening. Där säges nämligen: "I avseende å det i paragrafen intagna förbehåll angående fel, som uppkommit genom säljarens vållande, lär knappast behöva erinras, att här ej åsyftas åtgärder, som kunna tänkas ifrågakomma efter godsets avlämnande. Av köpeavtalets

¹ Jfr 17 § andra punkten.

² Jfr Kungl. Maj:ts dom den 30 oktober 1911; H. 1911 not A. n:r 430.

natur följer tydligen, att vad säljaren på detta stadium företager ej äger inflytande på köparens skyldighet att gälda köpeskillingen utan endast kan medföra skadeståndsplikt.“

Bevisskyldigheten åligger köparen vid tvist därom, huruvida ett i godset under transporten uppkommet fel har sin grund i någon säljarens försummelse i avseende å godsets försändande. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 17 april 1905; H. 1905 not A. n:r 145, och den 14 februari 1906; H. 1906 not A. n:r 45.

Om åter, efter det faran övergått på köparen men under det säljaren haft vårdnadsplikt,¹ fel uppkommer i godset, åligger det säljaren att styrka, det skadan timat av våda, d. v. s. genom en olyckshändelse, som han icke skäligen bort förutse eller förebygga. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 7 juni 1898; H. 1898 sid. 224, och den 23 september 1875; H. 1875 sid. 379 (vilka domar dock icke avse köp).

Ehuru säljaren sålunda har att visa, det misslyckandet av hans åtagande att bevara godset är att söka i någon omständighet, för vilken han ej svarar, är härmed ingalunda sagt, att bevisbördan i alla avseende vilar å säljaren. Att en regelmässigt för skadans åstadkommande tillräcklig orsak, för vilken säljaren enligt allmänna rättsprinciper icke eo ipso kan anses ansvarig, verkligen inträffat, utgör bevis, att skadan timat av våda, köparen naturligtvis dock förbehållet att förebringa motbevisning.

Beträffande arbetsbeting har i annat sammanhang framhållits, att, där verket varder behäftat med fel i följd därav, att tillverkaren ställt sig till efterrättelse av beställaren i avseende å materialet eller arbetssättet givna anvisningar, beställaren i regel icke på grund av sådant fel kan göra något anspråk gällande mot tillverkaren. Dock åligger det understundom denne t. ex. då han såsom mera sakkunnig tydligen bort inse anvisningarnas

¹ Jfr 17 § andra punkten.

olämplighet att därå fästa beställarens uppmärksamhet, vid äventyr¹ att underlåtenhet härutinnan ådrager honom skyldighet att ansvara för felet.²

Motsvarande regler böra tillämpas i avseende å sådant avtal, varom förmäles i 2 § av lagen om köp och byte.³

Stadgandet i förevarande paragraf skall jämlikt 50 § jämväl äga tillämpning vid kvantitetsbrist i visst fall.

45 §. Vad i 25 § är stadgat angående beräkning av skadeersättning, då köp häves på grund av dröjsmål med godsets avlämnande, äge jämväl tillämpning då köp varder hävt i följd av fel i godset.

Emot formuleringen av detta stadgande framställdes inom högsta domstolen följande anmärkning: "Enär i denna paragraf förutsättes, att godset blivit å bestämd tid eller inom avtalad tidrymd avlämnat, men i 25 § däremot avses uteblivet eller försenat avlämnande, hemställs, att hänvisningen till 25 § angående beräkningen av skadeersättning utbytes mot en självständig regel, överensstämmande med den i samma paragraf givna, dock med den modifikation att berörda beräkning göres beroende av den tid, då godset faktiskt blivit avlämnat."

Denna anmärkning vann icke avseende.

Enligt 25 § skall, där viss tidrymd utsatts, inom vilken godset skulle avlämnats, priset vid leveranstidens utgång vara bestämmande för beloppet av den skadeersättning, som tillkommer köparen på grund av leveransens uteblivande. Avlämnas på sista tillåtna dag felaktigt gods, och varder köpet på grund av godsets beskaffenhet hävt, gäller motsvarande regel.⁴

¹ Se *Almén* sid. 70 och *Winroth* sid. 238.

² Se "Juridik och politik" II sid. 147.

³ Jfr Kungl. Maj:ts dom den 14 mars 1905; H. 1905 sid. 104.

⁴ Uppenbarligen förutsättes i 45 §, att köparen på grund av godsets felaktiga beskaffenhet enligt lagens bestämmelser är berättigad till skadeersättning.

Om säljaren redan därförut avlämnat godset, samt köparen i följd av dess felaktiga beskaffenhet häver avtalet, måste också i enlighet med ovanberörda anmärkning inom högsta domstolen skadeersättningens belopp hänföras till det pris, som gällde den tid, då godset faktiskt avlämnades.

Emellertid bör bemärkas, hurusom enligt 49 § köparen icke alltid har omedelbar hävningsrätt i följd av fel i godset utan understundom är skyldig att där säljaren vill avhjälpa felet (eller vid leveransavtal avlämna gillt gods i stället för det, som är felaktigt) låta sig nöja med sådan rättelse, såframt den kan äga rum, innan köparen enligt 21 § skulle varit berättigad att häva köpet, d. v. s. innan han i fall av godsets uteblivande vid leveranstiden kunnat, jämlikt sistnämnda lagrum, avvisa senare leverans. I händelse, såsom ovan förutsatts, leveranstiden bestämts inom vissa gränser, har köparen uti nu ifrågavarande fall icke hävningsrätt, förrän det tilläventyrs vid leveranstidens utgång visar sig, att säljaren icke åstadkommit den utlovade rättelsen. Är nu priset vid denna tidpunkt lägre än det var vid tiden för godsets avlämnande, skall enligt en mening, som torde vara den härskande, köparen icke äga att till stöd för sin skadeståndsfordran åberopa annat än det lägre priset.¹

Såsom skäl härför kan åberopas, att då hävningsrätten på grund därav, att säljaren avlämnat felaktigt gods, icke inträder tidigare, än då säljaren underlåtit att avlämna något gods, köparen ej heller i fråga om skadeståndsberäkningen bör vara i bättre ställning i förra fallet än i det senare.

Att köparen är berättigad att, utan hänsyn till ifrågavarande regel angående skadeståndsberäkningen, vilken regel endast gäller, då särskild utredning om skadan ej förebragts, av säljaren bekomma ersättning för den skada, som han visar hava uppkommit i följd av godsets felaktiga beskaffenhet, framgår av anmärkningarna under 25 §.²

Av vad som yttrats under 25 § framgår likaledes, att möjlig-

¹ Jfr *Almén* sid. 72.

² Se "Juridiska skrifter" 1921. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 14 april 1897; H. 1897 sid. 208, och den 9 oktober 1903; H. 1903 sid. 385 (täckningsköp).

het icke är utesluten för köparen att i avseende å leveransavtal tillgodoräkna sig den omständigheten, att prisstegring inträffat efter godsets avlämnande.

I fråga om skadeersättning för övrigt hänvisas, förutom till 25 §, jämväl till 42 och 43 §§.¹

Av stadgandet i 50 § framgår, att förevarande paragraf jämväl avser kvantitetsbrist i visst fall.

¹ Ang. skadestånd för *mistad handelsvinst* se Kungl. Maj:ts domar den 5 november 1907; H. 1907 sid. 445, och den 10 mars 1909; H. 1909 sid. 83, för *hinder i näring* se Kungl. Maj:ts domar den 28 maj 1913; H. 1913 not A. n:r 212, och den 17 februari 1914; H. 1914 not A. n:r 51, för *skadestånd, som köparen nödgats utgiwa till den, som av honom köpt den felaktiga varan*, se Kungl. Maj:ts domar den 6 december 1904; H. 1904 not A. n:r 313, den 31 januari 1912; H. 1912 not A. n:r 14, och den 15 maj 1895; H. 1895 sid. 215. Att säljarens skadeståndsskyldighet bör bortfalla, därest köparen lätteligen kunnat avvärja förlusten genom inköp från annat håll av vara till fullgörande av den leverans han åtagit sig, har förut vid olika tillfällen framhållits, därvid emellertid ock påpekats, att praxis ej alltid tillbörligen beaktat ifrågavarande regel. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 11 juli 1913; H. 1913 sid. 347, och den 3 juni 1913; H. 1913 sid. 276, (mot vilka domar anmärkning uti ifrågavarande hänseende dock icke lär kunna göras). Se ock ang. skadestånd sid. 115 här ovan.

Att köparen är berättigad till ersättning för kostnader, som på grund av köpets hävande eller godsets avvisande varda onyttiga, se Kungl. Maj:ts domar den 10 mars 1909; H. 1909 sid. 83, och den 28 maj 1913; H. 1913 not A. n:r 212. För kostnader, som köparen gjort å felaktigt gods, efter det han märkt eller bort märka felet, äger han icke anspråk på gottgörelse. Se *Almén* sid. 76 not 32 A.

Har vite utfästs för det fall, att såld vara icke avlämnas i *rätt tid*, torde sådan utfästelse i allmänhet icke kunna tillämpas, i händelse säljaren å behörig tid levererar felaktig vara. Se *Almén* sid. 75 not 29. Jfr emellertid Svensk Juristtidning 1916 sid. 411. Se även Kungl. Maj:ts dom den 15 april 1916; H. 1916 not A. n:r 216.

Angående säljarens ansvarighet för skadebringande egenskaper hos godset, se min uppsats "Pant- och retentionsrätt. Några jämförelsepunkter" i "Juridik och politik" I, sid. 62. Jfr sid. 106 här ovan. Säljares ansvarighet uti ifrågavarande avseende är i viss mån icke lika vidsträckt som deponents. Säljaren kan väl bliva skadeståndsskyldig, även om förutsättningarna för sådan ansvarighet jämlikt 42 § icke äro för handen. Men det måste i vanlig ordning utredas, att säljaren åtminstone gjort sig skyldig till vållande. Bevisskyldigheten åligger sålunda köparen.

Enligt *Almén* sid. 76 bör, så snart förutsättningarna för säljarens skadeståndsskyldighet enligt 42 eller 43 § äro för handen, säljaren vara pliktig att ersätta skada av ifrågavarande slag. Den härskande meningen åter lär, att dylik skada icke skall ersättas, med mindre antingen säljaren särskilt garanterat frånvaron av skadebringande egenskaper eller åtminstone givit köparen anledning antaga, att sådana icke finnas, eller ock skuld till den inträffade skadan ligger säljaren till last. Se Kungl. Maj:ts dom den 2 april 1918; H. 1918 sid. 156. Jfr *Almén* i Tidskrift för Retsvidenskab 1919 sid. 284 och Svensk juristtidning 1920 sid. 53. Se ock "Juridiska skrifter" 1922 sid. 285.

46 §. *Finnes, i fall då godset skall avlämnas efter hand i särskilda poster, någon av dem behäftad med fel, vare köparen ej på grund av vad här förut är stadgat berättigad att häva köpet i vidare mån, än såvitt rör sagda post. Kan det skäligen befaras, att senare poster och skola finnas felaktiga, må jämväl dessa strax avvisas. Stå posterna i det sammanhang, att det skulle lända köparen till förfång att delvis vidbliva köpet, må det i sin helhet hävas.*

Bestämmelserna i denna paragraf om köparens rätt att häva avtalet, när vid successiv leverans en post är behäftad med fel, överensstämmer med stadgandet i 22 § om motsvarande rätt för köparen, när vid sådan leverans dröjsmål ägt rum i avseende å en post.

Ändå att det fel, varmed en post är behäftad, icke kan anses såsom ringa i förhållande till hela leveransens värde, saknar sålunda köparen hävningsrätt utom i vad avser den felaktiga posten, såframt ej någon av de i förevarande paragrafs andra och tredje punkter angivna förutsättningar är för handen.

Den köparen i andra punkten tillagda befogenhet sammanfaller tydligen icke med någon motsvarande skyldighet. Han behöver, om han så vill, ej häva avtalet i vidare mån, än såvitt rör den felaktiga posten; och han äger behålla post, som är behäftad med fel, men avvisa den eller de övriga.¹

Köpare, som avvisar följande poster, har tydligen att styrka förhandenvaron av sådana omständigheter, som berättiga till antagandet, att även dessa poster skola finnas felaktiga. Dessa omständigheter måste föreligga, då avvisandet äger rum.

Särskilt bör i fråga om tredje punkten bemärkas, att den gäller även det fall, att sista posten är felaktig. Jfr i övrigt svenska motiven.²

Belysande angående innebörden av bestämmelserna uti ifrågavarande paragraf äro norska motiven, varest yttras: "När säljaren skall leverera efter hand, finnes plats för den uppfattningen, att leveranserna tillsammans skola betraktas såsom ett enda

¹ Se *Almén* sid. 80 och Kungl. Maj:ts dom den 30 oktober 1911; H. 1911 not A. n:r 430. Jfr emellertid *Winroth* sid. 251.

² Se "Juridiska skrifter" 1921 sid. 101.

kontraktsföremål. Härav skulle följa, att om en leverans är behäftad med fel, köparen i regel skulle vara hänvisad att antingen häva hela avtalet (alltså avvisa alla leveranser, både de redan fullbordade och de ännu återstående) eller stå fast vid köpet i dess helhet och blott fordra avdrag å köpeskillingen eller skadeersättning. En dylik uppfattning skulle emellertid leda till föga rimliga resultat. Hos oss är också uppfattningen, enligt vad överläggningar med handelsvärden visat, en helt motsatt. Varje leverans anses såsom ett särskilt kontraktsföremål. Denna uppfattning överensstämmer också bäst med avtalets innehåll. Köparen lär nämligen icke avtala, att leveransen skall ske efter hand, med mindre han har särskild användning för varje enstaka leverans. Om successiv leverans avtalats, torde alltså i de allra flesta fall en var enstaka leverans behålla sitt värde för köparen,¹ även om övriga leveranser bliva felaktiga, och man skulle giva köparen för mycket, därest man tillade honom rätt att avvisa alla leveranser på grund av fel i den ena.

Förslaget uppställer därför såsom huvudregel, att köparens hävningsrätt är inskränkt till den leverans, som är behäftad med fel. Förut har uttalats, att felaktig leverans ej giver köparen hävningsrätt, om felet är eller av säljaren kunde förutsättas vara av oväsentlig betydelse. Vid avgörandet härav har man naturligtvis att taga häsyn till den enstaka leveransen; är denna värdelös för köparen i det ögonblick den framkommer, kan köparen avvisa den, utan avseende därå att den är av ringa betydelse i förhållande till alla de andra felfria leveranserna. Denna huvudregel bör emellertid, enligt kommitténs uppfattning, underkastas vissa begränsningar.

Har felet sådan orsak, eller äro omständigheterna i övrigt sådana, att det 'maa ventes', att det kommer att upprepas vid de följande leveranserna, bör köparen kunna häva köpet också för dessas vidkommande. Visar det sig således vid framkomsten av en vara, som är såld från en fabrik, att den lider av ett fel, som har sin orsak däri, att fabriken icke har eller kan skaffa de maskiner, som äro nödvändiga för framställandet av en fullt

¹ Ang. reklamationskyldighet i visst fall se Kungl. Maj:ts dom den 17 april 1912; H. 1912 sid. 198.

kontraktsenlig vara, bör köparen genast kunna häva avtalet även, i vad det avser de följande leveranserna. Det samma kan bli va fallet, därest tvist uppstår mellan köparen och säljaren om, vilken kvalitet varan enligt avtalet skall äga, och säljaren vägrar att leverera vara av den kvalitet, som köparen äger rätt att fordra. Likaledes har köparen hävningsrätt även i avseende å alla senare leveranser, om felet hos den ena leveransen är beroende därpå, att säljaren är insolvent och därför icke kan uppfylla avtalet. Fordrade man i dessa och liknande fall, att köparen icke skulle få hävningsrätt, förrän varje särskild leverans framkommit och visat sig vara kontraktsstridig, skulle man icke endast pålägga honom en meningslös börda, utan även — till skada både för säljaren och för köparen — hålla förhållandet svävande längre än nödigt.

Huru stor sannolikhet som måste tala för, att också de följande leveranserna skola visa sig felaktiga, avgör icke förslaget. Detta spörsmål, som ställer sig olika efter varans art och omständigheterna i övrigt, måste överlämnas till domstolarnas avgörande.¹

Även om felet blott vidlåder en enstaka leverans, och fara icke föreligger för dess upprepande (det är t. ex. den sista leveransen, som är felaktig), bör köparen kunna häva köpet i dess helhet, om sådant sammanhang finnes mellan leveranserna, att alla bli va för honom värdelösa, om en enda blir oanvändbar. I detta fall (men också blott i detta) kan köparen avvisa även tidigare mottagna (och godkända) leveranser. Ofta lär det visserligen icke hända, att avtal om successiv leverans omfatta ett på detta sätt sammanhängande prestationsförmål. Hava de särskilda delarna intet självständigt intresse för köparen, lär han nämligen icke avtala, att de ej skola levereras tillsammans. Då fallet dock icke är otänkbart, har man ansett sig böra taga hänsyn till det.

Av de uttalanden från handelsvärden och sakförarförening-

¹ Anledning till antagande att även följande leveranser skola visa sig felaktiga föreligger naturligen särskilt, "när köpet avser en vara av säljarens egen tillverkning eller eljest från en bestämd produktionsort". Se *Almén* i Tidskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 285. Jfr Norsk Retstidende 1915 sid. 49 och Svensk juristtidning 1917 sid. 199.

garna, som inkommit till kommittén, visar sig, att på enstaka håll finnes betänklighet mot att över huvud medgiva något undantag från paragrafens huvudregel. Särskilt har från flera sidor uttalats fruktan för, att det kan leda till krångel, om köparen, då ett upprepande av felet är att vänta, får anledning att häva avtalet även, i vad det avser senare leveranser. Kommittén tror emellertid, att den regel, förslaget uppställer, överensstämmer med den allmänna merkantila uppfattningen."

Att stagandet i förevarande paragraf i viss mån skiljer sig från motsvarande bestämmelser i 29 § angående påföljden av köparens dröjsmål med betalningen, se anmärkningarna under sistnämnda paragraf.¹

Av stadgandet i 50 § framgår, att ifrågavarande paragraf gäller jämväl kvantitetsbrist i visst fall.

I analogi med vad i annat sammanhang yttrats därom, att köparen har hävningsrätt, när det redan före den för godsets avlämnande bestämda tidpunkten varder konstaterat, att säljaren kommer att göra sig skyldig till dröjsmål, måste enahanda befogenhet tillkomma köparen, när det före den i 44 § nämnda tidpunkt får anses fastslaget, att säljaren kommer att avlämna felaktigt gods.

Vad i andra punkten av förevarande paragraf stadgats för där avsedda fall utgör ju ett uttryck för nyssberörda allmänna princip.

Förevarande paragraf avser icke det fall, att kontrahenterna genom särskilda kontrakt slutit köpavtal om varor av samma slag. Naturligen kunna dock omständigheterna vara sådana, att fel i den ena leveransen berättigar köparen att häva avtal, som skall senare fullgöras.²

¹ Se "Juridiska skrifter" 1922.

² Se *Almén* i Tidskrift för Retsvidenskab 1919 sid. 286. Ang. det fall, att kontrahenterna — låt vara i ett och samma avtal — avslutat köp om olika slag av varor, se i tillämpliga delar "Juridiska skrifter" 1921 sid. 103.

47 §. *Har köparen före köpet undersökt godset eller utan giltig anledning undandragit sig att efterkomma anmaning därom, eller har han satts i tillfälle att före köpet undersöka prov å godset, må fel, som han vid undersökningen bort märka, ej av honom åberopas, med mindre säljaren svikligen förfarit.*

Vad förevarande paragraf stadgar i avseende å undersökning av godset har tydligen tillämpning endast i fråga om speciesköp samt sådant köp, varom förmåles i andra stycket av tredje paragrafen (halvgeneriskt köp). Däremot gäller stadgandet, i vad det avser undersökning av prov å godset, naturligtvis jämväl och i främsta rummet leveransavtal.

Uti ifrågavarande ämne var i nya lagberedningens förslag (41 §) meddelat följande stadgande: "För fel, som vid köpet var för köparen kunnigt, svare ej säljaren. — Har köparen besiktigat godset, vare i fråga om fel, som han lätteligen märka kunnat, lag samma, där ej säljaren uppsåtligen dolt felet eller tillförsäkrad egenskap hos godset saknas."

Stadgandet var sålunda motiverat: "Köper någon visst gods, ehuru han vet det vara behäftat med fel, förefinnes ej någon anledning att låta säljaren vara ansvarig för sådant fel. På samma sätt bör, om köparen besiktigat godset, säljaren ej ansvara för fel, som köparen därvid lätteligen kunnat märka. Säljaren måste nämligen då med fog kunna antaga, att köparen iakttagit felet, men funnit det ej vara av svårare beskaffenhet, än att han ändock velat tillhandla sig godset. Har åter säljaren uppsåtligen dolt felet eller saknas tillförsäkrad egenskap hos godset, förfaller nyssnämnda skäl, och säljaren bör då vara fullt ansvarig för godsets beskaffenhet."

Emot stadgandet anmärktes inom högsta domstolen, dels att den ansvarsfrihet, som i andra momentet tillerkändes säljaren för det fall, att köparen besiktigat godset, syntes böra tillkomma honom även då han uppfordrat köparen att besiktiga detsamma och saknade anledning att antaga annat, än att denna uppfordran blivit efterkommen, dels ock att uttrycket "uppsåtligen dolt" syntes vara alltför obestämt och kräva förtydligande.

Uti kommittéförslaget hade 47 § följande lydelse: "Har köparen haft tillfälle att före köpet undersöka det gods köpet av-

ser eller prov därå, må fel, som därvid bort märkas, ej av honom åberopas, utan så är att köparen haft grundad anledning att anse undersökning överflödig eller säljaren svikligen förfarit."

I motiven yttrades härom:

"Ägde köparen redan vid avtalets ingående kännedom om, att godset i ett visst avseende ej var av normal beskaffenhet, måste han anses vid köpevillkorens uppgörande hava härtill tagit hänsyn; och utan särskild föreskrift i lag lärers få anses självklart, att han ej äger såsom fel åberopa ifrågavarande av honom kända förhållande.

Klart är ock, att om köparen före köpet undersökt godset men på grund av vårdslöshet ej upptäckt ett däri befintligt fel, rätten att å ett sådant fel tala bör anses utesluten. Rådande uppfattning synes i allmänhet jämväl innebära, att en viss granskningssplikt i allmänhet åligger en köpare, som utan avsevärd kostnad eller olägenhet har möjlighet att före köpet undersöka godset. Underlåter han att begagna sig av tillfälle till undersökning, bör han icke ställas bättre än nyss är nämnt. Huru ingående en här avsedd undersökning bör vara, bestämmes genom bruket och förhållandena i varje särskilt fall. Ofta kan säljarens förfarande vara sådant, att köparen med anledning därav måste anse granskning över huvud eller i ett visst avseende överflödig, såsom t. ex. om säljaren bestämt tillförsäkrat köparen att godset i allo är felfritt eller att det är i besittning av viss egenskap.

Ej sällan sättes köparen före köpet i tillfälle att undersöka ett prov å godset. I sådana fall gäller naturligen, vad ovan anförts om undersökning av godset. Skulle i godset finnas fel, som icke kunnat uppdagas vid granskning av provet, bör köparen icke gå förlustig sin talan å sådant fel. Då säljaren lämnar prov, innebär sådant fastmer en försäkran, att godset motsvarar provet."

Mot förslaget framställdes emellertid inom högsta domstolen anmärkningar. Två justitieråd höllo sålunda före, att motsvarande bestämmelser i 41 § andra punkten av nya lagberedningens förslag ägde företräde framför den i förslaget upptagna. — Ett justitieråd yttrade: "Köparen kan mången gång sägas

'haft tillfälle att före köpet undersöka godset', ehuru han varken faktiskt sett godset eller ens anmodats att bese detsamma. Att betaga köparen rätten att åberopa fel i godset, så snart han möjligen kunnat bereda sig tillfälle att undersöka detsamma, torde emellertid, om sådant åsyftats, vara att allför långt utsträcka köparens undersökningsplikt. Ett mindre allmänt uttryck än det nyssnämnda i förslaget använda synes därför vara att förorda." — Ett justitieråd anförde: "Den undersökningsplikt, förslaget ålägger köparen, är företrädesvis tillämplig å de allmänna dagliga platsköpen och bereder köparen en alltför ofördelaktig ställning, ity att han genom åsidosättande av en föregående granskning, vartill han varit i tillfälle, kan bli betalningsskyldig för en felaktig eller för det avsedda ändamålet oduglig vara, vilken han ej ens sett före köpet, såsom förhållandet är, då enligt vanligt bruk varan på rekvisition föres till köparen. Nya lagberedningens förslag, enligt vilket inskränkning i rätten att tala å fel skulle äga rum, ifall besiktning verkligen företagits, äger företräde framför det nu föreslagna stadgandet, dock torde det förhållandet, att köparen före köpet erhållit ett med godset överensstämmande prov, medföra samma verkan som besiktning av godset." — Ett justitieråd utlät sig: "Förevarande stadgande torde, såsom redan inom högsta domstolen anmärkts, alltför långt utsträcka säljarens ansvarsfrihet. Sådan synes, på sätt vid granskningen av motsvarande bestämmelse i nya lagberedningens förslag erinrades, böra tillkomma säljaren allenast i de fall, att köparen verkligen besiktigt varan eller säljaren uppfordrat köparen att besiktiga densamma och saknar anledning att antaga annat än att denna uppfordran blivit efterkommen." — Ett justitieråd anförde: "I anslutning till vad redan inom högsta domstolen yttrats anser även jag det för säljarens fritagande från ansvar för fel, som av köparen bort märkas, icke vara till fyllest att den senare haft tillfälle att undersöka godset — i allt fall icke då fråga är om s. k. civilköp — utan torde åtminstone vid dylika köp förutsättningen böra vara, att köparen verkligen företagit undersökning eller, vilket dock synes mera tveksamt, utan giltig anledning undandragit sig säljarens anmaning att företaga sådan.

Naturligt är, såsom ock i motiven framhålles, att frågan, huru stort mått av grundlighet vid undersökning må av köparen fordras, måste bedömas efter omständigheterna i varje särskilt fall. Det vill synas, som skulle denna tanke skarpare markeras, därest det opersonliga uttrycket 'som därvid bort märkas' utbyttes mot ett annat, vilket mera direkt pekade på köparens person, t. ex. 'som han därvid bort märka'."

Av den nu lämnade redogörelsen för ifrågavarande stadgandes tillkomst framgår till en början, att, om köparen före köpets avslutande fått kännedom om, att godset har vissa dåliga egenskaper, och han ändå ingått avtalet, han köpt godset med dessa egenskaper och följaktligen icke sedermera i anledning av desamma kan rygga köpet eller i övrigt mot säljaren framställa något anspråk. Enligt lagens terminologi föreligger här icke något fel.

Undantag måste dock tydligen göras för det fall, då omständigheterna angiva, det kontrahenternas mening varit, att "felet" skulle av säljaren före godsets avlämnande avhjälpas.

Ehuru godset är behäftat med fel, fränkänner förevarande lagrum köparen rätt att därpå grunda något anspråk, så framt han före köpet undersökt godset och felet därvid bort av honom märkas.¹ Stadgandet förutsätter alltså för sin tillämpning, att köparen vid undersökningen gjort sig skyldig till vårdslöshet. Huru stort mått av omsorg och grundlighet vid undersökningen må av köparen fordras, måste tydligen bedömas efter omständigheterna i varje särskilt fall; hänsyn skall, där klarhet ej

¹ Se Ugeskrift for Retsvæsen 1917 sid. 205 (En köpman, som köpt 297 lådor aprikoser och före köpet undersökt varan men allenast sett på 3 lådor, ansågs icke sedermera kunna göra någon rätt gällande mot säljaren, ehuru mera än 100 lådor befunnos innehålla frukt, som var angripen av mått eller mask"). Se ock Ugeskrift for Retsvæsen 1912 sid. 359 och 1916 sid. 344. Jfr *Almén* i Tidskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 287.

på annat sätt står att vinna, tagas ej mindre till arten och omfattningen av vad som utgör föremål för avtalet än även till köparens individualitet, så vitt denna var av säljaren känd.¹

Köparen saknar vidare befogenhet att åberopa ett i godset befintligt fel, så framt han utan giltig anledning undandragit sig att efterkomma säljarens anmaning att före köpet undersöka godset, samt han, därest sådan undersökning företagits, bort märka felet.

Säljarens anmaning² i avseende å godsets undersökning behöver icke vara uttrycklig; en dylik anmaning lär ofta få anses ligga däri, att säljaren vid förhandlingarna om köpet uppvisar godset för köparen.

Om ej denna tydning vore riktig, skulle tydligen ringa utrymme finnas för användning av uttrycket "utan giltig anledning". Köpare, som på grund av godsets felaktiga beskaffenhet vill häva köpet, lär nämligen i allmänhet icke kunna åberopa, att han haft grundad anledning att trots säljarens uttryckliga anmaning anse undersökning av godset överflödig, med mindre säljaren garanterat dess felfrihet. Men garanti från säljarens sida, att godset besitter viss egenskap eller saknar visst fel, torde vanligen icke kunna anses föreligga, då säljaren med uppgift härom tillika uppmanar köparen att själv genom behörig undersökning av godset förvissa sig om förhållandet.

I händelse säljaren vid avtalets slutande har sig bekant, att köparen icke efterkommit hans uppmaning till undersökning, lär han — med hänsyn till den till grund för ifrågavarande bestämmelsen liggande tankegång — icke kunna åberopa uppmaningen.³

¹ Se *Lassen: Kjøb og Salg* sid. 53.

² Om säljaren avböjt en av köparen ifrågasatt närmare undersökning av gods, kan detta naturligen efter omständigheterna giva köparen grundad anledning att anse en dylik undersökning obehövlig. Se Kungl. Maj:ts dom den 7 maj 1918; H. 1918 sid. 280. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 18 maj 1916; H. 1916 sid. 274.

³ Se *Lassen: Kjøb og Salg* sid. 53.

Det tredje och sista, i förevarande paragraf omnämnda fall, då köparen, änskönt ett fel vidlåder godset, icke är berättigad att på grund därav häva avtalet eller eljest göra något anspråk mot säljaren gällande, föreligger, då han satts i tillfälle att före köpet undersöka prov å godset, samt felet är av den beskaffenhet, att det vid undersökning av provet bort av honom märkas.

Av formuleringen framgår, hurusom den omständigheten icke i avseende å säljarens rätt är av betydelse, att köparen, säljaren veterligt, ej begagnat sig av tillfället att undersöka provet.

För övrigt är härutinnan att observera, hurusom någon anmaning från säljarens sida om undersökning av provet icke är erforderlig; det är tillfyllest, att tillfälle till sådan undersökning lämnats, vilket ju exempelvis alltid varit fallet, när provet tillställts köparen eller eljest blivit för honom uppvisat.

Det säges ofta — anmärkes i norska motiven — att den levererade varan skall i allt överensstämma med provet. Detta är emellertid icke fullt riktigt. Först och främst förekommer det i affärslivet ofta, att prov lämnas, som skall vara bestämmande allenast för vissa egenskaper hos godset (typ-prov) t. ex. färg eller tjocklek. I sådana fall kan alltså godset vara kontraktsenligt, om det i annat hänseende avviker från provet.¹ Och vidare är att märka, att även om varan enligt avtalet skall i allt överensstämma med provet, köparen kan göra gällande fel, som icke endast finnas i varan, utan även i provet, så vitt nämligen de varit så dolda, att de ej bort upptäckas.²

¹ Då det levererade kaffet varit av den avtalade typen, förpliktades köparen att betala den överenskomna köpeskillingen utan avseende därå att det kaffe, han bekommit enligt hans, av säljaren icke vederlagda uppgift, varit av sämre beskaffenhet än provet. (Kungl. Maj:ts dom den 5 april 1911; H. 1911 sid. 161).

² På grund av det mellan parterna slutna leveransavtalet hade det ålegat säljaren att till köparen leverera limläder, som ej allenast till yttre utseende och beskaffenhet varit fullt överensstämmande med provet utan ock varit sådant, att därav genom lämplig beredning lim kunnat erhållas. Genom vad i målet förekommit måste anses utrett, att genom yttre besiktning och undersökning av lim-

Vid tvist, huruvida köp skett efter prov eller icke, är partsställningen avgörande för frågan om bevisbördans fördelning. I händelse köparen, efter det säljaren instämt honom med yrkande om köpeskillings utbekommande, genmäler, att köpet skett efter prov (och att det bekomna godset varit sämre än provet), åligger det följaktligen säljaren att visa, det köpet icke skett efter prov.¹ Givetvis kan dock köparens påstående med hänsyn till de föreliggande omständigheterna vara i och för sig så osannolikt, att det ej bör förtjäna avseende.

Är det ostridigt eller bevisat, att köpet skett efter prov, men tvistas om, huruvida godset överensstämmer med provet eller icke, så bör tydligen den av kontrahenterna, som har provet i förvar, hava skyldighet att förete detsamma.

Tredskas han härutinnan, torde, även i fall han enligt allmänna regler icke har bevisskyldigheten i avseende å frågan,

läder i allmänhet kunde bedömas, huruvida lädret vore för sitt ändamål, (limberedning) användbart, i följd varav annan, noggrannare och mera ingående undersökning ej enligt gott handelsbruk ansåges erforderlig. Då vid den yttre besiktning och undersökning av såväl provet som den erhållna varan köparen företagit, något fel i lädret med avseende å dess lämplighet för limberedning ej kunnat upptäckas, samt berörda besiktning och undersökning, såvitt utrett blivit, varit sådan, som av gott handelsskick påkallats, kunde köparen icke vara betagen rätten att tala å sådana fel i varan, som i nu nämnda hänseende sedermera sig yppat.

Nu vore det upplyst, att då köparen någon tid efter lädrets mottagande gjort upprepade försök att genom kokning och beredning av lädret erhålla lim, lädret befunnits i så väsentlig grad sakna limgivande beståndsdelar, att detsamma varit för sitt ändamål odugligt; och då köparen omedelbart efter det sagda fel sig yppat därom lämnat säljaren meddelande och ställt lädret till säljarens förfogande, kunde köparen ej förpliktas att till säljaren erlagga betalning för läderpartiet. (Kungl. Maj:ts dom den 22 juni 1916; H. 1916 sid. 338.)

Ehuru antagas finge, att köparen ej varit i tillfälle att före rekvisitionen undersöka provet (rödkläöverblandning) i avseende å dess grobarhet, och att detta förhållande bort av säljaren inses; likväl och som köparen ej visat, att den levererade varan i sagda avseende varit behäftad med fel, som berättigat köparen att häva köpet, ålades köparen betalningsskyldighet. (Kungl. Maj:ts dom den 5 januari 1915; H. 1915 sid. 12.) Jfr Kungl. Maj:ts dom den 12 februari 1919; H. 1919 sid. 50.

Se även Kungl. Maj:ts domar den 27 oktober 1910; H. 1910 sid. 543, och den 17 mars 1915; H. 1915 sid. 169.

¹ Mot *Winroth* sid. 272 men i överensstämmelse med *Almén* sid. 89.

om godset är avtalsenligt eller ej (jfr sid. 90), sådan skyldighet böra åligga honom.

Har provet förkommit för den, åt vilken det anförtratts, så åligger det honom att styrka sitt påstående angående godsets överensstämmelse (eller bristande överensstämmelse) med provet, dock att undantag härvid synes böra göras för det fall, att han förmår visa, att provet utan hans uppsåt¹ eller vållande förkommit.²

I händelse av tvist mellan parterna, huruvida ett av den ene uppvisat prov är identiskt med det vid köpet använda, vilar bevisbördan å den, som sålunda uppvisat provet.

Se angående ovan berörda spörsmål Kungl. Maj:ts domar den 2 februari 1915; H. 1915 sid. 14, den 31 januari 1910; H. 1910 sid. 54, den 24 maj 1910; H. 1910 not A. n:r 267, den 14 augusti 1896; H. 1896 not A. n:r 237, den 22 augusti 1900; H. 1900 not A. n:r 336, den 9 oktober 1903; H. 1903 not A. n:r 347, den 21 november 1901; H. 1901 not A. n:r 416, och den 6 juni 1906; H. 1906 not A. n:r 273.

Den, som påstår, att godset i något avseende rätteligen skulle vara av annan beskaffenhet än provet, bör i regel vara bevisskyldig för sitt påstående.

Avvikelse härifrån synes dock böra äga rum, då fråga är om prov, som plägar vara bestämmande allenast för vissa egenskaper hos godset. (Jfr norska motiven här ovan.)

Meningarna härom torde vara delade. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 22 oktober 1902; H. 1902 sid. 314.

Se i fråga om bevisskyldigheten även Kungl. Maj:ts dom den 5 april 1911; H. 1911 sid. 161.

Ehuru någon av här ovan nämnda, i förevarande paragraf angivna förutsättningar är för handen, äger köparen åberopa i godset befintligt fel, som han vid undersökning bort märka, så framt svek å säljarens sida föreligger d. v. s. då säljaren gjort sig skyldig till ett förfarande, som är straffbart enligt bestäm-

¹ Jfr Kungl. Maj:ts dom den 25 september 1916; H. 1916 sid. 423. Köparen ansågs bevisskyldig, då han obehörigen returnerat godset.

² Se *Almén* sid. 154.

melserna i 22 kap. strafflagen. Härför är i allmänhet tillfyllest, att säljaren "vetat men ej uppenbarat" det ifrågavarande felet. Om köparen emellertid också haft kännedom om felet, bör det icke få av honom åberopas.

48 §. Är gods sålt å auktion, äge köparen ej tala å fel i godset, med mindre säljaren svikligen förfarit eller godset ej motsvarar den beteckning, varunder det utbjudits.

Vad nu är stadgat äge dock ej tillämpning, där köpman låter å auktion försälja lager av handelsvaror.

I nya lagberedningens förslag (42 §) voro följande bestämmelser meddelade: "Säljes gods med det förbehåll, att köparen skall däråt nöjas, evad det är bättre eller sämre, och finnes fel däri, stånde köparen skadan, där ej säljaren uppsåtligen dolt felet. — Försäljning å auktion skall, i den mån ej särskild utfästelse skett, anses gjord med sådant förbehåll, som nu är sagt."

I motiven yttrades härom följande: "Genom att avgiva försäkran, att gods, som säljes, innehar viss egenskap, ikläder sig säljaren större ansvarighet för godset än han eljest skulle haft. Att han genom särskilt förbehåll även kan inskränka sin ansvarighet för fel i godset, är i sig själv klart och framgår därjämte av 42 §, som anger den rättsliga verkan av ett sådant förbehåll, enligt vilket köparen skall nöjas med godset, evad det är bättre eller sämre. Köparen bör då själv svara för fel, som vid köpet fanns i godset, så framt ej säljaren uppsåtligen dolt felet. Då han i sistnämnda fall handlat mot bättre vetande, bör förbehållet ej skydda honom. — Att vid försäljning å auktion säljaren, där ej särskild utfästelse skett, icke bör vara lika ansvarig för fel i godset, som eljest, har beredningen ansett uppenbart. För denna åsikt, som till fullo torde överensstämma med den allmänna uppfattningen hos oss, tala även flera omständigheter. Å auktion försäljas oftast förut brukade saker eller varor, som ansetts behäftade med fel. Då tillika i allmänhet en myckenhet gods samtidigt försäljes, är det för säljaren svårt att äga noggrann kännedom om varje särskild sak och än svårare att,

i händelse av behov, sedermera åstadkomma utredning och bevisning om det såldas beskaffenhet. Allmänheten lämnas även merendels tillfälle att på förhand besiktiga godset, på det att därigenom en var själv må kunna försäkra sig om beskaffenheten av det gods, som utbjudes. Beredningen föreslår således, att försäljning å auktion skall presumeras vara gjord med sådant förbehåll, att säljaren ej ansvarar för annat fel, än som blivit av honom uppsåtligen dolt."

Emot det av nya lagberedningen sålunda föreslagna stadgandet framställdes inom högsta domstolen följande anmärkning: "Då gods säljes å auktion eller med uttryckligt förbehåll att köparen skall däråt nöjas, evad det är bättre eller sämre, skall, om fel däri yppas, köparen enligt förslaget stå skadan, där ej säljaren uppsåtligen dolt felet. Ett sådant döljande av felet kan vara för handen ej blott då säljaren i dylikt syfte vidtagit särskild åtgärd, utan även då han med avsikt förtegat fel, ehuru han måste hava insett, att köparen, därest han känt felet, ej skulle hava inlåtit sig på köpet eller åtminstone ej velat betala det överenskomna priset. Detta torde icke fullt överensstämma med den allmänna uppfattningen av betydelsen utav det nyssnämnda förbehållet och skulle vid auktioner komma att medföra avsevärda olägenheter. Riktigare torde vara att anse, att förbehållet — liksom försäljning å auktion utan särskild utfästelse — befriar från ansvar för fel, såvitt icke antingen positiv åtgärd vidtagits till felets döljande eller ock i sviklig avsikt tystnad iakttagits, när upplysning äskats, huruvida visst fel i godset förefunnes. I berörda avseende torde jämkning i paragrafen böra äga rum."

I olikhet mot nya lagberedningens förslag framhåller förvarande paragraf icke, att köparen ej äger tala å fel, där köpet skett med det förord, att godset skall av köparen behållas, evad det är bättre eller sämre. Att köparen, när godset sålunda sålts "såsom det befinnes", "i befintligt skick" eller dylikt, ej äger göra gällande någon av de i 42 och 43 §§ omnämnda befogen-

heter, framgår ändå med tillfyllestgörande tydlighet av bestämmelserna i 1 §.¹

I enlighet härmed yttras ock i motiven, att "stundom förekommer, att gods säljes sådant som det befinnes, i vilket fall av avtalets eget innehåll följer,² att köparen icke på grund av fel i godset kan göra något civilrättsligt anspråk gällande."

Ofta lär av omständigheterna i det föreliggande fallet (exempelvis prisets storlek i förhållande till godsets beskaffenhet) framgå, när förbehåll av ifrågavarande art träffats. I händelse av tvist angående förefintligheten av ett dylikt förbehåll torde emellertid såsom regel kunna uppställas, att partsställningen i rättegången är avgörande. Om t. ex. köparen yrkar avtalets hävande på grund av fel i godset, men säljaren uppgiver, att godset sålts i befintligt skick, synes det sålunda vara köparens sak att vederlägga säljarens uppgift, dock att i enlighet med vad nyss anförts avseende icke bör fästas å uppgiften, där köpeskillingen, trots att felet är väsentligt, bestämts till lika högt belopp, som sådant gods, varom fråga är, i felfritt skick i allmänhet betingade vid tiden för avtalets ingående.³

Jfr Kungl. Maj:ts utslag den 3 februari 1905; H. 1905 not B. n:r 85, och Kungl. Maj:ts domar den 19 november 1901; H. 1901 sid. 477, och den 26 september 1910; H. 1910 not A. n:r 415.

Enligt sedan gammalt gängse uppfattning anses i allmänhet försäljning å auktion äga rum med ovannämnda förbehåll, vare sig detta vid auktionen uttryckligen tillkännagives eller icke. Åt denna uppfattning, vilken har sin rot i den omständigheten,

¹ Beträffande förbehållets betydelse, där säljaren svikligen förfarit, se nedan.

² Försäljningsklausulen "tel-quel", som förekommer särskilt vid leveransavtal angående skörd från utomeuropeisk produktionsort, torde innebära, att köparen bär risken för omständigheter, som kunna menligt inverka på kvaliteten av det ifrågavarande årets skörd, men att säljaren icke ur någon större last äger företaga utgallring. Se *Winroth* sid. 280. Jfr *Almén* sid. 93.

³ Se *Almén* sid. 95.

att auktionen är den utväg, som vanligen anlitas för realiserande av större myckenheter begagnat eller felaktigt gods, har förevarande paragraf givit tydligt uttryck.

Auktionens beskaffenhet är utan betydelse för tillämpning av ifrågavarande stadgande, vilket sålunda gäller ej mindre vanlig frivillig auktion än även sådan auktion, som äger rum på grund av bestämmelserna i utsökningslagen, konkurslagen och 10 kap. handelsbalken. Stadgandet förutsätter icke, att auktionen skall vara offentlig.

I förhållandets natur ligger, att stadgandet icke kan avse leveransavtal (men däremot sådant köp, varom förmäles i 3 § andra stycket d. v. s. då fråga är om viss myckenhet att ur bestämt gods uttagas).

Sin huvudsakliga betydelse har naturligtvis stadgandet för speciesköp.

Ehuru godset sålts å auktion, äger köparen tala å fel däri, så framt säljaren svikligen förfarit. För att säljaren, då fråga är om försäljning å auktion, skall kunna anses saker till dylikt förfarande, måste emellertid, i enlighet med högsta domstolens ovananmärkta yttrande i anledning av nya lagberedningens förslag, förutsättas, att han antingen vidtagit positiv åtgärd till fellets döljande eller ock i sviklig avsikt iakttagit tystnad, när upplysning äskats, huruvida visst fel i godset förefunnes.¹

Följande rättsfall är härutinnan belysande.

Ehuru det vore styrkt, att ifrågavarande ko vid någon tid efter försäljningen skedd nedslaktning befunnits behäftad med tuberkulos, samt att kon redan före försäljningen börjat hosta och avmagra, och att säljaren därom då varit medveten; likväl, enär försäljningen ägt rum å offentlig auktion, samt ingen särskild åtgärd därvid, såvitt visat blivit, å säljarens sida vidtagits i avsikt att bibringa köparen annan uppfattning om beskaffen-

¹ Se *Almén* sid. 98. *Winroth* sid. 281 anser, att säljaren eller auktionsförrättaren är skyldig att upplysa om sådana fel, "på vilka, enligt vad de måste förstå, vederbörande inropare ej kunnat vara beredda."

heten av kon, än köparen genom att taga den i betraktande själv bildat sig, kunde köparens talan om skadestånd icke bifallas. (Kungl. Maj:ts utslag den 24 september 1908; H. 1908 sid. 413.)

Hovrätten hade i detta mål yttrat, att enär genom vad i målet förekommit vore utrett, att vid ifrågakomna auktion tillkännagivande meddelats därom, att de till försäljning utbudna kreaturen såldes med de upplysningar, ägaren kunde lämna, men utan vidare ansvar för auktionsförrättare eller ägare, samt med hänsyn till vad i målet förekommit berörda tillkännagivande måste anses hava inneburit skyldighet för säljaren att för köpare uppgiva de fel hos kreaturen, som vore för honom kända; ty och som det tillika vore styrkt, att säljaren av hos honom anställda personer blivit underrättad om, att i målet ifrågakomna ko under en tid av omkring en månad före auktionen hostat mycket och blivit påfallande mager, samt säljaren på grund härav haft skälig anledning misstänka, att kon varit sjuk, men säljaren det oaktat underlåtit att om berörda förhållanden före försäljningen av kon meddela upplysning, förpliktades säljaren att till köparen utgiva i ersättning för den honom genom säljarens nämnda förfarande tillskyndade skada ett belopp motsvarande köpeskillingen med avdrag av värdet för huden.¹

I händelse gods annorledes än å auktion sålts i befintligt skick, kan, i analogi vad nyss anförts, förbehållet icke gagna säljaren, där han förfarit svikligen.

Emellertid kan med fog ifrågasättas,² att man rörande försäljning under hand bör så till vida tillämpa en mot säljaren strängare uppfattning, att för hans dömande till ansvar (med därav åtföljande skyldighet att utgiva skadestånd) skulle vara tillfyllest, att han "vetat felet men det ej uppenbarat".³

¹ Jfr Kungl. Maj:ts utslag den 15 mars 1887; H. 1887 sid. 90 samt dom, den 2 februari 1900; H. 1900 sid. 22.

² Se emellertid *Almén* sid. 98.

³ Tillika måste dock förutsättas, att köparen ej ändå fått kännedom om felet.

Härutinnan bör dock observeras, att högsta domstolen uti sitt ovanberörda yttrande icke i ifrågavarande avseende gjorde någon skillnad mellan försäljning å auktion och försäljning under hand.

Se Kungl. Maj:ts utslag den 3 februari 1905; H. 1905 not B. n:r 85 (minoriteten i högsta domstolen). Jfr Kungl. Maj:ts domar den 6 april 1915; H. 1915 not A. n:r 162, och den 29 november 1915; H. 1915 not A. n:r 583.

Ifrågavarande stadgandes tillämpning är vidare utesluten, då utropet sker under uttrycklig eller tyst garanti å säljarens sida för viss egenskap hos godset.¹ Detta följer av 1 §. I 48 § har man emellertid i avseende härå ansett sig böra särskilt framhålla det fall, att godset ej motsvarar den beteckning, varunder det utbjudits.

Härom yttras i motiven:

”Innefattar utropet en särskild utfästelse, som upphäver eller inskränker nämnda förbehåll, bliver en dylik utfästelse naturligen på grund av förslagets 1 § gällande. Särskild uppmärksamhet har kommittén ansett böra ägnas åt de fall, då godset ej motsvarar den beteckning, varunder det utbjudits. Så är händelsen t. ex. om vid en bokauktion ett verk i flera band, varav dock ett eller flera saknas, utbjudes så, som vore det hela verket, eller om ett utbudet föremål, i strid emot verkliga förhållandet, angives vara av ädel metall.”

Motsvarar godset ej den beteckning,² varunder det utbjudits, och saknade det alltså vid köpet egenskap, som måste anses hava tillförsäkrats, så är säljaren jämlikt 42 § skyldig att utgiva

¹ Köpare av å auktion försålda kor, som oriktigt uppgivits vara av viss ras, tillerkändes rätt att häva köpet och bekomma skadestånd. Kungl. Maj:ts dom den 23 mars 1916; H. 1916 sid. 172.

² Den, som på auktion inropat en tavla, vilken i auktionskatalogen angavs vara av målaren W. Marstrand, men som i verkligheten endast var skisserad av denne och målad av annan, förklarades berättigad att häva köpet. (Ugeskrift for Retsvæsen 1918 sid. 463.) Se *Almén* i Tidskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 290.

skadeersättning.¹ Tydligen har ock köparen rätt till avdrag å köpeskillingen ävensom, där felet ej är att anse såsom ringa, eller säljaren svikligen förfarit, till avtalets hävande.

Slutligen är jämlikt andra stycket av förevarande paragraf den där givna regelns tillämpning utesluten, då en köpman å auktion förytttrar lager av handelsvaror. Då sådana varor — anförde kommittén — i allmänhet av köpman tillhandahållas kunderna i öppen bod, torde den omständighet, att köpmannen undantagsvis låter sälja varorna på auktion, icke föranleda, att kunderna äga ställa andra eller lägre anspråk på säljaren än om han avyttrat varorna på vanligt sätt."

Mot bestämmelsen i fråga anfördes inom högsta domstolen av fyra justitieråd följande: "I händelse stadgandet i andra stycket av denna paragraf kunde tänkas bliva effektivt, synes det innebära en onödig stränghet för sådana fall, då auktion nödvändiggöres av konkurs eller affärens upphörande t. ex. på grund av dödsfall. Då emellertid bestämmelsen med lätthet lär kunna kringgåas genom en så enkel åtgärd som ett tillkännagivande bland auktionsvillkoren, att lagret säljes 'sådan det befinnes' eller dylikt, torde hela detta undantagsstadgande komma att sakna betydelse." Ett justitieråd avgav följande särskilda yttrande: "Varför köpman, som å auktion försäljer lager av handelsvaror, skall i fråga om fel å godset vara underkastad andra regler än för försäljning å auktion eljest gälla, har i motiven ej nöjaktigt besvarats, och skäl härtill torde saknas,

¹ Sedan en person låtit i december 1910 å offentlig auktion såsom "värdepapper" försälja aktier i ett bolag, som trätt i likvidation, avslutad mer än fyra år före auktionen, yrkade köparen av aktierna återgång av köpet av skäl, bland annat, att utbudet måste anses hava skett under felaktig beteckning. I denna tvist yttrade högsta domstolen, att enär den omständigheten, att ifrågavarande aktiebolag redan under år 1904 blivit upplöst och trätt i likvidation, som avslutats år 1906, icke föranledde därtill att det å auktionen gjorda utbud kunde anses hava skett under felaktig beteckning, förklarades köparens talan icke kunna bifallas, (Kungl. Maj:ts dom den 12 maj 1914; H. 1914 sid. 219.)

Hovrätten hade kommit till motsatt slut, enär vid det förhållande, att bolaget vid auktionstillfället icke längre ägt bestånd, berörda såsom aktier utbudna papper icke motsvarat den beteckning, varunder de utbjudits.

om man icke vill söka grunden till undantagsbestämmelsen däri, att allmänheten i det undantagna fallet behöver särskilt skydd eller att ifrågavarande försäljning är menlig för andra köpmän. I likhet med förhållandet vid andra auktioner sättas spekulanterna vanligen i tillfälle att före försäljningen undersöka godset, och anledningen till auktionen kan vara att underlätta omsättningen av varor, som äro utsatta för snar förstörelse, eller att en köpman, som ämnar upphöra med sin rörelse, icke under hand erhållit antagligt anbud å sitt handelslager. Enär det föreslagna stadgandet tillika synes tillämpligt, i det fall, att rörelse, varmed följer skyldighet att föra handelsböcker, under avveckling av rörelsen fortsättes av konkursbo eller för bolag eller förening, som satts under likvidation, samt stadgandet med avseende härå vore, såsom innefattande en undantagsbestämmelse, obilligt, hemställes, att andra stycket av förevarande paragraf måtte utgå.¹

De sålunda gjorda anmärkningarna vunno emellertid icke avseende.¹

Tydligen är köpman, som å auktion försålt lager av handelsvaror, icke enbart av den orsak, att sålunda sålt gods befunnits felaktigt, skyldig att till inroparen utgiva skadeersättning.

Slutligen bör påpekas, att förevarande paragraf avser sådant fel i godset, som förefanns vid auktionen. Skulle säljaren hava åtagit sig att någon tid efter auktionen förvara godset, och upp-

¹ Detta faktum, sammanställt därmed att justitieministern icke i den Kungl. propositionen opponerade sig mot den inom högsta domstolen gjorda tolkningen, synes svårligen kunna förlikas med *Winroths* uppfattning, (sid. 283), att ifrågavarande undantagsbestämmelse saknar tillämpning, när auktionen äger rum på grund av konkurs, åtminstone så vitt han därunder inbegriper varje försäljning å auktion, som sker under pågående konkurs. *Almén* (sid. 100) anser bestämmelsen otillämplig vid "tvungna" auktioner, även konkursauktioner. Dessa senare lära emellertid näppeligen alltid kunna betecknas såsom "tvungna". Han åberopar till stöd härför ordalagen: köpman *låter* å auktion försälja.

Säkerligen är den av *Almén* (sid. 101) och *Winroth* (sid. 283) omfattade meningen riktig, enligt vilken bestämmelsen icke bör tillämpas i avseende å auktioner enligt köplagen. (Jfr §§ 34 och 55 2:dra punkten). Gods, som enligt dessa lagrum försäljes, lär nämligen icke kunna inrymmas under beteckningen "lager av handelsvaror".

kommer därunder fel i detsamma på grund av säljarens vanvård eller försummelse, har köparen de befogenheter, som omnämnas i 42 §, och sålunda jämväl rätt till skadestånd.

49 §. Vill säljaren avhjälpa fel i godset eller vid leveransavtal avlämna gillt gods i stället för det, som felaktigt är, låte köparen sig med sådan rättelse nöja, där den kan äga rum, innan han enligt 21 § skulle varit berättigad att häva köpet, och uppenbart är, att han ej skulle hava kostnad eller olägenhet av att låta rättelsen ske; dock njute han i varje fall den rätt till skadeersättning, som enligt här förut givna stadganden må honom tillkomma.

I motsats till förutvarande rätt giver den nya lagstiftningen, enligt vad av 43 § framgår, köparen befogenhet att, när i gods, som avlämnats till fullgörande av leveransavtal, finnes fel, i stället för det sålunda felaktiga kräva gillt gods.

Motsvarande befogenhet saknar köparen, såsom 42 § utvisar, vid köp av bestämt gods.

Vare sig köp av ena eller andra arten föreligger, äger köparen i regel ej fordra, att i godset befintligt fel varder av säljaren avhjälpt, så framt ej särskilt förbehåll i dylik riktning gjorts. Dock kan tydligen köparen i fall, då skadeersättning tillkommer honom, själv eller genom annan bota felet och sedermera av säljaren utkräva gottgörelse för den honom därigenom åsamkade kostnaden.

Såsom i annat sammanhang anmärkts, lär i viss mån en annan regel gälla vid arbetsbeting. Beställaren har, ändå att han i övrigt icke är berättigad till skadestånd, befogenhet att på tillverkarens bekostnad avhjälpa fel. Det torde kunna antagas, att åtminstone i allmänhet en dylik befogenhet står köparen till buds i avseende å sådan beställning, som enligt 2 § skall anses såsom köp. I överensstämmelse härmed yttras ock i norska motiven: "Vid beställning av saker, som skola tillverkas, följer det i regel av avtalet, att köparen har rätt att fordra felets avhjälpande."

¹ Se "Juridik och politik" II sid. 158.

Huruvida tillverkaren vid sådan beställning, varom nu är fråga, kan tvingas att själv avhjälpa fel, se 39 § utsökningslagen.¹

Förevarande paragraf behandlar spørgsmålet, i vad mån köparen är skyldig att tillmötesgå säljarens begäran att avhjälpa fel i godset eller vid leveransavtal avlämna giltigt gods i stället för det, som är felaktigt.

Före den nya lagens tillkomst hade säljaren vid speciesköp icke någon befogenhet uti ifrågavarande avseende. Däremot ansågs vid leveransavtal säljare, som före avtalad leveranstids utgång presterade kontraktsstridig vara, äga att, dock före den avtalade tidens utgång, i stället för det felaktiga godset eller till fyllande av bristen utgiva annat gods.² Se Kungl. Maj:ts dom den 27 augusti 1877; H. 1877 sid. 431. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 2 december 1874; H. 1874 sid. 487.

I nya lagberedningens förslag var beträffande speciesköp någon befogenhet uti ifrågavarande hänseende icke inrymd åt säljaren. I fråga om leveransavtal åter stadgades i 45 §, att säljaren skulle äga rätt till efterleverans, så framt sådan ägde rum genast efter det felet anmärkts, och ej dessförinnan den tid gått till ända, "under vilken köparen enligt 31 § är pliktig avvakta godset."³

I motiven anfördes härom följande:

"Under vissa förhållanden bör enligt beredningens åsikt en säljare, som vid leveransköp lämnat felaktigt eller oriktigt gods, kunna erhålla tillfälle att genom avlämnande av felfritt eller

¹ För den tid, tillverkaren eftersätter sin skyldighet att avhjälpa fel, går han miste om den rätt till ränta å köpeskillingen, som eljest skulle tillkomma honom. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 19 maj 1904; H. 1904 sid. 136, och den 30 oktober 1905; H. 1905 not A. n:r 348. Jfr *Almén* sid. 113.

² Då emellertid köparen ansågs i allmänhet icke äga skyldighet att framställa anmärkning mot leverans tidigare, då den fullgjorts före den avtalade tiden, än eljest, var säljarens befogenhet till efterleverans ofta av tvivelaktigt värde. Den ägde sin huvudsakliga betydelse, då tiden bestämts inom vissa gränser.

³ Enligt 31 § ägde köparen i allmänhet icke hävningsrätt på grund av ringa dröjsmål.

tillräckligt sådant avvärja de huvudsakliga följderna av sin försummelse. Utan tvivel kan detta någon gång för honom vara av stor betydelse; och användandet av denna utväg har i förslaget begränsats till sådana fall, då köparen därav icke bör kunna hava någon egentlig olägenhet. Såsom villkor för att efterleverans må ske är nämligen föreslaget, att godset till köparen utgives genast efter det felet eller bristen anmärkts och tillika att icke före utgivandet den tid gått till ända, under vilken köparen, därest första leveransen ej ägt rum, enligt förslagets 31 § varit pliktig att avvakta godset. Att köparen ej efter denna tid kan vara skyldig att nöjas med positiv kontraktsuppfyllelse är uppenbart. Det första villkoret däremot, som inskränker säljarens rätt att vidtaga ifrågavarande åtgärd till de tillfällen, då han är i stånd att omedelbart och utan nämnvärd tidsutdräkt fullgöra efterleveransen, kan synas väl strängt, åtminstone om den avtalade leveranstiden ej är till ända; men enär han genom att avlämna godset förklarat sig villig att då fullgöra avtalet och således själv satt en gräns för vidare utsträckning av leveranstiden, har beredningen ansett ytterligare eftergift i detta hänseende ej böra ifrågakomma. För skada, som kan tillskyndas köparen därav, att det först avlämnade godset ej är felfritt eller tillräckligt och att efterleverans sålunda behöves, äger han enligt förslaget njuta ersättning."

Vad beredningen härutinnan sålunda föreslagit, mötte inom högsta domstolen starkt motstånd.

Två justitieråd anmärkte: "Såsom villkor, för att den enligt förestående paragraf säljaren medgivna rätt till s. k. efterleverans må äga rum, är föreskrivet, att densamma *genast* skall verkställas; och förutsättes tillika, för att ifrågakomma rätt över huvud taget må säljaren tillkomma, att efterleveransen skall fullgöras å sådan tid att, därest den varit första leveransen, köparen varit förpliktigad att, där den eljest varit av behörig beskaffenhet, godtaga densamma, vilket åter innebär, att den första felaktiga leveransen blivit tidigare, än säljaren ålegat, fullgjord. Då det emellertid uppenbarligen står en säljare öppet att, ända till dess den för leveransen avtalade tid är ute, fullgöra densamma, synes den omständighet, att säljaren i förtid

levererat sin vara, icke skäligen böra betaga honom rätt att, därest varan befinnes kvalitativt eller kvantitativt felaktig, när som helst före leveranstidens utgång genom avlämnande av felfritt eller tillräckligt gods avvärja följderna av sin föregående försummelse. Säljaren har ju därigenom inom avtalad tid fullgjort sin förpliktelse, och köparen har i rätt tid erhållit fullgod vara. Möjligen kan köparen i följd av den dubbla leveransen tillskyndas kostnader, som, därest leveransen på en gång fullgjorts, skulle hava uteblivit; men då det icke skäligen kan antagas, att beloppet av samma kostnader är väsentligen beroende därav, huruvida säljaren förr eller senare inom leveranstiden fullgör efterleveransen, samt i allt fall säljaren är köparen ersättningsskyldig för samma kostnader, torde denna omständighet icke böra äga inverkan på föreliggande fråga. Då det således synes obilligt att, såsom i förslaget skett, uppställa såsom villkor för en säljares rätt till s. k. efterleverans, att samma leverans skall genast göras, hemställas om den ändring i förevarande paragraf, att säljaren måtte lämnas öppet att till leveranstidens slut komplettera en förtida felaktig leverans."

Ett justitieråd förklarade, att justitierådet, under förutsättning att säljaren i det i denna paragraf omförmälda fall bleve pliktig att hålla köparen skadeslös för den ökning i kostnaderna för godsets mottagande, som en s. k. efterleverans kunde för honom medföra, icke kunde finna någon rimlig anledning, varför det icke skulle stå säljaren öppet att för leveransens fullgörande begagna sig av hela den tid, som han för detta ändamål betingat sig.

Ett justitieråd yttrade: "Såsom villkor för att efterleverans må ske är föreslaget, att godset till köparen utgives genast, efter det felet eller bristen anmärkts, och tillika att icke före utgivandet den tid gått till ända, under vilken köparen, därest första leveransen ej ägt rum, enligt förslagets 31 § varit pliktig att avvakta godset. Då emellertid giltigt skäl för det första villkorets stagdande icke synes förefinnas och efter detta villkors bortfallande förevarande paragraf knappast kan sägas innehålla annat, än som med full tydlighet följer av grunderna för andra

i lagförslaget upptagna bestämmelser, hemställes, att densamma måtte få utgå."

Trots förenämnda anmärkningar inom högsta domstolen giver förevarande paragraf, om den ock i visst avseende är mindre sträng än nya lagberedningens motsvarande stadgande, säljaren en ganska ogynnsam ställning i fråga om rätt till efterleverans. Å andra sidan har, i olikhet mot nya lagberedningens förslag liksom förut gällande rätt, säljare av bestämt gods uti ifrågavarande hänseende beretts samma förmån, som tillagts säljare vid leveranstavtal.

Paragrafen är sålunda motiverad:

"Är en viss tidrymd utsatt, inom vilken godset bör avlämnas, tillkommer det enligt 13 § i regeln säljaren att inom sålunda bestämda gränser välja tidpunkten för avlämnandet. Har han emellertid träffat sitt val genom att avlämna godset samt därom på ett eller annat sätt underrätta köparen, tillkommer honom icke någon rätt att ändra den vidtagna åtgärden. En sådan befogenhet skulle naturligen kunna på det allvarsammaste äventyra köparens rätt, då denne just på grund av underrättelse om godsets avlämnande kan hava iklätt sig förbindelser, som han ej kan fullgöra, därest säljaren ändrar sina dispositioner beträffande godset. Om t. ex. en köpman i Stockholm, som köpt en vara att från nordamerikansk hamn skeppas senast den 1 september, erhållit konnossement, som utvisar, att varan blivit för hans räkning inlastad i Newyork den 1 juli, och i förlitande därpå i sin ordning sålt varan att levereras i Stockholm den 15 augusti, skulle det för honom innebära en rättskränkning, om han vore nödgad att antaga säljarens anbud att inom den avtalade skeppningstiden leverera ny vara. Äro åter förhållandena sådana, att en köpare uppenbarligen ej har kostnad eller olägenhet av att invänta nytt gods eller därav, att han tillåter säljaren att själv besörja behöflig ändring eller bättring av godset, förefinnes ej något skäl att förmena honom att inom den bestämda leveranstiden verkställa rättelse. Billigheten synes till och med fordra, att under nämnda förutsättning denna

säljarens rätt utsträckes ända därhän, att köparen anses pliktig nöja sig med att rättelse vidtages inom den tid, som, därest godset eller den felaktiga delen därav fördröjts, skulle förflutit innan dröjsmålet blivit så väsentligt, att köparen enligt förslagets 21 § ägt häva köpet. Denna utsträckning av säljarens rätt, som på grund av särskilda strängare bestämmelser rörande handelsköp därvid saknar nästan varje användning, har däremot en ej ringa betydelse för beställningar. Det skulle vara synnerligen hårt för en hantverkare, om han, då det tillverkade godset vore behäftat med ett kanske obetydligt fel, skulle i och med avlämnandet av godset vara avskuren från möjlighet att verkställa ändring eller bättring därav, även om sådant icke skulle lända köparen till den ringaste olägenhet.“

Ehuru i motiven sålunda talas endast om det fall, att viss tidrymd utsatts, inom vilken godsets avlämnande skall äga rum, är det klart, att paragrafen kan komma till användning även, då bestämd tid för avlämnande av godset avtalats.

Såsom villkor för, att säljarens i förestående paragraf medgivna rätt till efterleverans eller eljest rättelse må äga rum, är till en början föreskrivet, att den skall försiggå, innan köparen enligt 21 paragrafen skulle varit berättigad att häva köpet, d. v. s. innan den tid gått till ända, under vilken köparen, därest säljaren icke förut avlämnat gods, varit pliktig att avvakta sådant.¹

¹ Följande rättsfall anføres här, ehuru köpet avslutats före den nya lagens tillkomst.

Sedan E. Carlsson i Gävle den 28 september 1903 till B. M. Larsson i Sundsvall sålt 5,000 kg. timotejfrö att levereras vid tillfälle fritt banvagn Gävle mot visst pris att betalas den 1 juni 1904, samt Carlsson den 14 november 1903 till Larsson avsänt det sålda partiet, vägrade denne att mottaga det såsom varande icke leveransgillt. Carlsson, som i anledning härav återtog partiet, sände i mars 1904 Larsson ett annat parti av samma vara. Emellertid vägrade Larsson att mottaga även detta, enär Carlsson redan en gång begagnat sig av det i köpeavtalet stadgade tillfället och därvid levererat underhållig vara. Carlsson, som då på auktion sålde det sist levererade partiet, yrkade sedermera efter stämning att av Larsson utbekomma prisskillnad m. m., och förmenade Carlsson, att han

Då enligt 21 § köparen, där fråga är om annat köp än handelsköp eller fixköp, saknar befogenhet att häva avtalet, förrän så lång tid förflutit från den för godsets avlämnande bestämda tidpunkten, att dröjsmålet icke kan anses vara av ringa betydelse för honom, följer härav, att säljaren beträffande förstnämnda köp kan äga rätt till efterleverans eller annan rättelse, ehuru godset icke i förtid avlämnats. Detta kunde icke inträffa enligt förutvarande rätt, som i allmänhet medgav köparen hävningsrätt på grund av säljarens dröjsmål utan hänsyn till detsammias större eller mindre betydelse.

Angående nu ifrågakvarande villkor för säljarens rätt till efterleverans eller annan rättelse får man ej heller lämna ur sikte bestämmelserna i 52 §, enligt vilka köparen har att reklamera, då fel eller brist i godset *yppas*. I händelse fel eller brist icke *yppas*, förrän den tid är inne, då köparen enligt 21 § äger hävningsrätt, finnes ju icke något utrymme för säljarens ifrågakvarande rätt.

efter återtagandet av det första partiet varit i samma ställning som om leverans aldrig skett, och att han därför varit oförhindrad att göra ny leverans. — Underrätten yttrade, att enär det av Carlsson på grund av avtalet under november 1903 levererade partiet, efter det Larsson framställt anmärkning mot varans beskaffenhet, av Carlsson återtagits, och Larsson icke varit skyldig mottaga det av Carlsson utan därom med Larsson träffad särskild överenskommelse honom under mars 1904 tillsända partiet, ogillades Carlssons talan. — Hovrätten utlät sig, att enär, på sätt underrätten yttrat, det av Carlsson under november 1903 levererade fröpartiet, efter det Larsson framställt anmärkning mot varans beskaffenhet, av Carlsson återtagits, och Carlsson vid sådant förhållande allenast under den förutsättning varit lagligen berättigad att i det återtagna fröpartiets ställe leverera nytt timotejfrö, att den nya leveransen ägt rum åtminstone inom den tid, under vilken affärer rörande försäljning av frövaror under vintern och våren 1904 i allmänhet avslutats, men tillförlitlig utredning icke kunde anses hava i saken åstadkommit därom, att det senast avlämnade fröpartiet levererats inom sistberörda tid, fastställdes det slut, vartill underrätten kommit. — Nedre revisionen yttrade, att enär, på sätt domstolarna anført, det av Carlsson i november 1903 levererade fröpartiet, efter det Larsson framställt anmärkning mot varans beskaffenhet, av Carlsson återtagits, samt, även om det i stället för nämnda parti under mars 1904 avsända fröparti kunde anses levererat inom den i köpeavtalet avsedda tid, det dock med hänsyn till vad i saken förekommit torde få antagas hava varit olägligt för Larsson att mottaga sist omförmälda leverans; alltså och då Larsson vid sådant förhållande icke varit skyldig att låta sig nöja med densamma, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte fastställa domstolarnas beslut. Kungl. Maj:t prövade rättvist att på de av underrätten anförda skäl fastställa det slut, vartill domstolarna kommit. (Kungl. Maj:s dom den 13 oktober 1908; H. 1908 sid. 395.)

Dröjer köparen med att reklamera (utan att han ändock därigenom gått förlustig all talan), lär säljaren i motsvarande mån få utsträckt sin rätt till efterleverans eller annan rättelse.

För att säljaren skall komma i åtnjutande av den i förvarande paragraf omförmälda befogenhet, förutsättes vidare, att uppenbart är, att köparen ej skulle hava kostnad eller olägenhet av att låta rättelsen ske.

I danska motiven yttras härom: "Således kan t. ex. köparen avvisa säljarens anbud om rättelse, när han i tillit till godsets felfrihet redan tagit det i bruk på sådant sätt, att avhjälpande av felet skulle för honom medföra olägenhet."

Genom ifrågavarande bestämmelse har betydelsen av 49 §, så vitt säljaren därigenom beretts en förmån, blivit högst väsentligt förringad. Rätt till efterleverans eller fels avhjälpande lär sällan kunna förefinnas i andra fall, än då fråga är om sådan beställning, som avses i 2 §, eller om den egentliga butikshandeln. I övriga fall torde det nämligen oftast ligga i förhållandets egen natur, att köparen skulle tillskyndas kostnader eller olägenhet, därest säljaren ägde rätt till ny leverans eller annan rättelse. Och för övrigt måste varje tvivel i dessa hänseenden komma köparen till godo, när han gör invändning mot säljarens anspråk på rättelse.

I händelse säljaren garanterat en varas felfrihet under viss tid, efter det avlämnandet ägt rum, har han icke blott plikt utan även, i den mån det kan ske utan väsentlig olägenhet för köparen, rätt att avhjälpa därunder yppade fabrikationsfel¹ (eller utbyta felaktigt gods mot felfritt).

¹ Se *Almén* sid. 110 och *Winroth* sid. 275. Med hänsyn därtill, att säljaren utfäst sig att under angiven tid ansvara för bevisliga fabrikationsfel i den av honom tillverkade motorn borde avtalet mellan parterna så förstås, att säljaren å ena sidan skulle hava skyldighet att utan kostnad för köparen avhjälpa dylika fel, å andra sidan äga rätt att i den mån sådant utan väsentlig olägenhet för köparen låte sig göra, genom felens avhjälpande minska den honom eljest åliggande

Naturligtvis är säljaren berättigad till ersättning, om han avhjälpel fel, som uppkommit genom bruk och slitning av godset eller genom köparens vårdslöshet vid dess behandling.

Om säljaren inom garantitiden¹ avhjälpel fel och därför begär ersättning, men av köparen bemötes med påståendet, att fråga varit om fabrikationsfel, så vilar bevisbördan å säljaren. Han måste styrka, att det avhjälpel felet icke varit sådant, som han på grund av sin garantiförbindelse haft skyldighet att avhjälpel.²

Regeln om säljarens rätt till efterleverans eller fels avhjälpande utesluter endast köparens befogenhet att häva avtalet, att kräva avdrag å köpeskillingen och att fordra skadeersättning för den förlust, som täckes genom säljarens rättelse. I övrigt är köparens rätt att göra felet gällande icke inskränkt. Köparen äger, säges i slutet av förevarande lagrum, i varje fall njuta den rätt till skadeersättning, "som enligt här förut givna stadganden må honom tillkomma". Säljaren måste, yttras i norska motiven, ersätta den förlust, som köparen lider i följd därav, att den första leveransen icke var kontraktsenlig. När en maskin visar sig felaktig och felet avhjälpes, sedan den tagits i bruk, måste alltså säljaren ersätta den förstöring av råprodukter, den ökade kolförbrukning eller den minskning i produktionsmängden, som felet har förorsakat.

I händelse köparen utan skäl avböjer säljarens begäran att få lämna ny leverans eller eljest avhjälpel felet, är han i samma rättsställning, som om felet blivit av säljaren avhjälpel. Hans anspråk på ersättning kan alltså godkännas endast såvitt det avser tiden, tills felet skulle varit avhjälpel, där säljarens begäran ej blivit av köparen avböjd.

Att förevarande paragraf kan gälla även kvantitetsbrist framgår av 50 §.

skyldigheten att gälda skadestånd på grund av fel i godset. (Kungl. Maj:ts dom den 9 december 1916; H. 1916 sid. 606.)

Att säljaren, innan orsaken till felet klarlagts eller innan han bort inse dess befintlighet, vägrar att gratis utföra reparationsarbete, lär icke hava till följd; att han därigenom går miste om sin rätt att avhjälpel felet i stället för att utgiva skadestånd i penningar. Se sistnämnda rättsfall.

¹ Jfr sid. 127 här ovan.

² Se Kungl. Maj:ts dom den 27 oktober 1917; H. 1917 sid. 479.

I förhållandets natur lär ligga, att då fråga sålunda är om brist i godset, något större utrymme finnes för tillämpning av stadgandet i 49 §, än då köparen gör gällande, att godset är behäftat med fel. Förutsättning för efterleverans är såsom förut nämnts, bland annat, att den kan äga rum, innan köparen enligt 21 § skulle varit berättigad att häva köpet. Av sistnämnda paragraf framgår, att köparen i allmänhet icke ens vid handelsköp har ovillkorlig hävningsrätt, då allenast en ringa del av godset fördröjts. I överensstämmelse härmed synes köparen, då brist föreligger allenast i avseende å en ringa del av godset,¹ och den avlämnade delen är leveransgill, vanligen sakna hävningsrätt² och alltså vara skyldig att finna sig i efterleverans, under förutsättning, att köparen icke skulle hava kostnad eller olägenhet av att låta rättelsen ske.³ Vål kan det antagas, att, där kostnad skulle tillskyndas köparen genom felaktig varas utbyte mot felfri, samma kostnad i allmänhet skulle drabba honom genom ett fullständigande av leveransen. Men ett fullständigande av leveransen kan säkerligen icke i vanliga fall förorsaka köparen samma olägenhet som utbyte av felaktig vara mot felfri.⁴

50 §. Vad här förut är föreskrivet om fel i godset skall i tillämpliga delar gälla, där godset ej uppgår till full myckenhet men, efter vad köparen måste antaga, är av säljaren avlämnat såsom fullt.

Vill köparen kräva det felande ut, have därtill lov, evad bristen är större eller mindre.

I nya lagberedningens förslag hade i avseende å kvantitetsbrist upptagits följande bestämmelser (44 §): "Utgör vad till fullgörande av leveransköp avlämnas ej så mycket, som köparen

¹ Har en väsentlig del av godset uteblivit, kommer användning av 50 § i allmänhet icke i fråga. Jfr anmärkningarna under 50 §.

² Köparen äger ju ock behålla godset mot avdrag å köpeskillingen. I detta fall kan ingen analogi hämtas från 21 §. Då köparen framställer anspråk på prisnedsättning på grund av *brist* i godset, har säljaren ej annan rätt till efterleverans än som skulle tillkommit honom, därest godset varit behäftat med fel.

³ Naturligtvis måste tillika förutsättas, att efterleveransen sker i så god tid, att bristen ej hunnit bliva för köparen av annat än "ringa betydelse".

⁴ Se *Almén* sid. 122.

äger bekomma, må han häva köpet eller avdraga så stor del av köpeskillingen, som mot bristen svarar; njute ock ersättning för all skada. — Är bristen ringa och kan den ej antagas för köparen medföra särskild olägenhet, må köpet dock ej, mot säljarens bestridande, hävas.”¹

Emot detta stadgande framställdes inom högsta domstolen följande anmärkning: ”Förevarande paragraf innehåller föreskrifter om de påföljder, en säljare blir underkastad därigenom, att han vid leveransköp ej avlämnat gods till avtalad myckenhet och sålunda brustit i fullgörandet av köpet. Den försummelse av säljaren att ej i rätt tid leverera hela det omhandlade varupartiet faller således inom paragrafens tillämplighetsområde. För en sådan säljarens försummelse finnes emellertid i annat sammanhang äventyr stadgat redan i förslaget 31 §. Vid sådant förhållande hade det varit önskvärt, att ifrågavarande båda paragrafer stadgat enahanda påföljder för säljarens underlåtenhet i berörda hänseende. Så har emellertid ej skett, utan uppställer 31 § såsom regel, att köparen äger häva köpet, under det att 44 § lämnar köparen valfrihet mellan att häva köpet och att å köpeskillingen avräkna vad mot bristen svarar; och för det fall, som omhandlas i 2 mom., eller att bristen är ringa och ej kan antagas för köparen medföra särskild olägenhet, har köparen endast rätt till avräkning å köpeskillingen. Har således en person A av B köpt 100 tunnor spannmål att levereras inom viss tid, men B levererat endast 95 tunnor, så, under antagande att bristen är ringa och ej för A medför olägenhet, har A enligt 44 § 2 mom. ej rätt att emot B:s bestridande häva köpet, under det han däremot enligt 31 § har dylik rätt.

Grunden till denna olikhet mellan paragrafernas ifrågavarande stadgande har man uppenbarligen att söka uti den olika förutsättningen för deras tillämpning. 31 § avser nämligen det fall, att säljaren är i mora, och förutsätter således för sin tillämpning, att leveransen ej blivit slutligen fullgjord, utan att säljaren har för avsikt att genom ytterligare leverans fullgöra köpet, under det att stadgandena i 44 § åter äro grundade på

¹ I 31 § voro bestämmelser meddelade angående påföljden av dröjsmål från säljarens sida.

den förutsättningen, att säljaren verkligen avsett att genom den verkställda leveransen hava levererat allt, vartill han enligt köpeavtalet varit förbunden.

Denna paragrafernas olika innebörd framgår emellertid icke av den avfattning, paragraferna i förslaget erhållit, vadan osäkerhet lätt kan uppstå, huruvida man å ett föreliggande fall har att tillämpa den ena eller den andra av samma paragrafer; och hemställes förty, att förslaget måtte omredigeras antingen sålunda, att paragrafernas tillämplighetsområden fullt tydligt begränsas, eller ock så att de rättsliga påföljderna bliva lika för båda paragraferna."

Nu förevarande paragraf lämnar icke rum för dylik anmärkning, utan har där särskilt angivits vad, som kännetecknar brist i förhållande till partiell mora.

Paragrafen är sålunda motiverad: "Har en del av det sålda godset fördröjts eller uteblivit, böra verkningarna härav i allmänhet bedömas efter de i 21—27 §§ föreslagna regler i fråga om dröjsmål från säljarens sida, och ej likställas med följderna därav, att fel i godset förefinnes. Detta betingas av sakens natur samt lär, på sätt vid 52 § kommer att närmare utvecklas, jämväl föränledas av de föreslagna bestämmelserna om fel i godset. Om emellertid säljaren måste antagas hava avsett att med den del av det sålda godset, som han avlämnat, fullständigt fullgöra avtalet, vilket kan vara fallet t. ex. då felräkning förelegat eller godset under transporten till leveransorten genom omlastning minskats i vikt eller ock till någon del förkommit, är det mera naturligt att likställa bristen i godsets myckenhet med fel i godset än med dröjsmål beträffande godsets avlämnande. I överensstämmelse härmed hava ock frågorna om fel och brist i godset blivit uti förslaget i ett sammanhang behandlade. Vid handelsköp kommer i regeln att av den räkning, som åtföljer godset, framgå, huruvida säljaren avsett att avlämna full myckenhet eller icke. Även vid andra köp torde hans mening i nämnda avseende oftast framgå av omständigheterna vid avlämnandet."

I motiven till 52 § yttrade kommittén: "Har endast en del av godset avlämnats, och är det tydligt, att säljaren ej avsett

ett fullständigt fullgörande av leveransen, eller framstår hans mening ej fullt klar för köparen, vore det uppenbart orimligt att, såsom en tillämpning av 52 § skulle medföra, låta köparens underlåtenhet att reklamera medföra den påföljd, att han nödgades erlægga köpeskillingen i dess hehet samt ginge miste om rätten till skadestånd. Detta förhållande betingar med nödvändighet en sådan avfattning av reglerna om kvantitetsbrist, att här antydda fall ej kommer att bedömas efter nämnda regler utan efter stadgandena i 26 § och övriga paragrafer, som angå dröjsmål å säljarens sida, något som ock blivit vid avfattandet av 50 § iakttaget."

Då godset allenast delvis utgivits, har man alltså att bedöma förhållandet antingen efter reglerna om säljarens dröjsmål (21 och följande §§) eller efter reglerna om fel i godset (42 och följande §§).

Det är emellertid, såsom av motiveringen ock framgår, huvudsakligen i ett avseende, som dessa regler leda till olika resultat.

Föreligger "brist" och är följaktligen förevarande paragraf tillämplig, komma i fråga om köparens reklamationsplikt bestämmelserna i 52 § till användning; är åter dröjsmål å säljarens sida för handen, har man att härutinnan tillämpa stadgandena i 26 §. Köparen är i bättre ställning i senare fallet än i det förra. I händelse av dröjsmål å säljarens sida äger köparen i regel förhålla sig avvaktande, intill dess säljaren tillfrågar honom, om han oansett dröjsmålet vill mottaga det felande godset; underlåter köparen att svara, medför detta ej annan påföljd, än att han är förlustig rätten att kräva avlämnande av det gods, han icke erhållit. Förefinnes brist i godset, måste däremot köparen självmant reklamera; underlåtenhet härutinnan har till följd, att köparen är all talan förlustig.

För att brist skall anses föreligga, då det gods, som av säljaren avlämnats, icke uppgår till den myckenhet, varpå köparen

enligt avtalet äger anspråk, uppställer förevarande paragraf såsom villkor, att köparen måste antaga, att godset är av säljaren avlämnat såsom fullt.

Det kommer alltså an på säljarens avsikt i berörda avseende, sådan den genom hans förfarande framträder för köparen.

Brist kan emellertid icke alltid anses föreligga, så snart sådan avsikt hos säljaren saknas. Om den omständigheten, att säljaren icke avlämnat så mycket, som köparen har rätt att fordra, orsakas därav, att säljaren hyser oriktig uppfattning angående omfattningen av sin skyldighet, skall han bedömas efter reglerna för dröjsmål å säljarens sida, ehuru han sålunda icke har för avsikt att framdeles avlämna det felande godset.

I norska motiven¹ yttras: Huruvida säljaren avsett, att det, som avlämnats, skulle utgöra fullständig uppfyllelse av avtalet, lär oftast framgå av fakturan (nota, räkning), där sådan använts. Framkommer en mindre myckenhet än fakturan angiver, måste köparen utgå från, att det felande bortkommit på vägen, att det föreligger en felräkning från säljarens sida, eller att bristen för övrigt har någon orsak, som utestänger säljaren från att omant eftersända det resterande godset eller på annat sätt rätta felet. I så fall måste köparen strax reklamera. Om däremot den avlämnade myckenheten riktigt angivits i fakturan, följer därav i regel, att leveransen icke av säljaren avsetts utgöra fullständig uppfyllelse av avtalet.

Det framgår av ifrågavarande paragrafs uttryckssätt, att varje skäligt tvivelsmål angående säljarens avsikt bör komma köparen till godo, och att de lindrigare reklamationsreglerna i 26 § då komma till användning.

I förhållandets natur ligger, att brist i allmänhet icke kan anses vara för handen, då fråga är om relativt stora kvantitetsavvikelser. Köparen lär, då säljaren avlämnat allenast en ringa del av vad som sålts, icke kunna antaga, att säljaren haft för avsikt att därmed fullständigt uppfylla avtalet.

¹ Jfr svenska motiven här ovan.

I händelse säljaren svikligen lämnat oriktig uppgift om myckenheten av det gods, han levererat, är köparen, ändå att han måste antaga, att det är av säljaren avlämnat såsom fullt, icke pliktig att reklamera i enlighet med bestämmelserna i 52 §. Jfr 53 §.

Avgörande för frågan, huruvida brist i godset är förhanden, är i regel vid distansköp förhållandet vid godsets avsändande. (Jfr 44 §.)

Påstår köparen, att brist i den mening 50 § fattar detta uttryck förefinnes i avlämnat och av honom mottaget gods, så åligger bevisskyldigheten honom.¹ Jfr Kungl. Maj:ts dom den 5 juni 1913; H. 1913 sid. 280. Principiellt synes han, då fråga är om distansköp, hava att visa, ej mindre att godset vid framkomsten understeg den av säljaren i fakturan angivna myckenheten, än även att denna brist förefanns redan vid transportens början.² Med hänsyn till svårigheten för köparen att i sistnämnda hänseende förebringa bevisning håller dock en ganska utbredd mening³ före, att, sedan köparen styrkt bristens förefintlighet vid godsets framkomst, säljaren måste visa, att avtalad myckenhet avlämnats. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 15 maj 1902; H. 1902 not A. n:r 149, den 24 maj 1897; H. 1897 not A. n:r 159, och den 29 augusti 1906; H. 1906 not A. n:r 358.

Av 44 § framgår, att, där under transporten godset minskats på grund av bristfällig förpackning eller annan vårdslöshet eller

¹ I händelse tvist eljest (d. v. s. då godset ej avlämnats såsom fullt) uppkommer om myckenheten av vad, som levererats måste tydligen enligt allmänna regler säljare, som utkräver köpeskillingen, vara bevisskyldig. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 4 april 1912; H. 1912 not A. n:r 173, och den 2 december 1915; H. 1915 not A. n:r 585.

² Se *Almén* sid. 158. Annorlunda vid köp enligt 65 §.

³ Se *Winroth* sid. 288.

försummelse å säljarens sida, dylik brist kan av köparen åberopas.

Å andra sidan är säljaren, om han ock garanterat, att godset skall utgöra viss myckenhet (hava viss vikt), icke pliktig att svara för sådan minskning, som beror på olyckshändelse. Sådan garanti avser endast minskning i följd av godsets egen beskaffenhet.

Angående de befogenheter, som tillkomma köparen, då brist i godset föreligger, lämnas besked i 42 och 43 §§.

Köparen har sålunda rätt att häva avtalet, att (vid leveransavtal) kräva gillt gods eller att fordra det avdrag å köpeskillingen, som mot bristen svarar, varjämte han under vissa förutsättningar är berättigad till skadeersättning.

Beträffande först hävningsrätten saknar köparen densamma i regel, då bristen är att anse såsom ringa; och, såsom förut anmärkts, föreligger vanligen icke brist i lagens mening i andra fall, än då fråga är om relativt obetydliga kvantitetsavvikelser.

Undantag från regeln utgöra de fall, då köparen kan anses hava lagt särskild vikt på att han erhåller allt godset, då säljaren förfarit svikligt och då säljaren avvetat bristen å sådan tid, att han utan oskäligen kostnad eller svårighet kunnat till köpets fullgörande anskaffa det felande godset.

Därest köpt gods är behäftat med fel, vilket är att anse såsom ringa, äger köparen jämlikt 43 § i allmänhet icke att, med avvisande av det felaktiga, kräva gillt gods.

I förevarande paragraf är emellertid stadgat, att köparen, där brist föreligger, har befogenhet att utkräva det felande, evad bristen är större eller mindre.¹

Uppenbarligen har köparen icke rätt att fordra fullständig

¹ Denna bestämmelse synes dock icke böra tolkas så strängt efter ordalagen, att köparen skulle äga att påfordra leverans av bristen, då en dylik befogenhet med hänsyn till bristens oväsentlighet och olägenheterna för säljaren av ytterligare leverans måste anses såsom något alldeles oskäligt.

omleverering, utan är hans befogenhet begränsad till att utkräva det felande godset.¹

Vad angår köparens befogenhet att i följd av brist i godset fordra avdrag å köpeskillingen hänvisas till vad förut yttrats (jfr sid. 98) om hans rätt till prisnedsättning på grund av fel i godset.

Värdet av den avtalade myckenheten förhåller sig till värdet av den avlämnade myckenheten, som avtalade köpeskillingen förhåller sig till det pris, köparen för den avlämnade myckenheten bör betala.

I avseende å förhållandet mellan 49 och 50 §§ bör särskilt bemärkas, att köparen tydligen i vissa fall kan gå miste om sin rätt till prisnedsättning och måste finna sig i efterleverans, men att, enligt vad förhållandets egen natur utmärker, befogenhet för säljaren till efterleverans efter bestämd leveranstids utgång icke gärna kan ifrågakomma vid handelsköp.

Beträffande köparens rätt till skadestånd på grund av brist i godset, i vilket avseende andra styckena i 42 och 43 §§ äro utslagsgivande, hänvisas till vad förut yttrats om hans anspråk på skadestånd i följd av fel i godset. Här må allenast ytterligare understrykas, hurusom den omständigheten, att köparen, då brist i godset föreligger, fordrar prisnedsättning, icke uteslänger honom från rätt att tillika kräva skadestånd.

Betalar köparen å utsatt tid allenast en del av köpeskillingen, har säljaren, ehuru han underlåter att däremot protestera, icke skyldighet att å sin sida fullgöra avtalet, med mindre det re-

¹ Är fråga om partiell mora, har köparen — som i regel icke är skyldig tåla dellerans — befogenhet att genast avvisa det levererade, även om det felande utgör endast en ringa del av godset. Jfr "Juridiska skrifter" 1921 sid. 98.

sterande beloppet varder guldets. Uti ifrågavarande avseende är det icke av betydelse, om köparen med den guldna delen av köpeskillingen kan antagas hava velat göra en avbetalning eller om den varit av honom avsedd såsom full betalning.

I händelse säljaren levererat *mera* än som avtalats, är köparen i regel berättigad att frånskilja så stor del, som svarar mot den avtalade myckenheten, samt avvisa återstoden.

I avseende å den del av godset, han sålunda avvisar, komma bestämmelserna i 55 och 56 §§ till användning.

Kan ett dylikt frånskiljande icke utan avsevärd olägenhet för köparen äga rum¹ (jfr Kungl. Maj:ts domar den 9 mars 1905; H. 1905 not A. nr 59, och den 16 oktober 1906; H. 1906 sid. 405), har han rätt att häva avtalet i dess helhet.

Dylik rätt tillkommer tydligen i allmänhet köparen, där godset tillsänts honom mot efterkrav och han således icke kan utfå detsamma, med mindre han erlägger hela den fordrade betalningen.² Jfr Kungl. Maj:ts dom den 31 januari 1910; H. 1910 sid. 54.

I avseende å detta spörsmål yttras i danska motiven: I detta sammanhang bör uppmärksamheten fästas på, att det icke funnits nödvändigt att giva någon särskild regel angående köparens rätt att häva avtalet i det fall, att den levererade myckenheten är för stor. Efter allmänna regler måste det antagas, att köparen är pliktig att frånskilja så stor del av leveransen, som svarar mot den avtalade myckenheten, såframt sådant frånskiljande kan ske utan skada för hans intresse, men att han i motsatt fall är berättigad att avvisa den gjorda leveransen.

¹ Se Ugeskrift for Retsvæsen 1916 sid. 300. Köpare av socker i säckar om 100 kilo, vilken bekommit säckar, vägande 102 kilo, befriades från skyldighet att betala den överskjutande myckenheten, då det enligt hans icke bestrida uppgifter var honom omöjligt att sälja socker i annan vikt än 100 kg. för säck. Jfr *Almén* i Tidskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 292. Obs. ock sid. 186 här nedan.

² Undantag härifrån synes böra äga rum, om den fordrade betalningen endast oväsentligt överskrider, vad köparen skolat betala, där allenast den avtalade myckenheten tillsänts honom. (Jfr Kungl. Maj:ts dom den 4 december 1906; H. 1906 sid. 517.)

Befogenhet för köparen att, med fränskiljande av vad som levererats för mycket, avvisa resten förefinnes icke, då ett sådant fränskiljande med hänsyn till godsets beskaffenhet skulle tillskynda säljaren avsevärd skada. Här måste köparen avvisa eller behålla allt godset. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 15 november 1899; H. 1899 sid. 479.

Redan i detta sammanhang må beröras spörsmålet, huruvida köparen har reklamationsplikt,¹ då han av säljaren mottagit gods i större myckenhet, än som avtalats.

Det riktiga synes vara, att köparen, där han ej har grundad anledning till antagande, att leveransen beror på missuppfattning eller förbiseende å säljarens sida, bör beträffande den överskjutande delen vara likställd med den, som utan föregående rekvisition får en vara sig tillsänd. Köparen skulle sålunda icke vara pliktig att göra anmärkning för att freda sig från betalningsskyldighet.

Den härskande meningen² håller emellertid före, att köparen i regel har reklamationsplikt. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 26 januari 1874; H. 1874 sid. 34, den 31 december 1907; H. 1907 not A. n:r 484, den 31 januari 1910; H. 1910 sid. 54, den 11 juni 1912; H. 1912 not A. n:r 302, och den 6 juni 1914; H. 1914 not A. n:r 254.

51 §. Vid handelsköp låte köparen, då godset avlämnats, eller, så framt det är försänt, då det kommit honom till handa, så att han enligt 56 § skulle vara pliktig att därom taga vård, föranstalta om sådan undersökning av godset, som efter gott handelsskick kan ifrågakomma.

Skall prov å det gods, som sålt är eller av säljaren avses till köpets fullgörande (utfallsprov), tillställas köparen, låte denne, så snart provet kommit honom till handa, det undersöka efter ty nyss är i fråga om godset stadgat.

¹ Se Almén sid. 126. Angående reklamation se vidare sid. 186 här nedan.

² Se Almén sid. 173. Jfr Winroth sid. 229.

I avseende å köparens reklamationsplikt är huvudregeln given i 52 §, som stadgar, att köparen förlorar sina anspråk i följd av fel eller brist i godset, där han icke reklamerar inom kortare tid, efter det han märkt eller bort märka felet eller bristen. Denna regel avser ej mindre handelsköp än även civila köp. För handelsköpens vidkommande har emellertid en supplerande bestämmelse meddelats i förevarande paragraf, enligt vilken köparen ålagts undersökningsplikt.

I rena handelsförhållanden — yttrade kommittén — "är det i vida högre grad än eljest av vikt för säljaren, att frågan om det sålda godsets kontraktsenlighet så snart som möjligt upphör att vara svävande; och köparen lär här av omsorg om sina egna intressen i allmänhet drivas att snarast möjligt förvissa sig om godsets beskaffenhet. Utgående från att gott handelsskick sålunda under alla förhållanden kräver, att en köpman med det första företager en mer eller mindre omfattande undersökning av gods, som han tillhandlat sig, har kommittén alltså föreslagit, att han, i den mening här förut är angiven, skall anses pliktig att företaga den undersökning, som kan anses affärsmässig.¹ Att närmare än sålunda skett angiva undersökningens beskaffenhet har ej ansetts möjligt och är ej heller i främmande lagar försökt.

Det skulle kunna ifrågasättas, huruvida ej ifrågavarande föreskrift borde äga giltighet jämväl i de fall, då allenast köparen vore att anse såsom köpman. Då emellertid en skyndsam avveckling av rättsförhållandet här ej är för säljaren av samma vikt som i tväsidiga handelsförhållanden, samt utanför dessas område fall torde kunna tänkas, där en köpman saknar anledning att med den skyndsamhet, som här åsyftas, företaga undersökning, har en dylik utsträckning av stadgandets tillämplighet ansetts ej böra ifrågakomma. Att emellertid vid tillämpning av den i 52 § upptagna mera allmänna bestämmelsen om

¹ Stundom förekommer det handelsbruk, att godsets beskaffenhet och myckenhet konstateras genom särskilda s. k. certifikat, som utfärdas å produktions- resp. lastningsorten. Naturligen står det köparen fritt att även i dylika fall freda sig genom motbevisning (där ej i avtalet fastslagits, att certifikatet skall vara ovillkorligen bindande.) I förhållandets natur ligger dock, att det är särdeles vanskligt att åstadkomma tillfyllestgörande bevisning. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 3 februari 1916; H. 1916 sid. 26.

undersökningsplikt köparens egenskap av köpman i varje fall bör till en viss grad komma i betraktande, är uppenbart."

Uppenbarligen kan köparen icke tvingas att fullgöra den honom enligt förevarande paragraf åliggande skyldighet att undersöka godset. Underlåter han att företaga undersökning, så föranleder detta ej heller i och för sig till någon rättsförlust för honom. Framställer han utan föregående undersökning, i förmodan att fel eller brist föreligger, anmärkning jämlikt bestämmelserna i 52 §, är han bibehållen vid sin rätt att tala å fel eller brist, som må finnas i godset, och eftersättande av undersökningsplikten berövar honom ej rätt att göra gällande sådant fel, som icke kunnat upptäckas vid behörigen företagen undersökning.

Vid avfattandet av stadgandet i fråga har man haft för ögonen det fall, att köparen på grund av underlåten undersökning ej varseblivit fel eller brist och i följd därav jämväl uraktlåtit att enligt 52 § reklamera.

I fråga om tiden för inträdandet av ifrågavarande undersökningsplikt skiljer lagen mellan platsköp och distansköp.

Vid förstnämnda köp skall undersökningen äga rum, då godset avlämnats, d. v. s. då det av köparen tagits i besittning.¹ Vid distansköp åter är köparen ej skyldig att företaga undersökningen, förrän godset framkommit till bestämmelseorten. Man har någon gång sökt göra gällande, att undersökningen även vid distansköp borde äga rum, då godset avlämnades, "men enligt kommitténs uppfattning skulle det strida mot sakens natur och billighetens krav att uppställa en dylik regel och således ålägga köparen en rättsförlust på grund därav, att han ej på den måhända avlägsna och för honom alldeles främmande avgångsorten låtit undersöka godset. Att emellertid någon gång de omständigheter, varunder avtalet ingåtts, eller ett för någon

¹ Jfr emellertid "Handelsbalken" I 2:dra uppl. sid. 45.

affärsbransch egendomligt handelsbruk kan föranleda, att undersökningsplikt inträder redan på avgångsorten, vill kommittén ej förneka".¹

Tillfälliga omständigheter, såsom bortovaro eller sjukdom, kunna icke innefatta giltig ursäkt för undersökningens uppskjutande. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 24 september 1894; H. 1894 sid. 479.

Avvisar köparen godset, bliva reglerna jämväl i viss mån olika allt efter som fråga är om platsköp eller distansköp.

För den händelse, att vid platsköp köparen på grund av en felaktig uppfattning av avtalets innehåll eller andra förhållanden vägrar att mottaga godset, eller han eljest föranleder, att avlämnande ej å avtalad tid äger rum, har det synts obilligt att beröva honom möjligheten att sedermera, då han kommer i besittning av godset, göra anmärkning å fel, som han förut ej avvetat.² De omständigheter, som kunna föranleda dröjsmål med godsets mottagande, äro — anmärkte kommittén — mången gång av den art, att nyssnämnda påföljd skulle vara alltför sträng.

Undersökningsplikt inträder därför icke, förr än godset av köparen mottagits. Varder godset i följd av dröjsmål å köparens sida avlämnat först efter avtalad tid, kan köparen följaktligen göra gällande fel, som han vid då företagen undersökning upptäcker.³

¹ Jfr *Almén* i Tidskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 293.

I händelse köparen vid inlastningen varit representerad av ombud, som godkänt godset såsom leveransgillt, är han naturligen av detta godkännande bunden. Se Kungl. Maj:ts dom den 23 mars 1910; H. 1910 sid. 152.

Att handelsbruk kan giva köparen rätt att låta företaga kemisk analys av godset, se t. ex. Kungl. Maj:ts domar den 27 februari 1922; H. 1922 sid. 26 (ättiksyra), och den 14 mars 1921; H. 1921 not A n:r 97 (granulerad nickel). Även i andra avseenden kan naturligen handelsbruk föranleda någon särskild rätt för köparen i fråga om undersökning. Jfr sid. 178 här nedan. Beträffande handelsbruk se ock sid. 174 not 1 här ovan.

² Se *Almén* sid. 132 och *Winroth* sid. 267.

³ Detta naturligtvis dock under förutsättning, att ej bestämmelserna i 37 och 44 §§ till annat föranleda.

Har köparen vid platsköp och då avlämnandet sålunda sammanfaller med mottagandet,¹ ehuru han funnit godset vara behäftat med fel, utan förbehåll² mottagit godset, då det honom erbjöds, så kan denna omständighet tydligen innebära ett avstående från hans sida att göra sina anspråk på grund av felet gällande.

Likställt härmed torde det fall vara, att vid platsköp köparen utan anmärkning mottager gods, behäftat med ett, väl icke av honom observerat, dock iögonenfallande fel. Redan vid erbjudandet av godset, vars mottagande ju icke kan äga rum utan medverkan av köparen, lär nämligen denne hava en viss, ehuru naturligtvis icke särdeles omfattande undersökningsplikt. Grunden för stadgandet i 47 § synes tala härför.³

I detta sammanhang bör påpekas, att, ehuru de i 51 § givna regler komma till användning ej mindre vid leveransavtal än även vid speciesköp, stadgandet i 47 § dock i fråga om sistnämnda slags köp ofta tillintetgör betydelsen av den i förstnämnda paragraf föreskrivna undersökningsplikten.

I avseende å distansköp är köparen jämlikt 56 § under vissa förutsättningar pliktig att för säljarens räkning omhändertaga gods, som han vill avvisa. Naturligtvis kan köparen icke genom åsidosättande av denna förpliktelse till skada för säljaren framskjuta den tid, inom vilken anmärkning må framställas. Undersökningsplikten inträder här samtidigt med vårdnadsplikten. Köparen skall, säger lagen, undersöka godset, "då det kommit honom till handa, så att han enligt 56 § skulle vara pliktig att därom taga vård".⁴

¹ Jfr dock "Handelsbalken" I 2:dra uppl. sid. 45.

² Jfr Kungl. Maj:ts dom den 11 mars 1908; H. 1908 n:r 82.

³ Jfr *Almén* sid. 132.

⁴ Jfr 62 §, fjärde stycket.

Såsom i annat sammanhang anmärkts har köparen i regel befogenhet att tills vidare avvisa gods, som före bestämd tid varder till honom av säljaren försänt. I olikhet mot förutvarande rätt synes emellertid köparen numera, jämligt grunderna för 27 §, hava reklamationsplikt¹, i följd varav, om han ej avsänder reklamation och däri förbehåller sig rätt att undersöka godset först då den bestämda leveranstiden är inne, han lär vara skyldig att omedelbart föranstalta om undersökningen.

I fråga om undersökningen säger förevarande paragraf, att den skall vara sådan, som efter gott handelsskick kan ifrågakomma. (Jfr motiven här ovan.)

I norska motiven yttras härom: Förslaget påbjuder blott sådan undersökning, som gott handelsskick kräver. Mera fordras icke. Är godset av sådan beskaffenhet, att betryggande undersökning icke kan företagas, innan det legat något (t. ex. vin), varken skall eller bör undersökningen företagas genast. Och är godset av sådan art eller i sådan förpackning, att det överhuvud icke kan undersökas utan att samtidigt förbrukas eller förminskas (t. ex. konserver i hermetiskt tillslutna burkar, tobak i originalpackning), kan gott handelsskick kräva, att en del stycken öppnas och undersökas strax vid framkomsten; men i övrigt må partiet tydligen säljas vidare utan undersökning, i vilket fall reklamation kan ske först, när klagomål framkomma från förbrukarna.²

I händelse säljaren allenast delvis fullgjort sin leveransskyldighet, bör köparen, om han ändå mottager den levererade

¹ Se *Almén* sid. 137 och *Winroth* sid. 268.

² Om godset sändes förpackat, lär det i allmänhet vara nog, att köparen undersöker en del av packorna eller kärnen. (Jfr Kungl. Maj:ts dom den 9 april 1897; H. 1897 not A. n:r 115.) Naturligen kan även här ledning vara att hämta från handelsbruk.

"Att köpet avser en vara, som i den mindre handeln förekommer i samma förpackning, som i storhandeln, t. ex. konserver och vin, kan — säger *Almén* i *Tidskrift för Retsvidenskab* 1919 sid. 295 — icke fritaga grossisten från undersökningsplikt, men i kvantitativt avseende få icke stora anspråk ställas på undersökningen; det är tillräckligt, om ett fåtal stycken (burkar, lådor eller flaskor) öppnas och undersökas."

delen, omedelbart verkställa undersökning (och eventuellt reklamera). Han äger sålunda icke uppskjuta undersökningen i avvaktan på leverans av återstoden.¹

Om åter avtalet exempelvis avser en maskin, som säljaren åtagit sig att uppsätta, så inträder naturligtvis — såsom i danska motiven anmärkes — köparens undersökningsplikt, först när maskinen levererats i färdigt skick, och icke redan vid leveransen av de särskilda maskindelarna.

Har säljaren sig bekant, att godset skall omedelbart försändas vidare (från bestämmelseorten eller den ort, där avlämnandet skall ske), exempelvis till någon, som i sin ordning köpt godset av köparen, så synes det vara tillräckligt, om undersökningen anställes efter transportens avslutande.²

Följande rättsfall, (avseende köp, som avslutats, innan köplagen trädde i kraft,) bör dock observeras.

Enär säljaren åtagit sig att leverera omstämda parti sängar å banvagn i Göteborg till köparen personligen, men säljaren däremot så vitt visats, ej vare sig medgivit sängpartiets försändande till England, innan det av köparen granskats,³ eller åtagit sig ansvara för dess godkännande av den person i England, till vilken sängpartiet av köparen avyttrats; alltså och då köparen, oaktat hans brädgårdsinspektör vid leveransens mottagande i Göteborg funnit anledning till anmärkning mot dess

¹ Se *Almén* sid. 137.

Enligt avtal skulle en vara levereras successivt i vissa poster, men en dylik post uppdelades av säljaren i två särskilda å olika tider levererade partier. Uppkommen fråga, huruvida köparen varit pliktig att förr än nämnda post i dess helhet kommit honom till handa lämna säljaren meddelande om påstått fel i det först levererade partiet av posten, besvarades nekande i Kungl. Maj:ts dom den 17 april 1912; H. 1912 sid. 198. Motiveringen klarlägger dock icke spörsmålet i fråga.

Vid successivleverans har naturligtvis köparen skyldighet att undersöka varje mottagen leverans. Underlåtenhet att reklamera medför den påföljd, att köparen icke allenast går miste om rätten att tala å den ifrågavarande leveransen utan jämväl förlorar befogenhet att på grund av fel i densamma häva avtalet, så vitt avser följande leveranser.

² Se *Almén* sid. 140 och Svensk juristtidning 1920 sid. 53. Jfr *Almén* i Tidsskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 294 och Norsk Retstidende 1912 sid. 602.

³ Säljaren visste, att godset skulle sändas till England.

beskaffenhet, disponerat över sängpartiet genom dess försäljning och avsändning till England ävensom för detsamma erlagt likvid utan att därvid mot sängpartiet framställa anmärkning, ogillades köparens talan om återfående av köpeskillingen och om skadestånd. (Kungl. Maj:ts dom den 12 november 1907; H. 1907 sid. 477).

I norska rättsfall har den åsikten gjort sig gällande,¹ att en grosshandlare kan underlåta att anställa undersökning i avseende å sådana av honom köpta varor, som han i sin ordning omedelbart distribuerat till sina kunder bland detaljhandlandena på platsen. Med fog drager *Almén*² riktigheten av denna åsikt i tvivelsmål.³

Köpare har icke rättighet att låta anstå med reklamation under förebärande, att varan först måste undersökas av fackmän,⁴ med mindre fråga är om sådana egenskaper, som icke

¹ Se Norsk Retstidende 1910 sid. 370, 1913 sid. 520 och 1915 sid. 49.

² Se Tidskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 294. Följande rättsfall är dock härutinnan att observera.

Det vore i saken styrkt, att de mellan parterna träffade köpeavtal, på grund av vilka ifrågavarande havrepartier levererats, avsett plymhavre till utsäde med en garanterad grobarhet av minst 85 %, ävensom att den av säljaren levererade havren varit risphavre och haft vida mindre grobarhet än avtalat blivit; och enär, enligt vad upplyst vore, havrens egenskap av plymhavre eller risphavre icke kunnat utrönas, förrän havren gått i ax, samt med hänsyn därtill, att leveranserna skett dels omedelbart före och dels under såningstiden, köparen, därest havren skulle användas till avsett ändamål, icke kunnat medhinna att innan återförsäljning skedde låta verkställa undersökning av dess grobarhet; ty och som vid sådana förhållanden den omständigheten, att köparen genom återförsäljning förfogat över havren, icke kunde betaga honom rätten att njuta ersättning för den skada, som tillskyndats honom därigenom, att havren icke varit av avtalad beskaffenhet, men denna skada i brist på utredning icke kunde sättas högre än till det belopp, varmed det betingade priset överstigit den levererade havrens verkliga värde; alltså och då av den i saken förebragta utredning framginge, att havre av sådan beskaffenhet som den levererade icke haft större värde än 8½ öre för kg. eller för samtliga havrepartierna 1,635 kronor 97 öre mindre än vad i säljarens kontokurant påförts köparen för havre, berättigades köparen att vid likviden av sin skuld enligt kontokuranten njuta avdrag för sistnämnda belopp. (Kungl. Maj:ts dom den 31 december 1907; H. 1907 sid. 575.)

³ Jfr emellertid Kungl. Maj:ts dom den 11 mars 1898; H. 1898 sid. 66 (papper avsett till påstillverkning). "Som köparen först efter det anmärkningar mot av papperet tillverkade påsar blivit av dem, som köpt påsarna, framställda, kunde anses hava haft anledning underrätta säljaren om papperets dåliga beskaffenhet."

⁴ Jfr sid. 176.

kunna säkert ådagaläggas annorledes än genom analys av särskilt sakkunniga. Utan att denna förutsättning är för handen, har köpare, som lämnat varan till undersökning av sakkunniga, omedelbar reklamationskyldighet i avseende å fel, som bort märkas vid okulär besiktning.¹

Att säljaren garanterat viss egenskap hos godset, befriar icke köparen från skyldighet att undersöka, om denna egenskap är för handen.²

Frågan, huru lång tid köparen äger använda till godsets undersökning, måste tydligen besvaras med fästat avseende å godsets beskaffenhet, försändningssättet samt det levererades större eller mindre myckenhet m. m.³

De skäl, som föranlett det i första stycket av förevarande paragraf intagna stadgandet om skyldighet att undersöka godset, hava — anmärkte kommittén — ansetts göra sig även gällande, därest på grund av köpslutet ett s. k. utfallsprov tillställs köparen. Denne är alltså, under förutsättning att dylikt prov enligt kontrahentens uttryckliga eller tysta överenskommelse skall tillställas honom, pliktig att, så snart det kommit honom

¹ Se *Winroth* sid. 269 och *Almén* sid. 139. Jfr *Almén* i *Tidskrift för Retsvidenskab* 1919 sid. 294 samt rättsfall i *Norsk Retstidende* 1911 sid. 86, 1914 sid. 83 och 1916 sid. 257.

² Jfr anmärkningarna under 53 §.

³ Angående undersökningsplikten och vad därmed sammanhänger se, bland andra, Kungl. Maj:ts domar den 11 mars 1898; H. 1898 sid. 66 (papper, avsett för påstillverkning), den 20 december 1899; H. 1899 sid. 555, och den 7 oktober 1908; H. 1908 not A. n:r 346 (hudar), den 23 februari 1900; H. 1902 sid. 555 (jäst), den 14 juli 1885; H. 1885 not A. n:r 174 (rågmjöl till bröd), den 16 december 1884; H. 1884 not A. n:r 393 (anjovis), den 22 juni 1916; H. 1916 sid. 338 (läder till limberedning), den 16 mars 1915; H. 1915 not A. n:r 126 (utsädeskorn), den 17 juni 1913; H. 1913 sid. 292 (byggnadsmaterialier), den 30 december 1910; H. 1910 not A. n:r 632 (kassakontrollapparat), och den 24 november 1910; H. 1910 not A. n:r 551 (snickeriarbeten). Se för övrigt under nästa paragraf.

till handa, undersöka det i överensstämmelse med vad enligt det ovan utvecklade gäller i fråga om godset.

I norska motiven yttras härom följande:

Har säljaren efter föregånget uttryckligt eller tyst avtal sänt köparen ett utfallsprov (ett prov, som är taget ur det parti eller den produkt, som sålts eller varmed säljaren ämnar uppfylla avtalet), är köparen pliktig att undersöka provet och kan icke sedermera göra gällande fel, som bort upptäckas vid sådan undersökning, som han efter gott handelsskick skulle underkastat provet. Har köparen undersökt provet, bör han, när varan kommer fram, undersöka jämväl denna för att förvissa sig om, att den överensstämmer med provet. I detta fall har han alltså att företaga två undersökningar, dock att den senare vanligen lär vara underlättad genom den föregående undersökningen av provet. — Även om utfallsprov sändes utan föregående avtal, och köparen således icke kan vara förberedd på dess ankomst, är det möjligt, att han enligt gott handelsskick har undersökningsplikt, men i så fall tydligen med den begränsning, att han, då han icke fått uppfordran att på förhand förbereda sig till undersökningen, måste vara ursäktad, om han vid provets framkomst var frånvarande eller icke hade medel till dess undersökning. Förslaget har icke uttalat sig härom, enär i förekommande fall särskilda hänsyn göra sig gällande.¹

52 §. Yppas fel eller brist i godset, och vill köparen därå tala, give därom säljaren meddelande, vid handelsköp genast och vid annat köp utan oskäligt uppehåll. Gives ej sådant meddelande, änskönt köparen märkt eller bort märka felet eller bristen, vare köparen all talan förlustig.

Vill köparen häva köpet eller vill han kräva annat gods, meddele han sådant säljaren utan oskäligt uppehåll. Underlåtes det, må ej godset avvisas eller felande gods utkrävas.

¹ Såsom regel lär emellertid kunna uppställas, att, om säljaren utan stöd av avtalet eller gott handelsbruk skickar på köparen prov, denne icke har undersökningsplikt. Se *Almén* sid. 142 och *Winroth* sid. 270.

Redan under nästföregående paragraf har antytts, att, ehuru undersökningsplikt för köpare stadgats allenast i avseende å handelsköp, detta dock ingalunda är att förstås, som om köparen beträffande andra köp saklöst kunde alldeles undandraga sig att undersöka godset. Riktigheten härav framgår av förevarande paragraf, enligt vilken köparen är all talan på grund av fel eller brist i godset förlustig, där han ej reklamerar, änskönt han *bort* märka felet eller bristen. Domstolen har att efter omständigheterna i varje särskilt fall pröva, huruvida köparen försummat, vad av en person i hans ställning skäligen kan begäras.

I svensk rättspraxis torde — säges i motiven — vara erkänt, att om en köpare upptäcker fel eller brist i godset men dröjer att hos säljaren göra anmärkning därom, rätten att tala å felet eller bristen efter någon tids förlopp går förlorad. Denna grundsats lär emellertid ej i och för sig under alla förhållanden vara tillfyllest för tillgodoseende av säljarens befogade anspråk för köpets slutliga avvecklande. Om köparen efter längre tids förlopp framställer anmärkning och uppgiver sig ej hava tidigare ägt kunskap om felet eller bristen, lär denna uppgift mången gång vara tämligen osannolik men likväl ej lätteligen kunna bestämt vederläggas av säljaren. Borsett härifrån synes det i och för sig mindre billigt, att köparen genom att underlåta *den granskning av godset*,¹ som en någorlunda omsorgsfull person i hans ställning plägar vidtaga, skall kunna hålla sin rätt mot säljaren öppen längre än eljest vore möjligt. Det lär ej kunna anses innefatta någon oskäligen stränghet mot köparen att, såsom i 52 § föreslagits, låta honom gå förlustig sin talan icke allenast genom underlåtenhet att anmärka ett bevisligen uppdagat fel utan under vissa förhållanden ock genom försummelse att om godset taga kännedom.

I de norska motiven anföres härom följande: För andra köp än handelsköp har förslaget icke givit någon närmare bestäm-

¹ Jfr Kungl. Maj:ts dom den 7 maj 1918; H. 1918 sid. 280. En av köparen vid förhandlingarna om köpet ifrågasatt närmare undersökning av godset hade avböjts från säljarens sida under sådana förhållanden, att köparen haft anledning anse en dylik undersökning överflödig.

melse om, när det kan sägas, att köparen bort märka felet. Kommittén har å ena sidan icke vågat underkasta alla köpare den undersökningsplikt, som uppställles för handelsförhållanden. Detta har man visserligen gjort i schweizisk och engelsk lagstiftning. Emellertid är det, i varje fall under norska förhållanden, givet, att en sådan regel, även om den till formen blev gemensam för alla köp, måste användas med långt större försiktighet utanför än i handelsförhållanden, och att man sålunda blott skenbart kunde uppnå en gemensam regel. Å andra sidan har kommittén icke velat uttala, att undersökningsplikt saknas utanför handelsförhållanden. De köp, som icke ingå under förslagets definition på handelsköp, äro nämligen mycket olikartade, och särskilt finnes det stora grupper bland dem, som ligga handelsköpet så nära, att man för deras vidkommande bör kunna uppställa en undersökningsplikt, som i stränghet närmar sig handelsköpets. Detta gäller t. ex. fabrikers inköp av jordbruksprodukter, som de skola använda i sin verksamhet, såsom bränneriers inköp av potatis. Härtill kommer, att det även i fråga om sådana köp, som icke kunna sägas närma sig handelsköpet, bör finnas plats för en viss undersökningsplikt.

Ävenledes har under 51 § antytts, att, ehuru denna ej kommer till användning, för den händelse allenast köparen är köpman, man dock vid tillämpning av nu ifrågavarande paragraf måste till viss grad taga denna köparens egenskap i beaktande.

I danska motiven yttras härom följande: Såsom ovan anmärkts, kan utanför handelsköpens område icke uppställas någon bestämd regel om köparens plikt att undersöka godset, sedan det levererats. Man har dock hävdadt, att i ifrågavarande avseende samma regler, som skola tillämpas i handelsförhållandet, måste gälla för köpare, som är köpman, utan avseende därå, att säljaren icke också är köpman, åtminstone när köpet ingåtts i eller för köparens rörelse. Häremot bör dock erinras, att även om bördan av en egentlig undersökningsplikt är lika mycket — och lika litet — tyngande för köparen, vare sig säljaren är köpman eller icke, det dock är en börda, som lägges på köparen i säljarens intresse och därför icke bör påläggas honom, när säljarens intresse icke avgjort kräver det. Men när säljaren

icke är köpman, ställer sig förhållandet i detta hänseende så till vida annorlunda, som säljaren då regelmässigt antingen är producent av varan eller har anskaffat den till eget bruk, så att han dels kan förutsättas hava haft tillfälle att skaffa sig kännedom om varan, vilket icke utan vidare kan antagas vara förhållandet med den, som förvärvat varan från annat håll, och dels icke har någon regressrätt mot tredje man, varom han kunde gå miste genom köparens underlåtenhet att lämna honom underrättelse om fel i varan. — Man har därför i fråga om alla köp, som icke äro handelsköp, ansett sig böra stanna vid en mera allmän bestämmelse, enligt vilken det överlämnas åt domstolarna att i varje särskilt fall avgöra, om köparen med hänsyn till de föreliggande förhållandena "borde hava märkt felet". Vid detta avgörande bör man självklart i viss mån taga hänsyn till köparens egenskap av köpman, men även här förefinnes den avgörande olikheten mot handelsköp, att individuella förhållanden såsom köparens sjukdom eller tillfälliga bortovaro kunna för köparen utgöra giltig ursäkt att icke i tid föranstalta om undersökning.

Bestämmelserna i förevarande paragraf böra, såsom kommittén erinrade, ock komma i tillämpning, i händelse en enligt 51 § omedelbart företagen undersökning ej kunnat leda till uppdagande av ett förefintligt fel, men detta bort upptäckas längre fram under gången av en normalt ordnad affärsverksamhet.

Stadgandet i förevarande paragraf, om vad köparen har att iakttaga, där han efter upptäckten av fel eller brist vill i anledning därav göra något anspråk gällande, ansluter sig till de föreskrifter, som i 27 § meddelats för det fall, att godset blivit för sent avlämnat.

Olikhet mellan ifrågavarande båda stadganden föreligger därutinnan, att i det fall, varom 27 § handlar, utgångspunkten för reklamationstiden är det ögonblick, då godset kommer köparen till handa eller han av säljaren underrättas om dess avlämnande, varemot i det fall, som avses i förevarande paragraf,

den tidpunkt, då köparen märker eller bort märka fel eller brist i godset, är avgörande.

Förutsättningen för stadgandet i 52 § är, att fel eller brist i godset yppats.

Fel föreligger, såsom förut i annat sammanhang anmärkts, då godset till sin beskaffenhet ej är sådant, det borde vara. Härunder inbegripes även det fall, att det gods, som avlämnas till fullgörande av leveransavtal,¹ måste anses vara av annat *slag* än det, som avtalats. Även i sistberörda fall måste alltså köparen reklamera på sätt och vid påföljd, som stadgas i förevarande paragraf, med mindre bestämmelserna i 53 § kunna till annat föranleda.

Med brist förstås kvantitetsbrist i det fall, varom förmäles i 50 §, d. v. s. att godset efter vad köparen måste antaga är av säljaren avlämnat såsom fullt. Har endast en del av godset avlämnats, och är det tydligt, att säljaren ej avsett ett fullständigt fullgörande av leveransen, eller framstår hans mening ej fullt klar för köparen, vore det — säges i motiven — uppenbart orimligt att, såsom en tillämpning av 52 § skulle medföra, låta köparens underlåtenhet att reklamera medföra den påföljd, att han nödgades erlægga köpeskillingen i dess helhet samt ginge miste om rätten till skadestånd. Detta förhållande har betingat en sådan avfattning av reglerna om kvantitetsbrist, att här antydda fall ej kommer att bedömas efter nämnda regler utan efter stadgandena i 26 § och övriga paragrafer, som angå dröjsmål å säljarens sida.

Redan under 50 § har berörts det fall, att köparen av säljaren mottagit gods i större myckenhet än som avtalats. Den härskande meningen håller, som sagt, före² — dock, efter vad det vill synas, utan fullgoda skäl — att köparen jämlikt grunderna för förevarande paragraf har reklamationsplikt. Underlåten rekla-

¹ Annorlunda vid speciesköp.

² Se *Almén* i Tidskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 300 och Svensk juristtidning 1918 sid. 56. Jfr sid. 173 här ovan.

mation skulle alltså för köparen medföra skyldighet att betala jämväl den överskjutande myckenheten.¹

Sänder säljaren godset till annan plats än den överenskomna destinationsorten, har köparen reklamationsplikt, så framt han med avseende å de föreliggande omständigheterna bör inse, att säljaren genom godsets försändning till den ifrågavarande platsen avsett köpeavtalets fullgörande.²

Att utsätta någon viss tidrymd, inom vilken reklamation bör ske, ansåg kommittén icke gärna kunna ifrågakomma, då omständigheterna härvidlag äro alltför växlande ej minst därutinnan, att man på en mindre bildad och i affärsförhållanden erfaren köpare måste ställa mindre anspråk än på kontrahenter i allmänhet. De strängare krav, som särskilt göra sig gällande i handelsförhållanden, hava emellertid i förevarande hänseende föranlett, att varje uppehåll, som överstiger det enligt sedvanlig affärsuppfattning nödvändiga, ansetts böra uppfattas såsom oskäligt. I anslutning härtill har stadgats, att vid handelsköp reklamation skall göras genast.³ Vid andra köp åligger det köparen att reklamera utan oskäligt uppehåll.⁴

Om vid handelsköp köparen omedelbart vid godsets omhändertagande vinner kännedom om, att det i visst avseende är behäftat med fel eller brist, måste han således, i enlighet med vad nyss sagts, genast reklamera, utan rätt att låta därmed

¹ Reklamationsplikt säges inträda redan, då köparen bekommer faktura, utvisande att godsets myckenhet överstiger vad, som avtalats. Undantag göres dock för det fall, att köparen har grundad anledning antaga, att misskrivning föreligger.

² Jfr Kungl. Maj:ts dom den 7 april 1916; H. 1916 sid. 158. Se "Juridiska skrifter" 1921 sid. 148 not 2.

³ Se Kungl. Maj:ts dom den 28 november 1921; H. 1921 sid. 486, (cheviot). Säljaren ansågs hava förlorat rätt till talan, då han reklamerat först sex dagar från godsets mottagande. Se ock Kungl. Maj:ts dom den 19 mars 1918; H. 1918 sid. 121. Reklamation efter fem dagar underkänd. Jfr däremot 1916 sid. 423, (fanér). Reklamation efter sju dagar godkänd.

⁴ Jfr Kungl. Maj:ts domar den 18 juni 1911; H. 1911 sid. 299, den 17 juni 1913; H. 1913 sid. 292, den 25 oktober 1915; H. 1915 sid. 495, och den 23 mars 1916; H. 1916 sid. 172. Se ock sid. 181 not 3 här ovan. Bestämmelsen har ansetts tillämplig i fall, då i köpeavhandling om fast egendom stadgats, att med köpet skulle följa viss mängd (prima) hö. Se Kungl. Maj:ts dom den 11 november 1921; H. 1921 sid. 461. Obs. även danska motiven sid. 185 här ovan.

anstå, tills så lång tid förflutit, som skäligen bort åtgå till den undersökning, varom i 51 § förmäles.¹

Har köparen i avseende å gods, som är behäftat med flera fel, reklamerat allenast mot ett, så äger han tydligen icke sedermera göra de övriga felen gällande, med mindre han ej kan anses hava ännu försuttit tiden för framställande av reklamation mot dessa. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 20 december 1899; H. 1899 sid. 555, den 11 december 1913; H. 1913 sid. 617, och den 20 oktober 1911; H. 1911 not A. n:r 412.

Att säljaren ensidigt, utan stöd av avtalet² eller handelsbruk, i fakturan inrycker bestämmelse om viss tid, inom vilken anmärkning skall göras, är icke av någon inverkan. Köparen har icke skyldighet att reklamera mot dylik bestämmelse.³

Jfr Kungl. Maj:ts dom den 29 november 1904; H. 1904 sid. 444.

Om godsets kontraktsstridighet tydligt framgår redan av fakturan, synes köparen hava skyldighet att reklamera, utan avseende därå att godset ännu icke kommit honom till handa.⁴

¹ Om säljaren, efter det köparen behörigen reklamerat, jämlikt 49 § sökt avhjälpa felet, bör köparen åter reklamera, därest enligt hans uppfattning säljaren icke lyckats i sitt försök. Se *Almén* sid. 164 not 35 a.

² Bestämmelse, att reklamation skall vara inom viss tid "eingeliefert" har ansetts innebära, att reklamationen måste komma säljaren till handa inom sådan tid. Kungl. Maj:ts dom den 2 september 1914; H. 1914 sid. 394.

³ Säljaren är emellertid därav bunden, så till vida att köparen i varje fall icke behöver reklamera före den av säljaren utsatta tidpunkten. I Kungl. Maj:ts dom den 2 september 1914; H. 1914 sid. 394 har sålunda förklarats, att då säljaren i köparen tillställd priskurant inryckt bestämmelse, att reklamation skulle ske inom 14 dagar, ägde säljaren icke åberopa stadgandet i 52 §, att reklamation skall ske genast.

⁴ Av annan mening *Almén* sid. 164 och *Winroth* sid. 258. Jfr däremot *Svensk juristtidning* 1922 sid. 36. Konsekvensen av den i texten uttalade meningen torde vara, att köparen har hävningsrätt (liksom eventuellt rätt till skadestånd), även om godset visar sig vid framkomsten vara felfritt. Om av fakturan framgår, att den levererade myckenheten överskjuter den rekvirerade, anser

I norska motiven yttras härom: Redan innan köparen fått se varan, kan under vissa omständigheter visa sig, att den är kontraktsstridig, såsom då av faktura, konnossement eller utfallsprov framgår, att kvaliteten icke är den rätta. Försåvitt det av omständigheterna kan tänkas, att kvalitetsuppgifter i fakturan bero på skrivfel, är det en omdömesfråga, huruvida sannolikheten av ett kontraktsbrott är så stark, att för köparen uppstår plikt att reklamera.

Jfr Kungl. Maj:ts dom den 15 november 1899; H. 1899 sid. 479.

Utan att invändning därom framställes, äger domstol icke fränkänna reklamation betydelse på den grund, att den icke skett i behörig tid.

Viss form för anmärknings framställande är icke i lag fastslagen. Reklamation kan sålunda ske såväl muntligen som skriftligen. (Jfr 61 §.)

Beträffande reklamationens innehåll är att märka, det köparen jämlikt första stycket av förevarande paragraf till en början (i s. k. neutral reklamation) allenast behöver uppgiva, att kontraktsstridighet förefinnes, ävensom vari den består. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 5 juni 1919; H. 1919 sid. 294. Denna reklamation behöver således icke angiva, vilken påföljd köparen ämnar göra gällande.

Eftersätter köparen sin berörda reklimationsplikt, är han *all*¹ talan förlustig.²

däremot *Almén* sid. 173, att köparen genom underlåten reklamation mot fakturan går miste om rätten att avvisa den överskjutande myckenheten, förutsatt att han icke har anledning antaga, att misskrivning föreligger. Jfr även *Winroth* sid. 229. Se sid. 186 här ovan.

¹ Därest köparen reklamerat under förebärande, att varan avlämnats för sent, äger han tydligen icke räkna sig den sålunda gjorda reklamationen till godo, därest han sedermera skulle påstå, att han i allt fall varit berättigad att avvisa varan på grund av däri befintligt fel.

² Tvivelaktigt är emellertid, om han är förlustig rätt att framställa anspråk

Enligt förutvarande rätt torde köparen, änskönt hävningsrätt på grund av underlåten reklamation gått förlorad, under vissa omständigheter ägt anspråk på skadestånd. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 11 oktober 1888; H. 1888 sid. 383, och den 20 april 1894; H. 1894 not A. n:r 124.

Vill köparen göra gällande sin rätt att häva köpet eller kräva annat gods, måste han, enligt förevarande paragrafs andra stycke, utan oskäligt¹ uppehåll uttryckligen meddela säljaren, att detta är hans avsikt.²

Stadgandet gäller både handelsköp och annat köp. Klart är dock, i enlighet med vad förut anmärkts, att man äger fordra större skyndsamhet vid handelsköp.

Underlåtes den reklamation, varom här är fråga, må ej godset avvisas eller felande gods utkrävas. Köparen måste åtnöjas med prisnedsättning eller skadestånd.

Meddelar köparen i reklamation, att han vill häva köpet, så är han, utan att särskilt förbehåll gjorts, berättigad att jämväl undfå skadestånd. Enahanda regel gäller, om köparen förklarat sig kräva annat gods.

Tydligen måste, såsom lagutskottet ock anförde, uttrycket "kräva annat gods" omfatta jämväl det fall, då köparen, utan att framställa någon anmärkning mot *beskaffenheten* av det gods han bekommit, finner detta icke uppgå till avtalad myckenhet och förty vill utkräva det felande enligt 50 §.

på ersättning för skada, som godset på grund av sina skadebringande egenskaper åstadkommit å annan hans egendom. *Almén* sid. 167 besvarar denna fråga nekande. Detta torde vara det riktiga, enär, såsom i motiven anmärkes, ifrågasvarande lag icke åsyftar någon reglering av spörsmålet om säljarens ansvarighet i nämnda avseende.

¹ Jfr sid. 187 här ovan. Se ock anmärkningarna under 27 §.

² Köparen måste giva *bestämt* besked, vilketdera han väljer. Förklarar emellertid köparen utan vidare godset vara ställt till säljarens disposition, lärer detta böra betraktas såsom köpets hävande. Se *Almén* sid. 171. Annorlunda *Winroth* sid. 261.

Hinder finnes naturligen icke för köparen att, om han önskar häva köpet eller kräva annat gods, därom lämna säljaren besked i sammanhang med den reklamation, han på grund av stadgandet i paragrafens första stycke måste göra. I så fall bortfaller ju frågan om den i andra stycket omförmälda reklamationen.

I fråga om bevisskyldigheten är att märka, hurusom det enligt allmänna regler åligger säljaren att styrka, det köparen försuttit tiden för anmärknings framställande, d. v. s. att han tidigare, än vad reklamationen giver vid handen, märkt eller bort märka felet eller bristen.

Att reklamation verkligen avsänts, har naturligtvis köparen att styrka. Se Kungl. Maj:ts domar den 13 augusti 1914; H. 1914 not A. n:r 338, den 4 januari 1915; H. 1915 not A. n:r 3, och den 30 oktober 1916; H. 1916 not A. n:r 573.

Ehuru, enligt vad av det ovan sagda lär framgå, betydelse icke kan tillmätas reklamation, som med avseende å innehållet eller tiden för avsändandet icke uppfyller lagens fordringar, bör tydligen säljare, som, efter att hava mottagit dylik reklamation, utan protest inlåter sig i underhandling med köparen, därigenom i vanliga fall få anses hava gått miste om rätten att anmärka å reklamationen.¹

Reklamation skall sändas till säljaren eller någon, som kan vara (uttryckligt eller tyst) bemyndigad att å hans vägnar mot-taga den.

¹ Sedan köparen givit säljaren meddelande om fel i godset, har säljaren vid besvarande av meddelandet uttryckt sitt beklagande, att godset ej varit i anmärkningsfritt skick, utan att därvid framhålla, att sagda meddelande givits för sent för att vinna beaktande. Vid sådant förhållande ansågs säljaren där-efter icke kunna göra gällande, att meddelandet ej givits inom vederbörlig tid. (Kungl. Maj:ts dom den 1 april 1914; H. 1914 sid. 147.) Jfr Kungl. Maj:ts dom den 9 december 1914; H. 1914 sid. 602. (Justitierådet Sjögrens votum.)

Huruvida reklamation kunde göras till handelsagent, var, som bekant, i viss mån förr underkastat tvivel. Numera har detta tvivel undanröjts genom lagen om kommission m. m. den 18 april 1914. I dess 84 § första stycket stadgas nämligen: "Vill köparen tala å fel eller brist i varan eller å dröjlsmål med dess avlämnande, eller vill han giva säljaren annat meddelande i fråga om fullgörande av ingånget köpeavtal, må sådant meddelande med laga verkan riktas till handelsagent, där avtalet kommit till stånd genom hans medverkan eller under sådana omständigheter, att 70 § äger tillämpning." I 70 § talas om agenter, som hava uteslutande rätt att å viss ort eller inom visst distrikt förmedla eller avsluta försäljningar för sin huvudmans räkning; dylika agenter äga alltså mottaga reklamationer, även om köpeavtalet i fråga ingåtts utan deras medverkan. Ändå att agent kan sluta för huvudmannen bindande försäljningsavtal, äger han enligt andra stycket av 84 § icke utan huvudmannens bemyndigande med bindande verkan för denne träffa något avgörande i anledning av sådana meddelanden från köparen, som i första stycket avses.

Den vanliga meningen angående innebörden av 84 § torde vara, att köparen, när han är berättigad att reklamera hos säljarens agent, jämväl har skyldighet därtill¹ vid äventyr att eljest varda mött med den invändningen, att reklamationen skett för sent.²

Handelsresande har enligt 92 § i nyssnämnda lag samma behörighet att mottaga reklamationer som en handelsagent, dock endast om han vid den tid, då reklamationen skall avlåtas, befinner sig å köparens ort.

Speditörer och andra, som av säljaren anlitats för varans avlämnande eller fortskaffande, äro icke behöriga att å hans vägnar mottaga reklamationer;³ och detsamma gäller om mäklare.⁴

¹ Om reklamation inom behörig tid därförutan träffar säljaren, är naturligen köparen dock skyddad.

² Se *Almén* sid. 287.

³ Se *Almén* sid. 289 och *Winroth* sid. 341.

⁴ Jfr emellertid Kungl. Maj:ts dom den 31 maj 1905; H. 1905 sid. 288, där spörsmålet dock ej kan anses löst. Invändning om behörigheten synes nämligen icke hava gjorts.

Om köparens reklamation i rätt tid kommer säljaren tillhanda, kan denne icke med laga verkan invända, att den, som förmedlat reklamationens framlämnande, saknat behörighet att mottaga reklamation. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 4 juli 1898; H. 1898 sid. 250.

Bestämmelserna i 51 och 52 §§ äro tillämpliga även i det fall, att godset sålts att levereras efter hand i särskilda poster. Köparen måste alltså, där vid successiv leverans fel eller brist förefinnes i någon post,¹ reklamera vid äventyr, att han eljest är förlustig ej mindre rätten att häva köpet i vad angår denna post än även befogenheten att (i förväg) avvisa kommande poster. (Jfr 46 §.) Jfr Kungl. Maj:ts dom den 22 juni 1906; H. 1906 not A. n:r 314.

Däremot måste köparen, trots underlåtenhet att framställa anmärkning i anledning av fel i en post, i allmänhet² äga att tala å enahanda fel i en följande post. Och befinnes någon följande post felaktig, kan det vara nödigt att taga hänsyn jämväl till det förra felet, när köparen påstår, att det skäligen kan befaras, att även senare poster skola finnas felaktiga.

I avseende å verkningarna därav, att köparen godkänt godset, innehöll 49 § i nya lagberedningens förslag följande bestämmelse: "Har köparen godkänt godset, vare han ej därav förhindrad att tala å fel eller brist, därom han vid godkännandet varken hade eller borde hava kännedom." I motiven yttrades härom: "Då tvekan lätteligen synes kunna uppstå om betydelsen därav, att köparen godkänner till honom lämnat gods, har frågan härom blivit i förslaget upptagen och på det sätt avgjord, att köparen utan hinder av godkännandet äger tala å fel eller brist, därom han vid godkännandet varken hade

¹ Se sid. 179 not 1 här ovan.

² Naturligtvis *kan* köparens förhållande uppfattas såsom ett medgivande, att även följande poster få vara behäftade med samma fel.

eller borde hava kännedom. Beredningen har nämligen den uppfattning, att, där icke några särskilda omständigheter föreligga, ett blott godkännande av godset icke kan anses åsyfta andra fel än dem köparen därvid kände eller med iakttagande av nödig omsorg bort känna. Vill köparen avsäga sig all rätt att tala å godset, måste han på ett mera bestämt sätt giva denna sin avsikt till känna.“

Mot den föreslagna bestämmelsen framställdes emellertid inom högsta domstolen av tre justitieråd följande anmärkning: ”Förslaget medgiver en köpare, som uttryckligen godkänt godset, rätt att det oaktat i vissa fall tala å fel eller brist utan att svikligt förfarande kan läggas säljaren till last. En köpare, som vill avsäga sig all rätt att tala å godset, måste enligt motiven till förslaget på ett mera bestämt sätt giva denna sin avsikt till känna. Då emellertid med godkännande av godset näppeligen torde kunna förstås annat än en avsägelse av alla anspråk på grund av godsets beskaffenhet, skulle förevarande stadgande i själva verket innebära en rätt för köparen att återkalla en gjord avsägelse i nämnda avseende. Skäl, varför köparen skulle tillerkännas en sådan rätt — för säljaren medförande en synnerligen ogynnsam osäkerhet — torde ej finnas. Stadgandet torde därför böra utgå.“ Ett justitieråd förklarade sig anse stadgandets allmängiltighet vara tvivelaktig; och då i varje särskilt fall verkan av godkännande borde bedömas på grund av där förekommande omständigheter, torde enligt justitierådets mening ett dylikt stadgande kunna utan olägenhet undvaras.

Den nya lagstiftningen har icke upptagit frågan till besvarande; klart lär emellertid vara, att, om köparen, ehuru han känt eller bort känna fel, godkänner godset, han sedermera icke äger rubba det sålunda lämnade godkännandet.¹ Om åter felet varit så fördolt, att man icke kan anse, att det vid godkännandet bort av köparen märkas, lär — så synes numera vara den allmänna uppfattningen — godkännandet vanligen, och

¹ Liksom enligt den nya lagstiftningen köpare, som underlåtit reklamera och i följd därav gått miste om hävningsrätt, ej heller kan göra något annat anspråk gällande, måste förhållandet vara motsvarande i fråga om den, som godkänt godset. Godkännande utesluter alltså numera även rätt till skadestånd.

där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, icke böra tolkas såsom ett avstående från rätten att göra felet gällande.

Godkännandet behöver icke vara uttryckligt utan kan ske jämväl tyst. Sålunda kan ju köpeskillingens erläggande innebära godkännande. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 12 november 1907; H. 1907 sid. 477, den 20 januari 1902; H. 1902 not A. n:r 20, och den 18 maj 1915; H. 1915 not A. n:r 206.

I överensstämmelse med vad ovan yttrats därom, att köpare, som trots fel i godset godkänner detsamma, icke sedermera äger ändra ståndpunkt, är förhållandet enahanda med den köpare, som, ehuru godset är felaktigt, förklarar sig ej påfordra avtalets hävande utan åtnöjas med prisminskning eller skadestånd. Genom en dylik förklaring, om den ock sker före utgången av den i andra stycket av förevarande paragraf angivna fristen, är köparen definitivt bunden. Han äger således icke sedermera avvisa godset under åberopande därav, att hans ändrade mening meddelats säljaren "utan oskäligt uppehåll."

Däremot synes i viss mån annan regel böra gälla för det fall, att köparen i behörig reklamation förklarat sig vilja häva avtalet.

Bestrider säljaren hävningsyrkandet, lär nämligen köparen vara berättigad att, med frångående av sin först intagna ståndpunkt, behålla godset¹ och eventuellt fordra prisnedsättning eller skadestånd. Och härmed bör likställas den händelse, att säljaren, efter köparens särskilda förfrågan, om avtalets hävande medgives, underlåter att utan oskäligt uppehåll härå lämna svar.

Det torde även kunna ifrågasättas, att köparen, änskönt sådan särskild förfrågan icke gjorts, skulle äga att ändra ståndpunkt, då säljaren icke utan oskäligt uppehåll återtager godset.²

¹ Jfr Kungl. Maj:ts dom den 25 augusti 1874; H. 1874 sid. 327. Se sid. 125 här ovan.

² Om man tillerkänner köparen dylik rätt, följer därav dock ingalunda, att, där köparen efter att hava påyrkat avtalets hävande försatts i konkurs, boet

Så långt gick emellertid icke nya lagberedningen, som i 51 § av sitt förslag stadgade, att köparen ej skulle vara berättigad att frångå yrkandet om avtalets hävande, "utan så är att yrkandet blivit bestritt eller, efter särskild förfrågan, svar, huruvida det bestrides, e inom skälig tid ingått".

I 48 § av nya lagberedningens förslag stadgades, att om köparen framställt anmärkning mot varan, skulle det vara säljaren obetaget att efter stämning påkalla prövning av köparens anspråk. Högsta domstolen ansåg stadgandet obehövt och att det i allt fall icke hade sin rätta plats i en lag om köp.

Rimligen bör det icke förvägras säljaren att anställa dylik talan.¹

53 §. Vad i 52 § är stadgat om förlust av rätten att tala å fel eller brist äge ej tillämpning, där säljaren svikligen förfarit, ej heller där han visat grov vårdslöshet och felet eller bristen länder köparen till märklig skada.

Den förmån som man i rättssäkerhetens intresse velat bereda säljaren genom bestämmelserna i nästföregående paragrafer, bör uppenbarligen, såsom kommittén anmärkte, icke tillkomma honom, därest han förfarit svikligt emot köparen.

För att säljaren skall kunna anses hava förfarit "svikligt" måste, i enlighet med vad förut anmärkts, förutsättas, att han gjort sig skyldig till ett förfarande, som är straffbart jämlikt bestämmelserna i 22 kap. strafflagen.

Med svikligt förfarande har under vissa förhållanden grov vårdslöshet likställts, enär eljest en säljare, som svikligen förfarit, skulle kunna komma i åtnjutande av nämnda förmån i de ofta förekommande fall, då köparen icke vill påstå eller icke

skulle äga ändra ståndpunkt och behålla godset med verkan, att säljaren finge åtnöjas med att för köpeskillingen bekomma utdelning i konkursen. Ett dylikt resultat skulle, såsom *Almén* sid. 184 anmärker, strida mot grunderna för 41 §.

¹ Härom lära meningarna dock vara delade.

kan styrka, att säljaren handlat med sådant uppsåt, att straff kan ifrågakomma, men detta likväl är förhållandet.

Grov vårdslöshet har dock i förevarande hänseende tillerkänts betydelse, allenast då felet eller bristen länt köparen till mera betydande skada.¹

Sådan skada kan naturligtvis anses vara för handen utan avseende därå, att köpeskillingen utgör allenast ett ringa belopp.

Är felet eller bristen av större betydenhet, lär, såsom inom högsta domstolen anmärktes, ett sådant förhållande knappast vara tänkbart, utan att säljaren kan läggas till last att hava åtminstone visat grov vårdslöshet.

Bevisskyldigheten åligger emellertid principiellt köparen.

Ett justitieråd hade beträffande förevarande stadgande följande uttalande: "Bestämmelsen, att 51 och 52 §§ icke äga tillämpning, då säljaren visat grov vårdslöshet och tillika felet eller bristen länder köparen till märklig skada, synes, att döma av motiven, huvudsakligen vara föranledd därav, att det mången gång erbjuder svårighet att styrka brottsligt uppsåt hos säljaren. Förslagets mening torde följaktligen vara — såsom ock ordalagen synas bekräfta — att säljaren personligen och in casu skall hava gjort sig skyldig till grov vårdslöshet. Men bör stadgandet så tolkas, då synes det därmed åsyftade ändamålet allenast i mycket ofullständig grad vinnas, ity att det säkerligen endast undantagsvis lär lyckas köparen att förebringa bevisning om den del, säljaren personligen tagit i godsets expediering."

Denna tolkning är emellertid icke riktig. I enlighet med de allmänna principerna svarar säljaren även i det avseende, varom nu är fråga, för tjänare och andra biträden, av vilka han för avtalets fullgörande begagnar sig.

Utan tvivel har förr den uppfattningen varit gängse, att där säljaren övertagit garanti² för viss tid, en var inom denna tid framställd anmärkning anses hava skett inom behörig tid.³ Att

¹ Se Kungl. Maj:ts dom den 11 november 1921; H. 1921 sid. 461.

² Jfr sid. 127 och 162 här ovan.

³ Annan mening *Almén* sid. 189 och *Winroth* sid. 265—266. Se jämväl Kungl. Maj:ts dom den 19 februari 1917; H. 1917 not A. n:r 63 samt Svensk juristtid-

förevarande paragraf ej gjort särskilt undantag jämväl för detta fall, kan naturligtvis hava berott därpå, att en garantiutfästelse betraktats såsom ett avstående å säljarens sida från att göra gällande den i lag bestämda påföljden för underlåten eller försenad reklamation, och att ett dylikt avstående jämlikt 1 § äger giltighet.

Anmärkningsvärt är dock, att man i 54 § — enligt vilken köparen förlorat sin talan, där han ej reklamerat inom ett år från godsets mottagande — meddelat undantagsbestämmelse för det fall, att säljaren åtagit sig att jämväl efter nämnda tid svara för godset, under det motsvarande bestämmelse saknas i förevarande paragraf.¹

Har säljaren icke lämnat garanti för viss tid utan allenast allmänt utfäst viss egenskap eller frånvaron av viss egenskap hos godset, så är köparen naturligen reklamationspliktig i enlighet med bestämmelserna i 52 §. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 16 oktober 1906; H. 1906 sid. 417.

54 §. Har köparen ej inom ett år från det godset av honom mottagits givit säljaren meddelande, att han vill tala å fel eller brist, have sin talan förlorat, utan så är att säljaren åtagit sig att jämväl efter nämnda tid svara för godset, eller svikligt förfarande ligger säljaren till last.

Den enligt 52 § köparen åliggande skyldighet att göra anmärkning å fel eller brist, som han märkt eller bort märka, utesluter tydligen icke, att frågan om godsets kontraktsenlighet kan stå öppen ännu långt efter det godset kommit köparen till handa. I godset befintligt fel är nämligen, såsom kommittén ock anmärkte, mången gång så fördolt, att det först efter någon tids förlopp kan komma i dagen.

Enligt förutvarande rätt fanns för köparens befogenhet att

ning 1917 sid. 199, ävensom Ugeskrift for Retsvæsen 1913 sid. 112 och 1915 sid. 796. Medgivas må ock, att det kan synas obilligt, om köparen skulle äga att först mot garantitidens slut göra gällande ett fel, som han i verkligheten upptäckt omedelbart efter köpslutet.

¹ Jfr emellertid motivet till ifrågavarande stadgande i 54 §.

tala å sådant fel ej annan tidsbegränsning än den tioåriga preskriptionen, som avskar köparens anspråk såväl å skadestånd som, vid hävande av köpet, å återbekommande av köpeskillingen. Preskriptionen löpte från dagen för avtalets ingående.

"Olämpligheten av en till tiden så utsträckt befogenhet för köparen torde" — anförde kommittén — "näppeligen kunna förnekas. Kommittén har i överensstämmelse med nya lagberedningen föreslagit en ettårig frist. Från vissa håll hava önskingar framställts om fristens begränsning till ett halft år. Då det emellertid i åtskilliga affärgrenar och särskilt i maskinhandeln icke med säkerhet lär kunna påräknas, att ett fel inom så knappt tillmätt tid upptäcket, har kommittén ej ansett sig kunna gå dessa önskingar till mötes."

Den i förevarande paragraf sålunda stadgade preskriptionstid löper från den dag, godset av köparen mottagits d. v. s. kommit i hans besittning.¹ Denna dag sammanfaller vid distansköp icke alltid med tidpunkten för inträdet av köparens undersökningsplikt jämlikt 51 §.

Vid successiv leverans löper preskriptionstiden särskilt för varje post.

Preskriptionen avbrytes därigenom, att köparen meddelar, att han vill tala å felet eller bristen.

Har avbrott i preskriptionen på detta sätt ägt rum, har köparen sedan sin talan öppen utan annan begränsning än som följer av bestämmelserna om tioårig preskription.

Av stadgandet i 61 § framgår, att meddelande, som i förevarande paragraf avses, skall, under förutsättning att det på föreskrivet sätt avsändes, vara gällande, ändå att det försenas eller ej framkommer.

Det lär vara nog, om meddelandet *avsändes* inom ett år från godsets mottagande. Invändning av säljare, — som först efter ifrågavarande preskriptionstids utgång erhållit meddelan-

¹ Med rätta har blivit anmärkt, att, där köpet avser en maskin, som säljaren enligt avtalet skall uppsätta, köparen icke kan hava mottagit maskinen, förrän den blivit av säljaren uppsatt.

det, — att det avsänts så sent, att det ej kunnat komma honom till handa före årets slut, bör alltså lämnas utan avseende.

Beträffande denna fråga meddelades i nya lagberedningens förslag (60 §) följande uttryckliga stadgande: "Skall enligt denna lag underrättelse givas, må sådant anses fullgjort, då underrättelsen för befordran med post eller telegraf inlämnas."

I motiven yttrades härom: "Då det funnits nödigt att i förslaget intaga bestämmelser, enligt vilka vid åtskilliga tillfällen den ene av de kontraherande parterna skall lämna den andre underrättelse om en eller annan omständighet, varom denne för att kunna bevara sin rätt eller undvika förlust ansetts böra äga kännedom, har det tillika ålegat beredningen att tillse, att denna underrättelseplikt ej bleve alltför betungande. Beredningen har därför i de fall, då sådant ansetts lämpligt, föreslagit, att skyldigheten att giva underrättelse skall anses fullgjord därigenom, att underrättelsen för befordran med post eller telegraf inlämnas. Avsändaren blir då ej ansvarig för meddelandets framkomst. Skall underrättelsen givas inom viss tid, har han allenast att tillse, att meddelandet inom denna tid i vederbörlig ordning avlämnas till befordran."

Verkan därav, att köparen försitter ifrågavarande preskriptionstid, är, att han förlorat sin talan. Han kan följaktligen icke göra något enligt lagen honom tillkommande anspråk gällande.

I danska motiven yttras härom: Bestämmelsen i fråga avskär tydligen köparen allenast från att göra de befogenheter och krav gällande, som enligt förslaget tillkomma honom på grund av själva felet i godset, men exempelvis icke från att framställa anspråk på ersättning för skada, som godset på grund av sina skadebringande egenskaper¹ åstadkommit å annan hans egendom.

¹ Tydligen kan skadebringande egenskap hos godset vara att betrakta såsom ett "fel", som berättigar till avtalets hävande m. m. Men då ifrågavarande lag icke vill lösa spörsmålet, under vilka förhållanden säljaren är ansvarig för dylikt fel, lära de i samma lag upptagna bestämmelserna om preskription här sakna tillämpning. Se sid. 189 not 2 här ovan.

Enligt 7 § i förordningen om tioårig preskription m. m. äger borgenär, utan avseende därå att han låtit sin fordran preskriberas, under angivna förutsättningar använda densamma till kvittning.

Detta stadgande får icke analogivis tillämpas å nu förevarande fall.¹

Det är som bekant — yttrade kommittén — synnerligen brukligt, att en säljare ikläder sig s. k. garanti² för viss längre tid, något som uppenbarligen åsyftar, att han under hela den bestämda tiden ansvarar för godsets beskaffenhet. Att en dylik utfästelse bör erhålla giltighet gent emot den föreslagna preskriptionsbestämmelsen, synes kommittén uppenbart. Men då oaktat föreskrifterna i förslagens 1 § någon tvekan möjligen kunde uppstå, huruvida sådant vore åsyftat, har en erinran härom ansetts böra inflyta i förevarande paragraf.³

Vid tvist därom, huruvida säljaren åtagit sig att jämväl efter ett år från godsets mottagande av köparen svara för detsamma, åligger tydligen bevisskyldigheten köparen, då han i rättegången är kärke. Är han svarande, synes bevisbördan ändå böra vila å honom under förutsättning, att fråga är om gods, i avseende å vilket utfästelse, varom fråga är, icke plägar förekomma, och att köparens påstående följaktligen framträder såsom särdeles osannolikt.

Den i ifrågavarande paragraf stadgade särskilda preskriptionsbestämmelsen bortfaller jämväl i det fall, att svikligt för-

¹ Jfr min uppsats "Den särskilda borgenspreskriptionen."

² Jfr sid. 127 och 162 här ovan.

³ Överenskommelse, varigenom gäldenär avsäger sig förmånen att åberopa sig på tioårig preskription, lär icke vara giltig. Jfr min uppsats "Den allmänna fordringspreskriptionen" sid. 69.

farande ligger säljaren till last, d. v. s. att säljaren gjort sig skyldig till ett förfarande, som är straffbart enligt bestämmelserna i 22 kap. strafflagen.

Att preskripton i avseende å straffet föreligger, betager icke köparen rätt att göra sina civilrättsliga anspråk gällande.

Den omständigheten, att grov vårdslöshet ligger säljaren till last, berättigar icke köparen att framställa något anspråk efter utgången av ettårsfristen.

Se för övrigt 22 och 24 §§ i förordningen om handelsböcker och handelsräkningar.¹

¹ Se "Handelsbalken" I 2:dra uppl. sid. 39.

Bestämmelser i fråga om avvisande av gods och hävande av köp.

Såsom av rubriken framgår äro de i nästföljande paragrafer meddelade bestämmelser icke tillämpliga, då köparen, med godsets behållande, endast fordrar avdrag å köpeskillingen eller skadestånd.¹

55 §. *Är godset kommit i köparens besittning, vare denne, såframt han vill enligt denna lag avvisa godset, pliktig att därom för säljarens räkning taga vård, och njute han av säljaren ersättning för vården. Vad i 34 och 35 §§ är stadgat i fråga om sålt gods, som skall av säljaren vårdas för köparens räkning, äge motsvarande tillämpning beträffande det gods köparen efter ty nu är sagt har i sin vård.*

Denna paragraf förutsätter för sin tillämpning, att godset faktiskt kommit i köparens besittning (eller att det avlämnats under sådana förhållanden, att köparen måste anses hava fått det i besittning), ävensom att köparen "enligt denna lag" d. v. s. på grund av något säljarens kontraktsbrott med fog² avvisat godset.³

¹ Om köparen för att få till stånd en beräkningsgrund för bestämmande av skadeståndet försäljer godset å offentlig auktion, äger han — under förutsättning att tillbörlig omsorg iakttagits — rätt att av säljaren utfå eventuell prisskillnad. Säljer han godset under hand, så åligger bevisskyldigheten honom, därest säljaren påstår, att godset avyttrats till underpris. Jfr "Juridiska skrifter" 1922 sid. 245. I händelse köparen i sin ordning sålt godset till tredje man, och i anledning av felet överenskommelse mellan dem träffas om visst avdrag å köpeskillingen, så får tydligen ej heller detta avdrag utan vidare läggas till grund för skadeståndsberäkningen. Köparen har bevisbördan i avseende å avdragets skälighet.

² Se *Almén* sid. 199.

³ Paragrafen är tydligen tillämplig jämväl, då säljaren avlämnat *mera* än som avtalats, och köparen avvisar den överskjutande delen.

I motiven anförde kommittén:

”De skäl, som vid 33 § anförts till stöd för säljarens förpliktande att vårda godset vid dröjsmål från köparens sida, hava motsvarande giltighet med avseende å köparen, då denne kommit i besittning av godset och på grund av fel eller brist däri eller dröjsmål från säljarens sida vill avvisa detsamma. Behovet av ett stadgande om sådan vårdnadsplikt för köparen är uppenbart för det fall, att säljaren eller någon, som för honom äger taga hand om godset, ej finnes på platsen. Men även om säljaren eller ombud för honom är tillstädes, måste köparen, då han redan innehar godset, anses närmare än säljaren att vårda detsamma. Synnerligen betungande kan denna plikt ej bliva, då köparen, därest hans avvisande av godset finnes befogat, enligt förslaget är berättigad till ersättning för vårdnadskostnaden och jämligt andra stycket av 57 § äger att till säkerhet för denna ersättning kvarhålla godset, vartill kommer, att de utvägar, som enligt 34 § erbjudas säljaren till att genom godsets försäljande å auktion eller någon gång genom dess bortskaffande befria sig från fortsättande med vården, här blivit öppnade även för köparen.

Att tillägga köparen rätt att utan säljarens medgivande återvända godset har ej ansetts tillrådligt. En sådan åtgärd kunde nämligen mången gång vara stridande emot säljarens intresse, såsom i fall, då godset därigenom skulle belastas med utgifter för tull och returfrakt, eller bättre marknad för detsamma finnes å köparens ort än å säljarens.”

Mot bestämmelsen om köparens vårdnadsplikt även i det fall, att fråga är om platsköp, framställdes inom högsta domstolen följande anmärkning: ”Enligt detta stadgande är köparen även vid platsköp ovillkorligen pliktig att vårda mottaget gods av den beskaffenhet, att han är berättigad avvisa det. En sådan anordning lär dock näppeligen vara med allmänt rådande rättsuppfattning överensstämmande. En var, som efter beställning fått mottaga en underhaltig, måhända illaluktande vara, torde anse sig vara i sin goda rätt såväl att anmana den på platsen varande säljaren eller hans representant att återhämta varan som ock att själv omedelbart återföra den till säljarens domicil,

resp. affärslokal, med den påföljd att, sedan varan återlämnats eller säljaren haft skäligt rådrom att återhämta densamma, köparens ansvarighet för dess vård upphör. Än mera obilligt vill det väl förefalla, att köparen eventuellt, i händelse säljaren tredskas, skall vara nödsakad att underkasta sig besvär och omgång för varans försäljning å offentlig auktion. Då säljaren eller representant för honom finnes på platsen, kan ej såsom vid distansköp något allmänt nationalekonomiskt intresse åberopas till stöd för köparens betungande med vårdnadsplikten. Frågan synes gälla allenast, å vilkendera av kontrahenterna, säljaren eller köparen, skyldigheten att omhändertaga varan billigtvis bör läggas; och då förutsättningen för stadgandets tillämplighet över huvud är, att säljaren lämnat icke leveransgill vara, synes det ock böra tillkomma honom att så fort efter anmaning ske kan taga hand om densamma och därmed befria köparen från vidare ansvar och besvär."

Chefen för justitiedepartementet gendrev ifrågavarande anmärkning sålunda:

"Erinrar man sig emellertid, hurusom för tillämpningen av ifrågavarande stadgande förutsättes, att köparen tagit godset i sin besittning — därtill han ju vid platsköp icke är pliktig, om godset icke är av kontraktssenlig beskaffenhet eller han på annan grund är berättigad att avvisa detsamma — lär avgörande betydelse icke kunna tillmätas dessa betänkligheter. Tvivelsutan ligger det närmast till hands, att, därest köparens ifrågavarande rätt är mellan parterna ostridig, säljaren återtager godset. Så torde då ock i allmänhet ske. Om däremot säljaren bestrider köparens rätt att avvisa godset, händer det ganska ofta, att säljaren vägrar att taga någon som helst befattning med detsamma av en, låt vara oberättigad fruktan, att däri skulle kunna anses ligga ett erkännande från hans sida, det avtalet icke vore av honom rätteligen fullgjort. Det är egentligen för dessa fall, som en lagbestämmelse i ämnet är av praktiskt behov påkallad. Att vid dem tillåta köparen att rent av prisgiva godset åt förstörelse synes icke blott vara obilligt gent emot säljaren utan även strida mot ett allmänt, nationalekonomiskt intresse. För köparen lär vårdnadsplikten ej heller behöva bliva så särdeles

betungande, då han är berättigad att under de i 34 § angivna förutsättningar befria sig från den densamma genom godsets försäljning och dessutom naturligen har rätt till ersättning av säljaren för vården."

Såsom av de ovan anförda motiven närmare framgår, har köparen vid distansköp ej rätt att utan säljarens medgivande återsända godset.¹

I överensstämmelse härmed och då köparen enligt vad nyss utvecklats ej mindre vid distansköp än även vid platsköp har vårdnadsplikt, lär man icke kunna antaga, att, då fråga är om köp av sistnämnda slag, köparen i allmänhet äger befogenhet att mot säljarens bestridande till honom återlämna godset.² (Se Kungl. Maj:ts dom den 26 september 1877; H. 1877 sid. 431; jfr Kungl. Maj:ts dom den 12 mars 1886; H. 1886 sid. 154.)

I avseende härå bör dock uppmärksammas följande yttrande i danska motiven: Det bör icke givas köparen rätt att utan säljarens samtycke sända godset tillbaka, enär detta mycket ofta skulle komma i strid med säljarens intresen, nämligen då godset icke kan bära de med ett återsändande förbundna kostnader utan med större fördel kan avhämtas på det ställe, där det befinner sig. Denna betraktelse träffar dock icke platshandeln, i avseende å vilken det ock måste antagas, att den hos oss gällande sedvana, som på grund av innehållet i 1 §

¹ Enär köparen, efter det han kommit i besittning av ifrågavarande parti kläder, utan säljarens medgivande återsänt detsamma till honom, och han däri-genom måste anses hava åsidosatt den vårdnadsplikt, som jämlikt 55 § ålegat honom; ty och som till följd därav varorna, enligt vad upplyst blivit, sedermera genom statens järnvägars försorg försålts till gäldande av frakt och magasins-hyra, samt köparen vid sådant förhållande jämlikt 57 § gått förlustig sin rätt att häva köpet; alltså och då köparen icke framställt anmärkning mot de i räknin-gen upptagna pris, och i målet icke blivit utrett, i vad mån köparen vore berättigad till skadestånd eller avdrag å köpeskillingen, ålades köparen betalnings-skyldighet i enlighet med säljarens yrkande. (Kungl. Maj:ts dom den 31 janu-ari 1916; H. 1916 sid. 11.) Se ock Kungl. Maj:ts dom den 25 september 1916; H. 1916 sid. 423.

I fråga om skyldighet för köparen att på säljarens begäran återsända godset, se Kungl. Maj:ts dom den 6 december 1900; H. 1900 sid. 472. Se under 56 §.

² Se *Almén* sid. 202. Jfr emellertid Kungl. Maj:ts dom den 29 december 1917; H. 1917 sid. 624.

fortfarande kommer att bli i kraft, grundlägger rätt för köparen att tillbakasända godset.

I norska motiven yttras härom: Huruvida det är förenligt med köparens vårdnadsplikt att sända godset tillbaka till säljaren, bör avgöras efter förhållandets natur och rådande handelsuppfattning. Enligt denna anses köparen i distanshandeln icke berättigad att utan avtal med säljaren sända godset tillbaka.

I samband med nyss berörda spørsmål bör påpekas, att, om vid platsköp köparen, då godset erbjudes honom, genast avvisar det, säljaren icke sådant oaktat genom att kvarlämna godset å område, varöver köparen förfogar, kan å denne överföra den vårdnadsplikt, varom förevarande paragraf handlar.¹

Beträffande vårdnadspliktens art och omfattning gälla samma regler, som under 33 § anmärkts i avseende å den där för säljaren stadgade vårdnadsplikt.

Köparen är sålunda likställd med en depositarie. Han har med andra ord att fullgöra, vad man av ordentliga människor i allmänhet beträffande egna tillhörigheter under likartade förhållanden har rätt att vänta.²

För vårdnadskostnaden är köparen berättigad till ersättning; och till säkerhet för denna äger han jämlikt 57 § innehålla godset.

Tydligen tillägger nu ifrågavarande paragraf köparen icke rätt till ersättning för andra kostnader än sådana, som han enligt samma paragraf har skyldighet att göra för godsets bevarande.

¹ Jfr "Handelsbalken" IV 2:dra uppl. sid. 152.

² Han kan alltså vara skyldig att vidtaga sådana åtgärder som omplockning av frukt eller potatis, "kastning" av frö, omsaltning av fläsk, ompackning av sill på andra kärl o. s. v. Se *Almén* sid. 203.

Därjämte bör emellertid, under förutsättning att säljaren på grund av frånvaro eller eljest är ur stånd att själv i tid bevaka sina intressen, köparen äga rätt till ersättning för kostnad, som han, utan att därtill vara i lagens mening pliktig, å eller för godset nedlägger i säljarens uppenbara intresse. I händelse köparen under den tid, han haft godset i sin vård, av detsamma haft eller skäligen bort kunna hava nytta, bör värdet därav frändragas det ersättningsbelopp, säljaren har att utgiva.¹

Köparen är icke berättigad till ersättning för den vård, han ägnat godset, innan han framställde² reklamation.³

Eftersätter köparen den honom åliggande vårdnadsplikten, ådrager han sig ersättningsskyldighet. (Jfr Kungl. Maj:ts domar den 18 maj 1898; H. 1898 not A. n:r 160, och den 10 februari 1912; H. 1912 not A. n:r 36.)

Dessutom har man härvid att taga hänsyn till bestämmelsen i 57 §, enligt vilken, då köp häves, säljaren ej är pliktig att giva köpeskillingen ut, med mindre han behörigen återbekommer godset, väsentligen oförändrat och oförminskat. Har godset genom köparens vanvård blivit väsentligt förändrat eller förminskat, bortfaller alltså hävningsrätten, och köparens befogenhet är begränsad till att, med godsets behållande, fordra minskning i köpeskillingen eller skadestånd.⁴ (Jfr Kungl. Maj:ts domar den 19 februari 1915; H. 1915 not A. n:r 68, och den 5 februari 1917; H. 1917 not A. n:r 41.)

¹ Jfr Kungl. Maj:ts domar den 7 juni 1900; H. 1900 sid. 309, och den 23 mars 1916; H. 1916 sid. 172.

² Godset behöver emellertid icke samtidigt avvisas. Neutral reklamation är tillfyllest.

³ Av annan mening *Winroth* sid. 295—296, som anser, att ersättning bör gäldas ända från mottagandet till besittningsförhållandets upphörande. Se emellertid Kungl. Maj:s dom den 30 maj 1917; H. 1917 not A. n:r 274. Förhållandet blir naturligen annorlunda, då säljaren på grund av felet är skadeståndsskyldig. Se Kungl. Maj:ts dom den 13 september 1910; H. 1910 sid. 446. Jfr sid. 104 här ovan.

⁴ Av förekommen anledning påpekas, att motsvarande regel gäller vid arbetsbeting. Se "Handelsbalken" IX sid. 1868. Hävningsrätten är emellertid här icke av egentlig praktisk betydelse i annat fall, än då verket utgöres av ett självständigt lösöreföremål.

I nyss berörda hänseende lär den nya lagen skilja sig från äldre rätt, enligt vilken köparens åsidosättande av vårdnadsplikten icke ens under ovan angivna förutsättning synes hava medfört förlust av rättigheten att frångå köpet.

Av den i förevarande paragraf gjorda hänvisningen till bestämmelserna i 34 § följer, att, där köparen ej utan väsentlig kostnad eller olägenhet¹ kan fortfara med godsets vårdande, han har befogenhet att låta sälja det å offentlig auktion. Dylik försäljning sker för säljarens räkning, i följd varav denne är berättigad till auktionssumman, med avdrag naturligtvis dock för köparens kostnader. Om tid och plats för auktionen skall köparen, såvitt ske kan, i god tid lämna säljaren underrättelse. Enahanda försäljningsrätt tillkommer köparen, där säljaren ej förfogar över verket inom skälig tid, efter det han blivit därom tillsagd. Visar det sig, att försäljning ej sålunda kan komma till stånd, eller befinnes uppenbart, att de med försäljningen förenade kostnader ej skulle kunna ur köpeskillingen utgå, tillkommer köparen befogenhet att utan vidare skilja sig från godset.

Försäljer köparen godset å auktion utan att de i lagen därför satta villkor äro uppfyllda eller sker försäljningen på ett olämpligt sätt, är köparen ersättningsskyldig.

I den mån köparen genom obehörig försäljning² icke kan tillhandahålla säljaren godset i enlighet med bestämmelserna i 57 §, har köparen därjämte gått miste om sin rätt till avtalets hävande.³ Han måste åtnöjas med prisminskning eller skadestånd.⁴

¹ Såsom dylik olägenhet lär böra betraktas, att godset på grund av dess felaktiga beskaffenhet icke kan anses utgöra tillfyllestgörande säkerhet för vårdnadskostnaderna.

² Motsvarande regel gäller i fråga om arbetsbeting, så vitt hävningsrätt där förekommer. Se "Handelsbalken" IX sid. 1871, *jämförd med* sid. 1868.

Köparen äger icke sälja godset underhand för säljarens räkning.

³ Naturligtvis har han också förlorat rätten att vid leveransavtal kräva gillt gods. Jfr sid. 218 här nedan.

⁴ Jfr sid. 203 not 1 här ovan.

Då köparen enligt vad nyss sagts förlorat sin hävningsrätt och följaktligen måste betala hela avtalade köpeskillingen, är han tydligen enligt de allmänna reglerna om kvittning berättigad att därifrån avdraga, vad han på grund av godsets felaktiga beskaffenhet förlorat.

Av hänvisningen till 35 § framgår, att köparen har skyldighet att i enlighet med bestämmelserna i 34 § sälja godset, då det är utsatt för förskämning eller snar förstörelse eller fordrar alltför kostsam¹ vård.

Se för övrigt anmärkningarna under 34 och 35 §§.

56 §. Är godset försänt till köparen, och har denne satts i tillfälle att på bestämmelseorten komma i besittning därav, vare han, där han vill avvisa godset, pliktig att taga det i besittning för säljarens räkning, där sådant kan ske utan erläggande av köpeskillingen, så ock eljest utan väsentlig kostnad eller olägenhet. Vad sålunda är stadgat äge dock ej tillämpning, såframt säljaren är tillstades å bestämmelseorten eller där finnes någon, som på grund av konnossement eller eljest äger att för säljarens räkning omhändertaga godset.

Tager köparen godset i besittning, äge stadgandena i 55 § tillämpning.

Under det 55 §, till vilken förevarande paragraf står i nära

¹ Köparen av en med förborgat fel behäftad häst, vilken sålts utan garanti från säljarens sida om felfrihet, fick bifall till sin talan om återgång av köpet. I sammanhang därmed förklarades, att köparen jämlikt 35 och 55 §§ bort för undvikande av den med fortsatt vårdande av hästen förenade alltför dryga kostnad på eget initiativ föranstalta om hästens försäljning å offentlig auktion, samt att förty köparen, som underlåtit detta, vore berättigad till vårdnadsersättning allenast för en på visst sätt begränsad tidrymd. (Kungl. Maj:ts dom den 25 oktober 1915; H. 1915 sid. 495.)

samband, för sin tillämpning förutsätter, att godset redan kommit i köparens besittning, stadgas här skyldighet för säljare, som vill avvisa till honom försänt gods, att under vissa förutsättningar taga det i besittning för säljarens räkning.

I lagförslaget hade paragrafen följande lydelse: "Har gods, som blivit försänt till köparen, kommit honom till handa, och vill han det avvisa, vare han pliktig att för säljarens räkning taga det i sin besittning, där sådant — — — — tillämpning."

Omformuleringen gjordes av riksdagen på hemställan av lagutskottet, som anförde:

"Bland de i denna paragraf angivna förutsättningarna för att köparen vid distansköp skall vara pliktig att för säljarens räkning omhändertaga det gods, som han vill avvisa, nämnes i det svenska förslaget i första rummet, att godset skall hava kommit köparen till handa. Härmed avses, enligt vad motiven upplysa, att godset framkommit till bestämmelseorten under sådana förhållanden, att det skall av fraktföraren utlämnas till köparen. Enligt utskottets mening framgår denna innebörd av stadgandet vida klarare av de norska och danska texterna och utskottet har därför ansett sig böra åt paragrafen giva en lydelse, som närmare ansluter sig till dessa. Genom densamma framstår ock tydligare skillnaden mellan de fall, som avses i 55 §, och dem som i förevarande paragraf behandlas."

I motiven yttrade kommittén:

"Beträffande platsköpet kan det icke gärna ifrågasättas, att om en köpare, som ännu ej fått godset i sin besittning, vägrat att för egen räkning mottaga detsamma, han ändock skulle vara skyldig omhändertaga det för säljarens räkning. Enahanda är förhållandet, om godset blivit försänt och säljaren själv eller genom ombud är i tillfälle att å bestämmelseorten utbekomma det från fraktföraren. Har åter godset kommit köparen till handa, så att det är till honom godset skall av fraktföraren utlämnas, såsom t. ex. i allmänhet är fallet då köparen innehar konnossement å godset eller sådan fraktsedel, som i 16 § omförmäles, synas omständigheterna fordra, att köparen, oaktat han förklarar sig vilja avvisa godset, tager det i sin värjo för att vårdas för säljarens räkning. En dylik grundsats, vilken även

uttalats i nyare främmande lagar, lär överensstämma med handelssamfärdselns intressen och även påkallas av skälig hänsyn till säljaren. Skulle emellertid väsentlig kostnad eller olägenhet åsamkas köparen genom besittningstagandet, vore det obilligt att ålägga honom ifrågavarande förpliktelse. Icke heller kan det anses rimligt, att köparens plikt att tillvarata säljarens intresse skulle sträcka sig ända därhän, att han måste sätta sig i besittning av godset i sådana fall då köpeskillingens erläggande är villkor för godsets utfående, såsom t. ex. är förhållandet om försändelsen skett med förbehåll om efterkrav. I många fall kunna även andra utgifter, som måste betalas vid godsets utlämnande, uppgå till väsentliga belopp; dock torde erläggande av tull ofta nog kunna undvikas genom godsets inläggande på nederlag, en åtgärd som under många förhållanden måste anses innefatta en lämplig form för godsets vårdande.“

I olikhet mot 55 § gäller alltså förevarande paragraf allenast för distansköp men icke för platsköp.

Om köparen vid platsköp omedelbart avvisar honom erbjudet gods, är säljaren, ändå att avvisandet sker utan fog, jämlikt bestämmelserna i 33 § skyldig att för köparens räkning ägna godset nödig vård.

Däremot är vid distansköp köparen, även om han i det ögonblick godset erbjudes honom, vet, att han måste avvisa det, i regel pliktig att taga det i sin vård.¹ Gör han icke det, skulle — såsom i norska motiven anmärkes — godset antingen av fraktföraren returneras till avsändaren, varigenom godset kunde komma till en mindre gynnsam marknad och varigenom i varje fall kostnader skulle uppstå, eller ock skulle godset bliva ligande utan tillsyn med risk att förstöras.

Vårdnadsplikten inträder, då köparen satts i tillfälle att på bestämmelseorten komma i besittning av godset. (Jfr lagutskottets här ovan intagna yttrande.) Underlåter köparen att omedelbart efter vederbörlig notis om godsets framkomst² taga det i sin vård, ådrager alltså detta honom ansvarighet i enlig-

¹ Avvisar köparen godset utan fog, äro bestämmelserna i 33 § tillämpliga. Se "Juridiska skrifter" 1922 sid. 258 not 3.

² Jfr 137 och 138 §§ sjölagen.

het med vad under 55 § närmare utvecklats. (Jfr Kungl. Maj:ts dom den 13 mars 1896; H. 1896 not A. n:r 64.)

Köparen kan icke freda sig med den invändningen, att han vid godsets framkomst varit bortrest och förty icke kunnat träffa anstalter för godsets mottagande.

Regeln i förevarande paragraf gäller även det fall, att godset sänts direkt till den, åt vilken köparen i sin ordning försålt det-samma.¹

Regeln om köparens vårdnadsplikt förutsätter för sin till-lämpning, att besittningstagandet av godset kan ske utan er-läggande av köpeskillingen, så ock eljest utan väsentlig kostnad och olägenhet (Jfr motiven här ovan.)

I norska motiven yttras härom: Har alltså godset sänts mot efterkrav,² och visar fakturan, att godset är kontraktsstridigt, är köparen icke pliktig att utlösa det. Annorlunda däremot, om det är sänt med vanlig fraktsedel och varken tull³ eller frakt⁴ av väsentlig storlek avfordras köparen såsom villkor för godsets utlämnande. I så fall är köparen pliktig att taga sig an godset, även om han vet, att det är kontraktsstridigt. Vad som skall anses såsom väsentlig kostnad eller olägenhet avgöres av domstolarna, därvid hänsyn tages till godsets beskaffenhet⁵ och omständigheterna i övrigt.

Undantag från regeln om köparens vårdnadsplikt äger rum, då säljaren själv är tillstädes å bestämmelseorten eller där fin-nes någon (bank eller enskild person), som på grund av kon-nossement eller eljest är legitimerad att å hans vägnar taga

¹ Se *Winroth* sid. 301 och *Almén* sid. 212 not 5 a.

² Att säljaren i allmänhet icke utan särskild överenskommelse äger uttaga köpeskillingen mot efterkrav, se "Handelsbalken" I 2:dra uppl. sid. 73.

³ Jfr Svenska motiven här ovan.

⁴ Tydligen kan hänsyn böra tagas även till lossningskostnader.

⁵ Vid avgörandet av frågan, huruvida kostnaderna kunna anses väsentliga, måste man taga hänsyn till kostnadernas storlek i förhållande till godsets värde. Se *Almén* sid. 213.

godset i besittning. Det är i så fall säljarens eller hans fullmäktigs sak att träffa de anstalter, som kunna vara erforderliga; och köparen behöver icke bry sig om godset.

I norska motiven anfördes härom: Såsom exempel på representanter, vilka å säljarens vägnar kunna omhändertaga godset, nämner förslaget innehavare av konnossement. Har alltså säljaren sänt konnossement till en bank eller någon annan, varmed han å bestämmelseorten har förbindelse, och givit denne order att avlämna det till köparen, behöver köparen icke mottaga det, därest t. ex. ett honom tillsänt utfallsprov visar, att godset är kontraktsstridigt, eller konnossementet säger honom, att godset avsänts för sent.¹ I så fall är det bankens sak att taga sig an godset och inhämta säljarens order om, huru bör förfaras.

Även om köparen kan utfå konnossementet utan betalning, äger han underlåta att taga godset i besittning.²

Sedan köparen tagit godset i besittning, komma bestämmelserna i 55 § till användning. Jämlikt dessa bestämmelser är säljaren skyldig att ersätta de kostnader, köparen för godsets behöriga vårdande gör. Och tydligen måste köparen i överensstämmelse härmed ock vara berättigad till gottgörelse för den kostnad, som är erforderlig för att han skall kunna fullgöra sin plikt att taga godset i besittning.³

I fråga om köparens rätt till ersättning för kostnader, vilka han icke varit pliktig att göra, se "Juridiska skrifter" 1922 sid. 270.

¹ Utanför paragrafen ligger spörsmålet, huruvida köparen, när han gått in på att betala (eller acceptera) mot konnossement (se 71 §), har rätt att vägra dess inlösande, om han tillfälligtvis (t. ex. genom en olovligen anställd undersökning) fått vetskap om, att godset är kontraktsstridigt. Även om det antages, att klausulen skall förstås sålunda, att en på dylikt sätt förvärvad kännedom icke berättigar köparen att avvisa konnossement, finnes plats för regeln i 56 §. (Norska motiven.)

² Se för övrigt anmärkningarna under 33 §. (Juridiska skrifter 1922.)

³ Jfr Kungl. Maj:ts domar den 7 oktober 1908; H. 1908 not A. n:r 346, och den 28 juni 1912; H. 1912 not A. n:r 75.

Tydiligen tillkommer icke köparen rätt att i de fall, då han är skyldig att taga godset i besittning, i stället utan (uttryckligt eller tyst) medgivande av säljaren återsända det till denne. Bryter köparen häremot, ådrager han sig ersättningsskyldighet.¹ Jfr Kungl. Maj:ts domar den 10 november 1893; H. 1893 not A. n:r 319, den 16 oktober 1913; H. 1913 not A. n:r 435, och den 31 januari 1916; H. 1916 sid. 11.

Även om skyldighet för köparen att taga godset i besittning icke är för handen, lär han sakna befogenhet att återsända det till säljaren utan dennes samtycke. I detta avseende uttalas dock en annan mening i de norska motiven.

Lagen uttalar sig icke om, huruvida köparen har skyldighet att tillmötesgå begäran av säljaren om godsets återsändande.²

Klart lär dock vara, att dylik skyldighet i allmänhet icke förefinnes. Undantag synes böra göras endast för det fall, att säljaren — utan att hava ådragit köparen kostnader eller förlust, varför denne äger innehålla godset — tillhandahåller köparen de medel, som kunna vara nödiga för återsändandet, och att återsändandet icke med hänsyn till de föreliggande omständigheterna kan anses vara förenat med avsevärd olägenhet eller svårighet för köparen.

57 §. Varder köp hävt enligt denna lag, äge säljaren ej återbekomma godset med mindre han återbär vad han å köpeskillingen uppburit, men vare ej heller pliktig att giva köpeskillingen ut med mindre han återbekommer godset väsentligen oförändrat och oförminskat.

¹ Om genom det otillåtna återsändandet godset ej kan behörigen tillhandahållas säljaren (jfr anmärkningarna under 57 §), äger köparen ej heller hävningsrätt.

² Se Kungl. Maj:ts dom den 6 december 1900; H. 1900 sid. 472. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 24 november 1899; H. 1899 sid. 509, och den 7 juni 1900; H. 1900 sid. 306.

Är, då köp sålunda häves eller gods eljest avvisas, köparen berättigad till ersättning av säljaren, äge han hålla godset inne, till dess den ersättning gäldas eller betryggande säkerhet ställes för dess gäldande.

Att ett köp häves innebär, såsom förut framhållits, att kontrahenterna återbekomma,¹ vad de i enlighet med avtalet kunna hava var å sin sida utgivit.²

Äro både godset och köpeskillingen (eller någon del därav) utgivna, följer — såsom kommittén ock anmärkte — av köpeavtalets ömsesidiga natur, att prestationerna, då de återgå, skola mot varandra utväxlas, så att vardera kontrahenten äger innehålla, vad han uttagit, till dess han utbekommer motprestationen.

Det är denna sats, som uttalats i första stycket av förevarande paragraf. Den befogenhet, som sålunda tillförsäkrats köparen att innehålla godset, tills han återbekommer köpeskillingen, innebär varken pant- eller retentionsrätt. En fullt självständig rätt är här proklamerad. Köparen är icke skyldig tåla, att godset utmätes för säljarens gäld. Försattes säljaren i konkurs, äro bestämmelserna i 73 § konkurslagen icke tillämpliga å den rätt, som i förevarande hänseende tillkommer köparen, vilken ej är skyldig utlämna godset till konkursboet, med mindre han till fullo återbekommer, vad han av köpeskillingen utgivit.

Liksom ett bifall till framställt hävningsyrkande jämlikt ifrågasvarande stadgande förutsätter, att de ömsesidigt utgivna prestationerna återgå (köparen dömes att utgiva godset mot åter-

¹ Enär, även om motorn, på sätt köparen påstått, icke varit leveransgill, köparen likväl, vid det förhållande att han förklarat sig icke kunna tillhandahålla säljaren motorn och ej åberopat någon omständighet, på grund varav han ändock vore enligt lag berättigad att häva köpet, vore pliktig erlægga den betingade köpesumman, bifölls säljarens härom framställda yrkande. (Kungl. Maj:ts dom den 9 september 1916; H. 1916 sid. 428.)

² Säljare bör icke dömas skyldig att *avhämta* gods, som av köparen avvisats, Se *Winroth* sid. 313. Jfr *Almén* sid. 230.

Har säljaren förpliktats att mot återbekommande av godset betala köpeskillingen tillbaka men tredskas att fullgöra domen, så lär köparen äga att under de i 34 § angivna förutsättningar försälja detsamma å auktion för säljarens räkning. Se *Almén* sid. 230 not 63 och *Winroth* sid. 313.

bekommande av den erlagda köpeskillingen¹ och säljaren dömes att utgiva köpeskillingen mot återbekommande av godset² eller mot att detta hålles honom till handa³), så kan å andra sidan tydligen ett avslag å framställt hävningsyrkande aldrig föranleda därtill, att den ene kontrahenten får obehörigen rikta sig på den andres bekostnad. Även om köpare, som efter att hava reklamerat på grund av förment fel i honom tillsänt gods på eget bevåg⁴ återskickat detsamma till säljaren, får sitt yrkande om avtalets hävande underkänt,⁵ är han sålunda berättigad att återbekomma godset, (naturligen dock utan skyldighet för säljaren att ånyo tillhandahålla honom detsamma). Domen behöver⁶ emellertid icke innehålla någon föreskrift om skyldighet för säljaren att till köparen utlämna godset.

I överensstämmelse med vad förevarande paragraf uttryckligen stadgar om rätt för köparen att vid köpets hävande återbekomma av honom utgiven köpeskillning, måste motsvarande regel gälla i avseende å av köparen för köpeskillingen accepterad växel.

¹ Jfr Kungl. Maj:ts dom den 21 november 1905; H. 1905 not A. n:r 375; se ock Kungl. Maj:ts dom den 12 mars 1886; H. 1886 sid. 154.

² Jfr Kungl. Maj:ts domar den 6 maj 1917; H. 1917 not A. n:r 227, 21 febr. 1916; H. 1916 not A. n:r 63, den 29 januari 1915; H. 1915 not A. n:r 15, den 18 mars 1908; H. 1908 not A. n:r 92, den 5 augusti 1907; H. 1907 not A. n:r 243, den 24 juli 1902; H. 1902 sid. 239, och den 28 december 1900; H. 1900 not A. n:r 528. Se ock Kungl. Maj:ts domar den 15 maj 1895; H. 1895 not A. n:r 181, och den 7 juni 1900; H. 1900 not A. n:r 245.

³ Jfr Kungl. Maj:ts domar den 5 oktober 1916; H. 1916 not A. n:r 501, den 25 oktober 1915; H. 1915 sid. 495, den 15 maj 1908; H. 1908 not A. n:r 192, den 13 april 1905; H. 1905 sid. 182, den 19 juli 1901; H. 1901 not A. n:r 285, och den 15 maj 1895; H. 1895 sid. 215.

⁴ Att köparen icke är därtill berättigad, har förut framhållits. Jfr sid. 206 här ovan.

⁵ Säljare, som icke vill tillmötesgå köparens begäran om avtalets hävande men ändå på yrkande av köparen återställer den bekomna köpeskillingen, bör göra detta under protest. Han riskerar nämligen eljest att varda ansedd som om han gått in på avtalets hävande.

⁶ Se Kungl. Maj:ts domar den 30 november 1899; H. 1899 not A. n:r 525, och den 30 januari 1903; H. 1903 not A. n:r 16. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 29 november 1876; H. 1876 sid. 452.

Säljarens ifrågavarande rätt måste anses omfatta jämväl den avkomst, som kan hava fallit av godset,¹ sedan det kom i köparens besittning. Köparen lär däremot icke vara skyldig utgiva ersättning för den nytta, godsets brukande kan hava berett honom.²

Å andra sidan äger köparen rätt till ränta å köpeskillingen. Räntan skall, där säljaren handlat mot bättre vetande, utgå efter sex procent från det köpeskillingen till honom erlades. I alla andra fall måste köparen åtnöjas med fem procent ränta från stämningsdagen. (Jfr Kungl. Maj:ts domar den 12 juni 1906; H. 1906 sid. 332, och den 5 oktober 1916; H. 1916 not A. n:r 501.)³

Ehuru i första stycket av förevarande paragraf, där endast talas om det fall att avtalet häves, ej beröres det fall att godset eljest avvisas d. v. s. att köparen med avvisande av till fullgörande av leveransavtal avlämnat gods kräver annat gods, är klart, att köparen icke äger utfå annat gods, med mindre det avlämnade väsentligen oförändrat och oförminskat tillhållas säljaren.

Köpare, som vidhåller sitt krav på gillt gods, har icke rätt att till säkerhet för möjligen erlagd köpeskillning innehålla det avlämnade godset. Jfr motiven här nedan.

¹ Jfr Kungl. Maj:ts dom den 18 mars 1908; H. 1908 not A. n:r 92.

² Såsom under 55 § anmärkts skall dock värdet av sådan nytta frändragas det ersättningsbelopp, säljaren jämlikt nämnda paragraf kan vara skyldig att utgiva.

³ Winroth sid. 97 anser att köparen, om "handpenning eller annan förskotts-betalning" skall till honom återbetalas, äger tillgodonjuta sex procent ränta på beloppet från dess inbetalning.

Ang. ränta å *skadestånd*, se Kungl. Maj:ts utslag den 31 maj 1899; H. 1899 sid. 282, och den 14 januari 1914; H. 1914 sid. 3 samt Kungl. Maj:ts dom den 22 mars 1901; H. 1901 sid. 129.

Se "Juridik och politik" II sid. 116.

Observeras bör, att ifrågavarande stadgande för sin tillämpning förutsätter, att köpeavtalet häves "enligt denna lag". Om avtalet hävts på annan än i lagen om köp och byte angiven grund, kan köparen vara pliktig att återlämna, vad han köpt utan rätt till återbekommande av köpeskillingen. Så är förhållandet, om säljaren är omyndig och han ej längre har köpeskillingen kvar.¹

Regeln, att vid köpeavtals hävande säljaren är skyldig återbära, vad han av köpeskillingen uppburit, är tydligen underkastad undantag för det fall, att, såsom förhållandet är vid avbetalningsköp, överenskommelse träffats därom, att, i händelse av underlåtenhet att fullgöra en avbetalning, redan gjorda avbetalningar skola vara förverkade.²

I händelse ett bytesavtal varder hävt, är tydligen kontrahent, som bortbytt felaktigt gods och ej är i stånd att återlämna det felfria gods, han tillbytt sig, skyldig att i stället utgiva dess värde; och denna regel gäller även i det fall, att omöjligheten att återställa godset har sin orsak däri, att det blivit av våda förstört.

Jfr Kungl. Maj:ts domar den 28 mars 1890; H. 1890 sid. 125, den 18 september 1912; H. 1912 not A. n:r 413, och den 29 januari 1915; H. 1915 not A. n:r 15.

Den kontrahent, som bekommit felaktigt gods, kan häva bytesavtalet utan avseende därå, att det gods av våda förstörts.

Beträffande bytesavtal är för övrigt att observera, att kontrahent, som fått felaktigt men lämnat felfritt gods, är berätti-

¹ Det förutsättes naturligtvis, att säljarens målsman ej lämnat sitt samtycke till köpet.

² Jfr emellertid den nya lagen om avbetalningsköp den 11 juni 1915 ävensom 37 § första stycket av lagen om avtal m. m. den 11 juni 1915.

gad att återbekomma detsamma jämväl från medkontrahentens konkursbo.¹

Däremot har han vid det förhållande, att vindikationsrätt förutsätter rättsstridigt förfogande,² icke rätt att återfå godset från den, till vilken det av medkontrahenten försålts, med mindre försäljningen skett först efter det talan om avtalets hävande anhängiggjorts.³

De bestämmelser, 55 § (jfr 34 och 35 §§) innehåller om rätt eller i vissa fall plikt för köpare, som innehar godset men vill avvisa detsamma, att realisera det för säljarens räkning, medföra naturligen, utan att sådant behöft uttryckligen i lagen framhållas, undantag från regeln om säljarens rätt att återbekomma godset. I dylika fall har säljaren i stället anspråk på utfående av behållna auktionssumman.⁴

Har köparen med fog bortskaffat godset, måste säljaren finna sig i att utan vederlag återställa köpeskillingen.

Åtskilliga andra undantag från ifrågavarande regel äro omnämnda i 58 §.

Där åter regeln om godsets återställande gäller, måste den — anmärkte kommittén — i allmänhet innebära, att det skall återställas i samma skick och myckenhet, vari det vid avlämnandet befanns, så att, där detta ej kan ske, hävande av köpet icke kan ifrågakomma. Det skulle emellertid leda till obillighet att fasthålla denna grundsats även med avseende å den obetydligaste förändring eller minskning t. ex. då godset i någon ringa mån begagnats eller till någon ringa del förbrukats. Säljarens intressen måste anses tillräckligt tillgodosedda genom den

¹ Se *Almén* sid. 222.

² Se "Juridik och politik" II sid. 31 not 2.

³ Har köparen varit i god tro, är han ej skyldig att lämna från sig godset annorledes än mot full lösen.

⁴ Auktion, som förrättas av köpare, vilken utan laga skäl avvisat godset, är naturligtvis ovidkommande för säljaren. Han äger utkräva avtalade köpeskillingen.

självklara rätt, som tillkommer honom att vid köpeskillings återlämnande göra avdrag för den minskning i värde godset må hava undergått.¹

Om godset, ehuru i samma skick och myckenhet som vid avlämnandet, fallit i värde, medför detta tydligen aldrig rätt för säljaren att förhindra avtalets hävande.

I händelse säljaren återtager ett icke oväsentligen förändrat gods, ehuru han bort märka förändringen, kan han icke sedermera förhindra hävande av avtalet.

Har åter förändringen icke varit sådan, att den bort genast märkas, lär säljaren äga förhindra hävandet, så framt han omedelbart efter det förändringen märkts eller bort märkas gör sådant anspråk gällande.

Köpare, som för egen räkning försäljer eller eljest förfogar över godset, ehuru det är behäftat med fel, kan tydligen genom en sådan åtgärd på grund av de föreliggande omständigheterna böra anses, som om han godkänt godset.

I vanliga fall är emellertid köpare, som behörigen reklamerat, icke av den omständigheten, att han sålunda för egen räkning förfogar över godset, berövad sin rätt till skadestånd och avdrag å avtalade köpeskillingen.

I den mån köparen genom att för egen räkning förfoga över godset (jfr emellertid 58 §) urståndsättes att behörigen återlämna det väsentligen oförändrat och oförminskat, är han där emot jämlikt ifrågavarande paragrafs första stycke berövad sin hävningsrätt.²

¹ Detta gäller naturligtvis endast i den mån bestämmelserna i 58 § ej till annat föranleda. — Jfr Kungl. Maj:ts dom den 24 mars 1908; H. 1908, not A. n:r 120.

² Jfr Kungl. Maj:ts domar den 14 december 1892; H. 1892 not A. n:r 439, och den 5 november 1897; H. 1897 sid. 518.

Om den person, till vilken köparen i sin ordning sålt godset, behörigen ställer det till disposition, kan säljaren icke motsätta sig hävandet.

Köpare, som påyrkar avtalets hävande, är skyldig att återställa godset, när säljaren återbär den köpeskillning, han kan hava bekommit, och gäldar den ersättning, vartill köparen är berättigad.

Eftersätter köparen sin skyldighet härutinnan, är han underkastad enahanda påföljd, som lagen stadgar i händelse av dröjsmål å säljarens sida med godsets avlämnande. Hävningsrättens uteslutande berövar naturligtvis dock icke köparen, som alltså måste betala köpeskillningen, rätt att mot densamma kvitta honom möjligen tillkommande skadeståndsanspråk.¹

I fråga om den ort, där köparen vid avtalets hävande har att återställa godset, gäller såsom regel, att återställandet skall ske hos köparen,² d. v. s. vid distansköp å bestämmelseorten³ och vid platsköp, där godset av köparen mottagits.

Om godset — efter det behörig undersökning ägt rum, varvid fel ej upptäckts eller bort upptäckas — försänts till annan plats och där befunnits kontraktsstridigt, har dock säljaren ansetts pliktig finna sig i, att det där ställes till hans disposition.⁴

En mening håller emellertid före, att sistnämnda regel icke skall gälla, med mindre godset, säljaren veterligen, skolat av köparen utan föregående undersökning omedelbart sändas vidare till annan plats. Denna mening synes vara att föredraga.

¹ Se *Almén* sid. 236.

² Om köparen, med tillmötesgående av säljarens begäran, till denne åter-sänder godset, sker återsändningen på säljarens ansvar och kostnad.

³ Se *Almén* sid. 233. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 2 oktober 1911; H. 1911 not A. n:r 368, och den 8 april 1914; H. 1914 not A. n:r 156.

⁴ Se Kungl. Maj:ts dom den 30 maj 1917; H. 1917 not A. n:r 274. Jfr emellertid Kungl. Maj:ts domar den 25 oktober 1915; H. 1915 sid. 495, och den 5 oktober 1916; H. 1916 not A. n:r 501. I varje fall är naturligen dock köparen, där skadeståndsskyldighet på grund av felet åligger säljaren, berättigad att av denne undfå ersättning för kostnaderna för godsets återsändande till den ort, där det skall tillhandahållas honom. Se *Almén* i Tidskrift for Retsvidenskab 1919 sid. 303.

I 36 § har säljaren fått sig tillerkänd retentionsrätt till säkerhet för vårdnadskostnader och andra särskilda utgifter.

Enligt andra stycket av nu förevarande paragraf har motsvarande befogenhet tillagts köparen, vilken emellertid därjämte fått retentionsrätt till säkerhet för andra ersättningsanspråk. Köparens retentionsrätt avser varje¹ ersättning, vartill han på grund av det *ifrågavarande* köpeavtalet är berättigad.

I motiven till detta stycke yttrade kommittén:

“Har köparen vårdat godset för säljarens räkning och i anledning därav haft kostnad, fordrar rättvisan, att han till säkerhet därför, på sätt senare stycket av 57 § avser, äger kvarhålla godset. Mera tvivelaktig ställer sig frågan, huruvida dylik rätt bör tillkomma köparen med avseende å ersättning för förlust, som tillskyndats honom genom säljarens underlåtenhet att riktigt fullgöra avtalet. Då emellertid, om dylik rätt ej erkändes, ersättningens utbekommande mången gång skulle försvåras eller äventyras, i synnerhet då säljaren är boende i främmande land, har kommittén ansett sig böra föreslå, att rätten till godsets innehållande utsträcker på sätt nyss är nämnt. Som det emellertid ofta är föremål för tvist, huruvida eller till vilket belopp skadestånd skall utgå, och det ej skäligen han begäras, att säljaren skulle för återbekommande av godset utgiva ett belopp, vartill han ej anser köparen berättigad, torde, på sätt förslaget innehåller, säljaren böra äga att i stället för ersättnings gäldande i penningar ställa säkerhet därför.

Om en köpare, som avvisar godset på grund av däri befintligt fel, ej vill häva köpet utan yrkar avtalets fullgörande genom avlämnande av gillt gods, synes någon rätt att till säkerhet för möjligen erlagd köpeskilling kvarhålla det avlämnade godset icke vara av sakens natur påkallad. Med avseende åter å den

¹ Ehuru köplagen icke avser att lösa spörsmålet, under vilka förhållanden säljaren kan göras ansvarig för skada, som godset genom någon skadebringande egenskap åstadkommit å annat köparens gods, i följd varav, såsom förut anmärkts, samma lags bestämmelser om reklamation och preskription sakna tillämpning i avseende å dylikt fel i köpt gods, lär på grund av förevarande lagrum köparen äga retentionsrätt jämväl till säkerhet för ersättning för skada av oförmälda slag, där säljaren enligt allmänna rättsgrundsatser måste anses ansvarig för densamma.

ersättning, som i sådant fall må för kostnad och förlust tillkomma köparen, lär hans rätt att kvarhålla godset böra vara densamma, som om köpet blivit hävt."

Den retentionsrätt, som enligt ifrågavarande bestämmelse tillkommer köparen, är av enahanda innehåll som den i 36 § säljaren tillförsäkrade retentionsrätt. Se härom anmärkningarna under sistnämnda paragraf.¹

I motsats till vad förhållandet är enligt 36 § upphör köparens retentionsrätt därigenom, att säljaren ställer betryggande säkerhet för gäldande av den ersättning, vartill köparen är berättigad. Tydligen kan säkerheten utgöras jämväl av borgen, dock att köparen icke lär vara pliktig att godtaga enkel borgen.²

Har köparen jämlikt stadgandet i 55 § för säljarens räkning försålt godset, är han enligt de allmänna reglerna om kvittning berättigad att ur köpeskillingen göra sig betald för sin fordran hos säljaren i anledning av deras mellanhavande.

Är säljaren, då avtalet av honom häves, berättigad till ersättning av köparen, så äger han att vid återbärande av den möjligen bekomna köpeskillingen göra avdrag för det belopp, vartill ersättningen uppgår.

58 §. Vad i 57 § är stadgat om säljarens rätt att vid köpets hävande återbekomma godset utgöre ej hinder för köparen att häva köpet, så framt godset är av våda förstört, försämrat eller minskat, ej heller där det undergått förändring allenast genom sin egen beskaffenhet eller till följd av åtgärd, som för dess undersökande varit nödig, eller som eljest av köparen vidtagits,

¹ "Juridiska skrifter" 1922 sid. 271.

² Se "Handelsbalken" I 2:dra uppl. sid. 223.

innan fel eller brist, på grund varav han vill häva köpet, märkts eller bort märkas.

Från den i 57 § uppställda regeln innefattar 58 § åtskilliga synnerligen viktiga undantag.

Om förhållandena äro sådana, att köparen har grundad anledning att yrka köpets hävande, och godset efter avlämnandet genom olyckshändelse eller ock på grund av sin beskaffenhet utan köparens vanvård eller vållande förstörts, försämrats eller minskats, skulle det — yttras i motiven — innebära en hårdhet mot köparen att i följd av en dylik av hans åtgärd eller vilja oberoende omständighet låta rätten till köpets hävande gå förlorad. Säljaren åter skulle vinna en alldeles oförtjänt förmån, om han av nämnda anledning befriades från den påföljd han genom underlåtenhet att riktigt fullgöra kontraktet ådragit sig.

Undantagsvis bör ock köparen vara vid sin rätt att häva köpet bibehållen, oaktat han genom egna åtgärder orsakat, att godset icke kan i väsentligen oförändrat skick återställas. Så är — säga kommitterade vidare — uppenbarligen förhållandet, om godset ej undergått annan förändring än den, som varit en nödvändig följd av en sådan undersökning, vartill köparen i varje fall är berättigad och under vissa förhållanden pliktig. Till och med om förändringen uppkommit därigenom, att köparen tagit godset i bruk, bör hans rätt att häva köpet icke vara ovillkorligen utesluten; har han ej före godsets användande märkt, att fel eller brist i godset förefinnes, och ej heller med iakttagande av nödig omsorg bort sådant märka, lär han ej skäligen kunna drabbas av den rättsförlust, varom här är fråga. I saknad av en härtill syftande undantagsbestämmelse skulle möjligheten att häva köpet vara utesluten exempelvis för den, som köpt utsädesspannmål och först efter sådden upptäckt, att den varit till utsäde otjänlig,¹ eller för den, som tillhandlat sig ett slaktdjur, men efter dess nedslaktande funnit köttet på grund av sjukdom hos djuret vara till människoföda odugligt.

I motsats till förutvarande rätt — som, där gods efter dess avlämnande drabbades av olyckshändelse, alltid gjorde frågan

¹ Jfr rättsfall å sid. 180 not 2 här ovan.

om vem, som skulle stå faran, beroende av vem, som vid olyckshändelsens inträffande hade äganderätten till godset — stadgar alltså förevarande paragraf, att köpare tillkommande hävningsrätt icke uteslutes av den anledning, att godset efter avlämnandet av våda förstöres, försämras eller minskas; faran förblir alltid hos säljaren, om godset är behäftat med sådant fel, som giver köparen hävningsrätt. (Jfr 37 §.)

Nya lagberedningen intog härutinnan den ståndpunkten, att köparen trots godsets förändring (förstöring, försämring eller minskning) hade hävningsrätt, där förändringen "utan köparens vanvård eller vållande inträffat efter det han givit underrättelse, att han yrkar godsets återtagande".

I motiven anförde beredningen härom:

"— — Mera tvistig ställer sig frågan om följderna av olycksfall, som träffa godset. I detta hänseende förekomma inom utländsk lagstiftning motsatta bestämmelser. Under det att i några länder köparen äger häva köpet oberoende därav, att godset på sådant sätt gått under, förmena åter andra länders lagar honom en sådan rätt. Beredningen för sin del föreslår en medelväg. Även om det i princip är riktigt, att köparen icke under någon tid bär faran för gods, som han av en eller annan anledning ej är skyldig att behålla, synes det dock vara alltför hårt att låta säljaren vidkännas följderna av en olyckshändelse, som inträffar å en tid, då köparen måste betrakta godset som sin tillhörighet. Förslaget ålägger även köparen att i detta hänseende bära ansvaret för godset under tiden från det han mottog eller sattes i tillfälle att mottaga det och till dess han givit underrättelse, att han yrkar godsets återtagande. På honom beror det att under denna tid vidtaga åtgärder till godsets skyddande och till undvikande av förlust genom olycksfall. För honom blir detta stadgande en sporre att så snart som möjligt undersöka godset och bestämma, om han vill behålla det eller ej. Föreligger uppenbar felaktighet, kan han genom att genast sända underrättelse, att godset ställes till säljarens disposition, befria sig från all ansvarighet uti ifrågavarande avseende."

Mot den föreslagna bestämmelsen framställdes inom högsta domstolen följande anmärkning:

I avseende å den ståndpunkt, förslaget intager för det fall, att godset genom olyckshändelse förändrats eller gått förlorat, synes ock tvivelaktigt, huruvida samma ståndpunkt är riktig. Förslaget gör nämligen köparens rätt att häva köpet beroende därpå, huruvida, då olyckshändelse inträffar, han om förefintligt fel hos godset givit säljaren underrättelse eller icke. Enligt förslaget skulle således, om köparen å godset hållit undersökning och därvid fått utrönt, att detsamma vore behäftat med sådant fel, att det icke vore leveransgillt, men godset genom brand eller annan olyckshändelse skadades eller ginge förlorat, innan ännu köparen hunnit om felet giva säljaren underrättelse, köparen vara betagen rätt att häva köpet, under det åter, om olyckshändelsen inträffat kanske blott någon timme senare, köparen, som då medhunnit avlåta den erforderliga underrättelsen, skulle vara bibehållen vid en sådan rätt. Väl är det sant, att, såsom i motiven framhållits, köparen bör så snart som möjligt undersöka godset och bestämma, huruvida han vill behålla det eller ej, men har han företagit undersökning och därvid fått konstaterat, att fel hos godset förefinnes, har han ju också mot säljaren förskaffat sig det bevismaterial, som erfordras för att få köpet hävt. Den omständighet, huruvida köparen meddelat säljaren underrättelse om resultatet av undersökningen och sitt därå grundade anspråk på köpets återgång, synes desto mindre böra på saken äga inverkan, som särskilda förhållanden, såsom tiden för posts avgång, tiden då telegrafstationen å platsen hålles öppen m. m. dylikt, kan hava föranlett, att köparen vid olyckshändelsens inträffande icke haft ens tillfälle att till säljaren avsända föreskrivet meddelande; och att säljaren, vilkens skyldighet att låta köpet återgå blivit genom undersökningen ådagalagd, skulle inträda i bättre rätt därför, att godset sedermera utan något köparens förvållande gått förlorat, torde icke vara billigt. Är det, såsom i motiven yttrats, principiellt riktigt, att köparen icke under någon tid bör stå faran för gods, som han av en eller annan anledning ej är skyldig behålla, synes samma princip också vid sin tillämpning böra föranleda därtill att, därest en köpare kan lagligen bevisa, att honom tillhandakommet gods varit av beskaffenhet att han ej varit pliktig behålla detsamma,

han ock, även om godset under förhållanden, varom nu är fråga, gått förlorat eller kvantitativt eller kvalitativt förändrats, bör äga rätt att häva köpet; och hemställes fördenskull om en omredigering av paragrafens förevarande del i den riktning, att för nu antydda fall köparens rätt att häva köpet göres beroende därav, huruvida han kan styrka, att fel eller brist hos godset förefunnits."

Ehuru lagen, i motsats till nya lagberedningens förslag, låter säljaren stå faran även under tiden före reklamationen, förlorar ju (jfr 27 och 52 §§) köparen sin hävningsrätt genom underlåtenhet att behörigen reklamera.

Bevisskyldigheten åligger köparen, där han under förebärande av olyckshändelse vill häva köpet utan skyldighet att återställa godset. Han måste visa, att godsets förändring icke har sin orsak i någon omständighet, som ligger honom till last. (Jfr Kungl. Maj:ts dom den 7 juni 1898; H. 1898 not A. n:r 182.)

Har säljaren blivit dömd att återbära köpeskillingen mot rätt att återbekomma godset, så kan tydligen köparen, därest godsets återställande i oförändrat skick omöjliggöres genom timad olyckshändelse, utan hinder av den redan meddelade domen, få säljaren dömd att utan vederlag återbära köpeskillingen.¹

Utan avseende därå, att godset icke kan återställas väsentligen oförändrat (till beskaffenhet eller myckenhet), har köparen vidare enligt förevarande paragraf hävningsrätt, då förändringen beror allenast på godsets egen beskaffenhet.

Nya lagberedningens förslag innehöll i 53 § motsvarande

¹ Att köparen icke kan få verkställighet å den förra domen, sedan godset förstörts, är uppenbart.

I vad mån, där godset av köparen försäkrats, säljaren är berättigad till försäkringssumman, se "Handelsbalken" I 2:dra uppl. sid. 87.

bestämmelse.¹ Häremot framställdes inom högsta domstolen följande anmärkning:

”Förevarande paragraf synes ålägga köparen en skyldighet att vårda godset, som för honom kan bli allt för betungande, särskilt då godset är ömtåligt, underkastat förskämning m. m. dylikt. Såsom regel uppställas nämligen, att godset skall återställas i väsentligen samma skick, som det mottogs. Undantag härifrån medgives visserligen, bland annat, för det fall, att förändringen föranletts av godsets egen beskaffenhet, varmed torde avses, att det *uteslutande* skall hava varit godsets egen beskaffenhet, som orsakat förändringen, utan att därtill får hava bidragit någon försummelse från köparens sida. Har således en köpare mottagit t. ex. ett parti sill av sämre beskaffenhet än han rekvirerat, så är enligt förslaget köparen, för att vara berättigad häva köpet, pliktig göra allt, vad på honom ankommer, för att sillpartiet skall kunna till säljaren återställas i samma skick, som det av köparen mottagits.² Det är följaktligen icke tillfyllest, att han upplägger sillpartiet och ser till, att antalet tunnor icke förminskas, utan han måste jämväl uppmärksamma, bland annat, att läckage icke förekommer, samt jämväl, där sådant för sillens förhindrande från förruttnelse är nödigt, låta ompacka och omsalta densamma m. m. dylikt. Om sillpartiet nämligen, medan det befunnit sig i köparens vård, tagit skada och det kan utredas, att sådant kunnat förekommas, därest köparen med detsamma vidtagit de åtgärder, nyss antytts, har ju skadan icke föranletts uteslutande av godsets egen beskaffenhet, och köparen går följaktligen på grund av paragrafens föreskrifter förlustig den rätt att häva köpet, som honom eljest skolat tillkomma. Då det emellertid icke torde vara med rättvisa och billighet överensstämmande att så långt, som i förslaget skett, utsträcka köparens vårdplikt, synes detsamma i detta hänseende böra till lättnad för köparen i väsentlig mån modifieras.”

¹ Däri saknades emellertid ordet "allenast".

² Köparen har enligt lagen skyldighet att för säljarens räkning sälja gods, som är underkastat förskämning eller snar förstörelse.

Bestämmelsen i fråga kommer tydligen till användning — förutom då godset förändrats genom tidens inverkan — särskilt i det fall, att dess förändring eller förstöring förorsakats av just det fel, på grund varav köparen vill häva avtalet.

Härom yttras i norska motiven:

”Än vidare kan köpet hävas, om godsets förstöring eller förändring beror på dess egen beskaffenhet. Detta är fallet, om förstöringen är förorsakad av det fel, som berättigar köparen att häva köpet, t. ex. om det visar sig, att det djur, som omedelbart efter avlämnandet dör av sjukdom, haft sjukdomen redan före avlämnandet.”¹

Jfr Kungl. Maj:ts dom den 26 oktober 1906; H. 1906 not A. n:r 428. Se och Kungl. Maj:ts domar den 14 mars 1905; H. 1905 sid. 104, och den 23 november 1912; H. 1912 not A. n:r 520.

Köparen äger vidare, änskönt han icke kan återställa godset i enlighet med vad i 57 § sägs, jämlikt förevarande paragraf hävningsrätt, då godset ej undergått annan förändring än den, som är en nödvändig följd av en sådan undersökning, vartill köparen i varje fall är berättigad och under vissa förhållanden pliktig.² (Se motiven här ovan).

Anställer köparen en vidlyftigare eller mera ingående undersökning än vartill omständigheterna i det föreliggande fallet giva fog, och varder godset genom en sådan undersökning väsentligen förändrat eller förminskat, så är säljaren icke skyldig att underkasta sig köpets hävande.

Jfr Kungl. Maj:ts domar den 6 april 1898; H. 1898 sid. 150, den 7 juni 1900; H. 1900 sid. 306, och den 13 mars 1896; H. 1896 not A. n:r 65.

¹ Vad av djurets kropp äger värde, t. ex. huden, tillkommer naturligtvis säljaren. Se Kungl. Maj:ts dom den 13 september 1910; H. 1910 sid. 446.

² Bestämmelsen gäller endast, då köp häves på grund av fel i godset (och sålunda icke då dröjsmål föranlett hävandet.)

Slutligen äger enligt förevarande paragraf köparen, utan hinder därav att godset väsentligen förändrats, rätt till köpets hävande, då förändringen är en följd av åtgärd, som av köparen vidtagits, innan han märkt eller bort märka det fel eller den brist, som han åberopar till stöd för hävningsyrkandet.

Såsom exempel på vad därmed avses nämnes i motiven (se ovan), att den, som köpt utsädesspannmål, efter sådden upptäcker, att den varit till utsäde otjänlig (jfr Kungl. Maj:ts domar den 3 mars 1892; H. 1892 sid. 116, och den 31 december 1907; H. 1907 sid. 559), eller att den, som tillhandlat sig ett slaktdjur, efter dess nedslaktande finner köttet på grund av sjukdom hos djuret vara till människoföda odugligt. (Jfr Kungl. Maj:ts dom den 14 februari 1902; H. 1902 not A. n:r 41.)

Se ock Kungl. Maj:ts dom den 3 december 1902; H. 1902 sid. 427 (köparen delvis sammanblandat köpta varor med andra).

Naturligen äger ifrågavarande stadgande tillämpning även i det fall, att köparen i sin ordning sålt godset¹ till annan och denne vidtager åtgärd av här angiven art.

Väl att ihågkomma är, att stadgandet för sin tillämpning förutsätter, att köparen (eller tredje man)² vidtager där avsedd åtgärd, innan felet eller bristen "märkts eller bort märkas." Beträffande närmare innebörden härav, se under 51 och 52 §§.

I händelse genom åtgärd, som i förevarande paragraf förutsättes, godset minskats i värde, är säljaren, då han på grund av avtalets hävande nödgats återtaga detsamma, ej berättigad att av köparen bekomma så stor del av köpeskillingen, som motsvarar värdeminskningen.³

¹ Att denna omständighet icke *i och för sig* berättigar säljaren att motsätta sig avtalets hävande, har förut anmärkts.

² Om tredje man kan men icke vill återställa godset (i väsentligen oförändrat skick), är köparen betagen hävningsrätt. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 9 september 1916; H. 1916 sid. 428. Se *Almén* sid. 256 not 71 och i *Tidskrift för Retsvidenskab* 1919 sid. 304.

³ Däremot är ju köparen, om han, ehuru han märkt eller bort märka felet, förfogat över en ringa del därav, skyldig att härför utgiva ersättning. Jfr under 57 §.

Dock synes köparen i den mån han av godsets användning haft direkt nytta (t. ex. av utsäde) vara skyldig att av köpeskillingen utgiva motsvarande belopp.¹ (Jfr Kungl. Maj:ts dom den 22 maj 1903; H. 1903 sid. 195.)

Förutom i de fall, som omförmälas i förevarande paragraf, har köparen utan avseende därå, att godset icke kan till säljaren återställas i väsentligen oförändrat skick, rätt att häva köpet, när godset jämlikt bestämmelserna i 55 § blivit av köparen försålt eller undanskaffat.

Förevarande paragraf måste vinna analogisk tillämpning i det fall, att köparen, med avvisande av till fullgörande av leveransavtal avlämnat gods, kräver annat gods.

¹ Godsets brukande medför däremot icke i och för sig ersättningsskyldighet för köparen. Jfr emellertid not 2 å sid. 218 här ovan.

TILLÄGG.

Å sid. 95 not 1 tillägges:

Jfr likväl Kungl. Maj:ts dom den 16 november 1915; H. 1915 not A. n:r 126.
Köparen har bevisskyldighet för sitt påstående, att felet icke är att anse såsom ringa. Se "Juridiska skrifter" 1921 sid. 95.

Å sid. 111 not 3 tillägges:

Jfr ang. bevisskyldigheten sid. 95 not 1 här ovan.

Å sid. 203 not 2 tillägges:

Jfr sid. 212 här nedan.

Köplagens bestämmelser om dröjsmål å säljarens sida. (Juridiska skrifter 1921.)

Å sid. 109 noten från föregående sida tillägges:

Jfr Kungl. Maj:ts dom den 17 december 1921; H. 1921 sid. 624.

Å sid. 114 rad 5 hänvisas vid ordet "Lagen" till följande not:

Att säljaren icke äger åberopa force majeure, som inträffat efter den avtalade leveranstidens utgång, se Kungl. Maj:ts dom den 3 april 1922; H. 1922 sid. 113. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 5 november och den 2 december 1920; H. 1920 not A. n:ris 452 och 528.

Å sid. 115 rad 14 tillägges: , om än säljaren, enligt vad köparen hade sig bekant, ämnat att för leveransens fullgörande inköpa varan från ett land, där exportförbud råder.

Man har velat göra gällande, att vid avgörande av spörsmålet, huruvida händelsen i fråga, exempelvis krig, verkar befriande, hänsyn skulle tagas icke allenast till det mellan parterna slutna avtalet utan jämväl till den inverkan, som den av kriget framkallade situationen utövat å den av säljaren bedrivna rörelsen i dess helhet.

Utan tvivel är denna mening åtminstone i viss mån riktig. Regeln är ju, att säljare icke kan tvingas till fullgörande av avtalet, då sådant skulle för honom medföra en oproportionerligt stor d. v. s. uppenbart orimlig ekonomisk uppoffring. Men för att kunna bedöma, om uppoffringen är av denna art, är det ofta nödvändigt att taga kännedom om säljarens allmänna ekonomiska ställning. Låt vara, att säljarens kostnader för varans anskaffande stegrats därhän, att säljaren, därest avtalet fullgjordes, skulle göra en förlust på många hundra procent i stället för att inhösta en beräknad högst avsevärd vinst. Om denna förlust emellertid måste betraktas såsom varande av särdeles ringa betydelse i förhållande till hans allmänna ekonomiska ställning, icke kan väl då ett förnuftigt bedömande av förhållandet leda till det resultatet, att möjlighet att fullgöra avtalet "må anses" *utesluten?*

Den lojalitet, parterna enligt allmänna rättsprinciper böra iakttaga gent emot varandra, synes mig böra föranleda till skyldighet för säljare, som får anledning antaga att omöjlighet skall inträffa, att därom utan oskäligt uppehåll lämna köparen meddelande. Lagens avfattning giver dock icke stöd för denna mening. Den avvisas ock av *Almén* I, Tillägg sid. 22.

Å sid. 115 not 1 hänvisas jämväl till *Almén* I, Tillägg sid. 18.

*Köplagens bestämmelser om dröjsmål å köparens sida.
(Juridiska skrifter 1922.)*

Å sid. 245 not 2 tillägges:

Jfr Svensk juristtidning 1922 sid. 37 (norskt rättsfall). En säljare, som på grund av kontraktsbrott å köparens sida hävt köpet och fordrat prisskillnad, framställde dessutom anspråk på ränta därå, beräknad enligt 38 § köplagen. "Då det belopp, som säljaren i rättegången yrkade utfå, i själva verket utgjorde ersättning för att köparen icke fullgjort sin skyldighet att erlægga köpeskillingen, ansågs bäst överensstämma med 38 § köplagen, att rätt till ränta tillerkändes säljaren i samma utsträckning, som om kravet avsett själva köpeskillingen." Jfr *Almén* sid. 583.

Å sid. 245 rad 22 hänvisas vid ordet "skyldighet" till följande not:

Detta utgör naturligen likväl icke hinder för att tilldöma säljaren ersättning enligt senare punkten i förevarande paragraf.

Å sid. 245 not 3 ersättes andra punkten med en hänvisning till sid. 267.

Å sid. 266 rad 27 hänvisas vid ordet "auktion" till följande not:

I och med hävandet har ju säljaren fri förfoganderätt över varan. Han kan följaktligen sälja den jämväl under hand. Jfr sid. 245.

Å sid. 266 rad 27 *står*: äger; *läs*: kan äga.

Å sid. 267 rad 4 *står*: har i annat sammanhang anmärkts; *läs*: framgår av vad i annat sammanhang anmärkts.

Å sid. 267 rad 5 *står*: omedelbart; *läs*: utan onödig tidsutdräkt.

Å sid. 267 rad 5 hänvisas vid ordet "hävandet" till följande not:

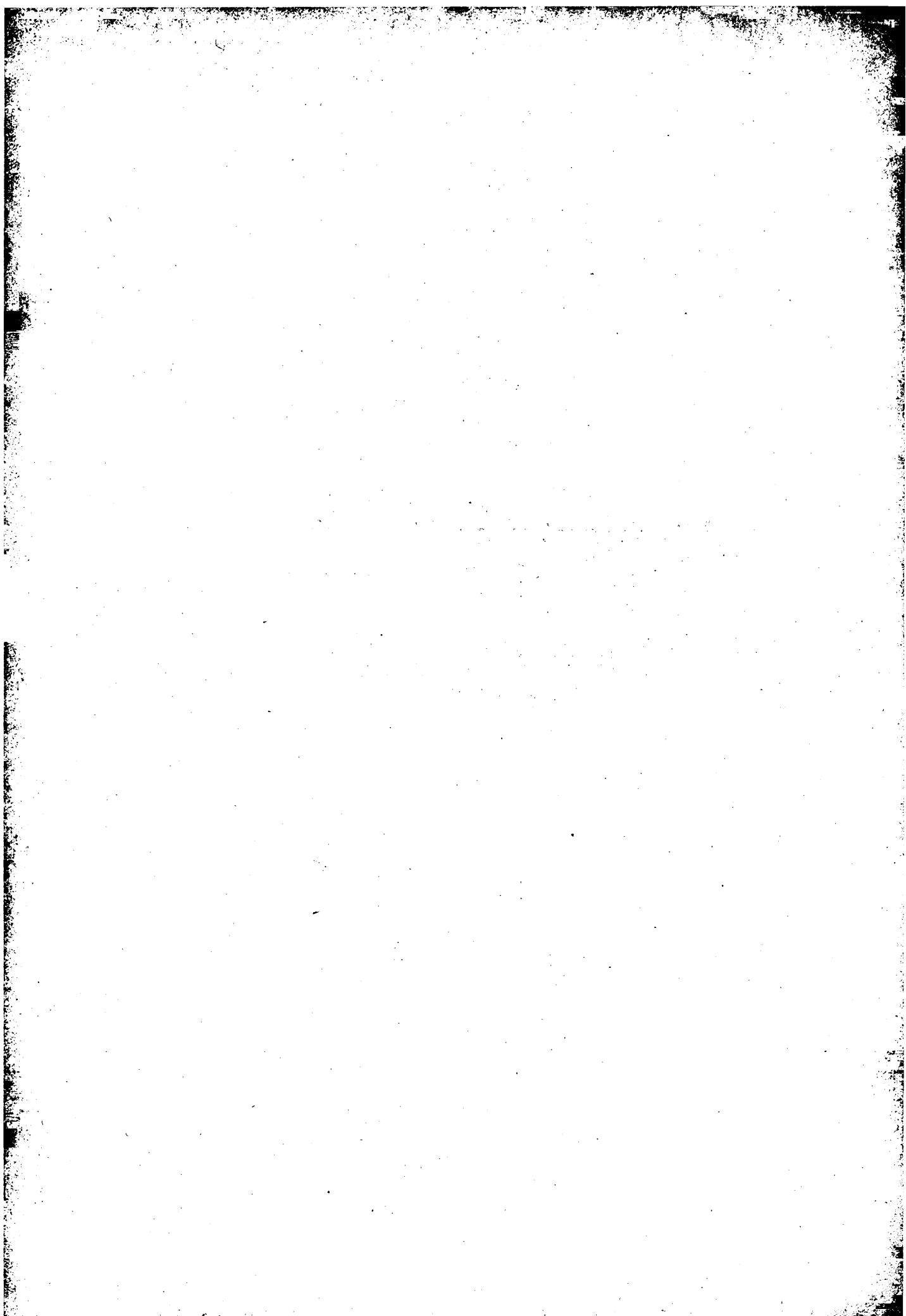
Se Ugeskrift for Retsvæsen 1918 sid. 517. Då hävandet ägt rum den 25 maj, men auktionen först den 12 juli, ansågs dess resultat icke kunna läggas till grund för skadeståndsberäkning.

Å sid. 267 förekommande not skall lyda:

Att vid sådant köparens dröjsmål, varom förmäles i 39 §, säljaren som föranstaltat auktion enligt 34 §, berättigats till skillnaden mellan köpeskillingen och auktionssumman (jfr min uppsats "Köplagens bestämmelser i fråga om köparens obestånd" sid. 31 och 43) utan hänsyn därtill att auktionen ej avsett individuell vara, se Kungl. Maj:ts dom den 31 maj 1918; H. 1918 sid. 287.

Den här fastslagna principen synes ej stå i god överensstämmelse med avfattningen av 34 §, vilken tyckes förutsätta, att fråga är om visst gods. Praxis är dock icke tveksam.

Ett och annat om sysslomannaskap

Sysslomannaskap¹ är icke bundet vid någon viss form.² Avtalet, som allenast förutsätter kontrahenternas ömsesidiga samtycke, kan alltså ingås muntligen eller skriftligen samt såväl uttryckligt som tyst. Avtalets ingående.

Såsom exempel på sysslomannaskap, där båda kontrahenternas samtycke till avtalet varit tyst, har anförts det fall, då vid tjänstelega den tjänstepliktiges befattning i och för sig innebär bemyndigande att i den tjänsteberättigades namn ingå rättshandlingar. Detta exempel är emellertid icke tillfredsställande. Väl förekomma ofta avtal, som äro sammansatta av elementerna från såväl tjänstelega som sysslomannaskap, men den omständigheten att vid tjänstelega den tjänstepliktige kan hava förenämnda bemyndigande, och att tjänstelegan alltså är förbunden med fullmakt, visar ingalunda jämväl tillvaron av sysslomannaskap. Den, som är fullmäktig, är nämligen icke alltid därjämte syssloman.³ Däremot kan ett å ömse sidor tyst slutet sysslomannaskap vara för handen, då en person låter i sin närvaro utan invändning någon sin angelägenhet ombesörjas av en annan. Likaledes kan sysslomannaskap, utan uttrycklig förklaring av någondera kontrahenten, ingås på det sätt, att en person sänder skriftlig fullmakt eller något föremål (t. ex. en kvitterad räkning),⁴ som i och för sig innehåller fullmakt (att mottaga betalning av räkningens belopp), till en annan, vilken sedermera skrider till fullgörande av det uppdrag, som ligger i fullmakten eller det honom eljest tillställda föremålet.

¹ Se min uppsats "Sysslomannaskap. Avtalets begrepp och dess avgränsning mot andra närbesläktade avtal." Jfr för övrigt särskilt *Chydenius*; Lärobok i finsk kontraktsrätt II.

² Se 18: 1 H. B.

³ Förenämnda exempel innehåller emellertid ett fall, då fullmakt blivit tyst utfärdad.

⁴ Jfr 35 § 2 st. avtalslagen. I fråga om innehavet av en lös sak, se "Juridik och politik" II sid. 9 och 40 not 2.

Synnerligen ofta inträffar, att sysslomannen på nyssnämnda sätt tyst samtycker till utförande av ett honom uttryckligen givet uppdrag. Och i vissa fall är man endast på den grund, att man underlåtit att avböja gjort erbjudande om avtalets ingående, att anse som hade man lämnat samtycke, i följd varav man då ansvarar såsom för kontraktsbrott, där man ej uträttar ärendet i fråga. Detta är sålunda förhållandet med advokater, bankirer, innehavare av upplysningsbyråer o. s. v., vilka genom tidningsannonser, cirkulär, anslag på affärslokalen eller annorledes offentligen erbjuda sig att ombesörja vissa ärenden. Likaledes är den, som privat erbjudit sig att åt annan ombesörja vissa ärenden, vid ovannämnda påföljd pliktig att besvara en av denne sedermera gjord anmodan att uträtta ett dylikt ärende. Vanligen torde man ock anse, att köpmän, som stå i ömsesidigt affärsförhållande, hava ifrågavarande underrättelseplikt gent emot varandra, så att, om den ene anmodar den andre att för den förres räkning avsluta ett rättsärende med tredje man, samt avslutande av dylikt rättsärende ej är främmande för affärsförhållandet, underlåtenhet att avböja anmodandet betraktas såsom samtycke. Det utgör föremål för tvist, huruvida den, som har till yrke att ombesörja ärenden åt andra utan att därom hava kungjort, har förevarande plikt. Frågan, som merendels besvaras nekande, är emellertid av ringa betydelse vid det förhållande, att i vår tid utövande av ett yrke svårigen låter tänka sig utan samband med offentligt tillkännagivande därom.

Såsom villkor för inträdande av underrättelseplikten måste naturligtvis förutsättas, att anmodandet avser ett sådant uppdrag, som faller inom erbjudandets ram. Den, som i tidningsannonser tillkännagivit, att han mot viss provision ombesörjer försäljning av fast egendom, är sålunda icke pliktig att besvara anbud om ombesörjande av försäljning av lösören; och lika litet har han sådan skyldighet i fråga om anbud, som går ut på ombesörjande av försäljning av fast egendom gratis eller mot lägre provision än den i annonserna angivna. Däremot ställer sig saken annorlunda, om de i tidningsannons eller annorledes angivna ärenden, som annonsören vill ombesörja, äro att be-

trakta allenast såsom exempel; och den, som i tidningsannons endast utsätter sitt yrke (t. ex. N. N., advokat), lär hava under rättelseplikt beträffande ett vart anbud, som avser något uppdrag, vilket plägar utgöra föremål för yrket i fråga. Utan betydelse för saken är den omständigheten, att tillkännagivandet möjligen inneburit, att ombesörjandet av ärendena skulle ske gratis; även här föreligger alltså underrättelseplikt. Slutligen må framhållas, att enär det måste presumeras, att vederbörande vill hava ersättning, han, oavsett att tillkännagivandet icke innehållit något därom, ej är skyldig att besvara anmodan att gratis ombesörja ett ärende.

Den ovan omnämnda underrättelseplikten skall fullgöras ofördröjligen, vilket uttryck naturligtvis dock icke får tolkas så strängt, att, om ett tillfälligt hopande av affärer eller andra oförskyllda omständigheter lägga hinder i vägen för att genast avböja anmodandet, det härav föranledda dröjsmålet kan betraktas såsom samtycke.

Då det står en var fritt att välja, vilka uppdrag han vill åtaga sig, och följaktligen ej heller den, som i tidningsannons eller annorledes offentligen förklarat sig vilja ombesörja vissa ärenden, är pliktig att acceptera ett i anledning därav inkommet anbud — uppdraget må vara än så lätt att utföra och av huru brådskande beskaffenhet som helst—, så ligger naturligtvis vikt däruppå, att anbud avsändes i så god tid, att, där svaret blir avböjande, andra anordningar kunna vidtagas för ärendets behöriga ombesörjande. Att märka är jämväl, hurusom skyldighet icke förefinnes för den, som avböjer ett anbud, att återsända de handlingar eller andra föremål, vilka jämte anbudet tillställts honom.

Angående sysslomans ansvarighet är i 18 kap. 1 § handelsbalken föreskrivet, att när sysslomannen åtagit sig uppdraget, "ligge där sedan hans vårdnad å". Enligt 2 § är syssloman, som "går vidare än honom betrott är", skyldig att upprätta all skada, varförutom han är förfallen till böter. I 3 § stadgas, att syssloman, som gör sig skyldig till oredlighet, likaledes skall

Sysslomans ansvarighet.

plikta och ersätta all skada. Slutligen förekommer i 4 §¹ den bestämmelsen, att om sysslomannen genom försummelse eller svek vållat skada, "plikte då han, som sagt är".²

Å ena sidan finnes alltså en bestämd gräns för sysslomannens skadeståndsplikt; denna förutsätter skuld. Han har icke garanterat avtalets uppfyllelse. Å den andra sidan däremot eller i fråga om det mått av omsorg, som sysslomannen skall använda vid äventyr att eljest anses hava gjort sig skyldig till "försummelse", har någon gräns icke blivit av lagen utstakad. Men man behöver därför icke vara i tvivelsmål om, huru begränsningen här rätteligen bör göras.³ Då förmyndare jämlikt 22 kap. 1 § ärvdabalken, sådant detta lagrum av praxis utan meningsskiljaktighet tolkas, har att svara för försummelse, som han vid utövandet av sin befattning låter komma sig till last, utan hänsyn därtill, att han tilläventyrs plägar visa enahanda försummelse i vården av sina egna angelägenheter, och denna

¹ Omförmälda fyra lagrum äro så lydande: "Varder man av annan ombuden, att å dess vägnar något syssla och uträtta, och säger där ja till; tage fullmakt, och ligge där sedan hans vårdnad å; göre ock redo och besked för det han om händer får" (1 §). — "Vad ombudsman efter fullmakt gör och sluter, det vare så gilt, som huvudman det själv gjort och slutit hade. Går ombudsman vidare, än honom betrott är; rätte själv upp all skada, och böte tjugo daler, och huvudmannen vare saklös." (2 §). — "Handlar syssloman oredligt, brukar list emot honom, som fullmakt gav, vänder sig hans gods till nytta, lånar hans penningar ut, eller tager penningar upp i hans namn; svare till all skada, (och plikte efter omständigheterna.) Vare ock den, som fullmakt gav, saklös i allt, vad syssloman, utom hans ombud eller vilja, av annan lånt, eller med någon slutit haver; utan det visas, att det honom till nytta använt är." (3 §). — "Haver någon fått fullmakt, att för annan göra och låta, och tager den skada därav, som fullmakt gav; skyll sig själv, som sig ej bättre föresåg. Är ombudsman av försummelse, eller svek, vållande till skadan; plikte då han som sagt är." (4 §).

² Inom den äldre doktrinen var den uppfattningen gängse, att 4 §, där det talas om "fullmakt att för annan göra och låta", allenast hade avseende å "generalfullmakt", och att den, som givit annan fullmakt av dylik vidsträckt och obestämd innebörd, finge skylla sig själv, där sysslomannen vid uppdragets fullgörande genom svek eller försummelse förorsakade huvudmannen skada. Till denna vore nämligen huvudmannen själv vållande, då han vid valet av syssloman "sig ej bättre föresett". Denna uppfattning, enligt vilken alltså icke ens den syssloman, som genom svikligt förfarande vid uppdragets fullgörande tillskyndat huvudmannen skada, skulle kunna tillförbindas att ersätta densamma, utan endast hade att plikta, är emellertid uppenbarligen icke överensstämmande med lagens allmänna grunder.

³ I vad mån avtalad jämkning i det lagbestämda ansvaret är giltig, se t. ex. min uppsats "Ett och annat och deposition" sid. 33 och följ.

ansvarighet förefinnes, även om någon mot sin vilja blivit utsedd till förmyndare, samt härtill kommer att depositarie, ehuru ersättning för förvaringen av det honom anförtrodda godset ej blivit utfäst, svarar icke allenast för skada av grov vårdslöshet utan i likhet med förmyndare jämväl för skada av "mindre förseelse", följer härav, att mildare regel icke kan tillämpas i fråga om syssloman. Har timad skada sin grund i någon omständighet, som man med normalmänniskan såsom måttstock skäligen kan förebrå sysslomannen, så är denne skadeståndspliktig, men i motsatt fall är han fri.¹ Denna regel gäller, såsom antytts, såväl då arvode skall utgå som då förhållandet är vederlagsfritt,² om det ock ligger i sakens natur, att man i senare händelsen vid bedömande av frågan, huruvida skuld föreligger eller icke, har att i tvivelaktiga fall träffa avgörandet till sysslomannens fördel.³

Man har visat benägenhet att skilja mellan det fall, då uppkommen skada har sin grund i sysslomannens bristande nit och

¹ Lagkommittén stadgade skyldighet för syssloman att "väl och redeligen uträtta vad honom betrott är" samt att svara "till skada, som av hans försummelse eller vållande kommer". (14 kap. 1 §.)

Lagberedningen omformulerade stadgandet sålunda, att sysslomannen skulle vara skyldig att "redligen och med flit uträtta vad honom betrott är, såsom vore det hans eget" samt att svara "till skada, som av hans försummelse eller vållande kommer"; vilket motiverades sålunda: "I 1 § har beredningen vid föreskriften, att syssloman bör redligen och med flit uträtta vad honom betros, tillagt orden: "såsom vore det hans eget" — den tekniska term, som man, efter vad det i det föregående är visat, i allmänhet antagit för att utmärka, det någon skulle handla i annans sak, såsom en förständig hushållare handlar i sin egen."

² Se "Juridik och politik" I sid. 140.

³ Vad här ovan yttrats om sysslomans ansvarighet, överensstämmer med utländsk rätt. Tyska civillagen, franska civillagen, schweiziska obligationsrätten och österrikiska lagen låta sålunda sysslomannen ansvara för en var förseelse, och likaså gjorde sachsiska lagen. Enligt franska lagen samt schweiziska obligationsrätten skall dock sysslomannen, då han ombesörjer uppdraget utan arvode, bedömas mildare, än då arvode skall utgå. På arvodets storlek fästes emellertid icke avseende. Preussiska lagen åter förpliktade i regel icke sysslomannen att använda annan och större omsorg, än den han plägade använda i sina egna angelägenheter. Men om på detta sätt graden av hans ansvarighet icke kunde bestämmas, eller om arvode betingats, hade han att svara för vanligt vållande, och särskilt strängt bedömdes sakkunnig, som mot vederlag åtog sig uppdrag. Enligt dansk och norsk rättsuppfattning synes syssloman, när förhållandet är vederlagsfritt, icke vara ansvarig för skada, med mindre han visat grov vårdslöshet. Avlönad syssloman åter har i överensstämmelse med vad ovan sagts för svensk rätts vidkommande att ådagalägga den omsorg, som man i angelägenheter av den art, varom fråga är, har att vänta av en förständig och pålitlig man i allmänhet.

omtanke, och det fall, då skadan förorsakas därav, att sysslomannen icke haft sådan sakkunskap, som varit erforderlig för fullgörande av uppdraget i fråga. Allmänt medborgerligt vetande kan visserligen förutsättas hos en var syssloman men ingalunda fackkunskap. Om huvudmannen vänt sig till en person, som honom veterligen saknar den yrkesbildning, vilken uppdraget kräver, kan alltså huvudmannen icke göra sysslomannen ansvarig för den skada, som är en följd av denna saknad av yrkesbildningen. För skadan har nämligen huvudmannen enligt 4 § att skylla sig själv, "som sig ej bättre föresåg". Sysslomannen svarar enligt samma paragraf allenast för skada, som han vållat genom svek eller försummelse.

Utan tvivel ligger häri någon sanning. Men givetvis är det att gå för långt, då man påstår, att syssloman icke är ersättningsskyldig för bristande sakkunskap, med mindre han falskeligen inför huvudmannen givit sig sken av att äga erforderlig sakkunskap. Huvudmannen äger utan vidare utgå därifrån, att den, som åtager sig ett uppdrag, också har förmåga att utföra detsamma; och ej sällan kan, då huvudmannen i fråga om ett uppdrag, som kräver särskild yrkesbildning, vänt sig till en syssloman, som huvudmannen veterligen icke besitter dylik bildning, meningen hava varit den, att sysslomannen skulle vid uppdragets fullgörande anlita uti det ifrågavarande yrket utbildade medhjälpare.

I enlighet med vad nu yttrats bör den, som yrkesmässigt utför rättegångar, ehuru han icke tagit juridisk examen, bedömas efter precis samma ansvarighetsregel som den rättslärde advokaten; och den lekman, som fått utredningen av ett bo sig anförtrodd samt i följd därav nödgats anställa rättegångar, kan ingalunda, om skada uppstår genom det sätt, varpå detsamma blivit av honom utförda, freda sig från ansvar under åberopande av den omständigheten, att han såsom icke varande jurist ej förstått bättre.¹

¹ Ifrågavarande uttryck, att huvudman har att skylla sig själv, "som sig ej bättre föresåg", vilket kommit mycken oreda åstad, utslöts av lagkommittén och lagberedningen.

Följande rättsfall må i sammanhang härmed anmärkas.

Brukspatronen Erik Rinman, vilken i egenskap av utredningsman av hand-

Angående omfattningen av sysslomannens skadeståndsskyldighet gälla allmänna regler.¹ Han måste sålunda ersätta all skada, som härledes från omständighet, varför han enligt ovan angivna regler svarar. Om t. ex. genom hans försummelse en gentemot tredje man tillämnad rättshandling gått om intet, äger huvudmannen anspråk på att varda försatt i samma ekonomiska läge, som om rättshandlingen verkligen företagits.²

Omfattningen av sysslomans skadeståndsskyldighet samt bevisbördan.

¹ Se t. ex. "Juridiska skrifter" 1921 sid. 119.

² Detta kallas inom doktrinen det "positiva" intresset. Det "negativa" intresset åter omfattar ersättning för skada, som tillskyndas huvudmannen däri-

landen Jakob Melins stärbhus ombesört förvaltningen av hans efterlämnade bo och indrivit boets fordringar, instämde av stärbhusdelägarne, som anförde: Rinman hade, genom underlåtenhet att inom laga tid förnya inteckning för den fordran, som stärbhuset ägde på grund av ett utav bonden Jon Nilsson i Lilla Degersjö utgivet och i hans hemman intecknat skuldebrev, varit vållande därtill, att stärbhuset ej kunnat få betalning för sin fordran. Jon Nilssons son Olof Jonsson, som numera ägde hemmanet och gent emot fadern övertagit inteckningen, hade nämligen genom Svea hovrätts dom den 11 februari 1845 förklarats icke kunna åläggas betalningsskyldighet, och Jon Nilsson hade befunnits sakna tillgångar. På grund härav yrkades åläggande för Rinman att till stärbhusdelägarne gälda skuldebrevets innehåll. — Underrätten yttrade, att som den Rinman till last lagda underlåtenhet att inom behörig tid låta förnya ifrågasvarande inteckning ingalunda härflutit av sådan försummelse, som uti 18 kap. 4 § sista mom. H. B. omförmåltes, utan fasthellre endast vore att tillskriva den övertygelse, Rinman hyst, att hans huvudmäns talan vore tillräckligt bevarad därigenom, att han, innan inteckningstiden tilländalupit, hos K. B. för samma fordran lagsökt det intecknade hemmanets innehavare, samt fastän Rinmans yrkande att av hemmanets innehavare utbekomma det intecknade beloppet blivit genom hovrättens den 11 februari 1845 givna dom ogillat, frågan härom dock icke syntes hava varit av den klara och ostridiga beskaffenhet, att Rinman ofelbart bort kunna förutse berörda för hans huvudmän menliga utgång av saken, och ej uppgivet vore, att Rinman varit genom skriftlig eller muntlig instruktion förelagd och berättigad att i frågor av mera tvistig beskaffenhet sig till biträde anställa någon lagfaren person och att skadan genom Rinmans underlåtenhet härav blivit vållad, alltså funne underrätten härvid hava ägt rum sådant förhållande, som uti 1 mom. av ovan åberopade 4 § i 18 kap. H. B. omförmåltes, då huvudman ej vore berättigad till ersättning av syssloman, vadan käromålet ogillades. — Hovrätten fann däremot i dom Rinman genom underlåtenheten att förnya ifrågasvarande inteckning hava gjort sig skyldig till försummelse, i följd varav han, jämlikt 18 kap. 4 § H. B., icke kunde undgå att ersätta stärbhusdelägarne den skada, som därav uppstått; och då upplyst vore, att hos Jon Nilsson saknats tillgång till gottgörande av ifrågasvarande fordran, samt Rinman icke ens ifrågasatt, än mindre styrkt, att den inteckningssäkerhet, som blivit för samma fordran meddelad, varit för densammas gäldande otillräcklig, ålades, med ändring av underrättens beslut, Rinman betalningsskyldighet. — På hemställan av nedre revisionen fastställde Kungl. Maj:t hovrättens dom. (*Schmidt*; Jur. arkiv XXIX, sid. 469).

Det åligger naturligen huvdmannen att styrka, ej mindre att skada verkligen uppstått än även dennas belopp.

Däremot har sysslomannen, om han vill freda sig från ersättningsskyldighet, att visa, det förlusten icke beror på någon omständighet, varför han svarar.¹

genom, att han i anledning av den tillämnade rättshandlingen haft utgifter och kostnader eller i förlitande på dess åstadkommande underlåtit att göra en annan affär, som måhända kunnat bliva lika inbringande. Så vitt jag förstår äro ifrågavarande uttryck, som naturligtvis hämtats från utlandet, icke lyckligt valda. Att bekomma ersättning för positiv förlust kan icke skäligen anses såsom ett negativt intresse.

¹ I fråga om bevisskyldigheten förefinnes ingen skillnad emellan det fall, då sysslomannen äger undfå arvode, och det, då förhållandet är vederlagsfritt. Åsikten att huvdmannen i senare fallet har skyldighet att visa, det sysslomannen gjort sig skyldig till förseelse och att skadan därav förorsakats, är sålunda vad svensk rätt angår icke riktig. (Obs. emellertid, att *rent* sysslomannaskap icke föreligger, då någon åtagit sig att gratis uträtta ett ärende.)

Angående sysslomans skyldighet att för felaktigt utförande av uppdrag ersätta huvdmannen, se t. ex. *Schmidt*; Jur. arkiv XV sid. 526, XXVI sid. 122 och XXXI sid. 95, *Naumanns* tidskrift 1867 sid. 45 samt *Nytt jur. arkiv* 1874 sid. 6, 1875 sid. 209, 1879 sid. 74 och 464, 1880 sid. 261, 1882 sid. 212, 1892 sid. 153, 1897 sid. 441, 1898 sid. 224, 1903 sid. 464, 1905 sid. 541, 1907 sid. 231 och 452 samt 1914 sid. 23. Jfr "Handelsbalken" VII sid. 1315 och följ.

Den omständigheten, att syssloman, som haft inkasseringssuppdrag, obehörigen lämnat gäldenären betalningsansånd, kan givetvis icke, såsom ock av följande rättsfall framgår, i och för sig ådraga honom skyldighet att omedelbart till huvdmannen gälda det belopp, som han bort inkassera.

Handlanden Mathias Holmberg, i egenskap av förvaltare eller disponent för Stenhammars kvarnbolag, instämde handlanden Olof Sjöström, vilken före Holmberg varit bolagets förvaltare, med yrkande om åläggande för honom att till bolaget betala beloppet av dess utestående fordran hos lantbrukaren J. R. Lundsten. Sedan underrätten bifallit käromålet, yttrade hovrätten i dom, som av Kungl. Maj:t fastställdes, att enär Sjöström, vilken det jämlikt upprättat kontrakt ålegat att ombesörja bolagets affärer, på sätt bolaget och dess direktion föreskrivit eller komme att föreskriva, sedan han, efter uppdrag av bolaget, lagsocht Lundsten hos K. B. i Västernorrlands län, som genom utslag den 24 oktober 1850 förpliktat Lundsten att betala beloppet av det Lundstens skuldebrev å 3,000 rdr rglds, bolaget för honom hos drätselkammaren i Härnösand inlöst, och detta utslag blivit den 2 januari 1851 till kronofogden i Södra Ångermanlands fögderi för verkställighet avlämnat, sådant allt oaktat icke allenast den 3 mars nyssberörda år lämnat Lundsten fyra månaders anstånd med betalningen, utan även den 16 därpå följande augusti återtagit lagsökningshandlingarna från kronofogden och såmedelst förekommit all verkställighet därmed, samt Sjöström, vilken icke ens åberopat än mindre visat något bemyndigande av bolaget att, på sätt som skett, verkställigheten av utslaget inställa eller hindra, ej sökt ådagalägga, att bolagets genom omförmälta utslag fastställda fordran hos Lundsten blivit, genom av Lundsten gjorda avbetalningar eller annorledes, gottgjord bolaget till större belopp, än att å samma fordran återstod den summa av 1,800 rdr 2 sk. rglds, för vilken bolaget i detta mål fordrat ersättning av

Syssloman har att vid utförande av det honom anförtrodda ärendet hålla sig inom de gränser, som blivit av huvudmannen utstakade. Han äger sålunda ej fullgöra uppdraget under andra förutsättningar eller villkor än som av huvudmannen angivits; och de av denne föreskrivna medel och utvägar skola av sysslomannen användas, enär även de äro att betrakta såsom beståndsdelar i själva avtalet.

Sysslomans skyldighet att rätta sig efter huvudmannens anvisningar.

Har sysslomannen erhållit fullmakt, och är uppdragets hela innebörd angiven i fullmakten, så är det denna, som utgör enda rättesnöret för hans handlande. Om han åter förutom fullmakt fått särskild instruktion, åligger det honom, utan hänsyn till innehållet och omfånget av fullmakten, som är riktad utåt, d.

Sjöström, utan fast hellre bland skälen för sitt påstående om befrielse från ansvarighet för nämnda fordran uppgivit, att, då Lundstens fastighet skulle vara intecknad utöver dess värde samt Lundsten försålt all sin lösa egendom, tillgång till gäldande av bolagets berörda fordran saknats; ty och som vid sådant förhållande Sjöström såsom bolagets syssloman, jämlikt grunderna i 18 kap. H. B., vore ansvarig för all skada och förlust i följd av hans omförmälda förfarande; men någon ovillkorlig skyldighet att gälda fordringen icke kunde Sjöström åläggas, innan beloppet av den skada, som bolaget i omförmälda hänseende kunde hava fått vidkännas eller kunde komma att vidkännas, vore behörigen utrett samt frågan därom måste anses beroende av, om och i vad mån likvid för fordringen kunnat eller kunde erhållas genom fordringshandlingarnas begagnande mot gäldenären Lundsten eller hans löftesmän, prövade hovrätten rättvist sålunda ändra underrättens beslut, att Sjöström förpliktades antingen återställa fordringshandlingarna till Holmberg, där sådant ej kunde styrkas redan hava skett, i vilket fall någon ersättningsskyldighet för närvarande och innan sig visat, om eller i vad mån bolaget, med begagnande av dessa handlingar emot Lundsten eller hans löftesmän, kunde för fordringen erhålla betalning, ej kunde Sjöström åläggas, eller ock till Holmberg, såsom bolagets dåvarande ombudsman, betala ifrågavarande, såsom återstod å Lundstens skuld fordrade 1,800 rdr 2 sk. rglds jämte fem procent ränta därå från stämningdagen. (*Schmidt; Jur. arkiv XXXIII sid. 118.*)

I fråga om inkasserares ansvarighet må ytterligare anmärkas följande rättsfall, varav framgår, att om en person A, som för inkassering mottagit ett löpande skuldebrev (eller annan därmed likställd handling) av en annan person B, vilken i sin ordning för enahanda ändamål mottagit skuldebrevet av dess ägare, på det sätt förfar med skuldebrevet, att ägaren betages möjlighet att vända sig mot dess utgivare, så är A, därest B redovisat beloppet till ägaren, skyldig att ersätta B den härav uppkomna förlusten utan avseende därå, att ägaren tilläventyrs icke haft något att fordra på grund av skuldebrevet.

L. Bachér försålde till Th. Finne Melsted en last plank att inom bestämd tid år 1874 levereras i Visby hamn. Sedan virkespartiet inlastats, överlämnade Bachér till L. Arweson dels ett in blanco endosserat konossement å lasten och dels en faktura, enligt vilken ännu å lasten vore oguldet ett belopp av 1,323 kr. 31 öre, med begäran att Arweson måtte inkassera detta belopp. Arweson över-

v. s. avser förhållandet till tredje man, att följa instruktionen, vilken man har att tolka efter vanliga regler.

Ehuru sysslomannen alltså har att rätta sig efter huvudmannens anvisningar och föreskrifter,¹ är han härvid icke skyldig att utan vidare hålla sig till bokstaven; han tjänar icke huvudmannen såsom ett mekaniskt verktyg utan såsom ett förnuftigt och fritt väsen; han har därför att sätta sig in i huvudmannens mening och uppdragets syfte. I överensstämmelse härmed äger sysslomannen, då de förhållanden, under vilka huvudmannens anvisningar givits, sålunda förändrats, att syftet med uppdraget icke skulle uppnås genom ett noggrant efter-

lämnade konossementet till J. E. Francke, som emellertid köpt virkespartiet av Melsted, med anmodan att Francke skulle efter mottagande av nämnda belopp lämna konossementet åt Melsted samt remittera beloppet till Arweson. Francke meddelade i anledning härav Arweson, att Melsted vägrade utbetala beloppet på den grund, att han ej vore ense med Bachér om fakturabeloppet; och underrättade Francke vidare Arweson om, att Francke, som i sin ordning sålt virkespartiet, sett sig nödsakad att översända konossementet till sin köpare. Arweson, som av Bachér mottagit konossementet och fakturan under redovisningsskyldighet, lämnade då Bachér full likvid för ifrågavarande belopp, 1,323 kr. 31 öre, varpå Arweson instämde Francke med yrkande om åläggande för honom att ersätta den förlust, Arweson sålunda lidit. — Underrätten yttrade, att emedan Francke, vilken ehuru han icke ägt att annorledes än mot utbetalning av återstående beloppet av Bachérs faktura förfoga över det till honom lämnade konossementet, för egen räkning begagnat detsamma utan att fullgöra nämnda betalning, vore skyldig gottgöra all genom denna obehöriga åtgärd uppkommen skada, funne underrätten Francke väl vara pliktig att till Arweson, som genom att till Bachér inbetala sistberörda belopp inträtt i dennes fordringsrätt, gälda vad Melsted kunde vara skyldig å ifrågavarande virkesparti, dock efter av Arweson medgivet avdrag för 36 kr. 32 öre; men som Arweson mot Franckes bestridande icke styrkt, att och till vad belopp Melsted häftade i skuld för virkeslasten, kunde Arwesons i saken förda talan icke bifallas. — Hovrätten utlät sig däremot i dom, som på hemställan av nedre revisionen fastställdes av Kungl. Maj:t, att som upplyst vore, att Arweson emottagit ifrågavarande handlingar av Bachér under redovisningsskyldighet, samt Francke vidgått, att han, efter att hava på sätt ovan omförmältes kommit i besittning av konossementet, använt detsamma på sådant sätt, att Bachér ej vidare kunde förfoga över lasten och sålunda gått miste om säkerhet för utbekommande hos Melsted av sin oguldna fakturafordran för samma last; alltså och då frågan, huruvida Melsted verkligen häftade i skuld till Bachér för ifrågakomna belopp, icke inverkade på bedömandet av Franckes skyldighet att gottgöra Arweson den utgift, som tillskyndats denne genom Franckes obehöriga åtgärd att för egen räkning använda konossementet, förpliktade hovrätten med ändring av underrättens beslut Francke att till Arweson genast utbetala 1,323 kr. 31 öre, med avdrag dock av 36 kr. 32 öre. (Nytt jur. arkiv 1876 sid. 410.)

¹ Jfr kommissionslagen § 7.

kommande av anvisningarne, att göra de avvikelser, som omständigheterna påkalla, och angående vilka han alltså kan antaga, att desamma skulle av huvudmannen gillats, därest han haft kännedom om sakläget. Detta gäller icke allenast det fall, då sysslomannen kan fullgöra uppdraget på gynnsammare villkor än huvudmannen förutsatt (t. ex. priset på den vara som sysslomannen skall sälja, har genom inträffade prisstegringar höjts),¹ utan även det fall, då en avvikelse visar sig mindre ofördelaktig än ett bokstavligt följande av anvisningarna (t. ex. priset på en vara, som sysslomannen skall sälja och för vilken huvudmannen uppgivit ett visst minimipris, har fallit, och ytterligare prisfall måste på grund av särskilda omständigheter för visst antagas).

Liksom sysslomannen under angivna förutsättningar har befogenhet att fullgöra uppdraget på annat sätt än huvudmannen angivit, kan han ock äga att tills vidare uppskjuta utförandet av uppdraget eller att helt och hållet underlåta att utföra desamma.

Sysslomannens ifrågavarande rätt till avvikelse från honom givna anvisningar är emellertid väsentligt begränsad genom den honom åliggande underrättelseplikt.² Om tiden tillåter det, måste nämligen sysslomannen, när händelse timar, som gör avvikelse erforderlig, låta huvudmannen få del av förhållandet samt avvakta hans order. Lämnar huvudmannen intet svar, äger sysslomannen, där ej i särskilda undantagsfall huvudmannens tystnad bör betraktas såsom en önskan å hans sida, att anvisningarna i allt fall skola följas, att handla efter bästa förstånd med iakttagande av de förändrade omständigheterna. I fall dröjsmål är förbundet med fara, bortfaller sysslomannens underrättelseplikt.

Då grunden till sysslomannens befogenhet att i vissa fall handla utan hänsyn till huvudmannens anvisningar är att söka i dennes presumerade vilja, följer härav, att dylik befogenhet icke förefinnes, när huvudmannen uttryckligen förbjudit sysslomannen att göra avvikelse från anvisningarna.

Vanligen får man lära, att sysslomannen i de fall, då han

¹ Jfr kommissionslagen § 9.

² Jfr kommissionslagen § 8.

är berättigad till avvikelse från huvudmannens anvisningar, också är pliktig därtill. Att sålunda låta rättighet och plikt här sammanflyta kan dock icke vara riktigt. Rättigheten till avvikelse är begränsad av huvudmannens intresse; avvikelseplikten däremot av själva avtalet. Den senare är därför bunden vid strängare förutsättningar. Huruvida förutsättningar för avvikelseplikt förefinnas, har man naturligtvis att bedöma efter de förhandenvarande förhållandena i varje särskilt fall. Såsom regel torde emellertid kunna uppställas, att sysslomannen icke under någon omständighet har ifrågavarande plikt, när dess fullgörande skulle för honom innebära en väsentligt ökad börda, men att plikten eljest är för handen, när det på grund av de förefintliga förhållandena måste antagas, att huvudmannen med kännedom om sakläget skulle icke allenast gilla utan även påbjuda avvikelse.

Vad nu yttrats om sysslomannens avvikelseplikt, avser närmast det fall, att tid ej gives för honom att meddela sig med huvudmannen, innan avvikelse måste ske.

I varje fall åligger det emellertid sysslomannen att, i enlighet med vad förut anförts, när sådant i tid låter sig göra, lämna huvudmannen underrättelse om den förändrade situationen. Underlåter huvudmannen då att svara, är frågan om sysslomannens plikt till avvikelse att bedöma efter ovan angivna regler. Giver åter huvudmannen ny instruktion, är sysslomannen skyldig att ställa sig densamma till efterrättelse, så framt icke hans rättsställning därigenom varder väsentligt försämrad. Skulle detta vara händelsen, måste sysslomannen ofördröjligen underätta därom, att han icke vill beakta den nya instruktionen. Underlåtenhet härutinnan äger nämligen i vanliga fall huvudmannen anse såsom ett tyst förpliktande å sysslomannens sida att iakttaga instruktionen.

Har sysslomannen, utan att befogenhet därtill förefunnits, fullgjort uppdraget i strid med honom givna anvisningar, så är huvudmannen icke, i fråga om sysslomannens rätt, skyldig att anse uppdraget såsom utfört för sin räkning och är berättigad till ersättning för den skada, som för honom kan hava uppstått genom anvisningarnas överskridande. (Jfr sid. 265). I sammanhang härmed

må framhållas, hurusom, där sysslomannen erhållit fullmakt men icke därutöver några anvisningar, förlust i regel icke uppkommer för huvudmannen genom fullmaktens överskridande, enär han ju i detta fall icke är bunden gent emot tredje man, med vilken sysslomannen på grund av fullmakten förhandlat.

I händelse förlust för huvudmannen uppstår vid sysslomannens avvikelse från givna anvisningar, föreligger presumtion, att förlusten har sin grund i avvikelsen. Bevisskyldigheten åligger alltså sysslomannen.

Regeln, att huvudmannen icke gent emot sysslomannen är pliktig att anse ett obehörigen mot givna anvisningar utfört uppdrag såsom fullgjort för sin räkning, är underkastad vissa begränsningar. Vill huvudmannen tillägna sig fördelen¹ av det utav sysslomannen utträttade ärendet, måste han också gilla den avvikelse från anvisningarna, utan vilken fördelen icke skulle hava varit möjlig. Och om sysslomannen underrättar huvudmannen därom, att uppdraget utförts på annat sätt än som föreskrivits, måste huvudmannens tystnad uppfattas såsom ett gillande, åtminstone så framt sysslomannen på grund av denna tystnad berövas tillfälle att avvärja den fara, som hotar honom därigenom, att överskridandet icke gillas.²

¹ Ang. innebörden av senare punkten i 18: 3 H. B. Se "Juridiska skrifter" 1921 sid. 264.

² I fråga om anmärkningsskyldighet för huvudmannen må följande rättsfall anmärkes.

Firman Kjellberg et Comp. i Göteborg instämde firman Åhsström et Bergman i Kristianstad samt anförde: Kjellberg et Comp. hade i brev den 20 december 1835 anmodats av Åhsström et Bergman att för deras räkning remittera 2,000 mark bko till firman Lipman et Geffcken i Hamburg. Till fullgörande av detta uppdrag hade Kjellberg et Comp. den 23 i samma månad å Göteborgs börs köpt en av firman Lidbäcks änka et Comp i Göteborg å firman Westphalen et Rist i Hamburg dragen växel. Då emellertid Lidbäcks änka et Comp. strax därefter kommit på obestånd, hade Westphalen et Rist vägrat acceptera växeln. På grund härav yrkades åläggande för Åhsström et Bergman att till Kjellberg et Comp utgiva växelbeloppet. — Sedan underrätten av anförda skäl ogillat käromålet, utlät sig hovrätten i dom, att det vore lagligen styrkt, att inköpet av växeln skett i följd av Åhsströms et Bergmans anmodan samt för deras räkning, ehuru växeln blivit ställd på Kjellberg et Comp. order; och emedan Kjellberg et Comp. icke varit pliktiga att på annat sätt än genom köp av växel söka uträtta det dem härutinnan anförtrodda sysslomannaskap, desto mindre som Kjellberg et Comp. å den tid, Åhsström et Bergmans order om remiss till Hamburg av 2,000 mark bko inträffat, haft av dessa senare att fordra; ty och då någon anledning

Substitut och
medhjälpare.

Syssloman har i allmänhet icke befogenhet att antaga substitut d. v. s. att överlämna uppdraget (eller någon del därav) till självständigt utförande av annan person.¹

Tydligen kan dock samtycke till substitution föreligga.² Begagnar sig sysslomannen härav, så åligger det honom vid äventyr av skyldighet att gälda all tilläventyrs uppkommen skada att vid valet av substitut iakttaga erforderlig omtanke och ur-

icke förekommit, varken att vid växelköpets avslutande varit känt, att Lidbäcks änka et Comp. varit så fattigt, att det ej gittat återgälda det för växeln erhållna belopp, ännu mindre att Kjellberg et Comp varit tillförsäkrade särskild vederläggning, för det de skolat stå ett slikt äventyr eller att Kjellberg et Comp. genom försummelse eller svek varit vållande till den inträffade skadan, för vilken följaktligen, jämlikt 18 kap. 4 och 6 §§ H. B., Åhsström et Bergman måste skylla sig själva, alltså ålades Åhsström et Bergman betalningsskyldighet. — Nedre revisionen hemställde på anförda orsaker om gillande av hovrättens dom. Kungl. Maj:t gillade hovrättens dom på de av hovrätten anförda skäl samt med avseende jämväl å ett utav Åhström et Bergman till Kjellberg et Comp. den 2 januari 1836 avlättat brev, uti vilket de, efter förmälan att Lipman et Geffcken underrättat dem därom, att ifrågavarande växel icke blivit accepterad utan med protest återsänd, likväl varken framställt anmärkning mot Kjellberg et Comp:s åtgärd att till fullgörande av uppdraget köpa och avsända växeln, eller ifrågasatt, att Kjellberg et Comp. skulle vidkännas den förlust, som kunde uppkomma i följd av växelutgivarens då redan kända obestånd; dock att i händelse, efter vad Åhsström et Bergman uppgivit och å vederdelosidan icke blivit bestritt, Kjellberg et Comp. fått sig för växeln tilldömd betalning av tillgångarna i växelutgivarnes gäldbundna bo, vid likviden emellan parterna Åhsström et Bergman borde tillgodoräknas vad i följd därav kunnat bli Kjellberg et Comp. av nämnda massa å fordringsbeloppet gottgjort. (*Schmidt*; Jur. arkiv XV sid. 452.) Jfr XV sid. 461 och XVII sid. 191.

Från tyska civillagen anføres i samband härmed följande stadgande: "Der Beauftragte ist berechtigt, von den Weisungen des Auftraggebers abzuweichen, wenn er den Umständen nach annehmen darf, dass der Auftraggeber bei Kenntniss der Sachlage, die Abweichung billigen würde. Der Beauftragte hat vor der Abweichung dem Auftraggeber Anzeige zu machen und dessen Entschleissung abzuwarten, wenn nicht mit dem Aufschuhe Gefahr verbunden ist." (§ 665.)

Motsvarande stadgande i schweiziska obligationsrätten är så lydande: "Hat der Auftraggeber für die Besorgung des übertragenen Geschäftes eine bestimmte Vorschrift gegeben, so darf der Beauftragte nur in so fern davon abweichen, als nach den Umständen die Einholung einer Erlaubnis nicht thunlich und überdies anzunehmen ist, der Auftraggeber würde sie bei Kenntniss der Sachlage erteilt haben. Ist der Beauftragte, ohne dass diese Voraussetzungen zutreffen, zum Nachteil des Auftraggebers von dessen Vorschriften abgewichen, so gilt der Auftrag nur dann als erfüllt, wenn der Beauftragte den daraus erwachsenen Nachtheil auf sich nimmt." (Art. 397.)

¹ Det förutsattes alltså, att substitutet i förhållande till sysslomannen intager en självständig ställning.

² Se min uppsats "Sysslomannaskap. Avtalets begrepp och dess avgränsning mot andra närbesläktade avtal". Juridik och politik I sid. 143.

skillning samt att meddela substitutet den instruktion, som kan vara nödig. I övrigt har han icke något ansvar¹ för substitutets görande och låtande.² I och genom substitutionen utfäster sig substitutet att gent emot huvudmannen ansvara³ för ett omsorgsfullt utförande av uppdraget; och substitutionen överför å substitutet rätt till vederlag för vad därefter uträttas.⁴

Konsekvensen av denna mening synes leda därhän, att, då uppdraget är av ekonomisk natur och sålunda förbundet med redovisningsskyldighet, substitutet har att omedelbart redovisa till huvudmannen. I det praktiska livet lär emellertid vara brukligt att redovisningen sker genom sysslomannen (substituenten) såsom mellanhand. Därförutan anser man sig icke kunna tillvarata sysslomannens rätt; han kan ju i och för

¹ Till stöd för att tyska civillagen härutinnan skulle intaga annan ståndpunkt har åberopats följande, i § 278 intagna stadgande: "Der Schuldner hat ein Verschulden seines gesetzlichen Vertreters und der Personen, deren er sich zur Erfüllung seiner Verbindlichkeit bedient, im gleichen Umfange zu vertreten wie eigenes Verschulden". Här är emellertid icke fråga om substitution; gäldenären fullgör själv med andras biträde sin förbindelse. Angående substitution stadgas i 664 §: "Der Beauftragte darf im Zweifel die Ausführung des Auftrags nicht einem Dritten übertragen. Ist die Übertragung gestattet, so hat er nur ein ihn bei der Übertragung zur Last fallendes Verschulden zu vertreten". Motsvarande bestämmelser återfinnas i schweiziska obligationsrätten.

² E Nylén instämde kommissionären O. B. Joachimsson samt anförde: I juli 1902 hade Nylén åt Joachimsson uppdragit att för penningar, som Nylén till denne överlämnat, för Nyléns räkning inköpa och till C. F. Gahlnbäck i Reval sända 25 separatorer. För dessa skulle Gahlnbäck till Nylén redovisa med 58 rubel pr styck, till vilket pris separatorerna funnit köpare i Reval. I anledning av detta uppdrag hade Joachimsson sänt 25 separatorer över Hälsingfors till Reval under Gahlnbäcks adress. Emellertid hade de icke kommit denne tillhanda. Joachimssons ombud i Hälsingfors V. Ek hade nämligen från en person vid namn J. Wik i Reval erhållit en skriftlig begäran, att separatorerna skulle sändas till honom; och, med efterkommande av denna begäran, hade Ek ändrat adressen å godset och sänt det till Wik. Denne hade sålt maskinerna och förskingrat penningarna. Då Joachimsson åtagit sig expedition av varan till Gahlnbäck i Reval, vore Joachimsson ansvarig för att den skulle komma Gahlnbäck tillhanda. Nylén yrkade därför, att Joachimsson måtte förpliktas ersätta Nylén den förlust, som för honom uppstått genom Joachimssons ombuds vållande, med 1,450 rubler. — Joachimss-

³ Enligt en mening är substitutet gent emot huvudmannen skadeståndsskyldigt enligt de regler, som gälla angående ersättning för skada i utomobligatoriska förhållanden. I sak torde skillnaden icke vara avsevärd.

⁴ Se min uppsats "Ett och annat om deposition" sid. 24. Substitutets rätt kan icke vara bättre än substituentens. Om denne uppburit vederlaget i förskott, är substitutet för ersättnings utbekommande hänvisad uteslutande till honom.

uppdraget (om icke för annat så åtminstone för kostnad för substitutets anskaffande) vara berättigad till ersättning av huvudmannen, och han måste äga att för utbekommande av densamma begagna sig av det belopp, som inflyter genom substitutets utförande av uppdraget. Sysslomannen skall till huvudmannen överlämna, vad av det influtna beloppet återstår, sedan vederlag utgått till såväl honom som till substitutet.

Uppenbarligen kan dock huvudmannen icke vara tillfreds, därest han för redovisnings erhållande har att hålla sig utslutande till sysslomannen, då ju denne icke bär ansvaret för substitutets brottsliga eller försumliga utförande av uppdraget. Men substitutet bör kunna freda sig från huvudmannens anspråk på redovisning genom att styrka, att redovisning redan lämnats till sysslomannen.¹ Huvudmannen har icke skäl till klagan, om hans tillgodohavande överlämnas till den av honom själv utsedde förtroendemannen. I varje fall torde substitutet vid redovisning omedelbart till huvudmannen böra tillvarata syss-

son svarade: Han hade behörigen fullgjort sitt uppdrag genom att avsända varorna. För deras omspeditering i Hälsingfors hade han nödgats att å sin sida vända sig till kommissionär. Han hade då anlitat Ek, som hade speditering till yrke samt vore väl känd och hade allmänt förtroende. Den omständigheten, att varorna genom Eks åtgörande kommit icke Gahlnbäck utan Wik till handa, komme icke Joachimsson vid. — Underrätten yttrade, att enär utrett vore, att sedan Joachimsson någon dag i juli månad 1902 från Nylin mottagit 2,375 kr. med uppdrag att för beloppet inköpa och till Gahlnbäck i Reval eller order avsända 25 st. så kallade kolibriseparatorer, Joachimsson utfört det sålunda meddelade uppdraget på det sätt, att han anskaffat ifrågavarande maskiner och avskeppat desamma via Vasa till Ek i Hälsingfors för vidare befordran enligt ovan nämnda order, samt tillika vore upplyst, att Ek vid ombesörjandet av speditionen på eget bevåg och utan att hava därom meddelat sig med Joachimsson efter anmodan från Wik ändrat den adress, varunder godset sålunda från Joachimsson avsänts, och ställt densamma till Wiks order, varigenom denne kommit i besittning av godset; ty och som med avseende därå det icke kunde anses ådagalagt, att Joachimsson vid fullgörande av ifrågakomna uppdraget förfarit felaktigt eller försumligt, samt Nylén icke heller i övrigt gittat visa giltig grund för Joachimssons förpliktande att ersätta den förlust, Nylén kunde hava i omstämt hänseende tillskyndats, bleve Nyléns i saken förda talan ogillad. — Hovrätten fann ej skäl att göra ändring i underrättens beslut, och Kungl. Maj:t fastställde, på nedre revisionens hemställan, hovrättens dom. (Nytt jur. arkiv 1905 sid. 541.) Jfr 1914 sid. 23 och 1915 not A n:r 203.

¹ Undantag bör dock göras för det fall, då av omständigheterna vid substitutionen framgår, att meningen varit att sysslomannen skulle helt skiljas från förhållandet.

lomannens rätt och alltså dessförinnan hos sysslomannen göra sig underrättad om dennes eventuella anspråk.¹

Rättspraxis har uti ifrågavarande avseende företett en brokig bild, såsom exempelvis framgår av följande rättsfall.

J. A. Karlsson instämde J. Sellin med yrkande, att Sellin, som uppburit Karlsson av Brandförsäkringsbolaget Thor tillkommande brandskadeersättning 1,700 kr., måtte förpliktas att till Karlsson redovisa nämnda belopp. Sellin genmälde: Han hade visserligen uppburit ifrågavarande belopp på grund av en utav Karlsson utfärdad orderfullmakt.² Men Sellin hade härvid handlat på uppdrag av C. G. Hay, till vilken beloppet redovisats. Hay hade för övrigt i sin ordning betalat detsamma till Karlsson. — Underrätten yttrade, att enär ostridigt vore, att Sellin för Karlssons räkning och på grund av en utav denne utfärdad fullmakt³ hos bolaget uppburit ifrågavarande belopp, men Sellin icke mot Karlssons bestridande styrkt, att han till Karlsson eller dennes lagligen befullmäktigade ombud redovisat eller guldit beloppet, alltså förpliktades Sellin att mot kvitto genast till Karlsson utgiva 1,700 kr. — Hovrätten fann i dom ej skäl att göra ändring i underrättens beslut. — Nedre revisionen hemställde, att hovrättens dom måtte fastställas. Men Kungl. Maj:t utlät sig, att enär ostridigt vore, att Sellin erhållit uppdraget att hos bolaget uttaga ifrågavarande belopp av Hay; samt vid sådant förhållande den omständighet, att Sellin lyft samma belopp på grund av en utav Karlsson utfärdad fullmakt, icke i och för sig föranledde därtill, att Sellin vore pliktig redovisa beloppet till Karls-

¹ *Lamm*; Svensk juristtidning 1920 sid. 82, har i viss mån berört hithörande spörsmål.

² *Hassler*; (Om ställföreträdarskap i rättegång enligt svensk rätt sid. 29) anmärker i avseende å substitution att "innehavarefullmakten utövat ett skadligt inflytande på rättsuppfattningen. Transport av fullmakt, ställd på innehavaren, är ingen substitution, utan ett överlåtande av en urkund, vars besittning bestämmer vem som kan med laga verkan taga i anspråk den genom urkundens utfärdande avvägabragta behörigheten". Detta är naturligtvis riktigt. Men bakom fullmakten ligger ju ett annat rättsförhållande, såsom sysslomannaskap. Har syssloman för utförande av sitt uppdrag erhållit en innehavarefullmakt, så framgår härav, att substitution i avseende å sysslomannaskapet är tillåten, och för att substitutionen skall bliva verksam tarvas överlämnande av fullmakten till substitutet.

³ Enligt vad jag förspott har man velat göra skillnad mellan det fall, då fullmakten ställts till viss man eller den han i sitt ställe förordnar, och det fall, då fullmakten ställts till innehavaren (eller till viss man eller order). Allenast i senare fallet skulle substitutet hava omedelbar redovisningsskyldighet gent emot huvudmannen. För min del betvivlar jag riktigheten härav. I båda fallen har substitutet erhållit sitt uppdrag av sysslomannen för huvudmannens räkning, och i båda fallen är substitutet huvudmannens och icke sysslomannens fullmäktig. Så i ena som i andra fallet har substitutet skyldighet att på anfordran återlämna fullmakten till huvudmannen.

son; alltså och då annat förhållande, på grund varav Sellin, som uppgivit, att beloppet genom hans försorg blivit Hay gottgjort, kunde vara till dylik redovisningsskyldighet förbunden, ej heller blivit i saken ådagalagt, ogillade Kungl. Maj:t, med upphävande av hovrättens dom, den mot Sellin i saken förda talan. Två justitieråd fastställde det slut, vartill domstolarna kommit, på de av underrätten anförda skäl och då Sellin icke gittat styrka, vare sig att Karlsson skulle genom Hay erhållit betalning för ifrågavarande, av Sellin uppburna belopp, eller att Sellin till Hay redovisat samma belopp. Ett justitieråd instämde häri på de av underrätten anförda grunder och då Sellin icke styrkt, att Karlsson genom Hay erhållit betalning för ifrågavarande av Sellin uppburna belopp. (Nytt jur. arkiv 1901 sid. 22.)

Överlämnar syssloman utan befogenhet uppdragets utförande åt substitut, så medför detta den verkan, att han blir ansvarig även för sådana händelser, som eljest icke skulle fallit honom till last. Han är pliktig att ersätta icke endast sådan skada, som omedelbart framkallas genom substitutets förfarande, utan även rent tillfällig skada.¹ Naturligen kan han dock freda sig där han förmår visa, att skadan skulle inträffat, även om substitution ej ägt rum.

I motsats till vad förhållandet är i fråga om befogenhet för syssloman till substitution, eller att överlåta det självständiga utförandet av det honom anförtrodda ärendet åt en annan, tillkommer honom en ganska vidsträckt rätt att, under det han själv har ledningen och överinseendet vid uppdragets fullgörande, därvid begagna sig av medhjälpare. Visserligen erfordras även för denna rätt huvudmannens tillstånd. Men sådant torde i större eller mindre omfattning kunna presumeras vara för handen i de flesta fall.

Även om sysslomannen med befogenhet antagit medhjälpare, är han, då uppdragets utförande likväl är bibehållet i hans hand, ansvarig för vad medhjälparen gör och låter. Att sysslomannen vid valet av medhjälpare iakttagit all möjlig omtanke och urskillning, är utan betydelse, lika väl som den omständig-

¹ En mening håller före, att sysslomannens skadeståndsskyldighet icke kan omfatta sådan skada, till vilken det avtalsstridiga förfarandet allenast "i förening med fullkomligt oberäkneliga händelser givit upphov". Se *Almén*; Köp och byte I 2:dra uppl. sid. 436 not 57.

heten, att medhjälparen under en längre tid därförut visat sig motsvara sysslomannens förtroende.¹

Använder syssloman medhjälpare utan att därtill vara berättigad, är han skyldig att ersätta all skada, även sådan, som allenast indirekt förorsakats av hans avtalsstridiga förfarande. Dock sträcker sig i överensstämmelse med vad nyss sagts om obehörig substitution, icke hans ansvarighet till skada på grund av olyckshändelse, där skadan skulle inträffat, även om han ej använt medhjälpare, och kausalsammanhang följaktligen icke finnes emellan det avtalsstridiga förfarandet och skadan. Bevisskyldigheten åligger sysslomannen.

Finnas två eller flera sysslomän, och har huvudmannen delat förvaltningen dem emellan, ansvara de, alldeles oberoende av varandra, en var för sitt uppdrag. *Flera sysslomäns ansvarighet.*

Om åter huvudmannen icke meddelat någon föreskrift om delning av förvaltningen, och denna alltså skall handhavas av sysslomännen gemensamt, uppkommer frågan, huru ansvarigheten emellan dem skall fördelas, då skada timat genom någon deras handling eller underlåtenhet.

Hava de gemensamt medelst brott åstadkommit skadan, äro de på grund av uttryckligt lagstadgande, 6 kap. 5 § strafflagen, härför solidariskt ansvariga.

¹ Emedan ostridigt vore, att Josephsson åtagit sig att för firmans räkning avsända ifrågavarande två växlar, den ena till Græser & c:ni och den andra till Joh. Erckens Söhne, men enligt vad i saken vore utrett, i stället för att själv fullgöra berörda åtagande, överlämnat åt den hos honom anställda Kress att föranstalta om växlarnas inneslutande i Josephsons brev till nämnda utländska handelshus och befordrande till postinrättningen, vilket haft till följd, att Kress kommit i tillfälle att tillägna sig växlarna och dem för egen del använda; ty och då Josephson härigenom måste anses vållande till den förlust, firman, som nödgats ånyo utgiva växlarnas belopp, sålunda fått vidkännas, förpliktades Josephson att till firman utgiva fordrade skadeståndet. (*Naumanns tidskrift* 1871 sid. 311.)

Det skall icke förnekas, att till grund för domslutet möjligen ligger den uppfattningen, att Josephson saknat befogenhet att på sätt som skett begagna sig av medhjälpare. Ett dylikt betraktelsesätt är dock enligt min mening oriktigt. Göromål, varom här var fråga, överlämnar chefen på ett handelskontor regelmässigt åt sina biträden.

Se min uppsats "Ett och annat om deposition" sid. 25 och följ. Jfr min uppsats "Köplagens bestämmelser om dröjsmål å säljarens sida. Några anmärkningar" (*Juridiska skrifter* 1921 sid. 105), samt *Chydenius*, Kontraktsrätt II sid. 282.

Solidarisk förpliktelse borde enligt min mening förefinnas jämväl, då skadan har sin grund i deras gemensamma vållande.¹ Man har emellertid härvid under åberopande av stadgandet i 23 kap. 5 § ärvdabalken om förmynderskap, som flera hava under "samnad hand", vilket stadgande ansetts böra analogiskt tillämpas i fråga om sysslomannaskap, kommit till ett annat resultat och uppställt den regeln, att ansvarigheten bör emellan sysslomännen fördelas efter huvudtalet. Nämda stadgande är så lydande: "Äro flere förmyndare än en, och vilja de dela förvaltningen sig emellan; tage därtill domarens bifall och göre sedan var för sig redo och räkenskap. Hava de barnagodset under samnad hand, svare de då lika för förvaltningen, och uppfylla all skada, där den omyndige något därigenom lidit; dock vare den ene ej skyldig, att umgälla den andras brott och förseelse, som han ej förekomma kunnat, eller att betala den del i skadan, som hos den andra kan brista." — Ehuru, såsom riktigt blivit anmärkt, detta dunkelt avfattade stadgande icke utsäger, att lagstiftaren velat beträffande förmynderskap frångå den riktiga principen, att en var, som vållat skada, skall ansvara för hela ersättningen utan hänsyn därtill, att en annan jämte honom bär skulden, är numera, i motsats till vad förhållandet synes hava varit vid tiden närmast efter 1734 års lags tillkomst, den meningen allmän, att solidarisk ansvarighet icke förefinnes uti ifrågavarande avseende.²

¹ Se *Serlachius*; Lärobok i obligationsrättens allmänna del enligt finsk rätt sid. 54 och *Wikander*; Om det materiella arbetsbetinget sid. 91. Jfr däremot *Winroth*; Strödda uppsatser IV 2:dra uppl. sid. 314 samt herr Hederstiernas m. fl:s reservation vid Första lagutskottets betänkande n:r 22 sid. 154—155 vid 1921 års riksdag.

Bestämmelser om solidarisk ansvarighet hava meddelats i åtskilliga lagar, såsom aktiebolagslagen, banklagen, föreningslagen, försäkringslagen, lagen om sjukkassor, lagen om understödsföreningar och konkurslagen. Se ock det 1903 avlämnade kommittébetänkandet med förslag till lag om offentligen erkända stiftelser.

I utomobligatoriska förhållanden erkännes solidarisk ansvarighet av *Schrevelius*; Lärobok i Sveriges nu gällande civilprocess sid. 177, samt *Montan*; Smärre juridiska uppsatser sid. 16 och Nytt jur. arkiv II 1891 n:r 3 ävensom *Winroth*; anf. arb. Detta är ock den allmänna meningen.

² Se t. ex. Nytt jur. arkiv 1893 sid. 125, varest förklarats, att förlust, vållad omyndig av hans bägge förmyndare, som hade förmynderskapet under samlad hand, skulle av dem till hälften vardera ersättas. Se för övrigt rättsfall i "Handelsbalken" VII sid. 1346 och följ.

Huruvida och i vad mån skada, som uppkommit genom en sysslomans förvållande, skall ersättas av medsysslomännen, anses böra bedömas med ledning av förutnämnda stadgande i 23 kap. 5 § ärvdabalken. Och detta stadgande¹ tolkas numera allmänt sålunda, att för skada, som förorsakats av en förmyndare, ansvara medförmyndarne efter huvudtalet (den skyldige inräknad); dock att de oskyldiges ansvarighet allenast sträcker sig till den brist,² som hos den skyldige varder konstaterad.³

Om sysslomännen var för sig innehaft sin andel i den egendom, som blivit anförtrodd till deras gemensamma förvaltning, är det alltså icke tillfyllest, att oskyldig syssloman redovisar samma andel, utan redovisningen måste jämväl omfatta vad som kan brista i de övriges andelar, i överensstämmelse med den nyss angivna regeln.⁴

¹ I lagberedningens förslag till lag om förmynderskap har däremot stadgats solidarisk ansvarighet för förmyndare.

² Se t. ex. Nytt jur. arkiv 1891 sid. 149 och 1892 sid. 553.

³ Två sysslomän A. och B. ha gemensamt avgivit redovisning, utvisande ett tillgodohavande för huvudmannen å 8,000 kr. Klandertiden försittes gent emot A. Efter klandertalan mot B. förklaras tillgodohavandet rätteligen utgöra 20,000 kr. A. har emellertid försatts i konkurs, därvid boet befunnits sakna tillgångar. Huru mycket äger huvudmannen utfå av B.? 10,000 kr. eller B:s egen andel + 4,000 kr. eller hälften av den hos A. konstaterade bristen. Om åter B. blivit insolvent, kan huvudmannen av A. uttaga 4,000 kr. eller dennes egen andel + 2,000 kr. I fråga om A:s rätt får nämligen den hos B. konstaterade bristen icke beräknas till mer än 4,000 kr. varav A. svarar för hälften.

I händelse klandertiden icke försuttits gent emot A., äger huvudmannen utbekomma, i förra fallet av B. 15,000 kr. och i senare fallet av A. 15,000 kr.

⁴ I följande rättsfall har emellertid en annan princip gjort sig gällande.

Ola Mattisson i Lörby och Per Sörensson i Norje såsom förmyndare för Jöns Perssons i Lörby avlidna hustru Hanna Svendsdotters omyndiga barn instämde Nils Pehrsson i Hosaby med påstående, att Nils Pehrsson, såsom utredningsman i stärbhuset efter Hanna Svendsdotter, måtte åläggas genast redovisa och till förmyndarne överlämna boets hela behållning och således även det belopp, numera förrymde nämndemannen Nils Jonsson i Lörby efter Nils Pehrssons uppgift skulle innehaft. — Underrätten yttrade, att som av en företedd bouppteckning, vilken Nils Pehrsson själv underskrivit, inhämtades, att han och Nils Jonsson gemensamt åtagit sig utredningsmannabefattningen i fråga, varest uppbörden för avyttrad lösegendom och indrivna fordringar utgjort 1,076 rdr rglts, vilket belopp Nils Pehrsson, som, enligt företedd av honom själv utfärdad kungörelse, haft egentliga bestyret med auktionsmedlens indrivning, jämlikt inlämnat kvittobrev, redovisat till förmyndarne utom 315 rdr 26 sk. rglts, dem förenämnde Nils Jonsson skulle emottagit och förskingrat; samt utrett vore, att förmyndarne, ehuru de i Nils Jonssons konkurs bevakat sistnämnda belopp, som till betalning fastställts, likväl därav icke kunnat utbekomma något, enär tillgångarne icke ens varit tillräckliga

Och om en syssloman, oaktat förvaltningen skall vara odelad, med de övriga sysslomännens begivande omhändertagit alla de på grund av uppdraget influtna medel, samt han sedermera avträder sin egendom till konkurs, därvid den avträdde egendomen icke förslår till fulla gäldandet av huvudmannens medel, så äro i enlighet med vad förut anförts medsysslomännen icke pliktiga att redovisa mera än vad som av bristen belöper på vars och ens andel efter huvudtalet. Om t. ex. sysslomännen äro tre, de omhänderhavda medlen 27,000 kronor och bristen hos den, som förvaltats desamma, 18,000 kronor, så äger huvudmannen att hos en var av medsysslomännen utfå 6,000 kronor men icke 9,000 kronor eller varderas andel i de omhänderhavda medlens hela belopp.¹

I den nu gjorda framställningen, enligt vilken, i fråga om

för förmånsrätt ägande fordringar; alltså och då den gemensamma ansvarighet, Nils Pehrsson och Nils Jonsson iklätt sig för bouppteckningen, bevisligen icke varit så beskaffad, att de en för bägge och bägge för en bort häfta för allt vad de haft om händer, men därav åter måste följa, att i avseende på den brist, som förefunnits eller de 315 rdr 26 sk. rgllds, vilka blivit ifrågakända, halva ersättningsskyldigheten tillhörde Nils Pehrsson, som lika med Nils Jonsson stått i förbindelse att indriva och redovisa alla stärbhusets tillgångar, förpliktades Nils Pehrsson vid utmätningsspåföljd att till förmyndarne genast utgiva hälften av meranämnda 315 rdr 26 sk. med 157 rdr 37 sk. rgllds jämte 6 procent ränta från den 12 maj 1818, såsom varande den dag, varifrån förmyndarne själva i särskilt avgiven förmyndareräkning påfört sig ränta för samma medel. — Lagmansrätten liksom hovrätten gillade underrättens beslut, varemot Kungl. Maj:t utlät sig, att då det vore utrett och medgivet, att sedermera förrymde Nils Jonsson varit, jämte Nils Pehrsson, antagen till utredningsman av förenämnda bo, utan att befattningen varit dem emellan delad eller visat blivit, att de förbundit sig att en för bägge och bägge för en vara för de uppburna medlen ansvariga, varav ovillkorligen följde, att Nils Pehrssons skyldighet att redovisa för boets influtna tillgångar icke kunde utsträckas längre än till hälften av hela uppbördens belopp, eller att Nils Pehrsson kunde anses hava felat däruti, att han låtit en del av medlen uppbåras av medsysslomannen Nils Jonsson, när beloppet därav icke ens uppgått till hälften av det hela; alltså och då Nils Pehrsson enligt företett kvitto till förmyndarne redovisat boets tillgångar till ett belopp, som överstege hälften därav, med uppgift att återstoden 315 rdr 26 sk. rgllds innestode hos andre utredningsmannen Nils Jonsson, samt förmyndarne icke gittat uppgiva, än mindre leda i bevis att några boet tillhöriga medel därefter kommit Nils Pehrsson till handa, prövade Kungl. Maj:t rättvist att, med upphävande av hovrättens och underrätternas beslut, befria Nils Pehrsson från det emot honom väckta käromålet. (*Schmidt*; Jur. arkiv II sid. 458.)

¹ Jfr Nytt jur. arkiv 1895 sid. 270, 1877 sid. 51 och 1876 sid. 351. Se ock lagberedningens förslag till lag om förmynderskap sid. 294. Jfr *Winroth*; Svensk civilrätt IV sid. 298.

odelad förvaltning, en syssloman icke har förpliktelse att gälda mera än den på honom belöpande andel i skada, som förorsakats av annan syssloman, har förutsatts, att någon försummelse att betrygga huvudmannen mot förlust genom den senare sysslomannens förvaltning icke kan läggas den förre till last. Föreligger sådan försummelse, medför detta ansvarighet för hela skadan.¹ Ansvarigheten är dock även här subsidiärt solidarisk, d. v. s. skadan skall ersättas, för så vitt den, vilken förorsakat densamma, därtill saknar tillgång. Hava två eller flera gemensamt gjort sig skyldiga till ifrågavarande försummelse, anses de, såsom redan nämnts, svara icke solidariskt utan allenast pro rata parte för skadan.²

Syssloman, som i huvudmannens namn, d. v. s. såsom hans fullmäktig företager en rättshandling gent emot tredje man, står utanför det därigenom uppkomna rättsförhållandet; tredje man kan icke mot honom göra gällande några anspråk på grund av rättshandlingen, även om huvudmannen skulle vägra att fullgöra vad honom enligt densamma åligger. Härvid måste emellertid förutsättas, att sysslomannen hållit sig inom fullmaktens gränser. I motsatt fall blir huvudmannen icke bunden av rättshandlingen;³ och sysslomannen är pliktig att ersätta all skada, som därigenom tillskyndas tredje

Sysslomans ansvarighet gent emot tredje man.

¹ Häremot kan förvisso icke någon befogad anmärkning framställas. Men då sålunda den, som försummar att förebygga skada, ansvarar för densamma i dess helhet, framträder bjärt det oegentliga i den förut omnämnda uppfattningen, enligt vilken sysslomän, som gemensamt medelst försummelse i förvaltningen omedelbart åstadkomma skada, allenast svara pro rata parte.

² Lagkommittén föreslog följande stadgande: "Äro flere sysslomän genom en fullmakt förordnade; varen ej pliktiga svara, den ene för den andres befattning, där ej sådan ansvarighet dem uttryckligen ålagd blivit." (14 kap. 5 §).

Lagberedningens motsvarande stadgande var så lydande: "Äro flere sysslomän genom en fullmakt förordnade; varen dock ej skyldiga att svara, den ene för den andres befattning eller vederhäftighet, där ej sådan ansvarighet finnes i fullmakten uttryckligen bestämd, eller de annorledes den å sig tagit." (6 §.)

Ur motiven: "I 6 § (lagkommitténs 5 §), som bestämmer gemensamt förordnade sysslomäns inbördes ansvarighet, har beredningen ändrat redaktionen till likhet med vad 13 kap. 3 § Ä. B. innehåller i samma ämne, i avseende på förmyndare, med vilka sysslomän i detta hänseende äro jämförliga, ävensom beredningen vid slutet av samma § gjort det tillägg, att ej blott uttryckligt åläggande i fullmakten, utan även annat bindande åtagande å sysslomännens sida kan åstadkomma förändring i eller undantag från anförda regeln för ansvarigheten."

³ Se min uppsats "Avtalslagens bestämmelser om fullmakt. Några anmärkningar". (Under 10 §.)

man.¹ Den, som handlar såsom fullmäktig, anses nämligen hava iklätt sig garanti² för att han har erforderlig fullmakt.³

Enligt vissa främmande lagar äger tredje man, när rättshandlingen icke kan göras gällande mot den uppgivne huvudmannen, välja mellan att påfordra dess fullgörande av den förmente fullmäktigen och att av honom kräva skadestånd på grund därav, att den icke blivit fullgjord. En sådan valrätt för tredje man är i svensk lag icke medgiven.⁴

Det åligger den, som uppträtt såsom fullmäktig, att visa, att den av

¹ I avtalslagen § 25 första stycket stadgas: "Den, som uppträder såsom fullmäktig för annan, ansvarar för att han har erforderlig fullmakt och är förty, där han ej förmår styrka, att han handlat efter fullmakt eller att den fullmakt, varom fråga är, blivit godkänd av den uppgivne huvudmannen eller ändock är gällande mot honom, pliktig att ersätta tredje man all skada, som denne lider därigenom att han icke kan göra rättshandlingen gällande mot huvudmannen."

Beträffande ersättningsskyldighetens omfattning — yttras i motiven — är att märka, att den skada, som skall ersättas, är den, som tredje man lider därigenom, att han icke kan göra rättshandlingen gällande mot den uppgivne huvudmannen. Visar det sig, att denne, om rättshandlingen varit för honom bindande, icke skulle kunnat fullgöra sina skyldigheter enligt densamma, har tredje man icke genom den förmente fullmäktigens handlingssätt lidit skada i vidare mån än han kunnat göra rättshandlingen gällande mot huvudmannen. Om denne försatts i konkurs, bör alltså ersättningen begränsas till det belopp, som kunnat erhållas såsom utdelning i konkursen. Den, som handlat såsom fullmäktig, har nämligen därigenom allenast iklätt sig garanti för rättshandlingens giltighet mot den uppgivne huvudmannen, icke för dennes vederhäftighet eller förmåga att fullgöra densamma.

² Den omständigheten, att huvudmannen saknat rättslig handlingsförmåga, kan alltså i allmänhet icke freda sysslomannen. Jfr "Handelsbalken" VII sid. 1374. Se ock andra stycket i 25 § avtalslagen.

³ Omyndig kan ju icke med laga verkan ikläda sig en sådan förbindelse. Detta hindrar emellertid icke — yttras i motiven till avtalslagen —, "att en omyndig, som obehörigen uppträtt såsom fullmäktig, kan ådraga sig ersättningsskyldighet i förhållande till tredje man. Åtminstone i det fall, att han mot bättre vetande uppgivit sig hava fullmakt, lär det enligt allmänna grundsatser åligga honom att ersätta därigenom uppkommande skada; ersättningsskyldigheten torde dock i detta fall endast omfatta det s. k. negativa intresset."

Jag upprepar min anmärkning, att uttrycket "negativt intresse" är ett synnerligen illa valt uttryck för beteckning av vederbörandes anspråk på ersättning för direkta förluster.

⁴ Om emellertid rättshandlingen är av sådan beskaffenhet, att den kan fullgöras av fullmäktigen lika väl som av huvudmannen — detta är exempelvis fallet, då fråga är om ett köpeavtal, enligt vilket huvudmannen är köpare eller har att leverera vanliga handelsvaror — skulle det kunna ifrågasättas att tillerkänna fullmäktigen rätt att i huvudmannens ställe fullgöra rättshandlingen, därest han finner detta fördelaktigare än att gälda skadestånd i anledning av underlåtet fullgörande. En bestämmelse av detta innehåll (se *Almén*; *Lagen om avtal* etc. sid. 130) hade i kommittéförslaget upptagits i slutet av 25 paragrafens första stycke. Bestämmelsen kom emellertid på grund av vissa inom lagrådet uttalade betänkligheter mot densamma icke att inflyta i lagtexten.

honom företagna rättshandlingen är bindande för den uppgivne huvudmannen, såvida han vill undgå att själv ansvara för densamma.¹

Den ovan omförmälda regeln om sysslomans (fullmäktigs) ansvar skall icke äga tillämpning,² "där tredje man insåg eller bort inse, att fullmakt ej förefanns eller att förefintlig fullmakt överskreds;³ ej heller där den, som företog rättshandlingen, handlade på grund av fullmakt, vilken i följd av någon omständighet, varom han icke ägde kunskap och varom tredje man ej

"Den tanke, som i bestämmelsen kommit till uttryck, torde dock så till vida vara förtjänt av beaktande, att om fullmäktigen erbjudit sig att själv fullgöra en rättshandling av där avsedda beskaffenhet och tredje man utan giltig orsak tillbakavisat ett sådant erbjudande, denne icke torde kunna kräva ersättning för skada, som genom erbjudandets antagande kunnat förebyggas. Detta torde emellertid följa av allmänna rättsgrundsatser angående omfattningen av ersättningsskyldighet för liden skada."

¹ Att bevisbördan ligger å honom, framgår av den avfattning första stycket i 25 § erhållit. Jfr "Handelsbalken" VII sid. 1370.

² Se 25 § andra stycket avtalslagen.

³ Grundsatsen, att den, som handlat såsom fullmäktig för annan, skall ansvara för att hans rättshandling blir gällande mot denne, har — yttras i motiven — icke kunnat upprätthållas för alla fall. Om nämnda ansvarighet grundas därå, att fullmäktigen, när ej annat framgår av omständigheterna, måste anses hava iklätt sig garanti i nämnda avseende, är det uppenbart, att densamma icke bör vinna tillämpning, därest han uttryckligen sagt ifrån, att den av honom företagna rättshandlingen faller utom gränserna för hans fullmakt — förutsatt naturligtvis att han icke i sammanhang därmed, på framställning av tredje man eller av eget initiativ, garanterat denne, att rättshandlingen skulle bli godkänd av den uppgivne huvudmannen. Men detsamma måste gälla, därest tredje man annorledes än genom fullmäktigen fått vetskap därom, att fullmakt ej förefanns eller att förefintlig fullmakt överskreds, och jämväl när omständigheterna vid rättshandlingens företagande voro sådana, att tredje man bort inse, att erforderlig fullmakt icke var för handen. En undantagsbestämmelse för sådana fall som de nu nämnda har införts i andra stycket. Av densamma blir en följd, att om t. ex. en fullmaktsgivare genom särskilt meddelande till tredje man återkallat fullmakten utan att underrätta fullmäktigen därom, denne icke ådrager sig någon ersättningsskyldighet i förhållande till denne tredje man genom en rättshandling, som han företager i förlitande på den återkallade fullmakten. Är tredje man i tillfälle att granska en av fullmäktigen åberopad skriftlig fullmakt, bör fullmäktigen likaledes undgå ersättningsskyldighet, därest han överlämnat åt tredje man att tolka fullmaktens omfattning och denne med orätt antager, att fullmäktigen i kraft av densamma har vidsträcktare behörighet än honom i själva verket tillkommer. Tredje man torde ej heller kunna framställa något anspråk mot fullmäktigen, därest denne handlat på grund av en skriftlig fullmakt, som utan hans vetskap blivit förklarad kraftlös.

Det kan icke läggas tredje man till last, att han underlåter att för granskning avfordra fullmäktigen den skriftliga fullmakt, som denne uppgiver sig innehava. Se "Handelsbalken" VII sid. 1374.

När fråga är om tredje mans goda tro, ankommer det på vad han insett eller bort inse vid den i 39 § avtalslagen angivna tidpunkten.

heller kunde med fog förutsätta, att han skulle hava kännedom, icke kan göras gällande mot huvudmannen.¹

Syssloman med försäljningsuppdrag äger sälja på kredit. I vad mån är han ansvarig för betalningen?

I 18 kap. 6 § handelsbalken äro följande bestämmelser meddelade:

“Haver syssloman borgat sin huvudmans gods och varor ut till den, som för ärlig och riktig man känd var, men finnes sedan så fattig, att han ej gitter det återgälda; vare då syssloman ej skyldig det att fylla, utan han särskild vedergällning njuter för det, han slikt äventyr stånda må.”

Sysslomannen har, där särskild föreskrift av huvudmannen icke lämnats, att verkställa försäljningen² på det sätt, som efter hans omdöme är det bästa, och sålunda jämväl att lämna betalningsanstånd,³ därvid han naturligtvis dock i enlighet med

¹ Även bortsett från sådana fall, då tredje man insett eller bort inse fullmäktigens bristande behörighet, skulle det under vissa förhållanden — anføres i motiven — leda till obillig hårdhet mot fullmäktigen, om han skulle svara för rättshandlingar, som han i god tro företagit. Ansvarighet bör visserligen åläggas honom, även om någon vårdslöhet icke kan läggas honom till last därutinnan att han handlat såsom fullmäktig, men om han till stöd för sin behörighet kan åberopa en fullmakt, som — i följd av någon särskild omständighet, varom han vid rättshandlingens företagande varken ägt eller kunnat med fog förutsättas hava ägt någon kunskap — från början var eller sedermera blivit ogiltig, synes man icke skäligen i hans handlande på grund av fullmakten kunna inlägga en garanti för dess giltighet. I andra stycket har därför införts en undantagsbestämmelse, varigenom fullmäktigen jämväl för sådana fall fritages från ersättningsskyldighet. Något försök att i lagtexten närmare angiva beskaffenheten av de åsyftade omständigheterna har icke gjorts; syftet med bestämmelsen har allenast varit att uppnå möjlighet för domstolarna att i ömmande fall fritaga en fullmäktig från ersättningsskyldighet, när han handlat i förlitande på en honom given fullmakt. Såsom exempel på omständigheter, vilka böra kunna åberopas till fredande från ersättningsskyldighet, må nämnas, att en skriftlig fullmakt visar sig vara förfalskad, utan att handlingen bär spår därav, eller att en fullmakt, som meddelats genom telegram, blivit genom telegrafefterlämningsfel till sitt innehåll förvanskad och i följd därav jämlikt § 32 andra stycket icke kan göras gällande mot fullmaktsgivaren, likaledes att denne blivit sinnessjuk eller förklarad omyndig eller försatts i konkurs så kort tid före rättshandlingens företagande, att förhållandet icke kan antagas hava varit fullmäktigen kunnigt, då han företog rättshandlingen.

² Här avses försäljning i huvudmannens namn. Ang. kommission se 14 § kommissionslagen.

³ Det har emellertid blivit ifrågasatt, att förevarande paragraf skulle utgå från den förutsättningen, att sysslomannen verkligen erhållit huvudmannens tillstånd till kreditförsäljning, vilken följaktligen därförutan icke skulle vara tillåten. (Jfr rättsfall, anmärkt å sid. 268.) Till stöd för att denna mening om-

den allmänna ansvarighetsregeln har att iakttaga nödig omsorg. Säljer han på kredit, och detta försäljningssätt på grund av sedermera inträffade omständigheter befinnes leda till förlust för huvudmannen, så kan denne följaktligen icke göra sysslomannen därför ansvarig, med mindre dessa omständigheter bort kunna förutses, så att underlåtenheten att på förhand taga dem i beaktande är att anse såsom försummelse. Visar det sig, att köpare, som erhållit betalningsanstånd, icke kan fullgöra sin förbindelse, är emellertid presumptionen emot sysslomannen, som i följd därav har bevisskyldigheten.

Följande rättsfall må i samband härmed anmärkas:

Handlanden J. B. Kempe i Petersburg avsände i juni 1857 till firman Helzén et Comp. i Stockholm ett parti rågmjöl att "till det bästa försäljas". Sedan firman den 31 juli insänt räkning över försäljningen, upptagande bland andra omkostnader delcredere-provision, avlät Kempe den 2 oktober 1857 till svar härå ett brev av innehåll, att han godkände räkningen och vidfogade konnossement å ett ytterligare parti rågmjöl, vars försäljning firman skulle "på bästa sätt verkställa". Av mjölpartiet sålde firman sedermera en del på kredit till friherre U. Fleetwood och handelsbolaget Lemke et Ramstedt, vilka emellertid råkade i konkurstillstånd. I brev till Kempe förmälte därefter firman, att den för att åstadkomma ett gynnsamt resultat sett sig, till följd av de dagligen sjunkande priserna, nödsakad att sälja på tre å fyra månaders tid mot accepter, varjämte firman tillade, att den, såsom Kempe funne av räkningen, denna gång ej beräknat delcredere, enär firman under dåvarande omständigheter omöjligt kunde vara ansvarig för köparnes säkerhet. — Kempe instämde firman och anförde: Han hade lika litet medgivit, att den nu ifrågavarande lasten rågmjöl som den nästföregående skulle få säljas på kredit, och hade förmodat, att firman, på ena-

fattats av lagberedningen har anförts, hurusom, efter det lagkommittén upptagit stadgandet i oförändrat skick, detsamma blev av lagberedningen, som icke ville ändra i sak, omformulerat sålunda: "*Var syssloman berättigad att borga sin huvudmans gods eller varor ut, och har han gjort sådan utborgning till den, som för vederhäftig då känd var, men sedan finnes oförmögen att skulden gälda; vare sysslomannen ej pliktig att för bristen svara, där han ej förbundit sig att det äventyr stånda eller särskilt arvode därför sig betingat.*" (14 kap. 9 §.) Beredningens motivering för den vidtagna ändringen är visserligen något svävande men torde näppeligen kunna tolkas i nyssnämnda riktning. Motiveringen lyder: "Då redaktionen av lagkommitténs förslag kunde så missförstås, att syssloman, som haft instruktion av huvudmannen att sälja dennes gods mot kontant betalning, vore fri från ansvar för lika fullt skedd utborgning, om den, som borgade, då för vederhäftig känd var, har beredningen ändrat redaktionen så, att tydligt bliver, det slik befrielse äger rum endast, om sysslomannen haft tillåtelse att sälja på kredit."

handa sätt som förra gången, skulle stå delcredere. I händelse någon förlust å utborgningen icke varit att befara, hade firman säkerligen icke underlåtit att sig till godo beräkna samma arvode som vid redovisningen för förra uppdraget, och detta hade icke kunnat förvägras firman, då nu ifrågavarande uppdrag måste antagas hava skett under förutsättning, att samma villkor skulle gälla som förra gången. På grund härav yrkades åläggande för firman att ersätta Kempes förlust. — Underrätten yttrade, att enär Kempe icke visat, att firman i avseende å ifrågavarande parti rågmjöl erhållit eller åtagit sig annat uppdrag än att, jämlikt vad han uti sin skrivelse av den 2 oktober 1857 begärt, på bästa sätt ombesörja försäljning därav för hans räkning, samt den omständigheten, att firman förut i avseende å ett annat till firman avsänt parti rågmjöl åtagit sig ansvarighet för betalningen mot särskild debiterad vedergällning, icke kunde hava medfört skyldighet för firman att även uti ifrågavarande fall mot vedergällning åtaga sig ett dylikt ansvar; ty och som, beträffande det belopp, firman erkänt ännu återstå i full betalning för hela mjölpartiet och icke kunnat indrivas i anseende därtill, att Fleetwood och Lemke et Ramstedt, till vilka varan blivit utborgad, sedermera och innan de överenskomna betalningsterminerna inträffat avträtt sina tillgångar till borgenärerna, förekomme, såväl att Fleetwood och Lemke et Ramstedt vid den tid, då försäljningen till dem skedde, borde anses vederhäftiga för sina förbindelser, som ock att antagligt vore, det varan, på sätt firman anmärkt, icke kunnat i Stockholm vid nämnda tid fördelaktigt försälas mot kontant betalning, samt följaktligen i hänseende till omförmälda utborgningar något svek eller något försummelse icke kunde läggas firman till last, ogillades stämningsspåendet. — Hovrätten fastställde i dom underrättens beslut; och hovrättens dom blev på nedre revisionens hemställan fastställd av Kungl. Maj:t. (*Schmidt*; Jur. arkiv XXXIV sid. 74.)¹

¹ Följande rättsfall, där sysslomannen fått tillstånd att sälja på kredit, må jämväl här anmärkas.

I brev av den 6 december 1860 underrättade firman John Levin et Comp. Abraham Josefsson, vilken firman antagit till kommissionär vid försäljning av ull i Norrköping, att firman avsänt tolv balar ull till hans adress, varjämte firman anhöll, att han måtte försöka på bästa sätt försälja varan. Efter ytterligare skriftväxling emellan kontrahenterna yttrade firman i brev av den 1 mars 1861, att firman åtnöjdes "ehuru med största motvilja, med 32 rdr per lispund, om H. H. kan sälja ullen åt solid person på tolv månader". Sedan Josefsson i brev av den 2 mars frågat, om icke varan kunde få säljas på villkor att köpeskillingen erlades under loppet av femton månader, yttrade firman i brev av den 5 mars: "Ehuru vi endast ogärna vilja sälja ullen på längre tid än tolv månader, äro vi dock i nödfall villiga att lämna samma åt solid person på femton månader, och hoppas att efter de modifikationer, vi nu gjort, det skall lyckas H. H. att snarligen skaffa oss köpare därtill." Den 14 mars underrättade Josefsson firman, att han sålt ullen till sin broder fabriksidkaren Bernhard Josefsson för 7,331 rdr 9 sk. rglts, och skickade hans revers å detta belopp.

Syssloman har enligt ifrågavarande paragraf förpliktelse att under där angivet villkor fylla det, som köparen ej *gitter* gälda. På grund av dessa ordalag har det påståendet blivit framställt, att huvudmannen, ehuru sysslomannen mot förbud lämnat betalningsanstånd, icke skulle äga att med anspråk på likvid vända sig mot sysslomannen, med mindre huvudmannen visade köparens oförmåga att gälda köpeskillingen. Detta påstående lär emellertid kunna avfärdas meddelst hänvisning därtill, att paragrafen förutsätter, sysslomannen har rätt att sälja på kredit. Överskrider han däremot härutinnan givet förbud och alltså handlar mot sitt uppdrag, så är huvudmannen, i överensstämmelse med vad förut anförts angående åsidosättande av givna anvisningar, icke pliktig att gent emot sysslomannen betrakta uppdraget såsom fullgjort för sin räkning. Huvudmannen behöver icke befatta sig med köparen utan äger att omedelbart göra sysslomannen ansvarig för hans pliktförsummelse.

I brev av den 16 mars uttryckte firman sitt missnöje med köparen och fordrade borgen av Josefsson för brodern, vilken Josefsson vägrade att lämna. Sedan Bernhard Josefsson under kredittiden avträtt sin egendom till konkurs, instämde firman Abraham Josefsson med yrkande att, som han utan avseende å firmans order sålt ullen till sin broder, vilken år 1857 gjort cession och för visso icke kunnat anses såsom solid, samt brodern nu åter gjort konkurs, vari icke funnes något att utdela till oprioriterade fordringsägare, Abraham Josefsson, som förorsakat den firman sålunda tillskyndade förlust, måtte förpliktas att till firman betala 7,331 rdr 9 sk. rglds jämte ränta. — Josefsson genmälde, att han ansett sin broder solid — en övertygelse den och firman måste antagas hava delat, då firman i november 1860 till honom på kredit sålt ull för mer än 6,000 rdr. — Firman erinrade, att den omständigheten, att firman i november 1860 lämnat Bernhard Josefsson ull för 6,000 rdrs värde, utvisade icke, att firman ansåge honom vederhäftig för ytterligare 7,000 rdr. — Underrätten yttrade, att emedan, sedan firman i skrivelse av den 22 februari 1861 uppdragit åt Josefsson att förskaffa firman ett antagligt anbud å ifrågavarande tolv balar ull, då firman efter därom erhållen kännedom skulle meddela, om samma anbud konvenerade firman eller ej, Josefsson i följd därav underättat firman, att han haft anbud å nämnda ull till 32 rdr för lispundet, samt firman dels i skrivelse av den 1 mars 1861 tillkännagivit sig antaga detta anbud, om ullen kunde säljas till solid person på tolv månader, dels i en senare skrivelse av den 5 i samma månad, på Josefs- sons därom gjorda framställning, förklarat sig villig avlåta ullen åt solid köpare på femton månader; ty och ehuru av det förhållande, att Josefsson, först efter det han sålunda betingat sig pris och tid samt den 14 mars 1861 sålt varan, uppgivit till firman, att köparen vore hans broder Bernhard Josefsson, vilken för ej längre tid tillbaka än år 1857 varit i cessionstillstånd och sedermera, innan hans skuld för omförmälda ull förföll till betalning, åter befunnits på obestånd och nödgats avstå sin egendom till borgenärer, anledning icke saknades, att Abraham Josefsson mindre sett sin huvudmans fördel till godo; likväl, som det

I följande rättsfall har dock en annan uppfattning gjort sig gällande: Sandö hushållsförenings aktiebolag instämde C. Wahrgren och A. P. Höglin samt anförde: Wahrgren, som under år 1875 varit föreståndare för en bolaget tillhörig handelsbod, hade därunder till Höglin på kredit utlämnat varor, oaktat enligt den för bolaget gällande bolagsordning all försäljning skulle ske mot kontant betalning samt Wahrgren dessutom av bolagsstyrelsen förbjöds att till Höglin utborga varor. På grund härav yrkades åläggande för Wahrgren och Höglin att vilkendera gälda gitte till bolaget betala 796 kr. 70 öre, utgörande dess ifrågavarande fordran hos Höglin. — Underrätten yttrade, att emedan enligt bolagsreglerna, vilkas innehåll handelsföreståndaren måste anses skyldig känna, all försäljning skulle ske mot kontant betalning, samt, även om skriftlig instruktion ej för Wahrgren utfärdats, Wahrgren, vilken, efter vad avhörda vittnen berättat, blivit förbjuden att på kredit till Höglin utlämna några varor, måste vara skyldig ställa sig till efterrättelse honom muntligen givna föreskrifter, allt vid den påföljd att Wahrgren själv måste anses skyldig betala de på kredit utlämnade varorna; ty och som Wahrgren det oaktat på kredit till Höglin utlämnat varor, samt Wahrgren och Höglin medgivit, att Höglin häftade i skuld till bolaget med 796 kr. 70 öre, förpliktades Wahrgren och Höglin, vilkendera gälda gitte, att till bolaget utgiva nämnda belopp. — Hovrätten, där

icke kunnat fullt ådagaläggas, att, emot vad Abraham Josefsson förmenat, Bernhard Josefsson vid tiden för det med honom om ifrågavarande ull avslutade köp icke varit solid eller i stånd att fullgöra sin till firman ingångna förbindelse, kunde stämningsspåstandet icke bifallas. — Hovrätten utlät sig däremot i dom, att emedan firman, — då den i brev till Abraham Josefsson den 1 och 5 mars 1861, med bifall till hans framställningar om förändring i förut gjorda bestämmelser rörande priset på ifrågavarande tolv balar ull och betalningstiden, medgivit ullens försäljning på de för en blivande köpare fördelaktigare villkor, Abraham Josefsson föreslagit, — därvid gjort det förbehåll, att köparen skulle vara en solid person, men Abraham Josefsson det oaktat sålt ullen till sin broder Bernhard Josefsson, vilken, vid det av Abraham Josefsson kända förhållandet att alla hans tillgångar omkring tre år förut varit till hans borgenärer avträdde och funnits otillräckliga till skuldernas betalande, icke kunnat vid köpets avslutande anses hava den säkra och av tillfälliga omständigheter oberoende ställning, som betecknades med uttrycket solid, samt ostridigt vore, att Bernhard Josefsson, som sedermera, innan firmans fordran förföll till betalning, ånyo blivit försatt i konkursstillstånd, saknade tillgång till gäldande av firmans fordran för ullen 7,331 rdr 9 sk. rgl; ty och då Abraham Josefsson således vid utförande av ifrågavarande uppdrag försummat att iakttaga sin huvudmans bästa och därigenom ådragit honom förlust, förpliktades Abraham Josefsson att ersätta samma förlust och i sådant avseende till firman mot kvitto utgiva 7,331 rdr 19 öre jämte sex procent ränta därå från förfallodagen den 14 juni 1862, tills betalning skedde, efter avdrag av vad firman på sin fordran möjligen bekommit eller kunde erhålla såsom utdelning i Bernhard Josefssons konkurs och mot det firmans återstående fordran överlättes på Abraham Josefsson. — Kungl. Maj:t fastställde på nedre revisionens hemställan hovrättens dom. (*Naumanns tidskrift* 1868 sid. 40.)

Wahrgren fullföljde talan, utlät sig däremot i dom, att emedan, om än Wahrgren finge anses hava såsom föreståndare för bolagets handelsbod oriktigt förfarit därigenom att han till Höglin på kredit sålt ifrågavarande varor, Wahrgren likväl genom berörda förfarande icke ådragit sig annan påföljd än skyldighet att ansvara för därigenom vållad skada; ty och som det icke blivit av bolaget ådagalagt, vare sig att Höglin saknade tillgång till skuldens gäldande, eller att skada eljest för bolaget uppkommit genom varornas utlämnande till Höglin, funne hovrätten, med ändring av under rättens beslut, bolagets talan mot Wahrgren icke för det dåvarande kunna bifallas. — Sedan bolaget hos Kungl. Maj:t styrkt, att Höglin vid utmätningens försök befunnits sakna tillgångar till gäldande av sin ifrågavarande skuld, yttrade Kungl. Maj:t, att emedan ostridigt vore, att Wahrgren under den tid, han varit föreståndare för bolagets handelsrörelse, till Höglin på kredit sålt varor, för vilka Höglin ännu häftade i skuld till bolaget med ett belopp av 796 kr. 70 öre, och av vad i saken förekommit framginge, att Wahrgren genom varornas utborgning handlat i strid med föreskrifter, vilka Wahrgren haft skyldighet såsom handelsföreståndare ställa sig till efterrättelse; ty och som Wahrgren vid sådant förhållande vore pliktig hålla bolaget skadeslöst för den förlust, som genom utborgningen till Höglin blivit bolaget tillskyndad; alltså och då bolaget hos Kungl. Maj:t med intyg av utmätningssman styrkt, att Höglin saknade tillgång till gäldande av sin ifrågavarande skuld, förpliktade Kungl. Maj:t, med ändring av hovrättens dom, Wahrgren att till bolaget utgiva nämnda belopp. (Nytt jur. arkiv 1882 sid. 212.)¹

Av nedannämnda rättsfall framgår emellertid, att syssloman, som till en viss person sålt på kredit trots huvudmannens tillsägelse, att sådan försäljning icke finge ske annorledes än mot sysslomannens garanti, ålagts omedelbar betalningsansvarighet.

¹ Även följande rättsfall, avseende ett nära analogt fall, må här anföras.

Lidköpings tändsticksfabriks och ångsågsaktiebolag instämde handelsfirman Tycho Roberg et Comp. i Göteborg samt anförde: Bolaget hade den 22 mars 1890 till firman med järnväg avsänt ett parti tändstickor för vidare befordran till handelsfirman A. V. Olsson et Comp. i Newcastle samt i skrivelse till firman Tycho Roberg et Comp. av den 25 i sagda månad föreskrivit, att tändstickspartiet icke finge för firman A. V. Olsson et Comp:s räkning inlastas, förrän likvid därför till bolaget erlagts. Firman Tycho Roberg et Comp. hade icke destomindre till firman A. V. Olsson et Comp. avskäppt tändstickspartiet utan att betalning dessförinnan erlagts. På grund härav yrkades åläggande för firman Tycho Roberg et Comp. att ersätta den skada, bolaget genom firmans berörda egenmäktiga åtgärd lidit, och i sådant avseende till bolaget utgiva värdet å ifrågavarande tändsticksparti med 55 pund sterling. — Sedan underrätten av anförda skäl ogillat käromålet, utlät sig hovrätten i dom, att ehuru genom vad i saken förekommit finge anses ådagalagt, att firman Tycho Roberg et Comp. såsom bolagets ombud mottagit ifrågavarande tändsticksparti för vidare befordran till firman A. V. Ols-

Firman Hopf et Söhne instämde firman Schwieler et Comp. och anförde: Schwieler et Comp hade på hösten 1867 från Hopf et Söhne erhållit ett parti humle till försäljning. Därav hade Schwieler et Comp. avyttrat tre balar till bryggaren X., oaktat Hopf et Söhne därförinnan förklarat sig icke vilja utan mot borgen av Schwieler et Comp. försälja humle till X. Sedermera hade Hopf et Söhne icke av X. utbetkommit betalning för berörda tre balar humle; och yrkades förty åläggande för Schwieler et Comp., som sålunda handlat i strid mot det lämnade uppdraget, att till Hopf et Söhne utgiva humlens värde med 856 mark 6 schilling Hamburger banko jämte ränta. — Underrätten yttrade, att enär Hopf et Söhne icke visat, vare sig att de föreskrivit, att förenämnda tre balar humle icke finge till X. försälas, eller att Schwieler et Comp. eljest vid humlens försäljning till X. gått vidare än Schwieler et Comp. berott varit, och Hopf et Söhne för övrigt ej ens gjort sannolikt, att X. vid tiden, då försäljningen ägde rum, icke skulle hava varit för ärlig och riktig man känd, kunde käromålet icke bifallas. — Hovrätten utlät sig däremot i dom, att enär Schwieler et Comp. icke styrkt sin uppgift att Schwieler et Comp av Hopf et Söhne erhållit uppdrag att efter gottfinnande avyttra samma parti humle, utan fast hellre av företedda utdrag av den mellan parterna förda brevväxling inhämtades, dels att, sedan Schwieler et Comp. den 15 september 1867 för X:s räkning från Hopf et Söhne rekvirerat humle, Hopf et Söhne under rättat Schwieler et Comp., att ordern till X. icke utan Schwieler et Comp:s borgen utfördes, dels ock att, efter det Schwieler et Comp. i skrivelse den 5 december 1867 till Hopf et Söhne inberättat, att Schwieler et Comp. till X. försålt nu ifrågavarande tre balar humle, av vilka två varit för annan persons räkning mottagna, med begäran tillika att faktura å det sålunda försålda partiet måtte översändas, Hopf et Söhne väl översänt faktura, men tillika anmodat Schwieler et Comp. att gottskriva Hopf et Söhne

son et Comp. i Newcastle, samt firman Tycho Roberg et Comp. således haft skyldighet att ställa sig till efterrättelse de av bolaget i skrivelsen den 25 mars 1890 ifråga härom givna föreskrifter; likväl och då icke visat vore, om eller i vad mån skada genom firman Tycho Roberg et Comp:s underlåtenhet härutinnan blivit bolaget tillskyndad, prövade hovrätten lagligt endast på det sätt ändra under rättens beslut, att bolagets talan förklarades icke kunna för närvarande bifallas. — Kungl. Maj:t fastställde, på hemställan av nedre revisionen, hovrättens dom. Tre justitieråd yttrade emellertid, att enär i följd av de bestämda föreskrifter, bolaget i brev rörande ifrågavarande tändsticksparti meddelat, firman Tycho Roberg et Comp. ej ägt att för A. V. Olsson et Comp:s räkning i Göteborg inlasta partiet, med mindre likvid för detsamma förut erlagts; alltså ock då med avseende härå samt innehållet i övrigt av bolagets brev firman Tycho Roberg et Comp. genom den i uppenbar strid med berörda föreskrifter utan föregången likvid verkställda inlastningen ådragit sig ansvarighet för likvidens erläggande till bolaget, ålades firman Tycho Roberg et Comp. att mot kvitto till bolaget genast utgiva för tändstickspartiet debiterade 55 pund sterling eller däremot svarande belopp i svenskt mynt efter den vid likviden gällande kurs. (Nytt jur. arkiv 1892 sid. 153.) Jfr 1897 sid. 441.

för fakturans belopp; ty och då därav uppenbart vore, att Hopf et Söhne icke medgivit försäljning av ifrågavarande humle till X. på annat villkor, än att Schwieler et Comp. gottskreve Hopf et Söhne köpeskillingen och följaktligen ansvarade för betalningen, samt Schwieler et Comp. icke ens uppgivit, att betalning för humlen blivit av X. till Hopf et Söhne erlagd, blev, med ändring av underrättens beslut, jämlikt 18 kap. 2 § H. B., Schwieler et Comp. ålagt att till Hopf et Söhne genast utgiva omstämda beloppet eller motsvarande svenskt riksmünt efter den kurs, som å Stockholms börs gällde då betalning skedde, jämte fem procent ränta därå från stämningdagen. — Kungl. Maj:t gillade, på hemställan av nedre revisionen, hovrättens dom. (Nytt jur. arkiv 1874 sid. 6.) Jfr 1922 sid. 226.

Att syssloman, som erhållit uppdrag att för huvudmannens räkning inköpa viss vara och för sådant ändamål av honom mottagit penningar, men inköpt sämre vara än som med uppdraget avsetts, förklarats skyldig att mot varans utbekommande återbära penningarna och alltså icke allenast att ersätta den skada, huvudmannen lidit, framgår av följande rättsfall.

Handelsfirman Ygberg et Jäderlund instämde handlanden A. Wistelius med påstående, att då Wistelius, vilken åtagit sig att för firmans räkning köpa vackert, enbart och grobart Alsike klöverfrö, och för sådant ändamål av firman mottagit penningar, till firman översänt 67 lisp. 15 skålp. klöverfrö, som varit varken enbart eller grobart, och av de remitterade penningarna gottgjort sig för inköp av fröet med 1,016 rdr 25 öre för nämnda parti klöverfrö, med 17 rdr för spedition, med 1 rdr 25 öre för andel i assurans och med 2 rdr 88 öre för forlön och för tomsäckar, eller tillhoppa 1,037 rdr 88 öre enligt räkning, Wistelius måtte varda ålagt att, emot avhämtande av fröet, återgälda till firman nämnda belopp med ränta. — Underrätten yttrade, att emedan firman, när den givit Wistelius uppdrag att för dess räkning köpa Alsike klöverfrö, därvid fäst uttryckligt förbehåll för köpet, att fröet skulle vara vackert, enbart och grobart, men det frö, som Wistelius på detta uppdrag inköpt och till firman avsänt, enligt i målet hörda vittnens utsago, ej hade egenskapen att vara enbart eller vackert; alltså och då Wistelius således ej handlat efter uppdrag, vadan ock firman icke velat mottaga fröet, ålades Wistelius att, emot återfående av fröet, sådant det kommit firman till handa, ofördröjligen återbetala fordrade 1,037 rdr 88 öre rmt med fem procent årlig ränta därå från stämningdagen till dess likvid skedde. — Hovrätten utlät sig däremot i dom, att enär upplyst vore, att Wistelius för firmans räkning uppköpt och till firman översänt ifrågavarande parti klöverfrö efter erhållet uppdrag av firman och således därvid handlat såsom dess ombudsman; ty och som följaktligen, jämlikt grunderna i 18 kap. H. B., därest Wistelius vid fullgörandet av berörda uppdrag, på sätt firman uppgivit,

visat försumlighet, sådant icke lagligen föranledde till den av firman yrkade påföljd, utan medförde allenast skyldighet för Wistelius att, för den händelse firman därigenom tillskyndats skada, densamma ersätta, varom nu icke vore fråga, bleve, med upphävande av underrättens beslut, firmans instämnda påståenden ogillade. — På nedre revisionens hemställan prövade emellertid Kungl. Maj:t rättvist att, med ändring av hovrättens dom, fastställa underrättens beslut. (*Naumanns tidskrift* 1865 sid. 389).

Utom tvist torde vara, att t. ex. en utredningsman i stärbhus, vilken obehörigen utbetalat medel till personer, som haft förmenta anspråk på andel i stärbhusets tillgångar, bör åläggas att omedelbart återbära, vad sålunda obehörigen utbetalats. Se t. ex. *Nytt jur. arkiv* 1897. Not A. n:r 496.¹

¹ Jämväl följande rättsfall, där syssloman, som av tredje man mottagit skuldebrev i stället för kontant likvid, ålagts omedelbar betalningsansvarighet, är uti ifrågavarande avseende av intresse.

J. E. Hasselström lämnade friherre Hugo Åkerhjelm bemyndigande att sälja den Hasselström tillhöriga fasta egendomen Hult för en summa av 33,000 rdr; och sålde i enlighet härmed Åkerhjelm fastigheten till Jonas Jonsson enligt köpekontrakt, vari stadgades, bland annat, att köparen skulle vid detsammans underskrivande såsom handpenning betala 3,000 rdr. Åkerhjelm tillät emellertid Jonsson att, i stället för den utfästa handpenningen, avlämna skuldsedel å detta belopp, vilken skuldsedel Åkerhjelm sedermera begagnade, då han till Hasselström redovisade köpeskillingen. — Hasselström instämde Åkerhjelm med klander å redovisningen under yrkande, bland annat, att Hasselström måtte befrias från skyldighet att i likvid mottaga ifrågavarande skuldsedel och Åkerhjelm förty förpliktas utgiva beloppet. — Underrätten yttrade, att då Åkerhjelm, vilken till Jonsson förtyttat egendomen Hult på så sätt, att av köpeskillingen, 33,000 rdr, han, i stället för handpenningen 3,000 rdr, därå emottagit en revers, varjämte Jonsson till säkerhet för handpenningen till Åkerhjelm avlämnat två intecknade skuldebrev, varav åtminstone det ena ansetts utgöra säkerhet för 3,000 rdr, vilka skuldebrev Hasselström, enligt vad ett vittne upplyst, efter avtal vore berättigad behålla, till dess köpeskillingslikviden vore i allt fullgjord, icke vid sådant förhållande kunde anses vara övertygad därom, att han därigenom överträtt sitt uppdrag såsom fullmäktig eller eljest mot bättre vetande vid köpekontraktets upprättande tillskyndat Hasselström skada, ogillades stämningspåståendet. — Hovrätten fann ej skäl att i underrättens beslut göra ändring. — Kungl. Maj:t utlät sig emellertid på hemställan av nedre revisionen, att då Åkerhjelm, i strid mot innehållet uti det underskrivna köpekontraktet, vid likviden tillåtit Jonsson att, i stället för den utfästa handpenningen, avlämna skuldsedeln å detta belopp, vilken Hasselström följaktligen ej vore pliktig att i redovisning för köpeskillingen mottaga, samt Åkerhjelm, jämlikt 18 kap. 4 § H. B., åläge att ersätta den skada, han sålunda vållat Hasselström, förpliktade Kungl. Maj:t, med ändring av domstolarnas beslut, Åkerhjelm att till Hasselström emot kvitto och återbekommande av den utav Jonsson utfärdade skuldförbindelsen utgiva 3,000 rdr (med avdrag för vissa genfordringar) jämte sex procent ränta därå från den dag, då den försålda egendomen avträdades. (*Nytt jur. arkiv* 1875 sid. 209.)

Förbud för sysslomannen att lämna betalningsanstånd kan naturligtvis av huvudmannen meddelas även tyst; och ett sådant tyst förbud föreligger, när han under fortsatta affärsförbindelser med sysslomannen i fall av enahanda natur, som det ifrågasvarande uppdraget avser, plägat föreskriva försäljning mot kontant likvid, ehuru dylik föreskrift uteblivit i det förhandenvarande fallet.

Även om gängse bruk inom affärsvärlden vid kontant köp medgiver anstånd med köpeskillingens erläggande vissa dagar, kan hänsyn härtill icke tagas vid tolkning av förevarande paragraf. Sysslomannen äger, om förbud meddelats mot försäljning på kredit, icke utlämna varan till köparen, med mindre denne samtidigt erlägger köpeskillingen.

Har sysslomannen lämnat köparen längre betalningsanstånd än huvudmannen medgivit, så är han, om tiden för redovisning infaller efter det av huvudmannen medgivna rådrum, pliktig att kontant redovisa beloppet.¹

¹ Om sysslomannen erhållit tillåtelse att lämna betalningsanstånd mot borgen, har han naturligen att jämlikt den vanliga regeln tillse, att löftesmännen äro vederhäftiga.

Han kan ej anses hava iklätt sig garanti för borgensförbindelsens verklighet; visar det sig att borgensförbindelsen är förfalskad, så är han icke ersättningsskyldig (jfr avtalslagen § 25 andra stycket), med mindre han med hänsyn till de föreliggande omständigheterna får anses hava gjort sig skyldig till försummelse. Han bör t. ex. icke godtaga en borgensförbindelse, som ej är försedd med vittnespåskrift. I följande rättsfall synes en strängare princip vara uttalad.

E. o. notarien A. J. Axelsson uppdrog åt kanslisten N. Reuterskjöld att mot ränta utlåna Axelsson tillhöriga penningar. Reuterskjöld vände sig för sådant ändamål till kopisten A. M. Lundholm, vilken, enligt vad Reuterskjöld hade sig bekant, ägde erfarenhet i penningangelägenheter. Till Lundholm lämnades sedermera av Axelssons penningar 9,000 rdr bko mot ett av manufakturisten M. Groth den 15 januari 1833 till Lundholm eller order å samma summa utfärdat, av Lundholm endosserat skuldebrev med därvid fogade hypotek av, bland annat, ett skuldebrev å 8,000 rdr bko, varå tecknats J. F. Krouthén et Comp. såsom utfärdare samt Kantzou et Biel såsom löftesmän. Efter det upplyst blivit, att namnen å sistberörda skuldebrev av Groth förfalskats, instämde Axelsson Lundholm med yrkande om åläggande för honom att till Axelsson utgiva skuldebrevets innehåll. Underdomstolarna meddelade olika beslut i saken. Kungl. Maj:t yttrade, att enär Lundholm icke påstått, mindre styrkt, att den befattning, han haft med ifrågasvarande av Groth till Lundholm eller order ställda skuldebrev, varit föranledd av något hans sysslomannaskap för Groth, samt det således måste antagas, antingen att Lundholm, i följd av det uppdrag honom blivit lämnat av Reuterskjöld, handlat i egenskap av ombud för Axelsson, när Lundholm i utbyte mot penningar, som, efter vad han då haft sig bekant, tillhörde

Under förebärande, att sysslomannen icke kan vara pliktig att gälda mera än vad, som motsvarar den verkliga skada, huvudmannen lidit därigenom, att ovederhäftig köpare erhållit betalningsanstånd, samt med framhållande tillika, att en vara betingar högre pris vid försäljning på kredit än då den föryttras mot kontant likvid, har man velat fränkänna huvudmannen rätt att av sysslomannen kräva ett högre belopp än vad priset vid kontant försäljning skulle utgjort. Huvudmannen skulle i annan händelse beredas oskäligen vinst på sysslomannens bekostnad. Denna mening kan emellertid icke godkännas på grund av lagens uttryck, att sysslomannen skall fylla (allt) det, som köparen (av den överenskomna köpeskillingen) ej kan gälda.

Uti ifrågavarande paragraf är det fall förutsatt, att sysslomannen åtagit sig att stå äventyret för den händelse, att köparen icke gitter betala sin skuld. Detta åtagande kallas med ett från italienska språket lånat ord "del credere"-förbindelse. Ehuru enligt lagbudets ordalydelse denna förbindelse ej innefattar annan eller vidsträcktare ansvarighet för sysslomannen

Axelsson, av Groth emottog och därefter till Reuterskjöld avlämnade nämnda skuldsedel, eller ock att Lundholm själv varit ägare av detta skuldebrev och därför erhållit valuta, helst Lundholms förebärande, det han utträttat ett ärende för Reuterskjöld, destomindre förtjänade avseende, som Lundholm icke gittat visa, att något avtal i ämnet ägt rum emellan Reuterskjöld och Groth, och Lundholm, vilken med den sistnämnde avhandlat, ej medelst någon, före angelägenhetens avslutande, Reuterskjöld meddelad uppgift på de handlingar, Groth erbjöd, överlämnat åt den förre prövningen av deras beskaffenhet; ty och som, i senare fallet, Lundholm stode i ansvar för verkligheten icke allenast av skuldsedeln utan även av det däruti omnämnda och jämte skuldsedeln överlåtna hypotek, och i förra händelsen Lundholm visat försummelse i sin ombudsmannabefattning, då han icke, innan han, i utbyte mot dessa handlingar, till Groth överlämnade Axelsson tillhöriga penningar, gjort sig underrättad om verkligheten av det omtvistade hypoteket, samt en dylik försummelse, jämlikt 18 kap. 4 § H. B., medförde skyldighet för ombudsmannen att upprätta den därav för huvudmannen uppkomna skada; alltså och då, i följd av vad ovan förklarats, Lundholm, evad han i denna angelägenhet handlat för egen räkning eller såsom ombud för Axelsson, icke kunde undgå att hålla honom skadeslös för den förlust, som drabbat honom därigenom, att ofta nämnda hypotek befunnits vara falskt och saknade allt värde, förpliktades Lundholm att till Axelsson genast utgiva det falska hypotekets hela belopp 8,000 rdr bko med sex procent ränta därå från den 15 januari 1833, tills betalning skedde, emot det att Axelsson återställde samma hypotek tillika med den av Lundholm endosserade skuldsedeln å 9,000 rdr bko; Lundholm dock obetaget att, bäst han gitte, söka sin ersättning av Groth. (*Schmidt*; Jur. arkiv VIII sid. 201.)

än att fylla den brist, som kan uppstå genom köparens oförmåga att betala, vad han på kredit utbekommit, är man dock inom handelsvärlden ense därom, att den, som iklätt sig delcredereförbindelse, bör anses hava förbundit sig att ansvara för att köparen fullgör sin betalningsskyldighet å avtalad tid och att huvudmannen därför kan omedelbart vända sig mot sysslomannen, så snart köparen därutinnan låtit dröjsmål komma sig till last.¹

Delcredereförbindelse kan ingås ej mindre uttryckligt än även tyst. Sålunda kan stundom tillvaron av dylik förbindelse framgå av storleken utav det överenskomna arvudet (provisionen). Likaledes kan, utan särskilt avtal, delcredereförbindelse anses föreligga, när fråga är om verkliga handelsförhållanden och det på den ort, där sysslomannen bor, är med handelsbruket överensstämmande, att sysslomannen ansvarar för köparens förbindelser.²

¹ Jfr 14 § kommissionslagen.

² I samband med frågan om delcredereförbindelse må anmärkas, hurusom lagkommittén (14 kap. 9 §) samt lagberedningen stadgade, att syssloman, som åtagit sig att sälja annans gods å öppen auktion, skulle vara pliktig att ansvara för inropen, där ej annat förbehåll skett.

I motiven yttrade lagkommittén härom: "Ifrån lagens stadgande, att syssloman, den där borgat ut huvudmans gods till den, som för vederhäftighet känd var, ej står i ansvar för vad borgat är, om denne sedan ej gitter det gälda, där ej sysslomannen njuter särskild vedergällning för slikt äventyr, har undantag skett för de ofta, i synnerhet å landet, inträffande händelser, att ägare till lös egendom låta den å öppen auktion säljas av personer, till vilka de hysa förtroende och som för deras befattning njuta arvode, bestämt till visst för hundra av försäljningsvärdet. Vid sådana uppdrag förutsättes vanligen, att auktionsförrättaren, vilken äger att kvarhålla godset, till dess det betalas, själv skall ansvara för betalningen, om han tillåter köparen att det, ty förutan, till sig taga. I enlighet härmed har man i förslaget förklarat, det en slik ansvarighet i nämnda fall åligger auktionsförrättaren, där ej annat förbehåll skett."

I överensstämmelse med vad lagkommittén sålunda yttrat lär det vanliga vara, att auktionsförrättare ikläda sig ansvarighet för auktionsinropen.

Följande rättsfall, där emellertid dylik ansvarighet icke ansågs föreligga, må här anmärkas.

Handlanden N. Ohlsson i Varberg instämde vice auditören A. Martinsson med yrkande om redovisning för en auktion å lösegendom, som Martinsson förrättat. Sedan Martinsson yrkat att tillerkännas avdrag för framlidne prosten N. Willassons i Sörby auktionsinrop, 1,601 daler 22 öre, såsom beroende på konkursutredning, yttrade underrätten, att då, i saknad av annat avtal, det måste antagas, att auktionsförrättare vore för inropens betalande ansvarig emot det honom tillkommande arvode, förklarades Martinsson skyldig att, utan avkortning för andra oguldna

Delcredereförbindelse kan förekomma även vid andra sysslomannaskap, än då fråga är om försäljning av någon huvudmannens tillhörighet. Går sysslomannaskapet ut på inköp av gods för huvudmannens räkning, och har sysslomannen här iklätt sig delcredereförbindelse, så innebär denna förbindelse, att säljaren skall kontraktssenligt leverera den vara, han åtagit sig att lämna.

I regel kan syssloman, som har till uppdrag att för huvudmannens räkning och å hans vägnar försälja varor, icke av huvudmannen fordra skadestånd på den grund, att huvudmannen lämnat underhålliga varor och sysslomannens vinst (provision) därigenom blivit mindre, än som av honom beräknats. Även om huvudmannen gjort särskild utfästelse gent emot sysslo-

auktionsinrop än de av Ohlsson gjorda, efter auktionsarvodets avräknande, gottgöra Ohlsson auktionssumman. Lagmansrätten gjorde ej ändring i underrättens beslut. — Hovrätten yttrade däremot, att enär anledning icke visat sig, att prosten Willassons fattigdom vid den tid, inropen skett, varit så känd, att därifrån varit skäl betvivla, att han gittat gälda samma inrop, samt Ohlsson ej styrkt, att Martinsson för auktionens hållande betingat sig eller erhållit särskild vedergällning, för det han skolat stå äventyret, i händelse efter auktionen inropares villkor så försämrats, att brist till större eller mindre del uppstått vid gottgörande av dess skuld, ogillades, jämlikt 18 kap. 6 § H. B., underrätternas beslut. — Kungl. Maj:t fastställde på hemställan av nedre revisionen hovrättens dom. (*Schmidt*; Jur. arkiv XIV sid. 481.) Jfr XXXI sid. 47.

Till belysning av den uppfattning, som gjort sig gällande ifråga om auktionsförrättares rättsställning, anføres här även följande rättsfall.

N. A. Skarin instämde W. Schwartz med yrkande, att som vid en av Skarin den 7 mars 1882 förrättad auktion å lösegendom, tillhörig C. Roos, Schwartz låtit inropa varor till belopp av 418 kr., Schwartz alltså måtte förpliktas att till Skarin utgiva detta belopp. Schwartz invände, att han hos Roos ägde kvittningsskylldig genfordran, överskjutande auktionsinropet. Tillika ingav Schwartz en den 2 mars 1882 utfärdad kungörelse, innehållande: "Nästa tisdag den 7 dennes låter arrendatorn Roos genom offentlig auktion försälja all sin lösa egendom såsom koppar etc. Av mig (Skarin) betrodde inropare erhålla 3 månaders betalningsanstånd". Underrätten ålade på anförda skäl Schwartz betalningsskyldighet, varefter hovrätten i dom, som på hemställan av nedre revisionen fastställdes av Kungl. Maj:t, utlät sig, att emedan Schwartz, som ostridigt å ifrågavarande, av Skarin förrättade auktion inropat de varor, för vilka betalning i saken avfordrats Schwartz, icke ens föreburit, att vid auktionen särskilt förbehåll skett därom, att betalningen skulle erläggas till Roos; samt vid sådant förhållande Schwartz måste anses hava genom inropet förbundit sig att till Skarin betala varorna, fastställdes det slut, vartill underrätten kommit. (Nytt jur. arkiv 1885 sid. 132.)

Jfr 1880 sid. 254 samt *Schmidt*; Jur. arkiv XXVI sid. 572.

Numera anses allmänt auktionsförrättare såsom kommissionär. I fråga om hans rättsställning har man alltså att iakttaga bestämmelserna i kommissionslagen. Se särskilt §§ 53—64.

mannen med avseende å varans beskaffenhet och därigenom kan anses hava föranlett sysslomannen till avtalets ingående, kan i allt fall skadeståndsskyldighet för huvudmannen icke ifrågakomma, där sysslomannen underlåter att inom skälig tid framställa anmärkning mot varans beskaffenhet.¹

Det åligger icke syssloman att försäkra gods, som han för huvudmannens räkning innehar, med mindre uttrycklig order härom givits eller särskilda omständigheter föreligga, som tydliggöra, att sådant överensstämmer med huvudmannens vilja. Dylik plikt är icke för handen allenast på grund därav, att sysslomannen vid ett föregående tillfälle verkställt försäkring, och att huvudmannen utan invändning betalat premien.²

Syssloman har icke försäkringsplikt.

Angående sysslomans rätt till arvode m. m. stadgas i 18 kap. 5 § handelsbalken följande: *Syssloman njute skälig arvodes lön, så ock vedergällning för det, som han å annans ärende rätteligen kostat haver. Är ej avtal därom gjort, eller åsämjer dem ej: ligge det då till Rätten.*

Sysslomans rätt till arvode och ersättning för kostnader.

Sysslomannens rätt till ersättning för sitt sysslande är grundad i själva avtalets väsen.³

¹ Härutinnan är följande rättsfall att anmärka.

En syssloman, som åtagit sig att försälja huvudmannens varor mot villkor, att sysslomannen skulle hava lager av dessa varor samt vidkännas lossnings- och lagringskostnader mot åtnjutande av 40 % provision av de i huvudmannens pris-kurant varorna åtsatta pris såsom ersättning för kostnader och besvär, instämde huvudmannen med yrkande om ersättning med visst belopp för lossnings- och lagringskostnader, under förebärande att huvudmannen, som utfäst sig att sända varor av prima kvalitet, i stället sänt underhållig vara och därigenom förorsakat, att densamma icke kunnat säljas mer än till en obetydlig del, i följd varav sysslomannen icke blivit betäckt för lossnings- och lagringskostnaderna. — Kungl. Maj:t ogillade käromålet, enär, även om den av huvudmannen sända varan varit sämre än sysslomannen med hänsyn till innehållet i den emellan parterna vid avtalets ingående förda skriftväxlingen ägt antaga, berörda omständighet desto mindre kunde medföra skyldighet för huvudmannen att gälda kostnaderna, som sysslomannen icke under den tid av mer än ett år, han omhänderhaft försäljningen, framställt anmärkning mot den till honom avlämnade varans beskaffenhet eller påkallat någon därav betingad åtgärd. (Nytt jur. arkiv 1898 sid. 507.)

² Annorlunda vid kommission, se 10 § kommissionslagen.

³ Se min uppsats "Sysslomannaskap. Avtalets begrepp och dess avgränsning mot andra närbesläktade avtal" (Juridik och politik I sid. 140). Naturligtvis kan någon av vänskap åtaga sig att för intet uträtta något åt en annan. I så fall föreligger emellertid icke något *rent* sysslomannaskap, i följd varav de för detta

Innehåller avtalet icke bestämmelse om ersättnings storlek, och kunna kontrahenterna ej därom enas, har domstol att tillägga sysslomannen skäligt arvode, därvid hänsyn bör tagas till det mått av besvär, som uppdraget krävt, det nit och den skicklighet, sysslomannen ådagalagt, samt den insikt och bildning, som erfordrats för uppdraget, ävensom, åtminstone i någon mån, ej mindre till den framgång, sysslomannen haft, än även till det belopp, avtalet avsett och sysslomannen sålunda haft om händer. Den sistnämnda omständigheten anses dock av åtskilliga icke i och för sig vara en tillfyllestgörande grund för arvodets bestämmande utan allenast i den grad, som uppdragets utförande genom beloppets storlek verkligen krävt ökat besvär. Men man bör härvid icke förbise, att ett större belopp kan medföra ett större *ansvar* för sysslomannen.¹

Med avseende å särskilda förhållanden hava genom sedvana så småningom utbildats ganska bestämda regler angående storleken av det sysslomannen tillkommande arvode; och då sådana regler finnas — vilka emellertid, åtminstone i många fall, torde vara olika för olika orter —, bör domstolen i saknad av annan överenskommelse emellan kontrahenterna därefter rätta sig.²

För övrigt är att märka, hurusom, där ingendera påstår, att överenskommelse (uttryckligen eller tyst) träffats om arvodets storlek, huvudmannen har att bevisa, att det av sysslomannen fordrade beloppet är oskäligt. Även i andra avseenden gälla härutinnan de vanliga bevisreglerna. Om t. ex. sysslomannen fordrar ett visst belopp, som han anser skäligt, under det huvudmannen påstår, att överenskommelse träffats om visst lägre belopp, så åligger bevisskyldigheten sysslomannen.³

avtal gällande ansvarighetsregler tydligen böra med viss varsamhet tillämpas. Uppenbarligen åligger det huvudmannen att visa, att dylikt åtagande gjorts.

¹ Däremot går å andra sidan den meningen givetvis för långt, enligt vilken hänsyn alltid bör tagas till det belopp, som i avtalet avses. Den syssloman t. ex., vilkens uppdrag inskränkt sig till uppsättande av ett köpebrev, bör tydligen hava enahanda arvode, vare sig köpeskillingen var 10,000 kronor eller 100,000 kronor. Emot denna princip torde våra advokater ofta försynda sig.

² I fråga om arvodets storlek se t. ex. Nytt jur. arkiv 1915 sid. 70, 1900 sid. 166, 1882 sid. 82 och 1876 sid. 513.

Ang. arvodets fördelning mellan flera sysslomän se Nytt jur. arkiv 1912 sid. 521.

³ Se ang. bevisfrågorna "Handelsbalken" I 2:dra uppl. sid. 31 och följande.

Arkitekten F. Sundbärg instämde H. K. Fock med påstående, att som Sundbärg på uppdrag av Fock uppgjort ritningar till ombyggnad av en denne tillhörig villa ävensom företagit en resa till densamma, Fock måtte förpliktas att i ersättning härför till Sundbärg utgiva 125 kr. med avdrag för 50 kr., som Fock i sådant hänseende redan guldit. Fock bestred kravet och anförde: Sedan han köpt en villa, benämnd Udden, hade han, som önskat en del mindre förändringar därå, vänt sig till Sundbärg för att av honom erhålla en idé och ett förslag till arbetets utförande. Därvid hade avtalats mellan parterna, att Sundbärg för en resa till villan för uppgörande av ett skisserat förslag å arbetet skulle i ett för allt uppbära 50 kr. jämte dagtraktamente och ersättning för resan. Efter det Sundbärg sedermera besökt villan samt då av Fock mottagit ersättning för resan jämte dagtraktamente, hade Fock från Sundbärg erhållit dels fyra ritningar å kalkerväv, vilka emellertid endast delvis lagts till grund för arbetet, och dels längre fram ytterligare tre detaljritningar, vilka Fock ej anmodat Sundbärg att utföra och vilka, såsom anlända först efter arbetets verkställande, ej alls blivit använda. Sundbärg uppgav i anledning härav, att något pris icke blivit mellan parterna överenskommet, och anmärkte, att Fock mottagit och använt ritningarna. Då Fock ej styrkt, att visst pris avtalats eller att den av Sundbärg fordrade ersättningen vore oskäligen, borde käromålet bifallas. — Underrätten yttrade, att ehuru i saken finge anses utrett och styrkt, dels att Sundbärg för Focks räkning utfört såväl fyra särskilda ritningar för förändring och tillbyggnad av karaktärsbyggningen å Fock tillhöriga lägenheten Udden som även tre för arbetet avsedda detaljritningar, dels att samma ritningar blivit av Fock åtminstone i väsentliga delar använda, dels ock att Sundbärg företagit en resa till lägenheten; likväl och enär Sundbärg i fråga om det honom av Fock lämnade uppdragets omfattning och den betingade ersättningen för detsammans utförande, emot bestridande, icke förmått ådagalägga annat förhållande, än vad Fock uppgivit, eller att Sundbärg endast skulle uppgöra ett skisserat förslag å de ifrågasatta förändringarna samt härför uppbära en överenskommen ersättning av 50 kr. jämte rese- och traktamentsersättning för den av honom för ändamålet företagna resan; alltså och då Sundbärg erkänt, att han av Fock fått emottaga ett belopp av 50 kr., samt underrätten vid det förhållande att Sundbärg icke särskilt uppgivit sina anspråk å ersättning för den företagna resan, icke kunde ingå i bedömande av detta anspråk, ogillades Sundbärgs talan. — Hovrätten fann i dom skäl icke hava förekommit, ledande till ändring i underrättens beslut, och Kungl. Maj:t fastställde, på hemställan av nedre revisionen, hovrättens dom. (Nytt jur. arkiv 1902 sid. 553.)

Den domstol, där sysslomannen har att anhängiggöra talan om rätt till arvode, är huvudmannens forum domicilii.

Där särskilda omständigheter ej till annat föranleda, kan sysslomannen icke anses hava garanterat avtalets uppfyllelse.

Misslyckas utan hans skuld det honom anförtrodda uppdraget, är han i allt fall berättigad att oavkortat utfå det arvode, som varit avtalat, och var bestämmelse om arvodets storlek ej träffad, är huvudmannen pliktig att lämna skälig gottgörelse, därvid dock, i överensstämmelse med vad ovan yttrats, det faktum, att resultat av sysslandet uteblivit, i viss mån kan vara av betydelse. — I sammanhang härmed bör omnämnas, hurusom i ett särskilt fall, nämligen då uppdraget går ut på försäljning av fast egendom, sedvanan utbildat den regeln, att sysslomannens rätt till arvode verkligen är beroende därav, att egendomen genom hans åtgörande varder försäld.¹

Om åter uppdragets misslyckande kan tillräknas sysslomannen, är huvudmannen — misslyckandet må bero på brottsligt förfarande eller allenast vårdslöshet eller oskicklighet å sysslomannens sida — icke pliktig att betala någon ersättning, då sysslandet ju icke alls kommit huvudmannen till nytta. Skäligen kan man icke göra huvudmannens och sysslomannens förpliktelser oberoende av varandra samt förklara huvudmannen i varje fall pliktig att betala utfäst arvode i den mån, han icke kan kvitta detsamma mot det ersättningsanspråk han på grund av den timade skadan å sin sida förvärvat mot sysslomannen. — Har uppdraget icke totalt utan endast delvis misslyckats,² bör arvodet jämkas. Även om detta misslyckande haft sin grund i brottsligt förfarande å sysslomannens sida, äger huvudmannen icke undanhålla sysslomannen arvodet i dess helhet.³

Har sysslomannen erhållit arvodet i förskott, är han, i händelse uppdraget sedermera misslyckas genom någon omständighet, som kan läggas honom till last, pliktig att återlämna arvodet i dess helhet, eller, då misslyckandet icke varit totalt,

¹ Se likväl Nytt jur. arkiv 1899 sid. 188 (hovrätten). Jfr "Juridik och politik" I sid. 145 not 1.

² Jfr *Chydenius*; Kontraktsrätt II sid. 289.

³ Beträffande sysslomans rätt till arvode föreslog lagkommittén följande, i överensstämmelse med gällande lag stående stadgande: "Syssloman njute skäligt arvode, — —: är avtal därom ej gjort, eller åsämjas de ej; ankomme det då på rättens prövning". (14 kap. 11 §.)

Lagberedningens motsvarande stadgande var av följande lydelse: "Sysslomannen njute ock arvode av huvudmannen: är ej genom avtal dem emellan visst belopp bestämt, och kunna de ej därom samsas; sätte Rätten beloppet ut, efter ty som skäligt prövas — — (13 §). Jfr sid. 296 not 2 här nedan.

så stor del därav, som överskjuter det belopp, vartill arvodet enligt vad ovan sagts skäligen bör jämkas.

Sysslomannaskap tillhör arbetsavtalens grupp, och därav följer, att huvudmannen icke är skyldig att utbetala arvodet, förrän sysslomannen fullgjort sin förbindelse: utfört uppdraget och lämnat redovisning. Det påståendet är följaktligen icke riktigt, enligt vilket huvudmannen allenast i det fall äger att sålunda vänta med utbetalande av arvodet, när detsamma bestämts till viss procent av vad uppdragets utförande kan inbringa huvudmannen.

Den omständigheten, att huvudman, som enligt avtalet är pliktig att betala arvodet allenast under viss förutsättning (t. ex. att betalning inflyter för vad sysslomannen säljer), i förskott utbetalt arvodet, bör icke i och för sig bereda sysslomannen ovillkorlig rätt att behålla detsamma, oberoende av om den angivna förutsättningen sedermera inträffar eller icke.¹

¹ Följande rättsfall är härutinnan av intresse:

E. Clicquot i Reims instämde L. Guillemot samt anförde: Guillemot, vilken haft i uppdrag att för Clicquots räkning försälja vin och ägt att såsom gottgörelse därför åtnjuta viss provision å de försäljningsbelopp, som av köparna bleve erlagda, hade i sådant avseende under 1877 uppburit 1,185 frcs. Bland de personer, till vilka Guillemot försålt de partier vin, varå nämnda provisionsbelopp beräknats, hade emellertid F. M. Berndtsson i Gävle icke betalt det av honom inköpta vinet. På grund härav yrkades åläggande för Guillemot att återbära den av Clicquot förskottsvis utbetalda provisionen för försäljningen till Berndtsson. — Guillemot genmälde: Han vore visserligen icke enligt parternas avtal berättigad att åtnjuta provision för de av honom sålda varor, för vilka betalning icke inflöte. Men då Clicquot utan någon framställning å Guillemots sida till denne översänt provisionen, vore Guillemot ej skyldig återbära densamma. Det vore för övrigt ej styrkt, att Berndtsson vore oförmögen att betala vinet. I allt fall borde, därest Clicquot genom underlåtenhet att i rätt tid indraga betalningen gått förlustig densamma, sådant ej medföra skyldighet för Guillemot att återgälda den redan uppburna provisionen. Clicquot hade givit Berndtsson anstånd med betalningen utöver den först bestämda tiden och låtit honom omsätta för vinet accepterade växlar. Slutligen erinrade Guillemot, att enär han vore att anses såsom Clicquots syssloman, hade förevarande talan bort instämmas inom natt och år från uppdragets fullgörande. — Underrätten yttrade, att emedan ostridigt vore, att sedan Guillemot erhållit uppdrag att för Clicquots räkning inom Sverige försälja viner med rättighet att för försäljningen uppbära provision, dock endast för så vitt försäljningsbeloppen inflöte, Guillemot i sådan försäljningsprovision år 1877 av Clicquot uppburit 1,185 frcs, men upplyst blivit, att av de personer, till vilka Guillemot mot uppbärande av nyssnämnda provision försålt vin, Berndtsson ännu icke erlagt någon betalning, samt den omständighet att Clicquot, ehuru berörda försäljning ägt rum år 1877, först genom förevarande rättegång år 1882 väckt talan om återbärande av provision för densamma, så mycket mindre kunde föranleda till rättighet för Guillemot att behålla vad han i provision för mycket

I vad mån huvudmannen har skyldighet att ersätta sysslomannen de kostnader, han haft i och för uppdraget, är av ifrågasvarande paragraf besvarat på det sätt, att sysslomannen äger undfå vedergällning för vad han å huvudmannens ärende "*rätteligen* kostat haver".

Innebörden av detta uttryck bör sålunda förstås, att sysslomannen har anspråk på gottgörelse för alla de kostnader, som han på grund av de förhandenvarande omständigheterna ägt anse för nödiga. Har sysslomannen, då kostnaderna gjordes, iakttagit behörig omsorg, d. v. s. handlat med normalmänniskan till föredöme, så är hans rätt till ersättning oförkränt, även om det sedermera skulle visa sig, att kostnaderna varit obehövlige eller icke medfört gynnsamt resultat.

Regeln måste naturligtvis vika för särskild överenskommelse i annan riktning. Om t. ex. i avtalet en viss gräns satts för kostnaderna, får sysslomannen icke överskrida denna gräns, med mindre sådant förhållande är för handen, som i allmänhet berättigar honom till avvikelse från de av huvudmannen givna föreskrifter. Och har sysslomannen åtagit sig att ansvara för

uppburit, som Guillemot icke visat, det han för uppdraget gjort reda och räkning, den där blivit av Clicquot inom natt och år därefter oklandrad, förpliktades Guillemot att återbära provisionen 675 frcs. — Hovrätten fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — Nedre revisionen utlät sig, att ehuru upplyst vore, att enligt det emellan parterna träffade avtal Guillemot icke varit berättigad att för försäljning av vin erhålla provision av Clicquot i den händelse, att betalning för vinet icke influtit, likväl och som ostridigt vore, att Clicquot å tid, då, på grund av vad i saken blivit upplyst, Berndtssons skuld för det genom Guillemots bemedling till Berndtsson sålda vin måste antagas hava varit till betalning förfallen, till Guillemot utbetalt provision å försäljningssumman för samma vin med 675 frcs, utan att, såvitt handlingarna utmärkte, Clicquot därvid gjort förbehåll om återbäring av beloppet i det fall, att Berndtsson icke betalade vinet, hemställdes, att Kungl. Maj:t, med upphävande av domstolarnas beslut, måtte ogilla Clicquots talan. Kungl. Maj:t fastställde emellertid hovrättens dom. Två justitieråd biföllo nedre revisionens hemställan. Ett justitieråd yttrade, att enär en av Clicquot i saken åberopad, av honom till Guillemot den 11 april 1874 avlåten skrivelse innehölle, att fakturorna skulle vara betalbara efter sex månader för köpmän och efter tre månader för andra personer; ty och som Clicquot, efter det Berndtsson genom Guillemots bemedling den 14 maj 1877 köpt vin, i räkning med Guillemot den 14 mars 1878 tillgodofört honom provision å försäljningssumman, samt Clicquot icke, såvitt visat blivit, vid förfallotiden för de å ifrågasvarande vin utfärdade fakturor eller därefter vidtagit någon åtgärd för indrivning av sin fordran hos Berndtsson, biföll justitierådet det slut, som i nedre revisionens hemställan innehölles. (Nytt jur. arkiv 1883 sid. 507.)

vissa kostnader, vilket ju även kan ske på det sätt, att arvodet bestämts med hänsyn till vissa förutsedda kostnader, äger han för desamma ej fördra särskild gottgörelse.

Bevisskyldigheten åligger huvudmannen, därest han påstår, att av sysslomannen gjorda kostnader icke varit nödiga eller bort göras billigare.

Är sysslomannen genom något förfarande, som enligt den allmänna ansvarighetsregeln kan läggas honom till last, skuld därtill, att kostnader icke medfört gynnsamt resultat, så har huvudmannen icke förbindelse att utgiva större ersättning än som motsvarar det gagn, han av kostnaderna haft. Den omständigheten, att sysslomannen varit oskicklig eller försumlig, berättigar aldrig huvudmannen till befrielse från utgivande av ersättning för de kostnader, av vilka han haft nytta.

Då sysslomannen enligt nu anförda regler icke är berättigad till ersättning för kostnader, vilka väl kunna betecknas såsom nyttiga men dock icke såsom nödiga, samt gränsen mellan nödiga och nyttiga kostnader ju ofta är svävande, manar naturligen försiktigheten sysslomannen att i tvivelaktiga fall inhämta huvudmannens mening. Om huvudmannen på grund av frånvaro eller eljest är ur stånd att själv bevaka sin rätt, synes emellertid rättvisan kräva, att sysslomannen berättigas till ersättning för kostnad, som han gjort i huvudmannens uppenbara intresse,¹ även om den strängt taget icke kan anses hava varit nödvändig.²

¹ Se min uppsats "Köplagens bestämmelser om dröjsmål å köparens sida. Några anmärkningar". (Juridiska skrifter 1922 sid. 270.)

² Lagkommittén bibehöll i fråga om sysslomans rätt till ersättning för kostnader gällande lags uttryck, att han skulle njuta vedergällning för det, som han å huvudmans vägnar rätteligen kostat. (14 kap. 11 §.) Likså gjorde lagberedningen. (12 §.)

Schweiziska obligationsrätten innehåller uti ifrågavarande avseende följande bestämmelse: "Der Auftraggeber ist schuldig, dem Beauftragten die Auslagen und Verwendungen, die dieser in richtiger Ausführung des Auftrages gemacht hat, — zu ersetzen." (Art. 402.)

Motsvarande stadgande i tyska civillagen är så lydande: "Macht der Beauftragte zum Zwecke der Ausführung des Auftrags Aufwendungen, die er den Umständen nach für erforderlich halten darf, so ist der Auftraggeber zum Ersatze verpflichtet." (§ 670.)

Medel, som sysslomannen behöver för uppdragets utförande, är huvudmannen skyldig att förskottera, så vitt ej annat blivit emellan kontrahenterna uttryckligen eller tyst överenskommet.¹

Även om sysslomannen avstått från sin rätt till förskott, torde han kunna göra anspråk därpå, om huvudmannens ekonomiska ställning varder försämrad.

Huvudmannen har icke skyldighet att självant utan först på sysslomannes begäran lämna förskott.

Eftersätter huvudmannen sin ifrågavarande plikt, kan sysslomannen enligt en mening, som leder sitt ursprung från romerska rätten, genom stämning till domstol göra sitt anspråk gällande, vilken mening emellertid bör avvisas redan på den grund, att huvudmannen i följd av den honom, enligt vad längre fram skall närmare påvisas, givna befogenheten att när som helst återkalla uppdraget och därigenom häva avtalet har i sin makt att förhindra ett fällande domslut.

Däremot är sysslomannen, om huvudmannen tredskas, berättigad att låta anstå med utförandet av det honom anförtrodda ärendet, tills förskottet lämnas; och huvudmannen har förbindelse att ersätta den skada, som genom hans tredska kan hava uppkommit för sysslomannen.

Sysslomannen blir i sin ordning skadeståndsskyldig, därest han utan att underrätta huvudmannen om uppkommet behov av förskott låter uppdraget vila.

Det är omtvistat, i vad mån sysslomannen är berättigad att för kontanta utlägg debitera huvudmannen ränta. Utan meningskiljaktighet synes man vilja tillägga honom dylik rätt i fråga om alla utlägg, då han är handlande eller då emellan kontrahenterna eljest består ett kontokurantförhållande. I övrigt har man varit mest benägen för att fränkänna honom ifrågavarande

¹ Denna regel, som är hämtad från romerska rätten, överensstämmer jämväl med dansk och norsk rättsuppfattning och har särskilt fått uttryck i tyska civil-lagen, vars § 669 lyder: "Für die zur Ausführung des Auftrags erforderlichen Aufwendungen hat der Auftraggeber dem Beauftragten auf Verlangen Vorschuss zu leisten." Enahanda grundsats är uttalad i österrikiska lagen, och den förekom jämväl i den preussiska liksom i den sachsiska lagen.

befogenhet, åtminstone då han ej gjort utlägggen, sedan huvudmannen, ehuru anmodad, underlåtit att lämna förskott.

(Stundom förklarar man huvudmannen icke hava skyldighet att gälda ränta under annan förutsättning, än att han underlåtit att gottgöra utlägggen, efter det sysslomannen tillställt honom en av verifikationer åtföljd räkning å densamma.)

Den moderna uppfattningen, som för övrigt redan hyllades i den romerska rätten och utan tvivel är den materiellt riktiga, inbegriper emellertid, då avsaknaden av kapital utan räntegottgörelse måste anses såsom en uppoffring, ränta under begreppet kostnad. Rântan äger sysslomannen beräkna från den dag, då utlägggen gjordes. Han torde dock icke äga att kreditera sig rântan efter sex procent under annan förutsättning än att denna rântefot med hänsyn till de förhandenvarande förhållandena kan anses skälig. Å andra sidan bör han tillgodonjuta mer än sex procent ränta, när han nödgats upplåna penningar efter en högre rântefot.¹

Frågan om och i vad mån huvudmannen är skyldig att ersätta skada, som drabbat sysslomannen vid uppdragets utförande, är även besvarad på olika sätt.

Beträffande utländsk rätt var huvudmannen, enligt de romerska juristernas uppfattning, ersättningspliktig, därest sysslomannen vid uppdragets utförande träffades av en skada, som var föranledd av ett i själva uppdraget liggande moment, samt huvudmannen tillika känt eller bort känna faran. Enligt den förhärskande läran i "das gemeine Recht" åter var sysslomannen, under förutsättning av berörda kausalsammanhang emellan uppdraget och skadan, ersättningsskyldig utan avseende därå, om han haft eller bort hava kännedom om faran. Den franska

Huvudmans ansvarighet för skada, som drabbat sysslomannen vid uppdragets utförande.

¹ Lagberedningen stadgade rätt för sysslomannen att åtnjuta laga ränta å utlägggen (14 kap. 12 §.) Lagkommittén hade icke meddelat någon bestämmelse i ämnet.

I schweiziska obligationsrätten finnes uttrycklig bestämmelse om rätt för syssloman till räntegottgörelse (Art. 402.) Tyska civillagen innehåller visserligen icke något särskilt stadgande härom vidkommande syssloman, men huvudmannens rântepåkrav framgår av de allmänna bestämmelserna i 256 §.

lagen uppställer utan villkor den satsen, att huvudmannen är pliktig att lämna sysslomannen gottgörelse för förlust, som denne utan sin skuld lidit vid uppdragets utförande. I preussiska lagen fanns den bestämmelsen, att huvudmannen skulle ersätta skadan, om den var förbunden med någon hans bestämda föreskrift, som följaktligen icke kunde efterkommas av sysslomannen, utan att han utsatte sig för faran. Österrikiska lagen har löst spörsmålet till förmån för sysslomannen åtminstone så till vida, att denne, då arvode icke är avtalat, skall hava gottgörelse, motsvarande skäligt vederlag, när han vid uppdragets utförande lider skada, även om skadan icke var en följd av uppdraget. I schweiziska obligationsrätten (Art. 402) stadgas: "Er (huvudmannen) haftet dem Beauftragten für den aus dem Auftrage erwachsenen Schaden, soweit er nicht zu beweisen vermag, dass der Schaden ohne sein Verschulden entstanden ist." Tyska lagen har undvikit att besvara frågan, vilket motiverats därmed, att det med hänsyn till den mångfald olikartade fall, som härutinnan kunde förekomma, vore omöjligt att uppställa någon klar regel. I anledning härav synes emellertid nu inom doktrinen råda mycken ovisshet. Enligt en åsikt förutsätter huvudmannens skadeståndsskyldighet skuld å hans sida. Hans ansvarighet är inskränkt till de fall, då han känt eller bort känna faran. Har jämväl sysslomannen ägt vetskap om densamma, inverkar denna omständighet icke, enär i följd därav, att avtalsförhållandet är icke one-röst, huvudmannen såsom varande huvudintressent måste presumeras hava övertagit risken. Enligt en annan åsikt har man i fråga om huvudmannens ansvarighet för skada, som icke kunnat av honom förutses, att skilja emellan det fall, då skadan väl timat vid utförandet av uppdraget men dock icke kan anses såsom en *följd* av uppdraget, samt det fall, då jämväl den sist-nämnda förutsättningen är för handen. I senare fallet skulle huvudmannen svara för skadan, men i det förra skulle han vara fri. Det har emellertid visat sig vara synnerligen svårt att härvid åstadkomma nödig begränsning. Såsom exempel på det senare fallet har anförts, att sysslomannen på (direkt) färd till ort, där uppdraget skall utföras, lider skada (genom tågsammanstötning, hästars skenande, stöld o. s. v.), och på det förra, att

skadan inträffar, under det sysslomannen från en ort, dit han för uppdragets fullgörande avrest, för eget nöje företager en utflykt. Slutligen finnes en tredje åsikt, vilken såsom villkor för huvudmannens skyldighet att svara för skada, som icke kunnat av honom förutses, uppställer den fordran, att skadan varit en *nödvändig* följd av uppdraget. Emellan de nu omnämnda meningarna finnas för övrigt skiftningar. Dansk liksom norsk rättsuppfattning synes vilja fränkänna sysslomannen rätt till ersättning för skada, vartill huvudmannen icke kan anses vållande. Skada, som tillfogas sysslomannen genom olyckshändelse på den resa, han företager för uppdragets fullgörande, vidkommer alltså icke huvudmannen, lika litet som skada i övrigt av den beskaffenhet, att sysslomannen kunnat drabbas av densamma, även om uppdraget ej funnits.

Vad svensk rätt angår, där något lagbud i ämnet ju icke finnes, följer givetvis av allmänna rättsgrundsatser, att, om sysslomannen vid uppdragets utförande träffas av skada, huvudmannen är därför ansvarig, om han men icke sysslomannen känt, att uppdraget var förbundet med fara. Härmed bör likställas det fall, att huvudmannen visserligen icke haft vetskap om faran, men bort inse den, därest han, med normalmänniskan till måttstock, använt vanlig försiktighet. Huvudmannen svarar alltså jämväl för skada i följd av mindre förseelse. Har faran varit känd allenast av sysslomannen, måste han, då han det oaktat utan att underrätta huvudmannen om förhållandet övertagit uppdraget, hava tyst påtagit sig risken, och han har följaktligen att själv tillskriva sig den skada, som till äventyrs uppstår. I regel bör detsamma gälla, då båda kontrahenterna haft vetskap om faran; dock kunna de i det konkreta fallet förhandenvarande omständigheterna, såsom att sysslomannen betingat sig mycket låg ersättning i förhållande till den med uppdragets utförande förbundna faran o. s. v., leda till annat resultat. Beträffande sysslomannen är det allenast fråga om, huruvida han verkligen känt faran. Hänsyn får alltså icke tagas till den omständigheten, att han bort inse densamma; ej ens ådagalagd grov vårdslöshet kan skada honom.¹ Har faran ej varit känd av någondera utav

¹ Faran får naturligtvis dock ej vara uppenbar.

kontrahenterna, och kan huvudmannens obekantskap om densamma icke enligt den ovan uppställda regeln läggas honom till last, så är han fri från ansvarighet, där ej skadan ändock måste anses såsom en nödvändig följd av uppdragets utförande, i vilken händelse sysslomannen måste vara berättigad till gottgörelse jämlikt principen om huvudmannens plikt att ersätta nödiga kostnader. Väl har man velat utsträcka huvudmannens ansvarighet utöver vad nyss sagts. Men i saknad av lagbestämmelse,¹ torde detta icke vara möjligt, om det än må medgivas, att billighet talar för sysslomannens rätt till ersättning i minst lika hög grad, då han själv fått kroppslig skada under åkning efter en för huvudmannens räkning köpt häst, som då han nödgats bestå läkekostnad för den under åkten skadade hästen. — För skada, som uppkommer för sysslomannen däri- genom, att huvudmannen lämnat honom bristfällig instruktion, svarar naturligtvis huvudmannen.

Sysslomannen har bevisskyldigheten, då han påstår, att huvudmannen känt eller bort känna faran. Huvudmannen har motsvarande skyldighet gent emot sysslomannen.

Retentionsrätt. Grunden för bestämmelserna i 11: 3 och 12: 8 H. B. angående retentionsrätt för låntagare och depositarie talar uppenbarligen för, att dylik rätt skall tillkomma jämväl syssloman.²

*Flera huvud-
mäns ansvarig-
het.* Om sysslomannen erhållit sitt uppdrag av flera personer gemensamt, synes det materiellt riktiga vara, att dessa huvudmän böra solidariskt ansvara icke allenast för skada, som av dem gemensamt vållats, utan för alla förpliktelser ur avtalet, under förutsättning naturligen att även det sysslomannen anförtrodda ärendet är gemensamt för huvudmännen.

I överensstämmelse härmed stadgade lagkommittén: "Hava

¹ Jfr *Chydenius*; Kontraktsrätt II sid. 288.

² Se min uppsats "Pant- och retentionsrätt. Några jämförelsepunkter". (Juridik och politik I sid. 66 not 4.)

Bestämmelserna i 38 § kommissionslagen torde böra analogt tillämpas å sysslomannaskap.

flera förordnat syssloman för gemensamt ärende, svaren, en för alla och alla för en, till hans arvode och kostnad." (14 kap. 12 §.)

I motiven yttrades härom: "Om flera sysslomän äro antagna, genom en fullmakt, följer därav icke, att den ene skall svara för vad den andre gör. Själva förutsättningen, att deras åtgärder kunna vara särskilda, innebär skälet till deras lika åtskilda ansvarsskyldighet, därest icke en odelad ansvarighet blivit uttryckligen förenad med deras befattning. Annat åter är förhållandet med flere huvudmäns åliggande att svara för sysslomans arvode och kostnad, i avseende på ett *gemensamt* ärende. De äro i detta ärende att betrakta för en samfällighet, vari urskiljandet av enderas större eller mindre andel icke tillkommer deras gemensamma syssloman, eller kan verka på hans rätt emot dem alla."

Lagberedningen uteslöt emellertid ifrågavarande stadgande, vilket motiverades sålunda: "Då det alltid beror av sysslomannen, att antingen undandraga sig befattningen eller betinga sig den säkerhet, han anser sig behöva, synes anledning icke vara för handen att, i detta fall, göra undantag från den regel, som i allmänhet blivit följd i avseende på gemensamma förbindelser, att nämligen solidarisk ansvarighet ej äger rum, med mindre den är utfäst."

Anledning är till antagande, att svensk rättsuppfattning, som ställt sig avvisande mot utvidgning av solidaritetsprincipen över huvud taget,¹ i allmänhet ansluter sig till lagberedningens åsikt. Men lika visst som denna för närvarande står i strid mot vad i utländsk rätt är så gott som utan meningsskiljaktighet fastslaget såsom riktigt, lika visst torde ock ett omslag härutinnan vara att påräkna.

Till bevis för, att det icke vore möjligt att proklamera solidarisk ansvarighet för flere huvudmän, har anförts, att dylik ansvarighet ju icke förefinnes emellan flere sysslomän, och att ansvarigheten måste vara enahanda för de olika kontrahenterna. Lagkommittén bemötte emellertid uti sitt nyss återgivna yttrande

¹ Jfr P. U. L. 10: 8. Se emellertid sid. 256 not 1 och sid. 257 not 1 här ovan.

denna mening; och franska lagen har väl för flere huvudmän men icke utan särskild överenskommelse för flere sysslomän bestämt solidarisk ansvarighet.¹

Sysslomans
rätt att avsäga
sig sitt upp-
drag.

Att sysslomannaskap upphör genom sysslomannens utförande av det ärende, som blivit honom anförtrott, genom utlöandet av den tid, för vilken avtalet ingåtts, genom inträffandet av det villkor, varunder uppdraget givits, så ock genom kontrahenternas överenskommelse, förstås av sig självt och är alltså icke av lagen utsagt.

Däremot innehåller lagen bestämmelse, att sysslomannen under vissa omständigheter, varpå exempel blivit nämnda, äger avsäga sig sitt uppdrag och därigenom häva avtalet, ehuru han bundit sig på viss tid eller för ett bestämt ärende.

I 18 kap. 7 § handelsbalken stadgas nämligen följande:

“Nu haver man sig åtagit, att inom viss tid något å annans vägnar syssla och beställa, eller lovat det till slut driva, och varder därifrån hindrad av Konungens tjänst, eller sjukdom, egna sysslor, eller annan skälig orsak; låte då sin huvudman det så tidigt veta att han må kunna någon annan i stället taga; sedan vare ombudsman saklös, när han för den tid räkenskap gör, som han sysslan haft haver.”

Vilka dessa omständigheter, som av lagen sammanfattats i uttrycket “skälig orsak”, äro, kan icke avgöras genom någon allmängiltig regel, utan har man vid bedömande härav att taga hänsyn till vad, som kan vara förknippat med det föreliggande fallet, såsom huvudmannens och sysslomannens personliga förhållande, ärendets egenart, det utfästa vederlaget o. s. v. Givetvis äger dock sysslomannen i ett vart fall fordra förhållandets hävande, när förändringar inträffat, som omöjliggöra uppfyllan-

¹ I schweiziska obligationsrätten stadgas: "Haben mehrere Personen gemeinsam einen Auftrag gegeben, so haften sie dem Beauftragten für ihre Verpflichtungen aus dem Auftrage solidarisch." (Art. 403.)

Samma princip gäller i Österrike; och enahanda var förhållandet i den preussiska såväl som i den sachsiska lagen. Tyska civillagen, som icke innehåller något särskilt stadgande om flera huvudmäns ansvarighet, har löst spørgsmålet i lagens allmänna del; solidarisk ansvarighet förefinnes, så vitt själva ärendet verkligen är gemensamt. Obs. emellertid, att enligt tyska lagen vederlag icke skall utgå till sysslomannen.

det av hans åtagna förpliktelse. Den vanligen uppställda satsen, att såsom "skäl原因" därjämte bör anses sådan omständighet, som gör ärendets utförande väsentligt mera betungande för sysslomannen än han vid avtalets ingående haft anledning att förutsätta, är väl också i och för sig riktig, om vid tolkningen av uttrycket "väsentligt mera betungande" tillbörlig hänsyn tages till de särskilda förhållanden, som kunna vara förbundna med det ifrågavarande sysslomannaskapet. Men satsen är icke uttömmande. Såsom befrielsegrund kan nämligen i vissa fall sysslomannen åberopa jämväl omständighet, vars inträffande av honom förutsetts vid avtalets ingående, och utan avseende därpå, att han tillika förutsett, att densamma skulle väsentligt försvåra uppdragets utförande. Har t. ex. någon redan vid mottagandet av ett uppdrag sökt en statstjänst, är han, om denna sedermera tilldelas honom, ovillkorligen berättigad att avsäga sig uppdraget, så framt dess utförande skulle strida mot hans ämbetsplikt eller utgöra hinder för hans ämbetssysslors ordentliga skötande. Och utan tvivel bör härutinnan med statstjänst likställas varje offentligt uppdrag, även om det ej är statstjänst i egentlig mening. Att uppsägningsrätt kan tillkomma syssloman, som erhåller ett sådant offentligt uppdrag, vilket han enligt lag ej äger undandraga sig, ligger ju i sakens natur. Förutsedda ökade göromål på grund av privata (egna) sysslor berättiga däremot icke sysslomannen till uppsägning. — Med avseende å förevarande spörsmål om sysslomannens rätt att genom uppsägning häva avtalet är för övrigt följande att särskilt iakttaga: Syssloman, som efter avtalets ingående sökt och erhållit statstjänst, vars behöriga skötande lägger hinder i vägen för utförande av uppdraget, äger avsäga sig detsamma, ehuru han vid tjänstens sökande insett förhållandet. Innehade sysslomannen redan vid uppdragets mottagande statstjänst, kan han givetvis icke för befrielse åberopa de göromål, som då voro förbundna med tjänsten, men väl den omständigheten, att göromålen sedermera ökats, ävensom andra förändrade förhållanden, som med tjänsten äro förknippade, t. ex. förflyttning till annan ort. En kortare sjukdom, varigenom sysslomannen för tillfället blir hindrad att sysselsätta sig med uppdraget, kan naturligtvis

icke anses såsom skälig orsak till uppsägning. Sådan orsak utgör däremot huvudmannens kontraktsbrott, t. ex. hans vägran att förskottera sysslomannen medel, som äro erforderliga för uppdragets utförande, ävensom rättsstridigt förfarande i övrigt å huvudmannens sida gent emot sysslomannen.

Har syssloman av sagt sig den honom enligt ifrågavarande paragraf tillkommande rätt till uppsägning, är han så till vida bunden därav, att han sedermera icke såsom befrielsegrund äger åberopa annan omständighet än som utgör verkligt laga förfall i strängaste mening. Att han med bindande verkan skulle kunna i allo avstå från uppsägningsrätten, anses allmänt icke vara möjligt.

För uppsägning är viss form icke föreskriven.

Däremot är stadgat, att syssloman, som vill uppsäga, har att underrätta huvudmannen därom i så god tid, att denne hinner utse annan syssloman.¹ Får emellertid syssloman hastigt förfall, och är fara för handen, att huvudmannen, innan han kan underrättas därom och själv bevaka sina angelägenheter, tager skada av dröjsmålet, måste sysslomannen äga att sätta annan i sitt ställe, med skyldighet dock att svara för skada, som uppkommer genom dennes försummelse eller oskicklighet, därest vårdslöshet i valet av substitut eller bristfällig instruktion kan läggas sysslomannen till last.

Liksom syssloman, vilken begagnar sig av sin uppsägningsrätt, har att bevisa tillvaron av "skälig orsak", har naturligtvis ock syssloman, som satt annan i sitt ställe, att styrka, det sådan omständighet varit för handen, som enligt vad nyss sagts berättigar till dylik åtgärd; och sysslomannen har ävenledes att bevisa, att han vid valet av substitut icke förfarit vårdslöst utan iakttagit nödig omsorg.

Är begränsning i fråga om avtalets varaktighet icke satt, äger sysslomannen utan angivande av orsak träda tillbaka efter gottfinnande med skyldighet dock att därvid iakttaga vad ovan

¹ Gör sysslomannen uppsägningen skriftligen, så måste han fortsätta uppdraget skälig tid efter den tidpunkt, då efter normala förhållanden den avsända uppsägningen måste anses hava kommit huvudmannen till handa.

sagts om uppsägning av sådan syssloman, som bundit sig för viss tid eller åtagit sig att föra ett visst ärende till slut.¹

Det, huruvida villkorlig uppsägning är tillåten, anses tvivelaktigt. Man har till stöd för, att detta icke skulle vara fallet, anför, att uppsägningen måste lämna huvudmannen visshet om förhållandets upphörande. Då emellertid huvudmannen, därest hans intresse varder hotat genom villkorlig uppsägning, äger att å sin sida genast återkalla uppdraget, och sysslomannen, som naturligtvis ända tills villkoret inträtt är fortfarande förpliktad, måste, ehuru han då genast skiljes från sin befattning, underrätta huvudmannen därom, så framt icke denne ändå måste anses äga kännedom om förhållandet, synes skäl icke förefinnas för att fränkänna dylik uppsägning laga verkan.

¹ Från lagkommitténs förslag anföras i samband härmed följande bestämmelser: "Nu har man sig åtagit att, inom viss tid, något å annans vägnar syssla, eller lovat det till slut bringa, och varder därifrån hindrad av Konungens eller Rikets tjänst, eller av sjukdom, egna sysslor, eller annan skälig orsak; låte då huvudmannen det så tidigt veta, att han må kunna annan i stället taga. Får syssloman hastigt förfall, och är fara för handen, att huvudmannen, innan han kan därom underrättas och sitt bästa bevaka, tager av dröjsmålet skada; have då våld i sitt ställe sätta annan syssloman, svare dock för vad denne gör, där han ej som skicklig och vederhäftig då känd var." (14 kap., 3 §.) — "Vill den, som tagit emot sysslomannaskap, utan att det till tid eller ärende bestämt är, därifrån fri varda; kungöre det huvudmannen, och fortfare ändå med sysslan, intill dess denne kunnat sina angelägenheter själv vårda; sker annorledes; svare till skadan, där han ej haft förfall, som i 3 § sagt är." (4 §.)

I motiven yttrades, att kommittén "föresett möjligheten även av den händelse, att sysslomannens hinder inträffade så hastigt, att huvudmannen ej kunde därom underrättas. Denne skulle vara i fara att lida skada, genom saknaden av någon, som tillsvidare bevakade hans bästa, om icke förre sysslomannen kunde vid sådant tillfälle sätta annan i sitt ställe. Kommittén har därför trott lagen böra tillåta honom denna substitution, med villkor, att han svarar för vad senare sysslomannen gör, därest han icke, så vitt på honom beror, genast sörjer för huvdmannens säkerhet i själva valet av efterträdaren, det vill säga: därest han icke utser en person, som då äger känd skicklighet och vederhäftighet. Likaledes har kommittén funnit nödigt att närmare utstaka förhållandet med sysslomannaskap, som någon åtagit sig på obestämd tid eller utan bestämmande av visst ärende. Att syssloman i denna händelse väl må kunna för framtiden avsäga sig den honom anförtrordade befattningen men icke utan laga förfall därmed upphöra förr, än huvudmannen kommit i tillstånd att själv vårda sina angelägenheter, synes vara så klart, att förslaget i denna del ej torde behöva vidare motiveras."

Lagberedningens bestämmelser i ämnet voro av följande lydelse: "Nu har man åtagit sig att, inom viss tid, något å annans vägnar syssla, eller lovat det till slut bringa, men varder därifrån hindrad av Konungens eller rikets tjänst, eller av sjukdom, egna sysslor, eller annan skälig orsak; låte då huvudmannen det så tidigt veta, att han må kunna annan i stället antaga." (3 §.) — "Vill den, som tagit

I överensstämmelse med den romerska satsen "mandatum, non etiam actio mandati tollitur" verkar naturligtvis uppsägning blott för framtiden men icke på ett möjligen redan uppkommet anspråk. För havda kostnader är sysslomannen sålunda berättigad till ersättning, liksom han ock i regel äger utbekomma gottgörelse för det arbete, han redan hunnit uträtta. Har gottgörelsen bestämts efter tid, får han gottgörelse för den tid, han skött uppdraget. I annat fall har han anspråk på så stor ersättning, som motsvarar det besvär, han haft, och med beräkning av det gagn, som hans sysslande medfört för huvudmannen. Blir i följd av uppsägningen sysslomannens arbete alldeles

emot sysslomannaskap, utan att det till tid eller ärende bestämt är, varda därifrån fri; kungöre det huvudmannen, och fortfare ändå med sysslan, intill dess han kan sina angelägenheter själv vårda." (4 §.) — "Får syssloman hastigt förfall, och är fara för handen, att huvudmannen, innan han kan därom underrättas och sitt bästa bevaka, tager av dröjsmålet skada; have då våld i sitt ställe sätta annan syssloman; svare dock för vad denne gör, där han ej som skicklig och vederhäftig då känd var." (5 §.)

Ur motiven:

Lagförslagens 3 § föreskriver, att syssloman, som åtagit sig att viss tid med sysslan fortfara eller visst ärende till slut bringa, men får förfall må i sitt ställe sätta annan syssloman, för vars åtgärd han dock bör svara, där undersysslomannen ej vid antagandet såsom skicklig och vederhäftig känd var. I 4 § åter heter det, att syssloman, vars uppdrag ej varit till tid eller ärende inskränkt, finge när som helst lämna sysslan, sedan han det kungjort huvudmannen och denne haft tillfälle att vården om sina angelägenheter själv övertaga och att, om annorledes skedde, sysslomannen skulle svara till skadan, där han ej haft förfall, som i 3 § sägs. Vid jämförelse emellan dessa stadganden kunde möjligen tvekan uppstå, huruvida meningen vore, att den i 4 § omtalade syssloman vid hastigt inträffande förfall ägde den i 3 § medgivna substitutionsrätt, ävensom ordställningen i slutet av 4 § kunde lämna rum för den misstydnig, att ett sådant förfall befriade sysslomannen från skyldigheten att svara till den skada, som kunde uppkomma av uraktlåtenhet att giva huvudmannen möjlig underrättelse om sysslomannens avträdande från sin befattning. Till förebyggande härav och då naturligt är, att förfall för sysslomannen bör leda till enahanda resultat, evad sysslan varit begränsad eller icke, men däremot någon speciell föreskrift om skyldighet för sysslomannen att ersätta den skada, som kan uppkomma av hans underlåtenhet att lämna huvudmannen den nyssnämnda underrättelsen, ej är av behovet påkallad, då nästa kapitel innehåller allmänt stadgande i ämnet, har beredningen, jämte det sagda speciella föreskrift blivit från 4 § utesluten, vidtagit den förändring av 3 och 4 §§, att den förra handlar endast om möjlighet för syssloman, vars uppdrag varit bestämt, att bliva skild därifrån på grund av förfall, varom huvudmannen kan underrättas, och den 4 § åter avhandlar annan sysslomans rätt att när som helst befria sig från sysslan, varemot beredningen i en ny § (5), såsom gemensamt stadgande för båda slagen av sysslomän, intagit vad i slutet av lagförslagens 3 § förekommer."

värdelöst för huvudmannen, är denne icke skyldig att utgiva någon ersättning.

Sysslomannen kan aldrig tvingas att utföra det uppdrag, vartill han förpliktat sig. Huvudmannen, som alltså bör beakta jämväl en obefogad uppsägning¹ och i sitt eget intresse träffa annan anordning för uppdragets utförande, har blott anspråk på ersättning för den skada, som tillskyndas honom därigenom, att sysslomannen i otid dragit sig tillbaka.² Sysslomannen har anspråk på gottgörelse för sitt havda arbete ävensom för gjorda

¹ Enligt en mening, som förr torde varit den härskande, äger emellertid huvudmannen betrakta uppsägning i otid såsom alls icke gjord. Detta lär vara den dansk-norska rättens ståndpunkt.

² Enligt schweiziska obligationsrätten (art. 404), kan sysslomannen när som helst utan angivande av skäl uppsäga avtalet. Uppsägningsfrist erfordras icke. Förhållandet upphör i och genom uppsägningen, som icke är bunden vid någon viss form. Sker emellertid uppsägning i otid, t. ex. på en tidpunkt, då huvudmannen icke kan träffa annan anordning för ärendets ombesörjande, är sysslomannen pliktig att ersätta därav föranledd skada.

Tyska civillagen uppställer likaledes den principen, att sysslomannen äger att efter gottfinnande avsäga sig sitt uppdrag med iakttagande dock därav, att avsägelsen sker under sådana förhållanden, att huvudmannen kan träffa annan anordning för uppdragets utförande. En annorledes gjord uppsägning medför skadeståndsskyldighet, så framt icke ett viktigt skäl, vars tillvaro sysslomannen naturligtvis har att bevisa, föreligger för uppsägning, vilket skäl uppenbarligen måste vara av beskaffenhet att rättfärdiga icke blott uppsägningen över huvud utan just den i otid gjorda uppsägningen. I varje fall upplöser dock även den i otid gjorda uppsägningen genast förhållandet. I motsats till vad förhållandet synes vara enligt schweiziska obligationsrätten anses bestämmelsen om sysslomannens uppsägningsrätt icke vara grundad på avtalets väsen. Bestämmelsen har en positiv karaktär och kan uteslutas på grund av såväl uttrycklig som tyst överenskommelse, vilken senare exempelvis *kan* ligga i mottagandet av ett uppdrag på bestämd tid. Avståendet från ifrågavarande rätt kan ske för alltid eller för viss tid. En i strid med gjort avstående skedd uppsägning är överksam. Emellertid kan sysslomannen trots avståendet uppsäga vid förhandenvaron av en viktig orsak. (§ 671.)

Enligt preussiska rätten ägde sysslomannen visserligen ej uppsäga avtalet, med mindre han kunde åberopa laga förfall. Men även en obefogad uppsägning verkade upplösning av sysslomannaskapsförhållandet och ådrog förty sysslomannen allenast förpliktelse att gottgöra den skada, som var en följd av uppsägningen.

Franska civillagen ansluter sig likaledes till den principen, att sysslomannens avsägelse av sitt uppdrag i varje fall åstadkommer slut på avtalet. Den därav uppkomna skadan är sysslomannen skyldig att gottgöra, så framt han icke var ur stånd att utföra uppdraget utan att själv lida en betydande skada. Om skada, som för sysslomannen är att befara, är ringa, äger han icke uppsägningsrätt, men, om skadan inträffar, har han anspråk på att bliva därför gottgjord av huvudmannen.

Österrikiska lagen intager samma ståndpunkt, och enahanda var förhållandet med sachsiska civillagen.

utgifter i den mån, arbetet och utgifterna varit till gagn för huvudmannen.

Har syssloman mottagit sitt uppdrag av flera personer, måste, då det sålunda anförtrödda ärendet vanligen torde vara odelbart, uppsägning ske hos en var av huvudmännen, vid äventyr att den eljest är utan betydelse.

Om åter flera sysslomän finnas, är uppsägning av den ene i regel av den verkan, att han skiljes från förhållandet, som i övrigt blir bestående.

Sysslomannens tillbakaträdande genom uppsägning kan innefatta en rättskränkning mot tredje man, gent emot vilken sysslomannen förbundit sig att såsom huvudmannens fullmäktig avsluta ett visst rättsärende. Att sysslomannen genom denna rättskränkning kan bli ersättningsskyldig, är emellertid något, som ligger utom sysslomannaskapsförhållandet och varder därför här icke föremål för utredning.

*Huvudmans
rätt att åter-
kalla uppdraget.*

Huvudmannen äger rätt att efter gottfinnande återkalla det till sysslomannen givna uppdraget.¹ Sysslomannaskap är nämligen grundat på huvudmannens personliga förtroende till sysslomannen, och huvudmannen måste hava befogenhet att när som helst själv handla i sina egna angelägenheter.

Återkallelse kan ske såväl uttryckligt som tyst. Såsom exempel på tyst återkallat uppdrag kan särskilt nämnas det fall, att huvudmannen för den ifrågavarande angelägenheten anskaffar en annan syssloman eller eljest vidtager någon åtgärd, som är oförenlig med uppdraget.

Då enligt vad förut nämnts hinder för villkorlig uppsägning icke torde förefinnas, bör jämväl villkorlig återkallelse vara tillåten.

Huvudmannen kan icke med laga verkan avsäga sig rätten till återkallelse, enär, såsom med rätta blivit anmärkt, en sådan avsägelse egentligen skulle innebära egen omyndighetsförklaring.²

¹ Se motiven till 46 § kommissionslagen.

² Se härom min uppsats "Avtalslagens bestämmelser om fullmakt. Några anmärkningar" (under 12 §.) Jfr min uppsats "Sysslomannaskap. Avtalets begrepp och dess avgränsning mot andra närbesläktade avtal". (Juridik och politik I sid. 144.)

Det har ansetts tvivelaktigt, huruvida förbindelse av huvudmannen att erlägga vite, i händelse uppdraget återkallas, medför laga verkan. Till stöd för, att så icke skulle vara fallet, har anförts, att själva återkallelserätten, som utgör ett huvudsakligt moment i sysslomannaskap, härigenom bleve ifrågasatt och huvudmannens självständighet hotad. Då emellertid huvudman, som begagnar sig av sin rätt till återkallelse, icke undgår skyldighet att ersätta sysslomannen den därav uppkomna skadan, och vitet måste betraktas såsom en på förhand beräknad ersättning för samma skada, bör sysslomannen, därest återkallelse sker, hava anspråk på utfästa vitet, för så vitt det blivit satt inom behöriga gränser.¹

Här må även framhållas, hurusom i en av huvudmannen gjord avsägelse av rätten att återkalla uppdraget före avtalad tids utgång bör anses ligga garanti, att sysslomannen, vare sig han får utföra det honom anförtrödda ärendet eller icke, skall oavkortat bekomma den ersättning, som överenskommits.

Utan återkallelse måste sysslomannens befogenhet att handla för huvudmannen hava upphört, när förhållandena sålunda förändrats, att förutsättningarna för huvudmannens önskan om utförande av det sysslomannen anförtrödda ärendet ej längre kunna anses vara för handen.

Har sysslomannen mottagit sitt uppdrag av flera personer, så är återkallelse från en huvudmans sida² utan verkan, om avtalets föremål är odelbart, vilket vanligen torde vara förhållandet.³ Är åter delbarhet för handen, måste sysslomannen beakta återkallelsen, så vitt den avser den tillbakaträdande huvudmannen, men återkallelsen giver icke sysslomannen befogenhet att utan vidare upphöra med sitt handlande för de övriga huvudmännen.

Om flera sysslomän finnas, är återkallelse hos den ene i regel av den verkan, att han skiljes från förhållandet, som i övrigt blir bestående.

Det är icke erforderligt, att huvudman, som vill begagna sig

¹ Ang. jämkning av uppenbart obilligt vite, se 36 § avtalslagen.

² Jfr *Schmidt*; Jur. arkiv XIV sid. 481 och XXII sid. 277 samt "Handelsbalken" VII sid. 1437 och 1444.

³ Förhållandet ställer sig annorlunda, då uppdraget allenast avser rättshandling, vars företagande förutsätter samtycke av samtliga huvudmännen.

av sin rätt till återkallelse, lämnar sysslomannen något rådrum. Sedan sysslomannen fått del av återkallelsen (eller uppdraget med sysslomannens kännedom eo ipso upphört), har han i regel varken plikt eller rätt att fortsätta utförandet av det honom anförtrödda ärendet. Dock måste han företaga handlingar av brådskande natur, för så vitt sådant befinnes nödigt till förekommande av en eljest oundviklig skada för huvudmannen.

Uppdragets återkallande kan naturligen ej hava betydelse för de anspråk, som uppkommit på grund av vad redan uträttats. Det är sålunda ostridigt, att sysslomannen trots återkallelse är berättigad till ej mindre ersättning för vidkänd kostnad än även åtminstone proportionerlig del av utfäst arvode. Han kan fordra gottgörelse för alla före återkallelsen gjorda förpliktelser, och han är ansvarsfri för alla därförut företagna handlingar, som överensstämmer med uppdraget. Har sysslomannen låtit dröjsmål komma sig till last med ärendets påbörjande, så är han dock icke, om återkallelse i följd därav sker, berättigad till något arvode.

Avtalets godtyckliga hävande av huvudmannen medför skyldighet för honom att ersätta sysslomannen all därav förorsakad skada.¹

Kan syssloman genom något sitt förfarande anses hava svikit huvudmannens förtroende, förutan vilket ärendet i fråga icke skulle anförtrötts honom, så är han, om huvudmannen begagnar sig av sin återkallelserätt, icke under något förhållande berättigad till arvode i vidare mån, än som svarar mot vad han redan hunnit uträtta eller den tid, avtalet bestått.²

¹ Se härom min uppsats "Sysslomannaskap. Avtalets begrepp och dess avgränsning mot andra närbesläktade avtal". (Juridik och politik I sid. 146.) Jfr Juridisk tidskrift 1916 sid. 157.

Se ock *Chydenius*; Kontraktsrätt II sid. 297.

² Det har ifrågasatts, att syssloman, som på ett oredligt sätt fullgör uppdraget, icke äger anspråk på någon del av arvodet. I lagkommitténs förslag stadgades sålunda: "Har syssloman oredligen förvaltat huvudmannens ärende, vare allt arvode därför kvitt." (14 kap. 11 §.) Lagberedningen upptog i 13 § enahanda bestämmelse. I saknad av lagbud i motsatt riktning lär det emellertid icke vara möjligt att fränkänna syssloman, även om han låtit oredlighet komma sig till last, ersättning för det av honom uträttade arbetet, som varit till gagn för huvudmannen; och i samma mån äger han ock undfå gottgörelse för havda kostnader.

I 18 kap. 8 § handelsbalken stadgas: "Dör huvudman, göre då syssloman redo och räkning, och vare sedan vid sysslan skild, där dem ej annorlunda åsämjer."

Verkan av huvudmannens död.

Av de i detta stadgande begagnade ordalag, enligt vilka sysslomannen, när huvudmannen avlidit, skall göra redo och räkning för hans arvingar och sedan vara vid sysslan skild, "*där dem ej annorlunda åsämjer*", har man ansett framgå, att huvudmannens död icke i och för sig verkar avtalets upphörande, utan att ifrågavarande faktum blott medför befogenhet för såväl arvingarna som sysslomannen att häva förhållandet.¹ Ordalagen giva dock otvetydigt stöd för en motsatt uppfattning: vid huvudmannens död skall sysslomannen utan avseende därå, att arvingarna ej återkalla uppdraget, till dem avgiva redovisning. Dock måste avtalet, trots dödsfallet, så till vida fortvara, att sysslomannen är både berättigad och förpliktad att, i avvaktan på förhållningsorder från arvingarna, företaga sådana handlingar, som ej tåla uppskov; och detta gäller, även om genom avtalet bestämts, att uppdraget skulle räcka under huvudmannens livstid.²

Det åligger huvudmannens arvingar att giva sysslomannen ersättning för de kostnader, som han redan haft, ävensom så stor del av utfästa arvudet, som motsvarar det av honom utförda arbetet eller den tid, avtalet bestått.

Ehuru regeln alltså är, att huvudmannens död förorsakar avtalets upphörande, kan dock uppenbarligen med laga verkan träffas överenskommelse i motsatt riktning.

Understundom kan det ärende, som utgör avtalets föremål, vara av den art, att det icke kan utföras förr än efter huvudmannens död, vilken följaktligen ej kan vara av betydelse.

Blir avtalet trots huvudmannens död bestående, så hava

¹ Jfr motiven till 47 § kommissionslagen.

² Med avseende å sysslomannens ifrågavarande skyldighet skiljes i utländsk lagstiftning liksom redan i romerska rätten emellan det fall, då sysslomannen redan påbörjat det honom anförtrodda ärendet, och det, då han ännu icke vidtagit någon åtgärd i anledning av uppdraget. I det förra fallet har sysslomannen, där sådant är nödigt till undvikande av skada, förpliktelse att fortsätta, vad han påbörjat, intill dess annan anordning kan av arvingarna träffas. I senare fallet åter har sysslomannen härutinnan ingen skyldighet. För svensk rätts vidkommande förefinnes icke någon dylik olikhet.

naturligen arvingarna enahanda rättigheter och skyldigheter, som förut tillkommit honom.¹

Om sysslomannen utan kännedom² om huvudmannens inträffade dödsfall fullgör det honom givna uppdraget, så bör han vara bibehållen vid sina rättigheter enligt avtalet,³ i följd varav det ligger i arvingarnas intresse att ofördröjligen underrätta honom om dödsfallet.

Ifrågavarande stadgandes tillämpningsområde har emellertid blivit högst väsentligt begränsat genom avtalslagen, vars 21 § är så lydande:

“Dör fullmaktsgivaren, vare fullmakten ändock gällande,⁴ för såvitt ej särskilda omständigheter föranleda, att den skall vara förfallen. Ändå att sådana omständigheter äro för handen, vare dock rättshandling, som fullmäktigen företager, gällande mot dödsboet, där tredje man varken ägde eller bort äga vetskap om dödsfallet och dess betydelse för fullmäktigens behörighet att företaga rättshandlingen; är fullmakten sådan, som i 18 § avses, erfordras för rättshandlingens giltighet, att ej heller fullmäktigen ägde eller bort äga sådan vetskap, då han företog rättshandlingen.

Rättshandling, som, efter vad nu sagts, är gällande mot dödsboet, äge, där den dödes egendom varder avträdd till konkurs, icke mot borgenärerna större verkan än den skulle haft, om den företagits av stärbhusdelägarne.”

¹ Lagkommittén gjorde uti ifrågavarande avseende ingen avvikelse från gällande lag. I dess förslag stadgades nämligen: "Dör huvudman, vare syssloman vid sysslan skild, där han och arvingarna ej annorlunda åsämjas. Äro arvingarna ej när, och förefaller ärende, som uppskov ej tål; ligge dock sysslomannens vårdnad därå." — —. (14 kap. 10 §.) Stadgandet, som lämnades utan motivering, upptogs jämväl av lagberedningen. (11 §.)

² Jfr *Chydenius*; Kontraktsrätt II sid. 298.

³ Denna princip, som leder sin upprinnelse från romerska rätten, avser utslutande att gynna sysslomannen, vilken icke bör lida skada, därest han efter avtalets upphörande i god tro beträffande dess fortvaro handlar såsom syssloman. Han har *rättighet* att fortsätta uppdraget, men gör han det icke, så kan han i regel ej därför göras ansvarig, enär principiellt sett avtalet upphört att finnas till. (I enlighet med vad förut anförts har emellertid sysslomannen skyldighet att företaga sådana handlingar, som ej tåla uppskov.) Att syssloman, om han fortsätter uppdraget, har att uppfylla en sysslomans alla förpliktelser, ligger i sakens natur. Det åligger arvingarna att visa, att sysslomannen haft eller bort hava kännedom om dödsfallet.

⁴ Sysslomannaskap, som ligger bakom fullmakten, kan naturligen då ej heller hava upphört.

Den sålunda uppställda huvudregeln, att om fullmaktsgivaren dör, fullmakten ändock förblir gällande, kan dock icke för alla fall upprätthållas. Omständigheterna kunna — yttras i motiven — vara sådana, att fullmäktigen, även om fullmakten icke giver vid handen, att den skall upphöra att gälla vid fullmaktsgivarens död, på grund av dödsfallet bör avhålla sig från att företaga en rättshandling, som i och för sig faller inom fullmaktens gränser. Detta är t. ex. förhållandet, om en person, vilken i uteslutande syfte att erhålla en för hans personliga förhållanden lämpad bostad beslutit sig för att inköpa en villa, som det eljest aldrig skulle fallit honom in att förvärva, utfärdar fullmakt för annan att verkställa inköpet, men avlider innan detta ägt rum. I dylika undantagsfall, där särskilda omständigheter utvisa, att förutsättningarna för fullmaktens brukande icke vidare äro för handen, bör fullmakten genom fullmaktsgivarens dödsfall förlora sin giltighet — helt eller delvis, allt eftersom den uteslutande avser en rättshandling, vars förutsättningar genom dödsfallet förfallit, eller den jämväl skänker behörighet att företaga andra rättshandlingar.

För att fullmaktsgivarens död skall hava nu nämnda verkan måste emellertid — fortsätta motiven — där fråga är om en rättshandling, vilken annorledes än genom fullmäktigen bragts till tredje mans kunskap, fordras, att denne ägt eller bort äga vetskap om dödsfallet och dess betydelse för fullmäktigens behörighet att företaga den ifrågavarande rättshandlingen. Denna fordran har måst uppställas för vinnande av nödig överensstämmelse med de grundsatser, som gälla i fråga om återkallelse av sådana fullmakter. Har återkallelse ej i vederbörlig ordning skett, kan rättshandling, som på grund av fullmakten företages, åberopas av tredje man, även om fullmaktsgivaren på annat sätt givit tillkänna, att han icke vill låta fullmakten gälla. Lika litet som ett sådant tillkännagivande har någon verkan mot tredje man i god tro kan fullmaktsgivarens död mot honom åberopas, med mindre han ägt eller bort äga kännedom om dödsfallet och dess betydelse för rättshandlingen. Annorlunda förhåller sig detta, när den rättshandling, varom fråga är, företagits på grund av muntlig fullmakt. Tredje mans goda tro kan då ej förläna rättshandlingen giltighet, med mindre även fullmäktigen var i god tro, då han företog densamma.¹ Detta överensstämmer med vad som enligt § 18 gäller, när en rättshandling företages på grund av muntlig fullmakt efter det denna återkallats hos fullmäktigen. På dessa grunder vila de i andra punkten av första stycket upptagna bestämmelserna.²

¹ Denna i slutet av § 21 första stycket intagna tidsbestämmelse är — anmärker *Almén*; Lagen om avtal etc. sid. 114 not 14 — "icke någon doublure i förhållande till 39 §. Där är nämligen fråga om den kritiska tidpunkten för tredje mans goda tro, här om god tro hos fullmäktigen. I vad § 21 handlar om tredje mans goda tro, kompletteras stadgandet däremot av de allmänna reglerna i § 39."

² En rättshandling, som enligt § 2 i förordningen huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarvagörelse m. m. är utan verkan mot den avlidnes borge-

Verkan
av syssloman-
nens död.

Sysslomannaskap upphör genom sysslomannens död; arvingarna hava varken rätt eller plikt att utföra uppdraget. Avtalet är grundat på huvudmannens särskilda förtroende för sysslomannen, vilket icke utan vidare kan sträcka sig till dennes arvingar; och å andra sidan kan naturligen uppdragets fullgörande vara vida besvärligare och kostsammare för arvingarna — låt vara att erforderlig sakkunskap är för handen — än för sysslomannen.¹

närer, i fall den företages av stärbhusdelägarna, bör naturligtvis icke medföra större verkan, om den företages av en fullmäktig på grund av fullmakt, som den avlidne i livstiden utfärdad. En erinran härom har upptagits i andra stycket av förevarande paragraf. För sådana fall, då fullmäktigen, efter det fullmakts-givaren avlidit men innan tiden till egendomsavträde är ute, på grund av sin fullmakt betalar förfallen gäld utan att fordra borgen eller annan säkerhet eller då fullmäktigen eljest under sådana förhållanden, som i 23 § av nämnda förordning avses, företager en rättshandling (jfr Nytt jur. arkiv 1889 sid. 41) av den beskaffenhet, att densamma, om den företagits av stärbhusdelägarna, visserligen skulle blivit gällande mot borgenärerna, men föranlett, att stärbhusdelägarna blivit personligen ansvariga för den dödes gäld, innehåller lagen ingen bestämmelse. Har rättshandlingen företagits med stärbhusdelägarnas goda minne, böra uppenbarligen samma påföljder inträda som om stärbhusdelägarna själva företagit handlingen. Om däremot fullmäktigen handlat utan deras vetskap och vilja, skulle det kunna ifrågasättas, att rättshandlingen borde bliva utan verkan mot borgenärerna. Att fullmäktigen på grund av sitt handlingssätt skulle kunna bliva personligen ansvarig för boets gäld, är nämligen uteslutet, och att i här förutsatta fall ålägga stärbhusdelägarna dylik ansvarighet kan icke ifrågakomma. Emellertid skulle det icke väl överensstämja med de rättsgrundsatser, som gjort sig gällande i förordningen om urarvågörelse m. m., att låta rättshandlingar av annan beskaffenhet än de i § 2 avsedda bliva utan verkan mot borgenärerna. Dessas rätt synes vara tillräckligt tillgodosedd genom den ersättningsskyldighet, som enligt allmänna rättsregler torde åligga fullmäktigen, därest han kan övertygas om att genom den ifrågavarande rättshandlingen hava uppsåtligen eller genom oaktsamhet åsidosatt deras intressen. (Motiven.)

¹ Den meningen synes dock icke sakna anhängare, enligt vilken sysslomannens (auktionsförrättares) död icke eo ipso verkar avtalets upphörande utan allenast medför rätt till dess hävande.

Gode mannen i P. G. Johansson och P. Janssons i Gälares konkurser L. Andersson hade på uppdrag av borgenärerna förrättat auktioner å konkursboen tillhörig lösegendom. Sedan Andersson emellertid avlidit och urarvskonkurs uppstått, instämde C. A. Claeson såsom syssloman i förstnämnda konkurser sysslomannen i urarvskonkursen B. Sandberg och G. Lustig med yrkande om åläggande för dem att till Claeson avlämna auktionsprotokollen jämte de medel, som på grund av dem efter Anderssons död influtit. — Underrätten yttrade, att enär borgenärerna uti Johanssons och Janssons konkurser vid sammanträde den 20 januari 1886 uppdragit åt Andersson att förrätta ifrågavarande auktioner, samt någon grundad anledning icke finnes för antagande att Andersson skulle emottagit detta uppdrag under andra villkor, än som med auktionsbestyr vanligen brukade vara förenade; förty och då till följd av beskaffenheten av ett dylikt

När sysslomannen avlidit, böra arvingarna därom ofördröjligen underrätta huvudmannen, varjämte det åligger dem att företaga sådana handlingar, som ej tåla uppskov, vilken skyldighet dock givetvis ej förefinnes längre, än till dess huvudmannen själv är i tillfälle att bevaka sitt intresse.

Arvingarna, som ansvara för sysslomannens skuld på grund av avtalet liksom för annan hans gäld,¹ äro pliktiga att avgiva redovisning till huvudmannen; och denne är å sin sida skyldig att ersätta arvingarna de kostnader, sysslomannen fått vidkännas, ävensom så stor del av utfästa arvodet, som motsvarar det utförda arbetet eller den tid, avtalet bestått.²

uppgiften det ej kunde anses tillkomma Johanssons och Janssons konkursbon att efter Anderssons inträffade död utan samtycke av hans rättsinnehavare själva ombesörja indrivningen av sålunda uppkomna auktionsfordringar, utan samma konkursbon till gottgörelse av sin fordran hos Anderssons konkurs- och urarvabo på grund av omförmälda auktionsuppdrag allenast hade att avvakta den utdelning, som i samma bo kunde dem tillfalla, bleve käromålet ogillat. — Hovrätten gjorde ej ändring i underrättens beslut. — Nedre revisionen hemställde, att hovrättens dom måtte fastställas. Men Kungl. Maj:t utlät sig, att som Johanssons och Janssons konkursbon varit lagligen berättigade att efter Anderssons död återkalla ifrågavarande, Andersson i livstiden lämnade försäljningsuppdrag och själva övertaga indrivningen av de på grund av försäljningsuppdraget ännu återstående fordringarna; alltså och då sådan återkallelse, enligt vad handlingarna utvisade, ägt rum den 13 oktober 1886, förpliktade Kungl. Maj:t, med ändring av domstolarnas beslut, Sandberg och Lustig att dels vid vite av 100 kr. för dem var inom en månad från Kungl. Maj:ts doms dag till Claeson avlämna omstämda auktionsprotokoll jämte redovisning för de auktionsmedel, som efter den 13 oktober 1886 till Anderssons konkursbo influtit såsom likvid för omförmälda fordringar, dels ock utgiva det belopp, som enligt redovisningen tillkomme Johanssons och Janssons konkursbo. (Nytt jur. arkiv 1888 sid. 378.)

Två ledamöter i hovrätten och tre justitieråd ålade Sandberg och Lustig att redovisa vad som influtit efter dödsfallet. Se i fråga om auktionsförrättare jämväl Nytt jur. arkiv 1889 sid. 147 och 60 § kommissionslagen.

Numera anses ju auktionsförrättare såsom kommissionär, i följd varav man i avseende å honom har att tillämpa 47 § kommissionslagen. Se motiven till denna paragraf.

¹ Se senare punkten i 18: 8 H. B.

² Lagkommitténs förslag i ämnet, vilket upptogs jämväl av lagberedningen, var så lydande: "Dör syssloman; given hans arvingar det huvudmannen tillkänna, och sörjen emellertid för hans bästa, så vitt ske kan: gören ock reda för sysslomannens befattning." (14 kap. 13 §.)

Tyska civillagen innehåller följande stadgande: "Der Auftrag erlischt im Zweifel durch den Tod des Beauftragten. Erlischt der Auftrag, so hat der Erbe des Beauftragten den Tod dem Auftraggeber unverzüglich anzuzeigen und, wenn mit dem Aufschube Gefahr verbunden ist, die Besorgung des übertragenen Ge-

Emellertid förefinnes intet hinder för en överenskommelse, enligt vilken sysslomannens rätt¹ till uppdragets fullgörande skall övergå å hans arvingar.

Undantagsvis kan en dylik överenskommelse tyst ligga i avtalets eget innehåll; när så bör anses vara förhållandet, är naturligen en tolkningsfråga.²

schäftes fortzusetzen, bis der Auftraggeber anderweit Fürsorge treffen kann; der Auftrag gilt insoweit als fortbestehend." (§ 673.)

Schweiziska obligationsrätten intager enahanda ståndpunkt, se art. 405.

Jfr motiven till 47 § kommissionslagen.

¹ Härav följer dock tydligen icke, att motsvarande skyldighet för arvingarna föreligger.

² I detta sammanhang må följande rättsfall anföras:

A. Ringqvists stärbhusdelägare instämde Ljusne älvs flottningsförening samt anförde: Ringqvist hade i livstiden genom ett den 17 april 1879 upprättat kontrakt åtagit sig att under tre år för flottningsföreningens räkning å Ljusne älv ombesörja flottning av virke mot ersättning efter vissa grunder. I kontraktet hade tillika blivit bestämt, att alla i anledning av detsamma uppkommande tvister skulle avgöras genom tre kompromissarier, av vilka kontrahenterna utsågo en var och dessa båda tillkallade en tredje. Sedan Ringqvist den 9 juni 1880 avlidit, och hans stärbhusdelägare bragt det årets flottning till slut, hade föreningen under förbärande, att kontraktet skulle hava genom Ringqvists död förfallit, förhindrat stärbhusdelägarna att år 1881 verkställa flottningen samt vägrat att ersätta den förlust, som sålunda tillskyndats dem. På grund härav yrkades åläggande för dem att utse kompromissarie att deltaga i avgörandet av den tvistefråga, vilken härigenom i anledning av kontraktet uppkommit emellan parterna. — Föreningen invände, att rätten till flottningens ombesörjande under den avtalade tiden blivit genom kontraktet överläten åt Ringqvist personligen och att kontraktet följaktligen med Ringqvists död upphört att gälla. — Stärbhusdelägarna genmålde: Flottningsarbetet, med vilket Ringqvist sällan tagit personlig befattning, hade blivit verkställt av lejda arbetare och under tillsyn av förmän, vilka under flera år varit i hans tjänst, och som jämväl efter dödsfallet fortsatt flottningen under samma års höst. Det förefölle egendomligt, att stärbhusdelägarna under 1880 fått fullgöra Ringqvists åtagande enligt kontraktet, men att detta sedermera blivit dem förvägrat. — Underrätten yttrade, att som ifrågasvarande kontrakt vore av beskaffenhet, att den därpå grundade förbindelse vid Ringqvists död upphört att gälla; alltså och då förevarande talan avsågo förhållanden tillkomna efter Ringqvists död, samt bestämmelsen i kontraktet, att alla uppstående tvister i anledning av kontraktet skulle avgöras genom kompromiss, därå icke vore tillämplig, lämnades käromålet utan avseende. — Hovrätten fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — Nedre revisionen hemställde om fastställande av hovrättens dom. Men Kungl. Maj:t utlät sig, att som kontraktet stadgade, att alla i anledning av detsamma uppstående tvister skulle avgöras av kompromissarier, samt den talan om skadeersättning, stärbhusdelägarna förmålt sig vilja anhängiggöra mot flottningsföreningen, vore av beskaffenhet att densammans prövning kunde vara beroende av tolkningen utav kontraktets innehåll; alltså och då vid sådant förhållande stärbhusdelägarna vore berättigade att i den ordning kontraktet bestämde få nämnda talan prövad, men föreningen undandragit sig att utse kompromissarie, förpliktade Kungl. Maj:t, med ändring

Huvudmannens konkurs verkar upphörande¹ av sysslomannens rätt att utföra uppdraget, när detsamma, såsom ju vanligen är förhållandet, berör huvudmannens förmögenhet,² vilken blott står till borgenärernas disposition.

Verkan av huvudmannens konkurs.

I varje fall är sysslomannen naturligen berättigad till proportionerlig ersättning, för vad han redan uträttat liksom till gottgörelse för redan havda, i avtalade ersättningen icke inbegripna kostnader.

Därutöver äger sysslomannen, om han anställts för viss tid, såvitt rätten till avtalade ersättningen angår, åtnjuta en med hänsyn till avtalets och uppdragets beskaffenhet avpassad, skälig uppsägningstid.³

I detta sammanhang må erinras om stadgandet i 23 § avtalslagen, så lydande: "*Varder fullmaktsgivarens egendom avträdd till konkurs, äge tredje man icke å rättshandling, som fullmäktigen företager, grunda någon rätt av beskaffenhet att kunna göras gällande i konkursen.*"⁴

I överensstämmelse med förut gällande rätt kräves för till-

av domstolarnes beslut, föreningen att inom viss tid hava för nyssberörda ändamål utsett en kompromissarie och därom underrätta stärbusdelägarna vid äventyr, att eljest K. B. finge uppå ansökning nämna sådan kompromissarie. (Nytt jur. arkiv 1886 sid. 398.)

¹ Lagberedningen föreslog ett stadgande i dylik riktning, vilket motiverades sålunda: "Av samma skäl som sysslomannaskap efter 10 § i lagkommitténs förslag skall upphöra, om genom huvudmannens död hans rättigheter övergå till personer, vilka icke hava lika förtroende till sysslomannen, som den döde haft, synes enahanda bestämmelse böra gälla, om huvudmannen försättes i konkurstillstånd och hans därigenom blivande rättsinnehavare ej finna för gott att låta sysslomannaskapet fortfa. Beredningen har alltså även till detta fall utsträckt stadgandet i motsvarande 11 §."

² Jfr 47 § kommissionslagen.

³ Se Juridik och politik I sid. 225—226. Att bolagsdisponent berättigats att i konkursen utbekomma sin fordran med förmånsrätt enligt 17: 4 H. B., se t. ex. Nytt jur. arkiv 1908 sid. 329.

⁴ Stadgandet avser icke sådana rättshandlingar, som av fullmäktigen företagits, innan fullmaktsgivaren försattes i konkurs, men som efter nämnda tidpunkt komma till tredje mans kunskap. En sådan rättshandling kan således icke på grund av ifrågavarande stadgande bliva ogiltig. Detta är en följd av gällande rätts ståndpunkt i fråga om rättshandlingar, företagna av gäldenären själv medan han ännu rådde över sig och sitt gods. En dylik rättshandling är nämligen icke ogiltig, därför att den kommer till tredje mans kunskap först efter det egendomen blivit avträdd till konkurs; vilja borgenärerna icke låta den gälla, måste återvinningstalan enligt vanliga regler anställas. (Motiven.)

lämpning av ifrågavarande stadgande icke, att tredje man ägt eller bort äga vetskap om konkursen. Enligt konkurslagen äro rättshandlingar, som konkursgäldenären företager, utan verkan mot konkursboet, oavsett om medkontrahenten ägt kännedom om konkursen;¹ och förhållandet måste naturligen vara enahanda i fråga om rättshandling, som företages på grund av fullmakt från konkursgäldenären.² Däremot kan tredje man i god tro göra rättshandlingen gällande mot konkursgäldenären personligen.

Liksom förhållandet är vid huvudmannens död, så har även, när huvudmannen försättes i konkurs, sysslomannen skyldighet att företaga sådana handlingar,³ som ej tåla uppskov.⁴ För dylikt sysslande äger han anspråk på ersättning av konkursboet. Motsvarande rätt tillkommer tredje man, som genom en av sysslomannen under ifrågavarande tid företagen rättshandling förvärvar fordringsrätt; han behöver sålunda icke nöja sig med att bevaka fordringen i konkursen.⁵

I de undantagsfall, då avtalet icke berör huvudmannens förmögenhet, blir det trots konkursen bestående, regelmässigt dock med uppsägningsrätt för sysslomannen.

I samband med frågan om huvudmannens konkurs såsom verkande avtalets upphörande kan lämpligen beröras en sär-

¹ Detta gäller, även om offentlig stämning icke skulle hava utfärdats, då den rättshandling företages, om vars verkan mot konkursboet är fråga. (Motiven.)

² Se "Handelsbalken" VII sid. 1475 och 1482.

³ Jfr 47 § kommissionslagen.

⁴ I 24 § avtalslagen är stadgat, att fullmäktigen, utan hinder av konkursen, må intill dess erforderliga åtgärder kunna vidtagas av den, som enligt lag äger handla å fullmaktsgivarens vägnar, i kraft av fullmakten företaga sådana rättshandlingar, som äro nödiga för att skydda fullmaktsgivaren eller hans konkursbo mot förlust." Detta stadgandes avfattning utmärker — yttras i motiven — med tillräcklig tydlighet, att fullmaktens giltighet icke får utsträckas utöver vad fullmaktsgivarens eller hans konkursbos intresse oundgängligen kräver. Fullmakten bör i allmänhet icke få användas till inledande av underhandlingar om nya avtal; endast till fullföljande av underhandlingar, som vid tiden för fullmaktsgivarens försättande i konkurs redan varit påbörjade, eller till företagande av andra åtgärder, som icke tåla uppskov, är fullmäktigen i kraft av bestämmelsen behörig.

Huruvida fullmäktigen är pliktig att företaga brådska handlingar avgöres icke i avtalslagen, som ju icke reglerar det rättsförhållandet mellan fullmaktsgivare och fullmäktig, som ligger bakom fullmakten.

⁵ Se *Almén*; Lagen om avtal etc. sid. 123 not 3.

skild art av sysslomannaskap, förbundet med fullmakt, nämligen administration, varmed förstås förvaltning av en på obestånd kommen persons egendom i syfte att till borgenärernas gemensamma fördel förekomma hans försättande i konkurstillstånd. Förvaltaren, administratören, som utses av borgenärerna, har att realisera gäldenärens egendom samt sedermera emellan borgenärerna fördela de därvid influtna medlen efter vars och ens fordran. Ehuru administratören alltså utses av borgenärerna, är han dock så till vida att betrakta såsom syssloman åt gäldenären, att denne, på grund av vilkens fullmakt administratören uppträder, äger att när som helst återkalla uppdraget till administratören, i vilken händelse denne är redovisningsskyldig allenast gent emot gäldenären; och försättes gäldenären i konkurs, innan administrationen avslutats, upphör i enlighet med den förut angivna regeln, att huvudmannens konkurs verkar avtalets upphörande, administratörens uppdrag, därvid konkursboet i fråga om redovisning rätteligen icke synes böra hava annan eller bättre rätt än den, som tillkommit gäldenären.¹

¹ I följande rättsfall har emellertid en annan åsikt blivit uttalad.

Vid sammanträde med Jon Olssons i Sättra fordringsägare för ordnande av hans affärer genom administration utfärdade Jon Olsson fullmakt för två personer att såsom administratorer försälja hans egendom och med köpeskillingen, så långt den räckte, gottgöra Jon Olssons skulder, med iakttagande därav att fordringsägarna erhöles lika rätt. Sedan administratorerna i enlighet härmed försålt åtskillig Jon Olsson tillhörig egendom för ett sammanlagt belopp av 5,500 kr., använde de detta belopp till avbetalning å ett av Jon Olsson upptaget lån å 6,000 kr., därför administratorerna iklätt sig borgen. Någon vidare administration kom icke till stånd, utan blev Jon Olsson försatt i konkurs. Sysslomännen instämde administratorerna med yrkande, att som de använt omförmälda köpeskillning till sin enskilda nytta, de måtte fällas till ansvar för bedrägligt förfarande samt förpliktas till konkursboet utgiva köpeskillingen. — Underrätten, som ogillade ansvarsyrkandet, yttrade i övrigt, att som de 5,500 kr., vilka administratorerna erkänt sig hava uppburit, varit att betrakta såsom en till Jon Olssons samtliga borgenärer avträdd egendom, den administratorerna, då Jon Olssons bo blivit avträtt till konkurs, innan administratorerna hunnit fullborda det dem i berörda fullmakt givna uppdrag, varit pliktiga att för det i fullmakten avsedda ändamål avlämna till dem, som blivit satta att förvalta Jon Olssons kort därpå till konkurs avträdde bo, men administratorerna sådant allt dittills uraktlåtit och i stället använt medlen till godtyckligt betalande av en del av Jon Olssons gäld, förpliktades administratorerna att sin nämnda redovisningsskyldighet fullgöra och således till sysslomännen utgiva berörda 5,500 kr. — Hovrätten fann i utslag ej skäl göra ändring i underrättens beslut, och Kungl. Maj:t gjorde ej ändring i hovrättens utslag. Två justitieråd yttrade emellertid, att emedan ifrågavarande avbetalning gjorts, innan Jon Olsson blev försatt i konkurs, samt följaktligen

Mot de enskilda borgenärer, som genom administrationen bekommit betalning, kan naturligtvis dock återvinningstalan stå konkursboet till buds.

*Verkan av
sysslomannens
konkurs.*

Med avseende å verkan därav, att sysslomannen råkar i konkurs, hava i utländsk rätt olika principer gjort sig gällande. Enligt österrikiska liksom franska rätten förorsakar sålunda nämnda omständighet utan vidare avtalets upphörande; och detta exempel har följts av schweiziska obligationsrätten, dock med vissa modifikationer. Enligt preussiska rätten voro, när en köpman försattes i konkurs eller inställde sina betalningar, de honom givna uppdrag att anse såsom eo ipso återkallade; denna regel torde dock icke, ehuru sådant jämväl blivit påstått, ägt giltighet i fråga om uppdrag, som lämnats andra än köpmän. Tyska rätten låter avtalet bestå utan avseende å sysslomannens konkurs; och detta torde jämväl få anses såsom regel i dansk och norsk rätt.

konkursboet icke mot administratorerna ägde i avseende å sagda likvid annan eller bättre rätt, än som tillkommit Jon Olsson, eller att enligt 18 kap. H. B. få ersättning för den skada, vilken kunde hava honom därigenom tillskyndats; ty och då Jon Olsson icke kunde, på grund av vad i målet förekommit, anses hava lidit någon förlust därigenom, att hans förenämnda skuld blivit betald, prövade justitieråden rättvist att, med upphävande av domstolarnas beslut, ogilla sysslomännens talan. (Nytt jur. arkiv 1879 sid. 464.) Se ock Nytt jur. arkiv 1899 sid. 234.

Följande rättsfall, berörande spörsmål om sysslomans (auktionsförrättares) rätt till kvittning i huvudmannens konkurs, må här anföras.

H. Eriksson förrättade på uppdrag av C. J. Johansson den 27 och 28 mars 1879 auktion å denne tillhörig lösegendom. Den 8 påföljande april försattes Johansson i konkurs, som skulle anses börja den 24 mars. Uti konkursen bevakade Eriksson fordran under yrkande, att den måtte kvittas mot hans skuld för auktionssumman. Sysslomännen bestredo kvittningsyrkandet, enär auktionen förrättats efter konkursens början. — I den sålunda uppkomna tvisten yttrade underrätten, att enär Eriksson förmålt sig endast vilja använda den av honom bevakade fordran till kvittning mot en motsvarande del av den skuld, vari Eriksson uppgivit sig häfta till konkursboet för en av honom den 27 och 28 mars 1879 för gäldenären förrättad auktion; ty och som sysslomännens anmärkning, att berörda auktion blivit efter konkursens början förrättad, icke förtjänade avseende vid det förhållande att, sedan ansökning om gäldenärens försättande i konkurs den 24 i samma månad av en gäldenärens fordringsägare till domhavanden ingivits, offentlig stämning i konkursen blivit först den 8 därpå följande april utfärdad; alltså funne underrätten, med stöd av 91 § konkurslagen jämförd med 35 § av samma lag, Eriksson icke lagligen förvägras att, på sätt han äskat,

Då hos oss något lagbud i ämnet icke finnes,¹ och det ingalunda kan anses såsom i och för sig orimligt, att en konkursgäldenär uppträder såsom syssloman, bör frågan, huruvida sysslomannens konkurs verkar avtalets upphörande, besvaras nekande.²

På grund av konkursen måste dock huvudmannen äga att genom återkallelse häva avtalet utan skyldighet att utgiva arvode för den återstående tiden. Såsom med rätta blivit anmärkt strider det nämligen mot avtalets naturliga förutsättningar, att sysslomannen har något anspråk på att få fortsätta uppdraget efter dylik förändring i hans personliga rättsförhållande.³

mot motsvarande belopp av ovanberörda skuld kvitta sin ifrågavarande fordran. — Hovrätten fann i dom, som på hemställan av nedre revisionen fastställdes av Kungl. Maj:t, ej skäl göra ändring i underrättens beslut. (Nytt jur. arkiv 1881 sid. 519.) Jfr 1881 sid. 459.

G. A. Eriksson erhöll i uppdrag av C. Dufva att *efter Dufvas död* förrätta auktion å denne tillhörig löseegendom. Sedan Dufva avlidit och Eriksson förrättat auktionen, uppstod emellertid urarvakonkurs. Häri bevakade Eriksson fordran med yrkande, att denna måtte kvittas mot hans skuld för auktionssumman. I härom uppkommen tvist yttrade underrätten, att som omförmälta auktion förrättats av Eriksson efter Dufvas död, ogillades kvittningsanspråket, varemot Eriksson för sin fordran ägde att utfå utdelning i konkursen i likhet med övriga icke förmånsberättigade fordringsägare. — Hovrätten utlät sig däremot i dom, att som Eriksson, vilken efter uppdrag av Dufva förrättat auktionen, haft skyldighet att, sedan Dufva avlidit, till dennes stärbhusdelägare lämna redovisning för auktionsmedlen och därvid ägt att kvittningsvis avräkna sin fordran hos Dufva, samt den omständighet, att Dufvas efterlämnade egendom efter auktionen blivit avträdd till konkurs, icke vore av beskaffenhet att betaga Eriksson dennes kvittningsrätt; alltså bleve, med ändring av underrättens beslut, den mot kvittningsanspråket framställda anmärkning ogillad. — Kungl. Maj:t prövade emellertid, på hemställan av nedre revisionen, rättvist att, med ändring av hovrättens dom, fastställa underrättens beslut. (Nytt jur. arkiv 1889 sid. 41.)

Att man i fråga om auktionsförrättare numera har att tillämpa kommissionslagen, är förut anmärkt.

¹ 47 § kommissionslagen lär icke kunna analogt tillämpas. Sysslomannaskapet berör ju långt ifrån alltid huvudmannens ekonomi. Och att härvidlag göra skillnad mellan olika fall torde i saknad av positiv lag icke vara möjligt.

² Lagberedningen likställde sysslomannens försättande i konkurs med hans dödsfall, samt yttrade i motiven: "Liksom i 11 § blivit antaget, att huvudmans försättande i konkurstillstånd har samma verkan i avseende på kontraktets bestånd, som huvudmannens död, är i 14 § infört, att sysslomannens konkurstillstånd grundlägger enahanda förbindelse för konkursmassan, som hans dödsfall för arvingarna, nämligen att om förhållandet underrätta huvudmannen, att emellertid sörja för hans bästa, så vitt ske kan, och att göra reda för sysslomannens befattning."

³ *Chydenius*; Kontraktsrätt II sid. 299, anser uppsägning icke erforderlig.

Verkan av huvudmannens omyndigförklarande.

Huvudmannens omyndighetsförklarande har i regel till följd, att avtalet upphör. Denna grundsats har ock fått uttryck i 22 § avtalslagen, varest stadgas: *“Där fullmaktsgivaren förklaras omyndig —, have rättshandling, som fullmäktigen företager, icke större verkan än den skulle haft, om fullmaktsgivaren själv företagit densamma.”*

För att den av fullmäktigen företagna rättshandlingen skall bliva ogiltig förutsättes icke — framhållas i motiven — att tredje man ägde eller bort äga vetskap om omyndighetsförklaringen. Detta överensstämmer med den i vår rätt vedertagna grundsatsen, att verkan av omyndighetsförklaring inträder omedelbart i och med rättens beslut därom, så att rättshandling, som den omyndigförklarade själv därefter företager, blir ogiltig utan avseende därå, om den, gent emot vilken rättshandlingen företages, äger kännedom om myndighetsförklaringen, eller ens om något gjorts för att bringa denna till allmän kunskap.¹

Den grundsats, varå förenämnda paragraf vilar, har emellertid icke kunnat genomföras i fråga om alla rättshandlingar. I den mån den omyndige fortfarande äger rättslig handlingsförmåga,² måste rättshandlingar, som företagas på grund av hans fullmakt, bliva gällande mot honom. Med hänsyn härtill har — yttras i motiven — åt ifrågavarande stadgande givits en avfattning, som utmärker, att en rättshandling, som företages på grund av sådan fullmakt, icke har större rättsverkan än den skulle haft, om den omyndige själv företagit densamma.

I den mån fullmakt, enligt vad nu yttrats, är bestående, kvarstår ock det bakom fullmakten liggande sysslomannaskapet, regelmässigt dock med uppsägningsrätt för sysslomannen.³

¹ Rättshandlingar, som av fullmäktigen företagits före omyndighetsförklaringen men som först efter densamma kommit till tredje mans kunskap, omfattas icke av stadgandet i förevarande paragraf. Detta är en naturlig följd därav, att omyndighetsförklaringen icke kan hava kraftigare verkan å de rättshandlingar, vilka förut företagits på grund av fullmakt, än å sådana, som fullmaktsgivaren själv företagit medan han ännu råde över sig och sitt gods. En rättshandling av sistnämnda slag är, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, enligt svensk rätt giltig, även om den först efter omyndighetsförklaringen kommer till medkontrahentens kunskap. (Motiven).

² En omyndigförklarad lär t. ex. själv kunna antaga tjänst. Jfr Winroth; Förmynderskap och kuratel sid. 387 samt "Handelsbalken" X sid. 2054. Se ock lagberedningens förslag till lag om förmynderskap kap. 5 § 3.

³ I motiven till 47 § kommissionslagen yttras, att en omyndigförklaring torde medföra samma verkan som ett försättande i konkurstillstånd.

Under alla förhållanden har sysslomannen plikt att företaga åtgärder, som ej tåla uppskov; d. v. s. han måste, intill dess erforderliga åtgärder kunna vidtagas av förmyndaren,¹ göra allt vad, som är nödigt för att skydda den omyndigförklarade för förlust.²

I likhet med vad, som gäller om det fall, att sysslomannen varder försatt i konkurstillstånd, verkar ej heller den omständigheten, att han förklaras omyndig, avtalets upphörande men medför befogenhet för huvudmannen att genast återkalla uppdraget³ och därigenom häva avtalet.⁴

*Verkan av
sysslomannens
omyndigför-
klarande.*

¹ Jfr 24 § avtalslagen med motiv.

² Skulle en åtgärd, som med hänsyn till omständigheterna vid dess företagande måste anses hava varit nödig, sedermera visa sig icke haft avsedd verkan utan tvärtom förorsakat förlust, så kan detta icke förändra rättsförhållandet. Se *Almén*; Lagen om avtal etc. sid. 123 not 4.

³ Jfr "Handelsbalken" VII sid. 1463.

⁴ Jfr dock motiven till 47 § kommissionslagen.

RÄTTELSE OCH TILLÄGG TILL JURIDIK OCH POLITIK I.

Å sid. 7 rad 14 och 15 skall den sats utgå, som börjar med "enär" och slutar med "sakrätt".

Å sid. 133 not 1 tillägges:

Se *Hagströmer*; Om aktiebolag enligt svensk rätt sid. 247. Jfr *Bergendal*; Aktiebolagets författning och dess yttre rättsförhållanden enligt svensk rätt sid. 100.

Å sid. 149 hänvisas i slutet av noten från föregående sidan till *Chydenius*; Kontraktsrätt II sid. 285.

Å sid. 226 not 1 rad 16 tillsättes efter ordet "år":

Jfr Nytt jur. arkiv 1922 sid. 169.

Å sid. 235 rad 24 hänvisas vid ordet "sysslomannaskapsinstitutet" till följande not:

Se i överensstämmelse härmed Nytt jur. arkiv 1921 sid. 621. Däremot har enligt min mening med rätta förmånsrätt enligt ifrågavarande lagrum tillerkänts handelsresande jämväl för provision. Handelsresande är förpliktad enligt tjänstelega. Se Nytt jur. arkiv 1922 sid. 147.

Å sid. 261 rad 6 hänvisas vid ordet "emellertid" till följande not:

Jfr i fråga om handelsresande 86 § kommissionslagen och dess motivering.

Å sid. 261 rad 13 hänvisas vid ordet "uppsägningsfristen" till följande not:

Jfr Nytt jur. arkiv 1922 sid. 173.

TILLÄGG TILL JURIDIK OCH POLITIK II.

Å sid. 10 rad 24 hänvisas vid ordet "lag" till följande not.

Jfr likväl *Lundstedt*; Om biintervention sid. 264.

Å sid. 40 rad 21 hänvisas vid ordet "föremålet" till följande not.

Lagberedningen har i sitt förslag till lag om förmynderskap nekande besvarat ifråvarande spørsmål. Se 5 kap. 9 §, där bestämmelser meddelats till skydd för den, som med omyndig ingått avtal, vilket ej blir gällande.

Å sid. 41 rad 6 *står*: 5 kap.; *läs*: 6 kap.

Å sid. 41 rad 23 hänvisas vid ordet "icke" till följande not.

Jfr emellertid lagberedningens förslag till lag om verkan av avtal, som slutits under inflytande av rubbad själsverksamhet.

Å sid. 46 not 3 hänvisas i näst sista stycket jämväl till Vattenlagen kap. 9 § 8.

Å sid. 107 rad 14 hänvisas vid ordet "avlämnandet" till följande not.

Köparen har ifrågavarande ränteplikt, även om han i följd av något förbiseende från säljarens sida icke skulle hava erhållit fakturan samtidigt med själva varan. Se Ugeskrift for Retsvesen 1915 sid. 916.

Å sid. 119 rad 8 göres vid ordet "avlämnades" hänvisning till följande not.

Jfr Ugeskrift for Retsvæsen 1915 sid. 916, där uttalats, att ifrågavarande skyldighet åligger köparen, även om han i följd av något förbiseende å säljarens sida icke mottagit faktura samtidigt med varan.

Å sid. 121 not 2 göres följande tillägg:

Obs. Svensk juristtidning 1922 sid. 37. Jfr *Almén* sid. 583. "Detta hindrar emellertid icke, att säljaren, i händelse köpet först efter någon tid blivit hävt, kan framställa anspråk på ersättning för ränteförlust och i skadeståndsväg utkräva skillnaden mellan den överenskomna köpeskillingen jämte ränta därå från dess förfallodag till den tid, då köpet hävdes, och godsets pris vid sistnämnda tidpunkt, men å det sålunda bestämda beloppet äger han icke tillgodonjuta ränta för längre tid än från stämningdagen."

Å sid. 130 rad 22 göres vid ordet "skuld" hänvisning till följande not.

Se Nytt jur. arkiv 1921 sid. 347.

Å sid. 131 not 1 hänvisas jämväl till *Lundstedt*; Avtal angående prestation till tredje man sid. 167, *Björling*; Lärobok i civilrätt för nybörjare 4:de uppl. sid. 198 och "Handelsbalken" II 2:dra uppl. sid. 57.

Jfr *Bergendal*; Aktiebolagets författning och dess yttre rättsförhållanden enligt svensk rätt sid. 190.

Å sid. 132 rad 9 hänvisas vid ordet "sig" till följande not.

Om försträckningstagaren har en genfordran hos försträckningsgivaren, äger han kvitta densamma mot vilkendera av försträckningsgivarens fordringar han vill. Å andra sidan har försträckningsgivaren, om det är han, som tager initiativet, rätt att efter gottfinnande använda en av sina fordringar till kvittning mot försträckningstagarens genfordran. Den, som först fordrar kvittning, har alltså valrätt. Se *Wrede*. Om kvittning sid. 175. Jfr *Morgonstjerne*; Om kompensation efter norsk Ret sid. 96. Regeln synes böra gälla även beträffande fordran, för vilken förmånsrätt åtnjutes. Detta är dock ovisst. Jfr svensk juristtidning 1921 sid. 20 och Nytt jur. arkiv 1902 sid. 282.

I samband härmed bör uppmärksamheten riktas å det fall, att en fordran finnes å vardera sidan, att den ena är större än den andra, och att den större delvis (för viss tid) är förbunden med förmånsrätt. Den mindre fordringen torde icke i första hand få kvittas mot den del av den större fordringen, som skall utgå med förmånsrätt. Jfr Svensk juristtidning 1922 sid. 67.

Å sid. 236 not 2 andra stycket tillägges:

Obs. lagberedningens förslag till lag om förmynderskap samt till lag om verkan av avtal, som slutits under inflytande av rubbad själsverksamhet.

TILLÄGG TILL JURIDISKA SKRIFTER 1921.

Å sid. 7 rad 9 hänvisas vid ordet "ingående" till följande not.

Obs. lagberedningens förslag till lag om förmynderskap kap. 5.

Å sid. 10 not 1 tillägges:

I ny lag kan det naturligtvis icke ifrågakomma att upptaga förevarande stadgande. Se lagberedningens förslag till lag om förmynderskap.

Å sid. 13 rad 10 hänvisas vid ordet "tro" till följande not.

Obs. emellertid lagberedningens förslag till lag om verkan av avtal, som slutits under inflytande av rubbad själsverksamhet.

Å sid. 37 rad 25 hänvisas vid ordet "heder" till följande not.

Jfr Nytt jur. arkiv 1921 sid. 542.

Å sid. 39 rad 24 hänvisas vid ordet "domstolarna" till följande not.

Jfr Nytt jur. arkiv 1916 sid. 357 och 297 samt Svensk juristtidning 1918 sid. 300—304 och (Rf.) sid. 40, 1919 sid. 81 och 1922 sid. 36.

Å sid. 40 not 1 hänvisas jämväl till Nytt jur. arkiv 1905 sid. 138, 1915 sid. 26 och 1921 sid. 511.

Å sid. 63 rad 21 hänvisas vid ordet "last" till följande not.

Angående fråga, huruvida gäldenär kunde anses hava genom översändande per post till borgenären av check å belopp, motsvarande skulden, behörigen erbjudit borgenären beloppet, se Nytt jur. arkiv 1921 sid. 307. Frågan besvarades jakande, enär gäldenären icke, såvitt visats, haft anledning förutsätta, att borgenären vore ovillig att uppbära betalning medelst check. Två justitieråd kommo till samma slut, enär borgenären (hyresvärd) vid föregående hyreslikvider godtagit av gäldenären å förfallna hyresbeloppen utfärdade, med posten översända checker, samt hyresgästen förty haft skälig anledning antaga, att även det ifrågavarande hyresbeloppet finge av honom på liknande sätt gäldas.

Å sid. 84 rad 5 göres vid ordet "dröjsmål" hänvisning till följande not.

Se ang. fråga om innebörden av bestämmelse om "skyndsammaste leverans" vid beställning hos viss fabrik av dess tillverkning (pianon) Nytt jur. arkiv 1922 sid. 61.

Å sid. 96 rad 3 göres vid ordet "beroende" hänvisning till följande not.

Se Svensk juristtidning 1922 sid. 37 (norskt rättsfall).

En person inköpte av en annan sex aktier. Beslut var då fattat, att bolagets aktiekapital skulle ökas och att de nya aktierna skulle utbjudas till parikurs, varvid förutvarande aktieägare skulle äga rätt att för två aktier teckna en ny. Förutsättning för utövandet av denna teckningsrätt var, att aktieägarna föredde sina gamla aktiebrev före den 26 september. Då de försålda aktierna icke levererades förrän den 26 och den 29 september, förhindrades köparen att begagna sig av teckningsrätten. Säljaren förklarades skyldig att ersätta den förlust, som därigenom tillskyndades köparen.

Å sid. 102 rad 10 hänvisas vid ordet "skyldighet" till följande not.

Köparen har naturligtvis rätt att *helt* fasthålla avtalet. I så fall äger han icke — där han häftar i förfallen skuld för en föregående, i rätt tid avlämnad post — innehålla detta belopp till säkerhet för sitt anspråk på utbekommande av den fördröjda posten. En annan sak är, att han är berättigad att kvitta sin skuld mot det skadestånd, som säljaren på grund av dröjsmålet kan vara skyldig att utgiva. Se *Almén* sid. 312. Jfr *Undén*; Kollektivavtalet enligt gällande svensk rätt sid. 227. Obs. ock "Juridiska skrifter" 1922 sid. 242 not 2.

Å sid. 105 första stycket hänvisas även till Svensk juristtidning 1922 sid. 48.

Å sid. 108 och 109 noten hänvisas i slutet av andra stycket jämväl till Nytt jur. arkiv 1921 sid. 624.

Å sid. 119 rad 30 hänvisas vid ordet "förmögenhetsminskning" till följande not.

Jfr "Juridik och politik" II sid. 46 not 3.

Å sid. 153 rad 11 hänvisas vid ordet "gjort" till följande not.

Jfr Nytt jur. arkiv 1922 not A n:r 16. Den, som läser ifrågavarande notis utan kännedom i övrigt om målet, lär icke kunna undgå att förvåna sig över, huru underdomstolarna kunnat komma till annat resultat. Det är ju ostridigt, att gåvoutfästelse i anledning av gjorda tjänster är bindande. Förhållandet var emellertid, att den, till vilken utfästelsen gjorts, icke lät sig med densamma åtnöja utan ohemult framställde anspråk på utfående av ett större belopp än utfästelsen avsåg. På grund av detta "gåvotagarens" förfarande var enligt min mening givaren jämlikt allmängiltiga principer löst från sin förbindelse.

Å sid. 187 rad 6 hänvisas vid ordet "possessorium" till följande not.

Jfr *Almén*; Köp och byte I 2:dra uppl. sid. 212 not 63.

Å sid. 213 rad 14 hänvisas vid ordet "gåvotagare" till följande not.

Jfr likväl lagberedningens förslag till lag om förmynderskap sid. 258.

Å sid. 213 not 1 hänvisas till *Lundstedt*; Avtal angående prestation till tredje man sid. 167, och *Björling*; Lärobok i civilrätt för nybörjare 4:de uppl. sid. 198.

Jfr *Bergendal*; Aktiebolagets författning och dess yttre rättsförhållanden enligt svensk rätt sid. 190 och "Handelsbalken" II 2:dra uppl. sid. 57.

Å sid. 216 rad 19 hänvisas vid ordet "bestrida" till följande not.

Lagberedningen förutsätter i sitt förslag till lag om förmynderskap möjligheten av gåva från målsman till myndling. Hänsyn toges dock icke till femton (sexton) årsgränsen utan till vederbörandes förståndsutveckling. Jfr *Chydenius*; Kontraktsrätt II sid. 21.

Å sid. 216 not 2 har jag med gillande anmärkt *Eschelssons* mening, att omyndig aldrig själv kan förvärva fast egendom.

Lagberedningen yttrar härom i sitt förslag till lag om förmynderskap sid. 244—245: "Olika meningar hava gjorts gällande, huruvida omyndigs rätt att råda över sin arbetsförtjänst för närvarande även innefattar behörighet att förvärva — — fast egendom. — — Hela denna fråga saknar uppenbarligen större praktisk betydelse, då omyndig endast sällan har rätt att råda över de för sådant förvärv erforderliga medlen. Har han emellertid förmågan att genom sitt arbete intjäna så betydande belopp, lär han ock få antagas äga tillräcklig mögnad att bedöma rättshandlingar av nu förevarande art. Dessa torde för övrigt i allmänhet ej vara mera invecklade eller riskabla än många transaktioner beträffande lös egendom i våra dagar äro."

Jag är ense med lagberedningen därom, att frågan icke har någon större praktisk innebörd. Däremot tror jag icke, att den är besvarad genom hänvisning till de omständigheter, lagberedningen anför. Alldeles fränsett, att förvärvet av fast egendom i och för sig medför omedelbara förpliktelser för köparen såsom skyldighet att betala stämpel och övriga lagfartskostnader m. m. (samt att köparen naturligtvis icke får betala ens någon del av köpeskillingen genom övertagande av in-tecknad gäld), bör man icke lämna ur sikte, att lagfartsförfarandet näppeligen förutsätter möjligheten av utredning angående det sätt, varpå omyndig köpare förvärvat det penningbelopp, som han erlagt i köpeskillning. Utan sådan utredning skulle lagfart dock icke kunna beviljas. Intyg, att den omyndige intjänat ett belopp, som motsvarar köpeskillingen, kan icke vara nog. Detta belopp kan ju vara förslösat, och medel till köpeskillingens gäldande kan han hava upplånat mot löfte om framtida in-teckningssäkerhet. Ehuru lagberedningens ståndpunkt ju intages även av *Björling*, ansluter jag mig därför allt fortfarande till *Eschelssons* mening.

Vad särskilt beträffar gåva av fast egendom omnämner lagberedningen i sitt i-trågavarande förslag sid. 237, att det inom litteraturen gjorts gällande, att en omyndig för närvarande vore obehörig att mottaga sådan gåva, även om fastigheten skänkes utan alla villkor och förbehåll. Lagberedningen förnekar emellertid, att tillräckliga grunder föreligga att här göra skillnad mellan fast och lös egendom. "För förslaget är en sådan åsikt främmande." *Roma locuta, causa finita!* Jag tillåter mig ändå betvivla riktigheten av lagberedningens ställningstagande. Om den omyndige förbinder sig att årligen till givaren betala ett ringa undantag, är gåvan även enligt lagberedningen icke giltig. Nu är emellertid på grund av lag (förordningen den 21 december 1857) gåvotagaren under vissa omständigheter skyldig att årligen bidraga till givarens nödortvtiga underhåll.

Å sid. 218 rad 21 hänvisas vid ordet besittning till följande not.

Jfr ang. förevarande eller liknande spörsmål *Nordling* vid fjärde nordiska juristmötet. Bil. III sid. 26 noten, *Winroth*; Svensk civilrätt IV sid. 342, *Eschelsson*; Ännu några ord om fullbordandet av gåva av lös egendom enligt svensk rättspraxis sid. 49, och lagberedningens förslag till lag om förmynderskap sid. 270—271.

Å sid. 225 rad 14 hänvisas vid ordet "personer" till följande not.

Att aktiebolag av regeringsrätten ansetts kunna vara kommanditdelägare, se regeringsrättens årsbok 1918 sid. 233. (Jfr Nytt jur. arkiv 1905 sid. 247.) För min del tror jag icke, att aktiebolag (eller annan samfällighet) kan vara delägare i ett handelsbolag. Jfr emellertid *Bergendal*; Aktiebolagets författning och dess yttre rättsförhållanden enligt svensk rätt sid. 87. Med anledning av vad han yttrar om förarbetena till lagen den 30 maj 1916 ang. tillägg till handelsbolagslagen vill jag anmärka, att då man inom justitiedepartementet på lagrådets hemställan lät förslagets andra stycke bortfalla, så berodde detta därpå, att man ansåg juridiska personer ej kunna vara medlemmar av handelsbolag (jfr t. ex. 27 och 31 §§ handelsbolagslagen). Samtidigt ansåg man sig böra utbyta det i lagförslagets första stycke förekommande uttrycket "utländsk medborgare", vilket ju syftar på fysiska personer, mot det mera neutrala "utlänning". Man ville förekomma, att mindre lagkloka gjorde sig skyldiga till den missuppfattningen, att, om förbudet i fråga uttryckligen vore riktat allenast mot fysiska personer, fullkomlig frihet uti förevarande avseende rådde för juridiska personer.

Å sid. 252 rad 1 göres vid ordet "sak" hänvisning till följande not:

Se Skånska hovrättens dom den 22 september 1922 i mål mellan N. H. Svensson i Höör och handelsbolaget under firma Höörs lantmannabank.

Å sid. 253 rad 24 hänvisas vid ordet "bolagsskuld" till följande not.

För utfående av betalning ur tillgängliga bolagsmedel är han icke skyldig att avvakta bolagets upplösning och bolagsskifte. Jfr Nytt jur. arkiv 1921 sid. 464.

Å sid. 321 rad 24 göres följande tillägg:

Björtings mening har segrat i Svensk juristtidning 1922 sid. 28. Se 37 § växelagen. Av motiven till paragrafen lär likväl framgå, att där är fråga om ett undantag. Jfr *Almén*; Köp och byte I andra uppl. sid. 169—170, *Winroth*; Köp av lös egendom sid. 145—146, *Chydenius*, anf. arb. sid. 155, *Serlachius*; Lärobok i obligationsrätten, allm. delen sid. 175 not 1, och *Lassen*; anf. arb. sid. 359—360. (Undertiden anerkjendes det dog, at Fordringshaverens Interesse i Forskjellen mellem fuldt lovligt og det skete Tilbud er saa forsvindene, at det skete Tilbud ikke kan afvises.) Håri instämmer jag naturligtvis. Se ock köplagen § 28 samt "Juridiska skrifter" 1922 sid. 236 och 237.

TILLÄGG TILL JURIDISKA SKRIFTER 1922.

Å sid. 20 rad 3 göres vid ordet "föregripande" hänvisning till följande not.

Se Nytt jur. arkiv 1921 sid. 364. Endast ett justitieråd omfattade den av mig angripna meningen.

Å sid. 20 not 4 tillägges:

Se däremot Nytt jur. arkiv 1921 sid. 370.

Å sid. 24 rad 23 hänvisas vid ordet "beviset" till följande not.

Se Nytt jur. arkiv 1921 sid. 364.

Å sid. 55 not 2 tillägges efter första punkten:

Jfr 1921 sid. 282 och 453 samt "Juridiska skrifter 1921" sid. 51 not 3.

Å sid. 68 not 3 hänvisas jämväl till Svensk juristtidning 1922 sid. 48.

Å sid. 106 rad 1 hänvisas vid ordet "borgenärer" till följande not.

Jag har skäl misstänka, att för närvarande inom praxis finnes majoritet för den meningen, att överlåtelsen bör godkännas, även om icke, på sätt ovan framhållits, definitiv betalning kan anses föreligga. Man förmenar, att detta kräves av hänsyn till den allmänna omsättningens intresse. Jag tillåter mig att ropa giv akt. Jag betvivlar, att man här är inne på lyckosam väg. Att giva affärslivet ökade kreditmöjligheter är visserligen i och för sig gott och väl. Men bakom transaktioner av ifrågavarande art döljas synnerligen ofta syften, som icke kunna anses såsom lojala och vilkas rätta natur det icke är möjligt att avslöja. Man bör akta sig för nyheter, som måste köpas på bekostnad av redlighet i handel ochandel. Faran för dylik påföljd ligger här, så vitt jag förstår, snubblande nära.

Å sid. 118 not 3 sista raden hänvisas till Svensk juristtidning 1922 sid. 7.

Å sid. 158 rad 4 hänvisas vid ordet "hemställan" till följande not.

I ett nyligen avgjort rättsfall har emellertid högsta domstolen utan meningsskiljaktighet anslutit sig till den av mig försvarade meningen. Se Nytt jur. arkiv 1921 sid. 603.

Å sid. 229 rad 20 hänvisas vid ordet "säljaren" till följande not.

Den omständigheten, att beslag lagts å såld vara, innan den avlämnats, utgör giltig anledning för köparen att vägra mottaga varan. Se Kungl. Maj:ts dom den 30 juni 1921; H. 1921 sid. 352.

Å sid. 232 not 2 tillägges följande:

Jfr Svensk juristtidning 1922 sid. 37 (danskt rättsfall).

I köpeavtal mellan ett bolag å Malta och firman A. Christensen & C:ni i Köpenhamn försålde firman till bolaget ett parti socker att levereras cif Port-Said mot bekräftad rembours hos angiven bank i London. Banken bekräftade remboursen genom telegram till firman, vilket, adresserat till "A. Christensen C:ni, Köpenhamn" icke kom firman till handa. Firman hävde köpet, varpå bolaget yrkade skadestånd. "Även om bolaget icke ägt kännedom om huru allmänt namnet Christensen vore i Köpenhamn, hade bolaget dock icke utan vidare ägt utgå från att namnet vore så sällsynt eller firman så känd, att ett telegram till firman kunde befordras utan annan bostadsadress än Köpenhamn. Det hade därför ålegat bolaget att lämna banken närmare uppgifter om firmans adress. Med hänsyn till bolagets underlåtenhet härutinnan hade firman varit berättigad att häva köpet."

Å sid. 233 not 3 rad 2 *står*: beraktas; *läs*: betraktas.

Å sid. 233 not 6 hänvisas jämväl till Svensk juristtidning 1922 sid. 14.

Å sid. 237 not 3 rad 1 *står*: chikanör; *läs*: chikanös.

Å sid. 245 not 2 göres följande tillägg:

Jfr Svensk juristtidning 1922 sid. 37 (norskt rättsfall).

En säljare, som på grund av kontraktsbrott å köparens sida hävt köpet och fordrat prisskillnad, framställde dessutom anspråk på ränta därå, beräknad enligt 38 § köplagen. "Då det belopp, som säljaren i rättegången yrkade att utfå, i själva verket utgjorde ersättning för att köparen icke fullgjort sin skyldighet att erlægga köpeskillingen, ansågs det bäst överensstämman med stadgandet i 38 § köplagen, att rätt till ränta tillerkändes säljaren i samma utsträckning, som om kravet avsett själva köpeskillingen." Jr. *Almén* sid. 583.

Å sid. 245 not 3 ersättes andra punkten med hänvisning till sid 267.

Å sid. 267 not 1 rad 1 och 2 *står*: ej hävt avtalet; *läs*: jämlikt 34 § sålt godset å auktion.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Ett och annat om borgen.

När inträder löftesmannens betalningsskyldighet?	Sid. 5
Förändring av huvudförbindelsen	" 13
Löftesmans ansvarighet för uppskovsränta och lagsökningskostnad	" 15
Verkan gent emot löftesman av dom i rättegång mellan borgenären och gäldenären	" 20
Löftesman äger åberopa invändningar, som stå gäldenären till buds	" 32
Löftesman, som betalar borgenären, äger utbekomma huvudförbindelsen	" 35
Flera löftesmän	" 37
Borgen för livförsäkringspremier	" 41
Borgen för arrendekontrakt	" 46
Spörsmål angående tillämpning i fråga om löftesmän av stadgandet i 116 § gamla konkurslagen	" 54
Innebörden av stadgandet i 10: 7 R. B. med avseende å det fall, att borgenären samtidigt vid särskilda domstolar anhängiggjort talan mot gäldenären och proprielöftesman	" 56
Inverkar hyresgästs eller arrendators död på löftesmannens rättsställning?	" 58
Löftesmans regressrätt mot gäldenären	" 60
Regressrätt vid över- och underborgen	" 74
Löftesmans regressrätt mot solidariska medlöftesmän	" 74
Särskilda borgensförbindelser	" 81

Några anmärkningar till §§ 42—58 köplagen.

Om fel eller brist i godset	Sid. 87
42 §	" 94
43 §	" 108
44 §	" 126
45 §	" 132
46 §	" 135
47 §	" 139
48 §	" 147
49 §	" 155
50 §	" 164
51 §	" 173
52 §	" 182
53 §	" 196
54 §	" 198

Bestämmelser i fråga om avvisande av gods och hävande av köp	Sid.	203
55 §	"	210
56 §	"	215
57 §	"	224
58 §	"	

Ett och annat om sysslomannaskap.

Avtalets ingående	Sid.	237
Sysslomans ansvarighet	"	239
Omfattningen av sysslomans skadeståndsskyldighet samt bevisbördan	"	243
Sysslomans skyldighet att rätta sig efter huvudmannens anvisningar	"	245
Substitut och medhjälpare	"	250
Flera sysslomäns ansvarighet	"	255
Sysslomans ansvarighet emot tredje man	"	259
Syssloman med försäljningsuppdrag äger sälja på kredit. I vad mån är han ansvarig för betalningen?	"	262
Syssloman har icke försäkringsplikt	"	275
Sysslomans rätt till arvode och ersättning för kostnader	"	275
Huvudmans ansvarighet för skada, som drabbat sysslomannen vid uppdragets utförande	"	283
Retentionsrätt	"	286
Flera huvudmäns ansvarighet	"	286
Sysslomans rätt att avsäga sig sitt uppdrag	"	288
Huvudmans rätt att återkalla uppdraget	"	294
Verkan av huvudmannens död	"	297
Verkan av sysslomannens död	"	300
Verkan av huvudmannens konkurs	"	303
Verkan av sysslomannens konkurs	"	306
Verkan av huvudmannens omyndigförklarande	"	308
Verkan av sysslomannens omyndigförklarande	"	309

TILLÄGG.

Juridik och politik I	Sid.	310
Juridik och politik II	"	311
Juridiska skrifter 1921	"	313
Juridiska skrifter 1922	"	317